

Міністерство освіти і науки України
Національний науково-дослідний Інститут Українознавства
Кафедра українознавства Інституту Східної Європи
при Університеті "Львівський Ставропігон"
Ministry of Education and Science of Ukraine
National Scientific Research Institute of Ukrainian Studies
Department of Ukrainian Studies University "L'viv Stavropigion"

Українознавець - Connoisseur of Ukraine

**Засновнику Наукового Українознавства,
доктору філологічних наук, професору, академіку,
першому заступнику журналу «Українознавець»**

Петру Петровичу Кононенку - 85 !

Випуск - Issue XVI

Львів - Lviv 2016

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний науково-дослідний Інститут українознавства та всесвітньої історії
Кафедра українознавства Інституту Східної Європи при Університеті "Львівський Ставропігон"
Ministry of Education and Science, youth and sport of Ukraine
National Research Institute of Ukrainoznavstvo and world history
Department of Ukrainian Studies of University "L'viv Stavropigion"

Друкується за рішенням редакційної ради журналу "Українознавець",
протокол № 1 від 10 січня 2016р. та протокол №1 від 10. 01. 2016р. кафедри українознавства УЛС.
The journal is published according to the decision of the Editorial Board of
Connoisseur of Ukraine, minutes №1, January 10, 2016 and minutes №1, January 10, 2016.

В XVI випуску «Українознавця» опубліковані наукові праці вчених Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон» та вчених з Львова, Києва, Івано-Франківська, Вроцлава, Риму.

Українознавець - Connoisseur of Ukraine Випуск - Issue XVI. - Львів, 2016.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

доктор історичних наук	Баран В. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Васюта С. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Даниленко В. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Когутяк М. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор історичних наук	Калакура Я. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Кабузан В. (Москва, Росія)
доктор історичних наук	Плисюк В. (Львів, Україна)
доктор історичних наук	Пасічник М. (Львів, Україна)
доктор історичних наук	Савчук Б. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор історичних наук	Терський С. (Львів, Україна)
доктор історичних наук	Сворак С. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор історичних наук	Терпиловський Р.В. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Федака С. (Ужгород, Україна)
доктор історичних наук	Мацкевий Л. (Львів, Україна)
доктор історичних наук	Масарик Я. (Світава, Чехія)
доктор філологічних наук	Ірша Р. (Братіслава, Словаччина)
доктор історичних наук	Хорошкевич А. Л. (Москва, Росія)
доктор філологічних наук	Єрмоленко С. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Качкан В. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор філологічних наук	Крик Я. (Мюнхен, Німеччина)
доктор філологічних наук	Кононенко П. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Мегела І. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Мосенкіс Ю. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Мушинка М. (Пряшів, Словаччина)
доктор філологічних наук	Зимомря М. (Дрогобич, Україна)
доктор філологічних наук	Партико З. (Запоріжжя, Україна)

Редколегія: ректор УУМ, директор ІСЄ, доктор історичних наук, професор УУМ, професор УЛС, професор ЛНАУ, завідувач Кафедрою Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті Львівський Ставропігон, провідний науковий співробітник ННДІУ МОН України, академік МАНС, академік АНВШУ, лауреат премії ім. академіка І.П.Крип'якевича, лауреат міжнародної премії ім. Короля Данила Галицького - В.С.Ідзьо (**Засновник та головний редактор**), доктор філологічних наук, професор, академік АНВШУ П.П.Кононенко (**Перший заступник головного редактора**), ректор УЛС, кандидат педагогічних наук, професор Я.М.Кміт, доктор філософських наук, професор УЛС Т.П.Кононенко, доктор філософії, професор УЛС, професор УУМ О.В.Огірко, кандидат історичних наук, наковий співробітник ННДІУ О.Б.Ярошинський, кандидат історичних наук, доцент Л.К.Токар, кандидат історичних наук, доцент В.С.Артюх, кандидат історичних наук, доцент І.В.Баран, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач відділу мови ННДІУ В.Ю.Пономаренко, кандидат філологічних наук, доцент Л.І.Конюхова (**літературний редактор**), кандидат філологічних наук, доцент Р.В.Кюнцлі, кандидат філологічних наук, доцент В.О.Хитрук, кандидат історичних наук, доцент УЛС І.І.Сварник, доцент УЛС В.В.Гаюк, доцент УУМ Г.Ю.Гриценко, професор УЛС В.О.Кобилух, докторант історії України К.Хоронжук, аспірант з історії України Т.Мосійчук, науковий працівник Кафедри Українознавства ІСЄ УЛС Л.Бурка, доктор технічних наук, професор ЛАД та УЛС І.В.Огірко (**технічний редактор**).

©Національний науково-дослідний Інститут Українознавства МОН України.
©Інститут Східної Європи при Університеті "Львівський Ставропігон".
©Кафедра Українознавства Інституту Східної Європи.

**Науковий журнал «Українознавець»
Кафедра Українознавства Інституту Східної Європи
при Університеті «Львівський Ставропігійон» вітають засновника
Наукового Українознавства, доктора філологічних наук,
професора Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи,
першого заступника наукового журналу «Українознавець»
Петра Петровича Кононенка з 85 літтям!**

31 травня 2016 року на запрошення Почесного директора Національного науково-дослідного Інституту Українознавства МОН України, професора Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при «Університеті Львівський Ставропігійон» (УЛС), першого заступника наукового журналу «Українознавець» академіка П.П.Кононенка, в його помешканні в Києві, відбулось урочисте вшанування Кафедрою Українознавства, Інститутом Східної Європи, редакційною радою та редколегією професора Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи першого заступника наукового журналу «Українознавець» академіка Петра Петровича Кононенка!

Окрім подарунків від вчених Кафедри Українознавства, редакційної ради та редколегії першому заступнику наукового журналу «Українознавець» професору П.П. Кононенку завідувачем Кафедрою Українознавства, директором Інституту Східної Європи та головним редактором наукового журналу Українознавець академіком Віктором Ідзьо з нагоди ювілею була вручена - **«Почесна Нагорода»**.

Слід наголосити, що помешкання та унікальна наукова бібліотека академіка АНВШ України, професора Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи, першого заступника наукового журналу «Українознавець» Петра Петровича Кононенка, це ціла Українознавча Енциклопедична розроблена ним, наукова система. Вона для вченого є незамінним предметом розкоші для наукової українознавчої праці.

Всі кімнати київського помешкання засновника наукового українознавства П.П.Кононенка, це суцільні наукові українознавчі полиці з наукових книг. Власне наукові книги з його українознавчої бібліотеки, це і є головний скарб, головне багатство нашого професора - ювіляра, першого заступника наукового журналу «Українознавець», який вчені Кафедри Українознавства вдень його 85-ти літнього ювілею мали можливість оглянути у нього вдома.

Власне наукові українознавчі книги і є тим джерелом знань з якого наш професор, академік, засновник наукового українознавства П.П.Кононенко черпає нові наукові українознавчі знання, які послуговують йому для розбудови системи та методології сучасного наукового українознавства. Про це все розповів ювіляр вченим Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи, редакційній раді та редколегії наукового журналу «Українознавець» які приїхали зі Львова привітати його з 85-ти літнім ювілеєм...

Головний редактор наукового журналу «Українознавець» - академік Віктор Ідзьо

Зміст

Переднє слово головного редактора журналу “Українознавець”.....	3
---	---

Наукові праці вчених українознавців

<i>Грабовецький Володимир.</i> Коронація Данила Галицького 1253 році: спроба дослідження засобами наукового українознавства.....	6
<i>Ідзьо Віктор.</i> Галицьке королівство 1215-1221 років як виразник української євроінтеграції першої чверті XIII століття: спроба дослідження засобами наукового українознавства.....	10
<i>Кононенко Петро.</i> Українці й Українознавство як світовий феномен.....	55
<i>Мосійчук Тетяна.</i> Висвітлення культурно-освітнього життя українців в науковому журналі “Українознавець”.....	65
<i>Огірко Олег.</i> Львівська братська школа та її роль у християнському вихованні молоді.....	70
<i>Опанасюк Олександр.</i> Ставропігійські філософські студії: концепт-аналіз проекту.....	74
<i>Хитрук Василь.</i> Україно-Італійські паралелі культур за три останні тисячоліття через призму наукового українознавства.....	81
<i>Хоронжук Катерина.</i> Перемишська земля: географічне положення, склад населення та українсько-польські відносини до закінчення I світової війни....	85

Рецензії

<i>Ідзьо Віктор.</i> Рецензія на монографію доцента Кафедри Українознавства Університету «Львівський Ставропігійон» Василя Кобилюха «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті».....	94
<i>Огірко Ігор.</i> Рецензентія на навчальний комплекс для видавців і редакторів...	96
<i>Наші автори</i>	98
<i>Пам’ятка авторові</i>	99

Content

The first word of the editor-in-chief.....	3
--	---

Scientific works of Ukrainian Studies scientists

<i>Grabovetsky Volodymyr. Coronation of Danylo Halytsky (1253 A.D.): attempt to research using Ukrainian studies</i>	<i>6</i>
<i>Idzo Viktor. The Kingdom of Galicia during the years 1215-1221 as the beacon of Ukrainian-European integration during the first quarter of the thirteenth century: an attempt to research using Ukrainian Studies</i>	<i>10</i>
<i>Kononenko Petro. Ukrainians and Ukrainians Studies as a world phenomenon.....</i>	<i>55</i>
<i>Mosichyk Tetiana. Coverage of cultural and educational life of the Ukrainian in journal "Ukrayinoznavets"</i>	<i>65</i>
<i>Oleh Ohirko.Lviv Brotherhood school and its role in the Christian education of youth.....</i>	<i>70</i>
<i>Opanasiuk Alexander.Stauropegic philosophical studios concept-analysis of intentions of a project.....</i>	<i>74</i>
<i>Khitruk Vasyl. Ukrainian-Italian parallels of cultures are for three last millenniums.....</i>	<i>81</i>
<i>Choronzuk Kateryna. The land of Przemyśl: geography, population and relations between Ukrainians and Poles until the end of World War I.....</i>	<i>85</i>

Reviews

<i>Idzo Victor. Review of the thesis of assistant professor Vasil Kobyluha in Ukrainian Studies at the Lviv Stavropigion University entitled "The Music of Prehistoric Ukraine and its echo in Sanskrit"</i>	<i>94</i>
<i>Ohirko Ihor. Review of the educational process for publishers and editors.....</i>	<i>96</i>
<i>Our authors.....</i>	<i>98</i>
<i>The Recommendations for the Author.....</i>	<i>99</i>

Коронація Данила Галицького 1253 року

Анотація: В статті досліджується коронація Данила Галицького 1253 року.

Ключові слова: Король Данило Галицький, коронація.

В другій половині XIX століття в історіографії історики-московіфи Д. Зубрицький, А. Петрушевич, Ю. Целевич та І. Шараневич виявили багато першоджерел і на їх основі дослідили важливі проблеми історії Галичини періоду середньовіччя і нового часу, а основну свою увагу зосередили на питаннях московфільської інтерпретації Руського літопису, Руської держави XIII ст., як "Галицько-Волинського князівства XII-XIII століть", яке так яскраво розвінчав у свої працях мій знаменитий учень, академік В. Ідзьо [7]. Український академік І. Крип'якевич влучно твердив, що ті історики-московіфи "фактично так в той час репрезентували, спотворюючи московфільством історіографію України у 80-х роках XIX століття..." [8,с.8-9]. Проте в першій половині XX століття українські історики значно менше займались проблемами історії Галичини періоду середньовіччя і нового часу. Дещо більше ці проблеми лягли в основу досліджень у 50-80-х роках XX століття. Значно оживилась медієвістична проблематика в 90-х роках XX століття [7].

З проголошення незалежності України пов'язане активним відновленням діяльності української наукової історичної школи академіків-істориків Михайла Грушевського та його учня Івана Крип'якевича, на базі історичної школи на Кафедрі історії України Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (учень І. Крип'якевича - В. Грабовецький), Кафедрі Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті "Львівський Ставропігон" (учень В. Грабовецького - В. Ідзьо) та інших..., де розробляються наукові проблеми історії України XIII століття на базі Руського літопису XIII століття, який зафіксував своїми свідченнями державну, економічну та культурно-релігійну інфраструктуру Русі-України часів правління великого князя Романа і його сина короля Данила Галицького [7].

Помітною подією української історії середини XIII століття є коронація Данила Галицького 1253 року, реконструкцію якої ми зробимо в цій статті. Сніжно-морозний ранок грудневого дня 1253 пам'ятного року в княжому гроді Дорогочині. Голос соборного дзвону своїм відлунням зливається з подібними дзвонами по всьому Підляшші. Біля Дорогочинського Собору зібралося духовенство, князівські бояри і громадські люди. Всі чекають прибуття князя. Ось сурми сповіщають про наближення великого князя Данила Романовича. Ось він на білому коні, поруч із своїми синами Левом, Шварном і Романом, з найближчими радниками, тисяцькими, воїнами під'їжджають під Собор. Вони знімають свої шоломи і урочисто вступають у храм, весь люд грімким голосом вітає словами: "Слава!", "Слава!". Князь Данило із своїм оточенням зупиняється перед вівтарем. Всі слухають Богослужіння, а після його закінчення папський легат Опізо після короткої промови і читання папської булли вкладає на голову князя золоту корону, вручає скіпетр. Увесь церковний люд урочисто співає "З нами Бог" ("Те деум"), а далі гримить: "Слава королю Данилу!" Це був надзвичайно урочистий момент, бо з того часу Русь-України стала королівством серед королівських держав Центральної і Західної Європи. Але це буде потім. А як проходила підготовка до цієї історичної події? Зробимо спробу привідкрити сторінки її літопису. Перший, хто зафіксував знамениту подію, був невідомий автор Руського літопису XIII століття. Ця подія фіксувалась в європейських хроніках, грамотах. Але пройшли століття і в більшості ці історичні записи не дійшли до нашого часу.

У період правління в XIII столітті князів Романа Мстиславовича і його сина Данила Галицького, в міжнародних відносинах виділяються три основні етапи взаємозв'язків цих українських правителів з папською курією. Перший етап почався на початку XIII століття, а точніше в 1202 році, за князювання Романа, коли він став наймогутнішим князем у Південно-Східній Русі і за словами невідомого автора Галицько-Волинського літопису, "вікопомним самодержавцем всієї Русі" [1,с.411-412].

За іншими джерелами його титулюють "великим князем", "царем в Руській землі". Про нього широко заговорили в європейських країнах [3,с.96]. Не випадково найвпливовіший тоді в європейській політиці папа Іннокентій III намагався нав'язати стосунки з князем Романом. У той час мала з'явитися історична звістка про надсилання папою Іннокентієм III свого легата до князя Романа з метою коронації галицького князя та сприяти єдності східних і західних церков. Про ці контакти Романа з папою Іннокентієм III писав російський історик Микола Карамзін у книзі "Історія Держави Російської" [2,с.300-301]. На це вказували також історики Дмитро Іловайський, Антон Петрушевич та інші дослідники. За твердженням Михайла Грушевського, в 1767 р. у російській історичній бібліотеці вперше було опубліковано оповідання про

надіслання папою Іннокентієм III меча і корони великому князю Роману. Михайло Грушевський, ознайомившись із цим історичним оповіданням, за яким нібито папа Іннокентій III, почувши, що князь Роман переміг угрів і ляхів і підбив собі усю Русь-Україну, прислав послів до князя Романа, намовляючи його на латинство та обіцяючи йому королівський вінець і поміч меча Святого Петра для дальших завоювань. Але Роман повів з послами диспут проти латинства "отъ письма", а на обіцянку помогти вийняв свій меч і запитав: „Чи такий має меч папа, що береться йому помагати в завоюваннях? Доки він, Роман, має свій, не хоче купувати володінь іншою ціною, як тільки війною (кровицею), якоже отцы і діди наши розмножили землю Рускую" [4,с.11].

У перекладі на українську мову із старослов'янської цей діалог звучав так: "Одного разу, як той посол говорив Романові, що папа дуже могутній і може його зробити багатим, могутнім і шанованим з допомогою Петрового меча, Роман, вийнявши свого меча, сказав послові: „Чи такий отой Петрів меч у папи? Якщо він має такий меч, то він може міста надавати, а я доки маю його при бедрі, не хочу купувати тільки кров'ю, як і батьки та діди наші примножуючи землю Руську примножувати її" [15,с.84].

Згодом це оповідання діалогу князя Романа із послом папи в різних варіантах подавали в своїх книгах з історії України інші автори, при чому по-різному перекручували ці вислови на свій погляд. М. Грушевський піддав сумніву достовірність цього оповідання і ствердно заявив, що це тільки легенда. Він писав: "Се оповідання має вже виразні сліди Романової легенди /образ грізного Романа/, з другого – сліди пізнішої емуляції з латинством, і в сій формі його треба трактувати рішуче як легенду. Лишається тільки питання, чи в основі її лежить пам'ять про дійсний факт: посольство папи до Романа і відмовку відповідь Романа, чи на Романа перенесено попросту пам'ять пізніших уніонних пересправ". Для обґрунтування свого твердження Михайло Грушевський відзначає, що папа Іннокентій III зазвичай щедро роздавав королівські титули, намагаючись підкорити папській курії тогочасне східне православ'я. Історик пише: „Треба признати, що панування сучасного Романови папи Іннокентія III, взагалі дуже рухливого та в роздаванні королівських титулів щедрого, досить відповідає сій звістці про посольство, а сьвіже опановання латинниками Візантії, що відкривало римській курії горизонти дальшого здобування східних схизматиків, і голосна слава Романа – все се обставини, що дуже надавалися до такого посольства до нього; але дальше правдоподібности йти не можемо, не маючи ніяких документальних звісток про се. Легенда в кождім разі має виразний характер пізнішого літературного оброблення і висуває фігуру непримиренного Романа в докір пізнішим слабодухам, що йшли на заклики Риму" [4,с.12].

Так аргументовано Михайло Грушевський пояснив появу в літературі легенди про перший візит папського посланця до галицько-волинського князя Романа з метою схилити його до унії з Римом. На нашу думку, здається, не випадково в історичній літературі появилася ця легенда. Тогочасні православні ідеологи не підтримуючи ідеї підкорення княжої Галицької України Ватикану, могли передати цей діалог, виходячи із своїх певних міркувань, хоча, за словами Івана Франка, часом народне оповідання відповідає дійсній реальності історичних подій... Однак папа римський Іннокентій III у цьому протистоянні досяг перемоги в як в державному так і в унійному питанні в 1215 році, й утворив Галицьке королівство включивши його в Союз католицьких держав, хоча короткочасно... Другий етап взаємовідносин між Руссю-Україною і Ватиканом припадає на часи князювання Данила Романовича та папської курії, коли нею керував Іннокентій IV. Це були 30-40 роки XIII століття. В той час пройшла монгольська навала на Руські землі. Батиева орда зупинилася на межі між азійсько-монгольським сходом і монархічними державами Заходу. Стривожена Західна Європа очікувала нового нашествия монголів, а тому її правителі, особливо папська курія захвилювались. Відновилися взаємовідносини між Ватиканським престолом і галицько-волинським княжим двором. Західноєвропейські монархи, спостерігаючи посилення Руси-України, поклали надію на Данила Галицького, який мав відвернути походи Батиевої орди на Захід. Головну роль у цьому процесі відіграв папа Іннокентій IV, який взяв на себе місію створення анти-монгольської коаліції. З цією метою він скликав у 1245 році Ліонський Собор, на якому було вирішено вищим католицьким кліром надати мілітарну допомогу правителям Східної Європи в боротьбі з татарською ордою. В цьому антимонгольському процесі основний тягар припадав на Українську державу Данила Галицького. Остання, у свою чергу, надіялася на допомогу Заходу. З метою вивчення стану Золотої Орди та її експансивної політики на Русі, в ставку Батия Сарай-Бату 1246 року був посланий від папи францисканець Іоанн Плано Карпіні. За дорученням папи Іннокентія IV він мав зустрітись з галицько-волинськими правителями, переконати Данила Галицького про необхідність єдності східної і західної церков, а пізніше в Сарай-Бату вивчити стан ординської політики. Як справився із своїм завданням Плано Карпіні?

Очолене ним від імені папи посольство ще перед відкриттям Ліонського Собору, прямуючи через Чехію, Польщу, прибуло у Сілезію, де зустрілась з братом Данила князем Васильком. Тут Плано Карпіні отримав перші відомості про татар. Князь Василько супроводив папське посольство до Володимира Волинського, де було проведено нараду українських єпископів. Звідси Плано Карпіні прибув у ставку Батия у Сарай-Бату і

там пробував 1 рік. Після повернення папський посланець зустрівся з Данилом Галицьким і провів з ним розмову про справу єднання церков Сходу і Заходу. За той час папа Інокентій IV надіслав князю Данилу кілька булл і закликав останнього до створення антифеодальної коаліції та ставив відкрито питання про церковну єдність, а також пропонував його коронувати. Проте князь Данило вагався прийняти корону, оскільки даліше папських обіцянок справа не просувалася, особливо у плані мілітарної допомоги західних держав. А тим часом монгольська орда загрожувала Українській державі, монгольські баскаки пригнічували її населення [11,с.36-37]. Склалася дивна позиція. Коли західноєвропейські монархи добивалися такої корони, то князь Данило відмовлявся від високого титула. І цю причину відмови Данила досить об'єктивно пояснює в своїй праці "Нарис історії Вселенської Церкви" /Рим, 1990/ о. Іван Хома. "1248 р. Запропоновано Данилові, – пише він, – королівську корону. Папська корона, в тогочасних відносинах було справді велике відзначення, за яким західні володарі побивалися часто цілими роками. Тут сталася подія, мабуть одинока в середніх віках, що наділюваний сам відмовився її прийняти. Данило дійсно не міг прийняти від папи корону, бо інакше наразив би свою державу на катастрофу. Прийняття корони від папи було б явним визнанням своєї залежності від папи і приступленням до протитатарської ліги, головою якої проголосив себе папа на Ліонському Соборі. Такий крок мусів би викликати реакцію з боку татарської потуги, і на державу Данила могла звалитися ціла сила татар, тому Данило мусів відмовитися від королівської корони". Проминуло ще п'ять років, а за той час хан Батий готувався до нового наступу на державу Данила, і останній нарешті зважився прийняти від папи Інокентія IV королівську корону, вірячи, що йому із Заходу за благословенням папи Інокентія IV приїде бажана військово-політична допомога [14,с.254-255].

Перебіг коронації Данила Галицького 1253 року дослідники трактують по-різному і з'ясовують, чому раніше князь вагався виконати цей поступок. Проте невідомий автор Руського літопису XIII століття, хоч лаконічно, але чітко пояснює цю причину тимчасової відмови Данилом коронуватися. Нею була, в першу чергу, велика небезпека нової монгольської навали на Руську державу. Про Батієву орду сам Данило висловився так: „рать татарська не перестас. Зле вони живуть із нами". Але коли польські князі, угорський король і навіть рідна мати, велика княгиня Анна умовляли прийняти корону, Данило погодився здійснити це в Дорогочині. Про це ми довідуємось з лаконічного вислову літопису, що є найбільш достовірним історичним фактом. Ось його слова: "У рік 6763 (1253р.). У той же час прислав папа послів достойних, що принесли /Данилові/ вінець, і скіпетр, і корону, які означали королівський сан, кажучи: "Сину! Прийми од нас вінець королівства". Він бо перед цим прислав /був/ до нього біскупа веронського і каменецького /Якова Браганца/, кажучи йому: "Прийми вінець королівства". Але він /Данило/ у той час не прийняв був /вінця/, сказавши: "Рать татарська не перестас. Зле вони живуть із нами. То як можу я прийняти вінець без підмоги твоєї?" Тим часом Опізо /посол папський/ прийшов, несучи вінець, /і/ обіцяючи: "Ти матимеш поміч од папи". Але він /Данило/ все одно не хотів, та умовила його мати його /Анна/, і князі лядські /Болеслав Стидливий/ та Самовит, /син Кондрата/ і бояри лядські кажучи: "Прийняв би ти вінець, а ми /готові/ єсмо на підмогу проти поганих". Він отож прийняв вінець од Бога, од церкви Святих апостолів, від престолу Святого Петра, і від отця свого папи /Інокентія/, і від усіх єпископів своїх. Інокентій же проклинав тих, що хулили віру грецьку православну, і збирався він собор учинити про істинну віру /і/ возз'єднання церкви. Прийняв же Данило од Бога вінець у городі Дорогочині, коли він ішов на війну /проти ятвягів/ із сином Львом і з Самовитом, лядським...". У світлі вищеподаного викладу літописця Михайло Грушевський так трактує цей перебіг коронації Данила: "Мабуть у відповідь на нові обіцянки помічі від папи Данило повідомить його на початку 1253 р., що татари рушають на нього, і очевидно покликав до помічі. Папа пробував притягнути до сеї справи різних володарів, видав булю до християн Польщі, Чехії, Моравії, Сербії і Померанії, взиваючи їх по хрестоносного похода на татар, і доручив його провідувати легату Опізо" [12,с.411-412].

І далі Михайло Грушевський, покликуючись на літописця твердить, що папський посланець зустрівся з Данилом в Кракові, хоч не хотів прийняти корони, але під впливом своєї матері і польських князів погодився: "Але коронація, – говорить М. Грушевський, – пройшла зовсім тихо, на краю Данилової держави в Дорогочині /правдоподібно/ Данило навмисно вибрав сей найдаліше від татар положений без особливої наради, без з'їзду князів, серед походу Данила на ятвягів. Про коронаційну церемонію не знаходимо ніяких подробиць в нашій літописі". І, дійсно, хоч літописець не згадує про сам акт коронації, все-таки деякі історики (невідомо, на які джерела вони посилаються) дещо доповнюють про акт самого коронування Данила Галицького [4,с.72].

Так, сучасний історик, доктор історичних наук, професор, завідувач Кафедрою українознавства Університету «Львівський Ставропігію», академік АНВШ України Віктор Ідзьо у своїх працях "Українська держава у XIII столітті" /Івано-Франківськ, 1999/, "Українська держава в IX-XIV століття. Івано-Франківськ, 2014, пише, що на „церемонії коронації, володаря Руси-України великого князя Данила, наймогутнішого

володаря Української держави XIII століття були присутні польські князі, князь Краківський Болеслав, князь мазовецький Самовит, князь Володимирський Василько, усі сини Данила Романовича, князі Шварно, Лев, Роман, усі бояри та духовенство на чолі з митрополитом. Привітання "великій людині, першому королю Русі" прислав з своєю делегацією на коронацію і великий магістр Тевтонського Ордену". На думку доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзьо, церемонія коронування Папою Римським Іннокентієм IV, через поселедництво його легата Опізо, проходила в грудні 1253 року в серці Європи, в місті Дорогичині, в лоні дружніх сусідніх європейських народів, і була вікопам'ятною епохою входження Українського Королівства в Союз католицьких держав, що відповідає твердженню і Руського літопису [7].

Так відбулася коронація Данила Галицького пам'ятного 1253 року в Дорогичині, від того часу, великий князь Данило став першим королем на Русі-Україні. Не випадково в одній із польських грамот, яка датується 24 грудня 1254 року, Данила називають "видатною людиною, першим королем Русі". Це свідчить про те, що король Данило Галицький, незважаючи на складні для того часу обставини, зокрема загрози татар, зумів високо підняти свій престиж як володаря української княжої держави, з яким рахувався сам папа Іннокентій IV, а сучасники називали його „найвидатнішим" державним діячем. Наведені нами історичні факти підтверджують, що коронація Данила Галицького була визначним історичним актом в історії Української держави XIII століття. З 1253 року Русь-Україна стала королівською державою, яка увійшла у склад західноєвропейських королівств [7].

Історичне значення коронації великого князя Данила знайшло свою оцінку у працях визначних дослідників історії України XVIII–XX століть. А це у свою чергу переконує нас про історичне значення цієї знаменної події не лише в літописі Галицької України, але й всієї тодішньої Європи про що засвідчили і дослідники М. Баштин-Каменський [1,с.20], М. Костомаров [10,с.154], М. Грушевський [18,с.124-125], Д. Донцов [6,с.94], Н. Полонська-Василенко [13,с.201], І. Крип'якевич [9,с.79], В. Ідзьо [7,с.249].

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Бантыш-Каменский. История Малой России. – Москва, 1842. – Часть первая. – С. 20.
- 2.Библиотека Российская, историческая, содержащая древние летописи и всякие записи.– СПб., 1767. – Ч. I. – С. 300–301.
- 3.Грабовецкий Владимир. Иллюстрирована історія Прикарпаття. З найдавніших часів до I половини XVII ст. – Т. 1. – Друге поповнене видання. – Івано-Франківськ, 2002. – С. 96.
- 4.Грушевський Михайло. Історія України-Руси. – Т. III. – Київ, 1993. – С. 11.
- 5.Грушевський Михайло. Ілюстрована історія України. – Київ–Відень, 1921. – С. 124–125.
- 6.Дорошенко Дмитро. Нарис Історії України. – Львів, 1991. – С. 94.
- 7.Ідзьо Віктор. Українська держава у XIII столітті. – Івано-Франківськ, 1999. – С. 249.
- Ідзьо Віктор. Українська держава в IX–XIV століттях. – Івано-Франківськ "Сімік", 2014р. – Вид. 2. – 754с.
- 8.Крип'якевич І. П. Джерела з історії Галичини періоду феодалізму. – Київ, 1962. – С. 8.
- 9.Крип'якевич Іван. Історія України. – Львів, 1990. – С. 79.
- 10.Костомаров Микола. Історія України в життєписах визначніших її діячів. Переклав Олександр Барвінський. – Львів, 1918. – С. 154.
- 11.о. Кость Панас. Історія української Церкви. – Львів, 1992. – С. 36–37.
- 12.Руський Літопис. За Іпатським списком переклав Леонід Махновець. – Київ, 1999. – С. 411–412.
- 13.Полонська-Василенко Н. Історія України.– Київ, 1992. – Т.I. – С. 201.
- 14.о. Хома Іван. Нарис історії Вселенської церкви. – Рим, 1990. – С. 254–255.
- 15.Хрестоматія з Української РСР. З найдавніших часів до 50-х рр. XIX ст. – Київ, 1959. – Т.I. – С. 84.

Владимир Грабовецкий

Коронация Даниила Галицкого 1253 года

Аннотация: В статье исследуется коронация Даниила Галицкого 1253 года.

Ключевые слова: Король Даниил Галицкий, коронация.

Volodymyr Grabovetsky

Coronation of Danylo Halytsky (1253 A.D.): attempt to research using Ukrainian studies

Key words: The main subject of the article is the coronation of Danylo Halytsky.

Annotation: Kind Danylo Halytsky, coronation.

**Галицьке Королівство 1215-1221 років як виразник української євроінтеграції
першої чверті XIII століття: спроба вивчення засобами наукового українознавства**

Анотація: У статті досліджується Галицьке Королівство 1215-1221 років як виразник української євроінтеграції першої чверті XIII століття засобами наукового українознавства.

Ключові слова: Галицьке Королівство, євроінтеграція, наукове українознавство.

Утворення Галицького Королівства в 1215 році, це епохальна подія в історії давньої Карпато-Дністровської цивілізації, яка визначила у XIII столітті європейський розвиток та європейську особливість західно-українського, галицького етносу, на подальшу його 800 літню історію [25,р.95-97; р.98; 27, р.227].

Привертає увагу в контексті утворення Галицького Королівства і процеси першої унії Галицької церкви з Римською, його вступ у 1215 році в Союз Католицьких держав, сама підготовка цього епохального акту, який засвідчений в документах Секретного Ватиканського архіву починаючи з 1202 року яка фактично у тій чи іншій формі була частково реалізована в 1205 році [25,р.95-97; р.98; 27, р.227].

Однак, несподівана смерть володаря Руси-України великого Романа, малолітність спадкоємців великокнязівського престолу, феодална війна в Руси-Україні, протекторат над Галичиною і Волинню угорського короля Андрія II та краківського князя Лешка білого, заставили після з'їзду великої княгині Анни з угорським королем Андрієм II в 1206 році в місті Сяноці, після якого король Адндій II отримав титулярну суверенність, і почав офіційно титулувати себе: "**Galiciae Lodomeriaeque rex**", що дозволило папі римському Іннокентію III, більш активно включитися в релігійні та політичні справи в Галицькому князівстві, розвинути на землях прадавньої Карпато-Дністровської цивілізації ідею, як політичних так і релігійно-унійних процесів [25,р.95-97; р.98; 27,р.227; 44,р.163].

Однак династія чернігівських князів Ігоревичів, яка претендувала на правління в Галицькому князівстві, з самого свого правління в Галичині влаштувала між собою міжусобиці, показала себе нікчемними правителями, що дозволило угорському королю Андрію II через посередництво галицьких бояр, втрутитися активно в галицькі справи. В 1208-1209 роках його воєвода Бенедик зайняв Галич, і як засвідчують угорські джерела, папа римський Іннокентій III почав вживати заходів, щоби приєднати Галичину, ядо політичної так і до релігійної унії [25,р.95-97; р.98; 27, р.227].

Як вважав, опираючись на аналіз ватиканських, угорських, польських джерел дослідник Микола Чубатий, ініціатором релігійної унії з подальшим утворенням політичної інфраструктури Галицького Королівства, на землях Карпато-Дністровської цивілізації, був папа римський Іннокентій III, а угорський король Андрій II з галицькою аристократією та галицькою релігійною організацією, єпископами та боярами, торгово-ремісничою знаттю орієнтованою торгівлею на країни Союзу католицьких держав, лиш знаряддям чи виконавцями політичних та релігійних планів папи [22,с.11-12].

Досконало знаючи унійні плани папи Іннокентія III, угорський король Андрій II вирішив використати політичний проект з утворення Галицького Королівства та унійний проект злучення Галицької церкви з Римською в інтересах свого королівського дому і висунув на галицький королівський престол свого сина Коломана [25,р.95-97; р.98; 27, р.227].

До унійних планів папи Іннокентія III був також підключений і краківський князь Лешко білий, оскільки в цей же час папа Іннокентій III реформував і зміцнив як політичну організацію так і католицьку церкву в Польщі, підчинивши її своєму плану щодо унії в Галичині, яка теж висунула на престол Галицького Королівства свою кандидатуру, краківську княжну Соломею [25,р.95-97; р.98; 27, р.227].

Свідченнями такого системного плану папи Іннокентія III з питання утворення Галицького Королівства та унії Галицької церкви з Римською є джерела з Секретного Ватиканського архіву. В першу чергу, привертають увагу у вивченні цієї проблеми листи папи Іннокентія III до угорського короля Андрія II, другі до галицьких духовних та світських можновладців написані у 1205 та 1207 роках [35, 3195; 3196].

Про серйозність намірів папи Іннокентія III з питання церковної унії та утворення Галицького Королівства, угорський король Андрій II дізнався із високого рівня посольства, яке прибуло в Угорщину в кінці 1207 року. Посланець папи Іннокентія III, легат, кардинал-пресвітер Григорій, що прибув від папи римського Іннокентія III до угорського короля Андрія II, був одним із найвизначніших і найдовірених людей з оточення папи Іннокентія III, його особистим дорадником. Як бачимо із джерел Секретного Ватиканського архіву, за час з 1202 по 1207 роки його підпис був на 19 буллах папи Іннокентія III, що засвідчує "Реєстр Потаста", який був складений після смерті Іннокентія III. Як бачимо із листа папи Іннокентія III, він доручив кардиналові Григорію: "реформувати угорську церкву та підготувати в Галичині

справу релігійної унії”: **”Innocentius III Gregorium legatum suum denuo in Hungariam et Rutheniam mittit”** [35, 3195, 3196; 36,s.54; c.12].

Із листа папи Іннокентія III до угорського короля Андрія II від 1207 року чітко вказувалось: **”що Галичина повинна за його стараннями піти шляхом сусідньої Болгарії, Сербії та Візантії. Власне в Галичині, де сьогодні сягає угорський політичний та католицький вплив, повинно бути створення унії, а Галичина, повинна вирізнитися із руського загалу, тобто вона повинна скласти окрему унійну державу – Галицьке Королівство”** [25,p.95-97; p.98; 27, p.227].

В своєму надзвичайно таємному листі до угорського короля Анрія II папа Іннокентій III наголошував: **”Nonne absonum esse videtur, ut pars soli suo non congruat et singularitas a suo discrepas universe”** [46,№197; c.13].

В цей же час в Галичині, як виразився Галицько-Волинський літопис: **”були беззаконня і галицькі повстання”**. Як засвідчують джерела з Секретного Ватиканського архіву, папа Іннокентій III знав про стан політичних справ в Галичині все, тому посольство кардинала Григорія, яке виїхало з Риму в жовтні 1207 року і прибуло в Угорщину на початку 1208 року мало тільки одне завдання: **”спонукати більш рішуче діяти угорську церкву, угорського короля Андрія II в плані утворення релігійної унії та політичної організації Галицького Королівства. Власне після наказу папи Іннокентія III, угорський король Андрій II військовим походом воєводи Бенедикта, розпочав свою політичну та релігійну діяльність в Галичині”** [22,c.14].

Таким чином, посольство кардинала Григорія поклало початок процесам Першої Унії Галицької церкви з Римською. Отже за період за 1207-1214 роки, коли папа римський Іннокентій III започаткував проект політичної та релігійної інкорпорації Галичини в західно-католицький світ, Союз Католицьких держав, ми бачимо сильне зміцнення політичних та торгово-економічних позицій проугорської чи католицької партії галицьких бояр. Очевидно угорські королі надали галицьким боярам такі самі права, які мали угорські магнати [25,p.95-97; p.98; 27, p.227].

Дослідник М. Чубатий вірно зауважував, що: **”галицьким боярам мусіла імпонувати свобода угорських магнатів, яка мала своє завершене в “Золотій буллі” виданій королем Андрієм II у 1222 році. Отже поступово з 1206 року галицькі бояри симпатизують політичному та культурно-релігійному устрою Угорського Королівства і переймають всі як церемоніальні так і політичні його традиції. Галицькі бояри радо дають згоду в 1214 році на утворення в себе, по угорському політичному, законодавчому та культурно-релігійному зразу, Галицького Королівства з угорським принцом на чолі, який у 1215 році з волі папи Іннокентія III, стає галицьким королем і стає виразником релігійної унії Галицької церкви з Римською за умов збереження їхнього грецького обряду”**. Власне за таких релігійних та політичних ініціатив папи римського Іннокентія III, як засвідчує сукупність проаналізованих джерел з Секретного Ватиканського архіву, було створення підгруня для утворення на Різдво Христове 1215 року, Галицького Королівства та релігійної унії Галицької церкви з Римською [22,c.15; 25,p.95-97; p.98; 27, p.227].

Сьогодні у 2015 році, ця 800-літньої давності історична подія, особливо потребує ретельного наукового переосмислення та дослідження, оскільки Галичина та вся Україна, як асоційований член, стоять на порозі вступу в Європейський Союз, тому ця епохальна для Галичини і всієї України, подія, яка відбулася 800 років тому, знову має бути науково досліджена і історично обгрунтована... [6,c.107-126; c.212-214].

Слід наголосити, що історично, процес утворення Галицького Королівства пов’язується з вокняжінням галицького боярина Володислава Кормильчича з волі угорського короля Андрія II. Коли угорський король Андрій II воював у своїй країні, у 1213 році галицький боярин Володислав Кормильчич вокняжившись, настільки укріпився в Галичині, що зумів відбити напад не тільки руських князів, але й могутнього краківського князя Лешка, який був змушений виступити проти боярина Володислава [9,c.455, c.596; c.130-142; c.161-167; c.62-67].

Як стверджує Галицько-Волинський літописець: **”Не змігши прийняти Галича, князь Лешко краківський звертається у листі до угорського короля Андрія: “Не гоже боярину князювати в Галичі. Та візьми-но дочку мою за сина свого Коломана і посади їх в Галичі”** [17,c.729-731]. Зміцнення позицій боярина Володислава сильно налякало польського князя Лешка і він був змушений усувати боярське правління в Галичині [6,c.107-126; c.212-214].

Згідно з польськими джерелами мешканці Кракова теж повстали проти свого князя, оскільки він був властолюбивим, свавільним і не рахувався з голосом краківської громади. Отже, як викладено в його біографії Лешко I білий, роки життя 1186 - 23 листопада 1227, польський князь з династії П’ястів. Він був сином Казимира II Справедливого. У 1194-1202 роках був князем Сandomirський, та князем Куявії. У 1194-1198 роках, 1201-1202 роках та 1221-1227 роках, Лешко I білий був великим краківським князем. Після смерті батька в 1194 році втратив Краківське князівство, яке йому вдалося повернути завдяки підтримці духовенства. Був змушений віддати Мазовію і Куявію у володіння своєму брату Конраду

мазовецькому. У 1195 році князь Лешко краківський дістав допомогу від князя Романа Мстиславича у битві над Мозгавою проти Мешка III Старого. 1199 року князь Лешко допоміг Романові захопити Галичину. У 1205 році військо князя Романа Мстиславича пішло на поляків. Військо Лешка I білого та його брата Конрада мазовецького розбили Романове військо у битві під Завихостом де Роман Мстиславич загинув. У 1214 році у Спіші (Словаччина, північ тодішнього Угорського королівства) краківський князь Лешко I уклав угоду (Спішська умова) з угорським королем Анрієм II, за якою, з території Галичини, утворювалася держава західно-європейського типу, Галицьке Королівство, яке зразу, з волі папи римського Іннокентія III, входило до складу Союзу Католицьких держав [25,р.95-97; р.98; 27,р.227].

За згодою князя Лешка білого його зятя, угорського королевича Коломана, та його дочку Соломею було в Галичі на Різдво Христове від імені папи римського Іннокентія III було проголошено галицьким королем та королевою. За цією ж угодою краківський князь Лешко I забирав собі частину прикордонних українських (руських) земель з центрами Перемишлем і Любачевим, від яких офіційно в 1219 році він відмовився **“на користь зятя галицького короля Коломана”**. До кінця свого життя, а помер він у 1227 році, він був палким прихильником, про що засвідчено в листі папи римського Гонорія III, відновлення Галицького Королівства та утвердження на престолі Коломана та Соломеї. Загинув князь Лешко під час походу проти князя Східного Помор'я, Святополка поморського в Гонсаві і був похований у Кракові. Його дружиною була княжна Гремислава з Луцька. Мав двоє дітей: Соломею, яка була галицькою королевою, дружиною галицького короля Комана і сина, князя Болеслава, який став після довгого часу суперництва з польськими князями, спадкоємцем батькового, краківського престолу [50].

Можна вважати, що наявність Галицької боярської республіки мало вплив на перебіг подій у Польщі, про що свідчить виступ краківських вельмож проти князя Лешка. Це змусило Лешка краківського негайно шукати вихід з тяжкого стану, який привів його до союзу з угорським королем Андрієм II разом з яким він почав втілювати план папи Іннокентія III по утворенні Галицького Королівства та унії Галицької церкви з Римською [6,с.107-126; с.212-214].

Пропозицію краківського князя про перетворення Галичини в окреме європейське Галицьке Королівство підтримав угорський король Андрій II, однак, без дозволу папи Іннокентія III він не поспішав, замінити правління боярина Володислава в Галичині [9, с. 455, с. 596; с. 130-142; с. 161-167; с.62-67].

Польському князю, на думку сучасного українського дослідника М.Ф. Котляра, довелося довго вести переговори, щоб переконати угорського короля Андрія II погодитися на “зухвалий перед усіма князями Русі” вчинок, внаслідок якого боярин Володислав Кормильчич буде усунений від влади в Галичині, а його син Коломан стане першим галицьким князем. Формально обидва володарі забезпечили підтримку Романовичам, які зайняли Володимир, як компенсацію за Галичину, що без їхньої згоди була поділена на Спіській нараді між Угорщиною і Польщею. Під час зустрічі короля Андрія II і князя Лешка краківського у місті Спіші у 1214 році був укладений договір, за яким трирічну польську княжну Соломею було обвінчано з п'ятирічним угорським королевичем Коломаном. Порада краківського князя Лешка і посадження принца Коломана на трон Галицького князівства сильно сподобалася угорському королеві Андрію II і він зразу вирішив впровадити в життя військово-політичний союз Угорщини і Польщі, і організував швидкий військовий похід на Галич. Боярин Володислав Кормильчич з своїми боярськими прихильниками, не зміг організувати відсіч угорсько-польській коаліції, оскільки значна частина галицьких бояр підтримала угорсько-польський проєкт і взяла участь у нараді у місті Спіші у 1214 році [9,с.455, с.596; с.130-142; с.161-167;с.62-67]. Як наголошує в своїй праці “Королівство Галичини” Станіслав-Ролан Перфецький: “в 1214 році відбулася конференція у місті Спіші в якій брали участь угорський король, краківський князь і вся галицька аристократія. На конференції був знайдений спосіб втілення планів папи Іннокентія III по утворенні Галицького Королівства та унії церков” [15, с.91-92; 5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Як бачимо із свідчення угорських і польських джерел роль галицької аристократії в XIII столітті в утворенні Галицького Королівства велика. Тому з'ясуємо їх роль у цій доленосній для утворення Галицького Королівства, галицькому епосі. Сувокупність історичних фактів показує, що галицька аристократія в XIII столітті була могутньою і домінуючою силою, яка взяла на себе всю відповідальність у формуванні власної держави західно-європейського типу, Галицького Королівства [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Вивчення соціально-політичного та політичного ладу на території Карпато-Дністровської цивілізації, та його найвищому політичному витворі Галицькому Королівстві в XIII столітті, зауважує К.Я. Софроненко: “це і вивчення галицької аристократії, боярства, як правлячого класу, який кристалізував державу західно-європейського типу - Галицьке Королівство. Правлячи на протязі віків, жупами Карпато-Дністровської цивілізації та держави Великої чи Білої Хорватії, стародавній політичний та торгово-економічний клас

галицьких аристократів, жупани-бояри, зберегли свідомість свого стародавнього європейського походження, свою стародавню історію” [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Отже, як виразився визначний дослідник Карпато-Дністровської цивілізації, доктор історичних наук, академік В.В. Грабовецький: ”галицькі бояри це багаточисленні стародавні князьки, що володіли слов’янськими округами Карпато-Дністровської цивілізації до злучення в єдине VI-X століттях Хорватське князівство, в XI столітті Галицьке князівство, в XIII столітті Галицьке Королівство, у якому роль великого князя, в XIII столітті, галицького короля, була дуже незначна, що давало право усім цим князькам-боярам практично залишатись незалежними володарями від великокнязівської, з XIII століття королівської влади” [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Питаннями суспільно-політичного ладу Галицького Королівства займалися такі визначні вчені, як Б. Греков, В. Пічета, В. Пашуто. Останній зокрема у своєму нарисі по історії “Галицько-Волинської Русі” в основному розглянув феодальну війну в Галичині, яка привела до утворення західно-європейського типу, Галицького Королівства в першій чверті XIII століття. У своєму доробку автор розглянув також питання соціально-економічного ладу Галицької держави, та чомусь зовсім не розглянув питання політичного ладу стародавньої Галичини і галицького боярства зокрема невідомо. Уперше питання про політичний лад стародавньої Галичини поставив у своїй роботі “Суспільно-політичний лад і право Київської держави” дослідник С. Юшков, однак ним питання були лиш поставлені, а відповідей на них не послідувало. У виданнях Інституту Історії А.Н. України 1953 і 1977 років питання політичного ладу Галичини теж не отримало ніякого наукового висвітлення. Ні один із авторів XX століття, зауважувала К.Я. Софроненко, навіть не намагався ставити перед собою питання з’ясування етногенезу політичних відносин в Галичині, і з’ясування етногенезу галицького боярства зокрема, тенденційно переписуючи “загально-руські” постулати і не враховуючи західно-європейські державні впливи в Галичині в нові монографії. Однак у той час коли радянські історики відхрещувалися від з’ясування цього питання, ним ще раніше цікавилися вітчизняні і європейські історики XIX-XX століття. Так Д. Зубрицький, І. Лінніченко, М. Дашкевич, І. Шараневич і П. Іванов приділяли з’ясуванню утворення Галицького королівства в XIII столітті, багато уваги. Однак дані історики сповнені патріотичного почуття надзвичайно багато приділяли уваги яскравішим подіям у історичних процесах, що проходили в житті новоутвореної держави західно-європейського типу, Галицького Королівства, що не давало їм можливості глибше заглянути у етногенез Карпато-Дністровської цивілізації та державності. Займалися з’ясуванням політичного етногенезу Галичини також історики Литви, Польщі, Угорщини, Чехії і Німеччини. Основна їх домінуюча концепція була концепція впливу сусідніх західних країн на Галичину в процесі утворення Галицького Королівства, як держави західно-європейського типу” [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Інколи ці історики суперечили самі собі, зокрема угорські і польські, намагаючись одні перед одними привести аргументи першості політичного, економічного та особливо християнсько-релігійного впливу на утворення Галицького Королівства. Польська історична література вважала, що польський вплив на проблему утворення Галицького Королівства, був могутніший, що можна прослідкувати у шлюбах польських королів, князів з галицькими і українськими феодалами. Угорська історична наука стояла на аналогічних позиціях, доказуючи, що угорський вплив був значно потужніший, оскільки усі дружини галицьких і володарів були від угорського королівського двору і власне вони впливали на політичний устрій в Галичині. Вони вважали, що Угорська і Галицька держави були настільки дружні, що власне дружба і добросусідство угорців і поляків з галичанами дали можливість угорським королям, принцам та принцесам відіграти визначну роль в утворенні Галицького. Та однак, ні угорські ні польські історики констатуючи факти впливу на Галицьке Королівство Союзу Католицьких держав не з’ясовували питання етногенезу Карпато-Дністровської та Галицької державності та її панівного класу боярства, зокрема [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Однак угорські та польські можновладці залучаючи галицьку знать до реформування Галичини на західно-європейський зразок, здобули багато прихильників серед галицьких світських і духовних феодалів [6, с.107-126; с. 212-214].

Характерно, що знаменитий український історик М.С. Грушевський виводив державність галичан від хорватів, у подальшому вважав, що історична державність галичан склалась так, що принци з угорського дому очолили старогалицьку державність і перетворили її у європейське, Галицьке Королівство. Розвиток феодальних відносин у Галичині по західно-європейському зразку, давав право середньому класу галицьких феодалів змінювати собі володарів, однак зауважувала дослідниця К. Софроненко, з’ясування питання генезису цих відносин, як і самої галицької знаті треба починати з IV-VI ст. н. е., тобто з часу коли джерела уперше подають свідчення про римський, візантійський політичний вплив на Велику чи Білу Хорватію, державу яка, як наголошував дослідник Б.Д. Греков, внаслідок суспільно-політичної еволюції трансформувались у державність галичан, Галицьке князівство та державність західно-європейського типу,

Галицьке Королівство. Ця нова західно-європейська державність постала на тердому ґрунті своїх могутніх політичних центрів, які відомі своєю родоплемінною знаттю починаючи з IV-VI століть, яка розвинула за європейським зразком феодальну державність у X-XIII століттях. Це пояснюється тим, що населення Галичини у супритиці західної та візантійської цивілізації розвивалось швидше внаслідок передання із покоління в покоління передових економічних, політичних та культурно-християнських надбань своїх предків. Місцева родоплемінна знать Карпато-Дністровської цивілізації, Галичини, галицьке боярство, здавна була володарями відкритих з нещодавнього часу археологічною наукою, городищ, селищ на спадкових родових слов'янських землях. В свій час торкаючись цього питання відомий вчений XX століття С. Юшков вважав, що основним типом феодального володіння у Галичині була “боярська сеньйорія” західно-європейського типу, де найбільш могутні бояри-сеньйори, мали своїх бояр-васалів, яким і давали землі на правах тримання. Однак розвиток великого землеволодіння в Галичині не привів до утворення одного могутнього політичного центру, біля якого би концентрувались усі володіння давньогалицьких (хорватських) феодалів. Процес утворення великих землеволодінь Карпато-Дністровської цивілізації, характеризується різним розмежуванням території галицьких бояр, що привело до децентралізації земель, де великі олігархи, бояри, володіли землями фактично по своїх власних законах, які укладалися на великих вічах чи радах галицьких бояр. “Рада бояр” із стародавніх часів і являється виразником державного ладу в Галичині. Галицькі бояри, яких літописець ще називає “великими” були з поконвіку військовим, економічним та державним виразником в Галичині” [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

У зв'язку з цим галицький дослідник XIX століття І. Шараневич, вірно вважав, що галицькі бояри як представники панівного і вільного класу розпоряжались своїм рухомим та нерухомим майном більш вільніше ніж бояри других князів, згідно своїх стародавніх законів вони посідають батьківські та дідівські двори, села, майно та рабів. Основним джерелом з яких галицькі бояри збільшували свої земельні латифундії були общинні землі, які вони захоплювали, а також приєднували пустопорожні землі Карпат, нижнього Подністров'я та Подунав'я. Окрім цього володіння галицьких бояр розширювались за рахунок тимчасових князівських дарувань, так званих “кормлінь”, які ставали джерелом їхнього збагачення. Не виключно, що надані князями землі за військову службу теж з проміжком часу ставали складовою частиною бояр. Така система землеволодіння, наголошував дослідник В. Готьє, давала право галицьким боярам бути політичною та економічною домінантою, чи фактичними володарями Галичини, земельні латифундії яких не могли і не мали права відбирати ні польські ні угорські ні пізніші руські князі. Таким чином, наголошував академік В. Готьє, хорватські бояри, що у 992-993 роках уперше були включені у склад Київської держави, абсолютно не втратили ні своїх земельних надбань ні своїх привілеїв у новій Галицькій державі і суспільстві, вони залишилися повновласними володарями у своїх вотчинах визнавши васалітет що до нового галицького князя київської династії. На новому витку історії, галицькі бояри залишалися повноправними володарями Галичини, оскільки у XII-XIII столітті боярські землеволодіння, наголошувала дослідниця К. Софроненко, по своїй господарській та політичній могутності не уступали князівському домену, оскільки у цей час бояри володіли і такими ключовими містами, як: Звенигород, Перемишль, Тернопіль, Плісеньск і рядом других. Галицько-Волинський літопис XIII століття, наголошує на тому, що бояри були володарями не тільки великих міст, але й замків навколо столичного центру Галича, що дає право наголошувати, що галицькі бояри постійно проживали у столичному центрі й займалися політичними справами Галицького князівства, з XIII століття Галицького Королівства, чим і можна пояснювати їх таку постійну політичну активність. Галицькі бояри, як ми бачимо із джерел, абсолютно не зв'язані у XIII столітті з князівською дружиною і представляють окремий аристократичний клас, який сам має свої військові організації, вони тримаються окремо як від торгово-ремісничої знаті так і від народу і навіть від князівської влади. Такі їх політичні привілеї давали право галицьким боярам часто змінювати князів, або переходити зі служби від одного князя до іншого. Зміна князів у Галичині не мала для бояр якогось особливого значення, вони постійно маючи велику політичну та економічну могутність часто проганяли негодних своєму класу і пануванню князів. Однак при усій могутності по загальноприйнятих нормах феодального права, галицькі бояри, являлися васалами князя з XIII століття галицького короля, і зобов'язані були йому особистою присягою вірності з ритуалом цілування хреста. Однак в Галичині інститут васальності з руськими князями не отримав широкого поширення. Галицькі князі, щоб хоч трохи тримати у покорі великих галицьких бояр, заставляли приносити бояр присягу на вірність, яка однак мала тільки формальне значення. Саму військову службу по відношенню до князя галицькі бояри теж несли постільки поскільки військова політика князя співпадала з загальними інтересами усіх галицьких бояр [6, с.107-126; с.212-214].

Фактично галицьке боярство, утворюючи собою найвищий політичний клас при особі князя, з XIII століття галицького короля, стояло біля кормила західно-європейського політичного життя. Галицькі

аристократи, бояри, як представники правлячого класу намагалися вдосконалювати його і незмінному вигляді передавали з покоління в покоління. Свідчення джерел говорять нам, що самі великі бояри Галичини у XII-XIII столітті мали велику кількість своїх васалів, тримали на утриманні чисельні дружини, ополчення, полки, які несли у бояр постійну військову службу. Академік В. Пічета з цього приводу вірно зауважував, характеризуючи галицьких бояр: “у галицьких сеньйорів - бояр було дуже багато різноманітних васалів, які складали їхні дружини та ополчення. Таке політичне становище бояр Галицького Королівства XIII століття, наголошувала дослідниця К. Софроненко, робило їх повновладними володарями земель, аналогічних по типу господарювання проглядаємо у сусідній Угорщині, Чехії та Польщі, тому не дивно, що угорські хроніки титулюють галицьких бояр: ”**prinzes**” “**barones**”, а польські джерела “**magnates regni**”. Вже в IX-X століттях в Галичині зароджувався інститут рицарства, а у XII-XIII столітті проходив його розквіт [6,с.107-126; с. 212-214].

Дослідник XIX століття М. Дашкевич вірно доводив, що хоча слово рицар вживалося не тільки у Галичині але й на Волині у розумінні суто українського слова витязь, однак у руському витязі Галичини слід бачити західно-європейського рицаря. Рицарство як інститут виникає на думку М. Дашкевича одночасно, як у всіх регіонах Карпато-Дністровської цивілізації та тільки в Галичині в XII-XIII століттях воно розвивається по західно-європейському зразку. Порівнюючи права західно-європейських феодалів угорських, німецьких, польських, чеських з правами галицьких бояр, дослідниця К. Софроненко наголошувала: ”ми знаходимо у галицьких бояр їх тотожність із західно-європейським світом, оскільки, усі галицькі аристократи, володіли фактичним правом повновласного господарювання у своїх земельних володіннях, правом передачі своїх земельних володінь і рухомого майна по спадковості “по закону і заповіту”, повною владою над населенням, що проживала на території їх володінь. Цілком очевидним є той факт, що інститут рицарства в Галичині був уже добре розвинутий до приходу Руси-України в X столітті. Дослідник Б. Греков з цього приводу вважав, що галицькі бояри і їх васали, військові слуги, введені у рицарський клас і маючи рицарське право (*Jus militare*) проглядаються у військовій системі Галичини, уже з XI-XII століття. Факти з літописних джерел дають нам право наголошувати, що у першій половині XII століття посвячення в рицарі у Галичині було буденним явищем. Свідчення під 1146 роком розказують нам про події, коли київський князь пішов походом на волинського князя Із'яслава, а той звернувся за допомогою до угорського короля Гейзи, польського князя Болеслава, чеського короля Вацлава. Приїхавший на допомогу в Луцьк краківський князь Болеслав, як наголошує літописець: “багато бояр, та дітей боярських було посвячено в рицарство”. Літописець зауважує, що тут же князь Болеслав “опоясав дітей боярських безлічі”. Ті обставини, наголошувала дослідниця К. Софроненко, що великі галицькі бояри наприклад такі як Судислав, Доброслав, Гліб Зеремійович, Володислав Комильчич, Жирослав і другі мали свої рицарські полки, дає нам право наголошувати, що вони мало чим відрізнялися від угорських, чеських графів та баронів, чи польських магнатів. Однак як ми бачимо для боярського правління однієї військової структури було мало, щоби управляти Галичиною і постійно утримуватися на політичній арені їм потрібна була рада, чи дума, державна організація західно-європейського типу, Галицьке Королівство, яке ними було створено в Спіші у 1214 році за участю західно-європейських володарів, передусім, угорського і польського. Власне утворення на Різдво Христове 1215 року, Галицького Королівства, держави західно-європейського типу, забезпечувало концентрацію їхньої політичної могутності. Дослідники відзначають, що боярська рада в Галичині відрізняється від князівської ради тим, що являється постійним політичним органом, який вирішує економічні та політичні справи усієї Галичини. Вона складається з галицьких бояр, великих земельних власників, єпископа, у неї входили тисяцькі, керівники гарнізонів по найбільших центрах Галичини, посадники по містах, дворські. Боярська рада в Галичині була постійним політичним органом, однак інколи збиралася на вимогу того чи іншого угруповання боярства, інколи по ініціативі чи бажанню князя, при цьому князь не мав права створювати раду не погодившись з боярами. Боярська рада у час свого функціонування очолювалась певними боярськими лідерами, такими як: Володислав, Судислав, Доброслав. Цим визначним боярам рада довіряла виконання своїх рішень і ведення зовнішньо-політичних економічних та політичних відносин. Усе це ми бачимо хоча би на прикладі двоєрічного правління боярина Володислава Кормильчича, який присвоїв собі усі права князівської влади. Боярське правління Володислава на нашу думку є не випадковим явищем у галицькій історії у період феодалних воєн в Галичині. Якщо досконало і поетапно розглядати його як великого галицького політичного діяча XIII століття, то побачимо, що він був одним із впливових лідерів боярської галицької ради ще з 1200 року. Власне він був одним із ініціаторів запрошення волинського князя Роман на галицький престол, про що наголошує літописець словами Романа “ведуть ня галичани до себе на стіл”, власне він Володислав Кормильчич вів усе управління Галичиною при князю Романі не рахуючись з особою останнього, що заставило владного князя Романа вигнати його на певний час із Галича. Вигнання князем Романом галицького боярина Володислава означало конфлікт з галицькими вельможами, за плечами впливового

Володислава стояла рада великих галицьких бояр. Подальший хід історичних подій в Галичині дає нам право наголошувати, що і сам боярин Володислав Кормильчич став управляти в Галичі зі згоди боярської ради, яка висловила побажання йому її очолювати, що видно із факту, що Володислав Кормильчич стояв на чолі боярських полків, які на протязі року відбивали напади волинських, київських та польських князів, заставляючи останніх з соромом залишати Галичину. Не дивлячись на те, що галицький боярин Володислав владно на протязі року сидів на галицькому престолі, його владу не признавали ні один із сусідніх володарів, окрім угорського короля та галицької боярської ради. У зв'язку з цим, осоромлений невдачами в галицьких кампаніях проти Володислава краківський князь Лешко дорікав угорському королю Андрію II: “не гоже бояринові княжити в Галичі”. Правління боярина очевидно підривало авторитет князівської влади і в цей же час підносило в очах сусідніх володарів галицьких бояр. Здавалось би, що при таких обставинах, у час арешту Володислава повинно було б змінитися становище і усієї боярської ради, однак цього не сталося. Угорський король Андрій II посадивши свого сина на галицькому троні знову не став міняти у Галичині традиційного боярського укладу, віддав, як зазначають джерела “увесь наряд галичанам”, залишивши бояр кристалізатором фактичної влади уже при галицькому королю Коломану I. Фактично, як ми це бачимо з джерел великий галицький боярин Судислав і його соратники були такими ж як і Володислав Кормильчич правителями Галичини. Така ж ситуація залишалася при володарю Галичини Мстиславі Удатнім і Андрієві II. Боярська рада на чолі з Судиславом, як свідчать джерела, фактично правила Галичиною до тих пір допоки князь Данило Романович остаточно не утвердився в Галичині. Хід історичних подій по сувокупності джерел дає нам право наголошувати, що галицька боярська рада уміла політично маневрувати відносно політичних подій які складували у Галичині, залишаючись постійно при владі. Коли вона побачила, що орієнтування на угорського короля та Судислава у стосунках з князем Мстиславом стало неможливим, вона на укладань стосунків з Мстиславом висунула другу кандидатуру боярина Жирослава, який проводячи дескредитацію Мстислава, підривав авторитет князівської влади, за це він удається від його особи, тоді його місце знову займає боярин Судислав. Одним із останніх найвпливовішим керівником боярської ради до утвердження Данила в Галичі був Доброслав Судб'їч. Він разом з усім складом боярської ради провів відкриту політичну демонстрацію проти князя Данила, явившись по визову князя верхом на коні в одній нижній сорочці з галичанами, які супроводжували його по князівському звичаю. Якщо б боярин Доброслав був самотній у своїй рішечності, наголошувала дослідниця К. Софроненко, то звичайно був би покараний, та неодмінно за його діями стояла уся боярська рада, тому князь Данило мовчки переніс цю для князя образу. Цим і пояснюється, що усі галицькі князі, окрім Ігоревичів не дивлячись на інтриги бояр відповідали їм милостями, роздачею сіл, міст, угідь, цим і досягалось, що правда на деякий час менш більш мирне співіснування князів із боярами. Боярська рада утримуючи в своїх руках уся військову, політичну і адміністративну владу в Галичині намагаючись повністю підчинити собі князя. Це ми спостерігаємо уже у час князювання Ярослава Осмомисла. У посліуючі часи, бояри залишалися основною політичною силою як при руських так при іноземних володарях. Боярська рада виступала проти правителів Галичини, коли політика правлячого князя не співпадала з основною лінією боярської ради. Рада бояр вирішувала питання фізичного знищення князя, який її не влаштовував. Це видно уже у час Володимира Ярославовича, коли останній перестав рахуватися з боярами та їх радою, як зазначає літопис: “думати не любив з мужами своїми”. Відносини настільки загострилися, що бояри на раді постановили, що князь Володимир не зможе бути у подальшому галицьким володарем. Частина бояр висунула навіть пропозицію убити свого князя, але ця пропозиція не була підтримана більшістю присутніх бояр, однак таке рішення було одобрено та реалізоване щодо князів Ігоревичів, і останні за одностайним схваленням ради бояр були повішені перед ворітьми міста Галича. Рада бояр намагалася вбити і князя Данила поручивши боярину Філіпу у зв'язку з цим заманити князя до себе в Вишню, як це свідчить галицько-волинський літопис: “А Філіп безбожний зове князя Данила в Вишню, в цей же час створює боярську раду на уб'єння його”. Як бачимо із сувокупності фактів боярська рада зірко охороняла інтереси боярства, завжди ведучи з князівською владою двійну гру, намагаючись всеціло підчинити її боярській раді і диктувати їй свою волю. Більше того боярська рада проводила свою політику не дивлячись на протидію князів. Так літописець розповідає, що Мстислав Мстиславович за дорадою бояр видав свою молодшу дочку за королевича Андрія, ще раніше бояри втручалися у приватне життя Ярослава Осмомисла, а також його сина Володимира Ярославовича. Отже можна наголосити, що галицька боярська рада у продовж століть фактично була найвищим політичним органом Галичини і власне вона у Спіші ухвалювала рішення про утворення Галицького Королівства. Князівські літописці, сторонники сильної князівської влади, дуже слабо висвітлювали діяльність цього органу влади, прикриваючи його просто зневажливим терміном “бояри”. Часта зміна князів у Галичині знаходить пояснення на запитання, чому були такі часті зміни князів. Без сумніву бояри контролювали це питання, це видно із свідчення коли боярин Судислав, щоб роз'єднати коаліцію князів під час облоги Галича звернувся до Олександра

белзьського: “піді від брата, дам тобі Галич”, і останній послухався голову боярської ради і відійшов від Данила. Таким же чином рада бояр запрошувала на княжіння угорських принців, князів других земель. Сувокупність свідчень дають право наголошувати, що монолітна сила бояр та їх постійно діячого органу давала їм можливість змінювати князівську владу відносно політичних потреб Галичини. Рада по суті була політичним центром, законодавчим і виконавчим органом галицького боярства. Раді бояр фактично підпорядковувалися і регіональні органи управління, бо як наголошувалось вище в раду входили бояри усієї Галицької землі, які на усьому її обширі займали усі ключові посади. Можна передбачити, що роздача посад тільки юридично оформлялась князем, насправді ж це питання вирішувалось внаслідок обговорення на боярській раді. Бояри утримуючи за собою адміністративні посади не тільки намагалися прижиттєво закріпити їх за собою, але й передати їх спадково. Наслідування посад батьків-бояр, вважалось таким же правом бояр, як і наслідування земельних володінь. Поступово усі найбільш важливіші посади закріплювалися спадково за усіма найродовитішими боярськими кланами, що давало їм можливість зосереджувати в своїх руках усю адміністративну і військову владу [6,с.107-126; с. 212-214].

Літописець досить точно характеризує владу великих галицьких бояр: “бояри Данила собі князем називають, а самі усю землю тримають”. Історія взаємовідносин галицького боярства з князівською владою у Галичині у XII-XIII показує, що боярство залишалось впливовим постійно із-за економічної могутності та постійних землеволодінь. У зв’язку з цим польські та угорські хроніки називають галицьких бояр “баронами”. В одній із грамот угорського короля Бели IV адресованій князю Данилу бояри названі: “**Rusciae Baronibus**”. Грамота угорського короля Андрія II від 1230 року називає галицьку боярську раду: “**ex onsilio baronum ae nobilium nostrorum**”. Папська булла адресована у 1247 році називає бояр “**magnates regni**”. Західно-європейські джерела характеризують нам галицьких бояр, як магнатів та баронів, а їхню раду-консіліум, як боярський парламент, тобто як такий, який ніколи не був князівською думою. Дослідниця К.А. Софроненко вірно наголошувала, що у Галицькому Королівстві XIII століття рада бояр при галицькому королі, не стала королівською думою тому раніші князі і галицький король не міг нею управляти, любий володар руський князь чи угорський королевич, ставши володарем західно-європейського типу, галицьким королем, укладав з нею “ряд” - договір, що давало можливість боярам утримувати в Галичині постійну владу у продовж століть так і свої політичні та економічні привілеї” [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Згідно свідчень сукупності джерел бачимо, що у час суперечностей між великими феодалами в Галицькому Королівстві, галицьке боярство самостійно утримувало усю повноту влади не потребуючи князівської чи королівської опіки. Княжіння боярина Володислава в Галичині цьому яскравий приклад. У той час коли угорський король Андрій II воював у власній країні з власними вельможами Володислав настільки укріпився в Галичині, що зумів відбити напад не тільки руських князів, але й більш могутнішого краківського князя Лешка, що й заставило останнього на дипломатичний хід проти Володислава. “Не змігши прийняти Галича”, наголошує нам літописець, князь Лешко краківський звертається листом до короля угорського короля Андрія: “Не гоже боярину князувати в Галичі. Та візьми но дочку мою за сина свого Коломана і посади їх в Галичі”. Як бачимо зміцнення Володислава сильно налякало польського князя Лешка і заставило останнього дипломатичним шляхом усунути боярське правління в Галичині. Причин наполягати на зміщенні Володислава у польського князя було предостатньо. Із свідчення польських джерел нам стає ясно, що жителі Кракова теж повстали проти свого князя. Можна вважати, що наявність галицької боярської республіки мало вплив на розвиток подій в Польщі, що може говорити факт виступу краківських вельмож проти князя Лешко, що заставило краківського князя шукати швидкого виходу із тяжкого становища. І вихід був знайдений. Сама пропозиція краківського князя дуже сподобалася королеві Андрію, однак він розуміючи реалії не поспішав замінити правління боярина Володислава в Галичині. Польському князю Лешку, як наголошує М. Котляр, довго прийшлося вести переговори, щоб уговорити угорського короля Андрія II. Однак внаслідок бажання бачити свого сина королем Галичини і довгі переконання в цьому феодальної верхівки Польщі, усе це дозволило угорському королю схилитись до угоди згідно якої, боярин Володислав мав бути усунений від влади в Галичині. Утворення Галицького Королівства на початку XIII століття, яке було одобрено галицькою аристократією, немов би знову на новому витку історії кристалізує державне ядро навколо Галича по західно-європейському зразку” [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

З проблем з’їзду у місті Спіші у 1214 року львівський дослідник Станіслав-Ролан Перфецький у книзі “Королівство Галичини” вірно наголошує: “Позаяк усі присутні галицькі аристократи, угорський та польський можновладці, були зацікавлені в унеможливленні майбутніх претензій князів Рюриковичів на галицький князівський трон. То ними спільно було вирішено заснувати нову галицьку королівську династію. Її початком ставав шлюб п’ятирічного угорського принца Коломана і трьохрічної польської княжни Соломії” [15,с.91-94; 5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Такий збіг обставин та розумна військово-політична дипломатія угорського короля Андрія II дозволила йому в цьому ж році 1214 році посадити угорського принца Коломана на галицькому престолі і проголосити галицьким князем. Таким чином у 1214 році Коломан стає князем Галичини. Оскільки Коломан, як князь у продовж другої половини 1214 року, князував у Галицькому князівстві за згодою галицьких бояр та народу, успішно проводив політичне та торгово-економічне зближення з Союзом Католицьких держав, тому на початку 1215 року, коли його правління в Галичі зміцнилось, папа римський Іннокентій III погодився у зимі, на Різдво Христове 1215 року, помазати його на короля. Як зазначає угорський літопис: "Остергомський архієпископ Іоаном, іменем папи римського Іннокентія III на Різдво Христове 1215 року, дав згоду на утворення Галицького Королівства і коронацію галицького князя Коломана в кафедральному Успенському соборі Галича, на короля Галичини" [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Утвердивши сина Коломана на галицькому князівському престолі, угорський король Андрій II від імені галицьких баронів "галицьких принців" та галицького і перемишльського єпископів звернувся до папи римського Іннокентія III з листом - проханням створити Галицьке Королівство і утвердити на престолі першим галицьким королем його сина Коломана та польську княжну Соломею: "**Novertit igitur Sancitas vestra, quod Halicienses principes et populus, nostrae ditioni subiesti, humiliter nobis postularunt, ut filium nostrum Colomanum ipsis regem praeficeremus**". В цьому ж листі було також висловлене прохання Галицької церкви про унію з Католицькою церквою: "**in unitate et obedientia sacrosanctae Romanae ecclesiae perseveraturis in posterum**", наголосив у праці С. - Р. Перфецький" [15, с.91-94; 5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Таким часом папа римський Іннокентій III отримавши в 1214 році, такого листа від угорського короля Андрія II, від претендента на королівський титул, галицького князя Коломана, обміркувавши його у продовж другої половини 1214 року, вирішив створити у 1215 році окрему центрально-європейську державу, Галицьке Королівство, а також створити унію Галицької церкви з Римською і включити Галицьке Королівство і Галицьку церкву в Союз Католицьких держав. В кінці грудня 1214 на початку 1215 року папа римський Іннокентій III вислав до Галича всі королівські регалії: корону, скипетр і кулю, а також штандарт Галицького Королівства який складався з червоного полотнища з чорною галкою в золотій короні" [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

З проблем коронації Коломана та його королівських символів, королівських регалій та державного стяга історик І. Драбчук в статті "Три корони" наголошує: "У Середньовіччі вважали, що син князя був князем від народження, натомість королем його мав визнати папа Римський. Тож, отримавши від нього корону, галицький правитель, з 1214 року князь Коломан, ставав повноправним європейським монархом. За тодішнім звичаєм, король не міг бути нічим васалом, а в разі нападу на його Галицьке Королівство інші королі мали надати йому військову допомогу. Саме їй потребував король Коломан в обороні від ворогів Галичини. Як видно з літопису, крім самої корони обряд коронації включав прийняття володарем інших ознак королівського сану - скипетра і держави - тобто металевої (золотої) кулі з хрестом. З часу коронації у 1215 році літописець послідовно називає Коломана королем Галицького Королівства, хоча, незважаючи на прийняття королівських інсигній від папи римського Іннокентія III, галицький король Коломан залишився притиндентом і на Волинь, сподіваючись у цій своїй ініціативі на військову допомогу всього Заходу. Проте ставши королем Галицького Королівства і домогшись такого титулу від папи римського Іннокентія III, затвердивши свій герб, чорну галку в золотій королівській короні, король Коломан I розпочав свою діяльність, яка у своїй більшості маловідома. Можливо джерела Секретного Ватиканського архіву, якщо колись до них доберуться наші дослідники, проллють світло на проблему утворення в 1215 році Галицького Королівства та діяльності галицького короля Коломан..." [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

В цей же час поспробуємо з'ясувати саму проблему згідно якої Естергомський архієпископ Іоан іменем папи римського Іннокентія III на Різдво Христове 1215 року, офіційно коронував князя Коломана на короля Галицького Королівства. Слід наголосити що місто Естергом, угорською мовою - "Esztergom", словацькою мовою - "Ostrihom", німецькою мовою - "Gran", місто в Північній Угорщині, що розміщене близько 50 кілометрів на північний захід від сучасної столиці Угорщини, міста Будапешта. Від угорської назви "Esztergom" та німецької назви міста - "Gran", і походить титул угорського архієпископа - Естергомського. Розміщене на південному березі Дунаю. З X по середину XIII століття, який відомий в історичній літературі: архієпископ Естергомський чи архієпископ Гранський. В епоху коронування князя Коломана на короля Галичини місто Естергом був центром економічного, політичного та релігійного життя країни, фактичною столицею Угорщини, місцем коронації першого угорського короля Іштвана в 1000 році. Тут карбували перші угорські монети (дукати) з написом: "Regia Civitas, Stefanus Rex". В 976 році тут народився син Гези Вайк, що увійшов у історію як святий Іштван-Стефан I, ім'я якого він прийняв при

хрещенні. В 1001 році його було короновано в Естергомі. В період його правління було створено однойменний комітат і єпископство Естергомське. Місто Естергом є резиденцією глави Угорської Католицької Церкви архієпископа естергомського (гранського), який носить титул примаса Угорщини і який в XIII столітті отримав право від папи римського Іннокентія III коронувати галицького князя Коломана на короля Галичини і утворення від іменем папи римського, голови Союзу Католицьких держав - Галицького Королівства. В середині XIII століття, у 1241-1242 роках місто Естергом було знищено монголо-татарами [50].

Отже, як засвідчують угорські джерела, папа римський Іннокентій III доручив Естергомському архієпископу Йоану, примасу Угорщини, оскільки він мав право від Римської церкви на коронацію претендентів на королівський сан, здійснити в Галичі над галицьким князем Коломаном, що був володарем в Галицькому князівстві у 1214-1215 роках, урочистий обряд коронації. Архієпископ Йоан прибув до Галича на свято Різдва Христового 1215 року і урочистим обрядом, іменем папи римського Іннокентія III, здійснив акт коронації галицького князя Коломана на короля Галицького Королівства, проголосивши князя Коломана королем Галичини. Львівський дослідник Станіслав-Ролан Перфецький в праці "Королівство Галичини" наголошує: "після того як князь Коломан був офіційно інтронізований, то з цього часу Галицьке князівство удостоїлося честі на всі решту віки називатися Галицьким Королівством. З цього часу Галичина долучалася до папських васальних територій услід за: Англією, Арагонією, Сіцилією, Данією, Болгарією та Сербією" [15, с.91-94; 5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Як бачимо цей великий папа римський Іннокентій III, який дав Галичині статус Галицького Королівства, західно-європейської незалежної держави і долучив у 1215 році Галицьке Королівство до Союзу Католицьких держав, достойний того, щоб у цій праці ми охарактеризували основні штрихи його біографії та релігійно-політичної діяльності [12, с. 294-299].

Як засвідчують джерела, папа римський Іннокентій III (Innocentius III) як світська особа, був сином графа Трасімунда Конти та Клариси Скотті. Слід наголосити, що з родини Конті вийшло 13 римських пап, 3 антипапи, 40 кардиналів, одна королева Антієхії і Тріполі, 7 префектів Риму, 5 senatorів, 13 полководців, як наприклад славний Торквато і його син Іннокент відомі з битви у Празі проти шведів [12, с.208-209].

Сам граф Лотаріо де Конті де Сеньї був племінником папи римського Климента III, що вплинуло на його духовну кар'єру. Майбутній папа римський Іннокентій III, граф Лотаріо де Конті де Сеньї народився у 1160 в місті Ананьї в Італії [12, с.294-299]. В подальшому, як граф Лотаріо де Конті де Сеньї, навчався богослов'я в Паризькому університеті і права в Болонському університеті. У вересні 1190 року, його родич папа римський Климент III призначив його кардиналом. Таким чином, майбутній папа римський Іннокентій III є наступником папи римського Целестин III, про що засвідчують папські джерела з Ватиканського секретного архіву. Початок понтифікату папи римського Іннокентія III почався 8 січня 1198, інтронізація відбулася 22 лютого 1198 року. Незабаром після свого обрання папа римський Іннокентій III підпорядкував римський муніципалітет владі папи (префект став папським чиновником). Він ініціював Четвертий хрестовий похід (1199-1204pp.), який 1204 році поклав початок Латинської імперії в Костянтинополі. Папа римський Іннокентій III підтримував створення у 1198 році в Палестині Тевтонського Ордена й надавав підтримку його першому Великому Магістру - Генріху Вальпоту. В 1204 році папа послав в Болгарію кардинала Лева, щоби той коронував Калояна "королем болгарів і валахів". В цей же час він відновив духовну дисципліну в Польщі. В 1207 році розпочав через посадництво угорського короля Андрія II та краківського князя Лешка Білого, переговори з галицьком духовенством та боярами по питанню утворення Галицького Королівства та унії церков. У 1208 році папа римський Іннокентій III ініціював хрестовий похід проти альбігойців, тоді ж запровадив церковну інквізицію з місією проти альбігойців, призначивши її головою іспанця Домініка де Гусмана. У 1212 році папа римський Іннокентій III організував хрестовий похід дітей. Взаємовідносини папи римського Іннокентія III й Англії були складними. Після того, як папа наклав на Англію інтердикт у 1208 році і позбавив влади англійського короля Іоанна Безземельного у 1209 році, останній у 1213 році цілковито підкорився папі. Папа римський Іннокентій III заборонив Франції війну проти Англії, на що французький король Філіп II Август заявив: "Папі немає справи до того, що відбувається між королями". За це папа римський Іннокентій III наклав інтердикт на Францію. Англійський король Іоанн Безземельний домігся від папи Іннокентія III визнання "великої хартії вольностей", латинською мовою "Magna Charta" у 1215 році недійсною та відлучення баронів від Церкви. Васалами папи римського Іннокентія III визнали себе також цар Болгарії у 1204 році, король Арагону та король Португалії. Будучи з 1198 року опікуном Фрідріха II Швабського, папа римський Іннокентій III успадкував сицилійський престол і тимчасово підпорядкував собі Сицилійське королівство. В 1204 році папа римський Іннокентій III пропонував чи навіть коронував, що потребує ретельного вивчення Секретного Ватиканського архіву, великого князя Руси-України Романа Мстиславовича королівською короною. Таким чином, в подальшому, після довготривалих переговорів з галицькою

аристократією які проходили з 1204 по 1205 роки з перевою у 1206 році, в подальшому з 1207 по 1214 роки, під кінець життя, папа Іннокентій III організував та утворив на Різдво Христове 1215 року Галицьке Королівство, надав всі офіційні королівські регалії та організував, надавши на це право остригомському архієпископу Йоану, офіційну коронацію угорського принца Коломана на галицького короля наголошував у своєму дослідженні І. Нагаєвський: "і це засвідчує про утворення Галицького Королівства та укладення політичної та релігійної унії з Римом" [12,с.298]. Власне тому 15 листопада 1215 року урочисто відкрив Четвертий Латеранський собор, на який запросив і галицьке духовенство [12,с. 294-299].

Слід наголосити, Французький хроніст середини XIII століття Адберік з Труа Фонтен говорить, що великий князь Руси-України Роман, не дивлячись на те, що був коронований папою Іннокентієм III в 1204 році, не підтримував в подальшому папу римського Іннокентія III і втрутився у боротьбу за корону Германської імперії, підтримуючи гогенштауфенів проти вельфів яких очолював син імператора Фрідріха I Барбаросси, і напав на союзника вельфів польського князя Лешка в землях якого у 1205 році і загинув..." [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Король Руси Роман виступив проти правлячих кіл Священної Римської імперії і папи римського Іннокентія III у час, коли в 1204 році у Західній Європі спалахнула війна за імператорську корону Священної Римської імперії. Західна Європа обливалася кров'ю, у самій Німеччині у боротьбу за неї вступили два великих угруповання гібелінів, які очолював Гогенштауфен Філіп Швабський, син імператора Фрідріха I Барбаросси, що опирався на графів і баронів Східної Німеччини і його противник Оттон IV, син Генріха Льва і племінник Річарда Левове Серце, який опирався на німецьких магнатів нижнього Рейну і Вестфалії. Його підтримував папа римський Іннокентій III. Сили були рівними і боротьба точилася довга і кровопролитна. У зв'язку із цією ситуацією будь-яка підтримка для однієї зі сторін мала вирішальне значення. У 1204 році папа римський Іннокентій III, знаючи, що великий князь Руси-України Роман Мстиславович планує вступити у війну на боці Філіпа Швабського, проводить з ним активні переговори, намагаючись привернути великого князя Руси-України Романа у свою коаліцію. У 1204 році папа римський Іннокентій III вирядив до нього своїх послів, які наполегливо переконували великого князя Романа прийняти королівський титул та католицтво, визнавши його в 1204 році королем всієї Руси-України. Папа римський Іннокентій III обіцяє за союз з Оттоном і Римською церквою великому князю Руси-України Роману королівську корону і титул короля Руси, а також різноманітні політичні вигоди від очолюваного ним Союзу Католицьких держав. З цього приводу галицький дослідник XIX століття Д. Зубрицький зауважував, що вступ великого князя Руси-України Романа у війну на боці сина імператора Фрідріха I Барбаросси, Філіпа Швабського дуже налякав папу римського Іннокентія III і він вживав усіх заходів, щоби розірвати цей союз. Слава військових перемог великого князя Руси-України Романа, як і його військової доблесті, наголошував дослідник, долетіла і до Риму, і мудрий римський папа Іннокентій III, розуміючи, що вступ у війну володаря Руси-України Романа на боці Філіпа Швабського може обернутися для нього катастрофою, вирішив відвернути великого князя Руси-України Романа від вступу у цю війну. До цього був долучений і краківський князь Лешко, та доводи останнього не були авторитетними для могутнього великого князя Руси-України, Романа. В цей же час папа римський Іннокентій III пильно стежив за подвигами Романа і, переконавшись у тому, що останній вступить у військовий конфлікт в Європі, вирішив дипломатичним ходом відвернути його від цього. У 1204 року папа римський Іннокентій III вирядив до нього своїх послів, які наполегливо переконували великого князя прийняти королівський титул та католицтво, визнавши його в 1204 році королем всієї Руси-України. Обставини ці дуже важливі, адже ні один із володарів не удостоювався від папи римського Іннокентія III такої честі ні із країн північних, ні князі польські, ні князь Всеволод суздальський, якої удостоїв папа римський Іннокентій III великого князя Руси-України, Романа. Він, наголошував Д. Зубрицький: "молодий рішучий римський папа Іннокентій III підносить великому князю Руси-України Роману, королівську корону, бажаючи вінчати його на короля Руси, він римський папа Іннокентій III, хто садить і скидає з престолу володарів заходу, він, хто змушує іти весь західний світ на спасіння гроба Господнього - усе це значить, що великий князь Руси-України Роман Мстиславович повинен був бути великим і надзвичайно могутнім володарем Української держави від Карпат до Дніпра, усіх подвигів якого ми, очевидно, ніколи не знатимемо. Є тільки здогадки, що він з малим своїм військом переміг велике угорське військо, що змусило угорського короля укласти з володарем Руси-України вигідний мир "Любові і добросусідства". Його перемоги у Литві, над половцями, очевидно, були добре відомі папській курії і папі римському Іннокентію III зокрема. Власне вони і спричинили вручення останнім Романові королівської корони, відзначенням його діяльності як належної...". Та володар Руси-України Роман Мстиславович, знаючи політику папи римського Іннокентія III у питаннях імператорського престолу в Німецькій імперії та щодо Візантії, і вигнання хрестоносцями його тестя імператора Олексія Ангела, вирішив підтримати у кровопролитній європейській війні претендента на імператорський престол від коаліції гібелінів, яку очолював Філіп Швабський [4,с.493]. Навіть пропозиція

коронації чи коронація великого князя Романа на короля Руси, яка була влаштована послами, від імені папи римського Іннокентія III, не порушила вибору союзника. Французький хроніст XIII століття, засвідчуючи факт коронації папою римським Іннокентієм III, Романа на короля Руси, писав: "Король Руси по імені Роман вийшовши за межі своїх кордонів, намагався пройти через Польщу в Саксонію на з'єднання з Філіпом Швабським". Характерно, що в Синодику монастиря Бернардинів св. Петра в Ерфурті теж є запис про те, що Роман король Руси: "**Romanus rex Ruthenorum dedit nobil xxx marcas**". Слід зауважити, що Ерфурт один із великих торговельних центрів на шляху між північною і південною Німеччиною і у згаданий записом час був у володінні Філіпа Швабського. З приводу залучення короля Руси-України Романа Мстиславовича у західно-європейську політику Л. Гумільов зауважував, що король Роман Мстиславович, котрий одягнув королівську корону, як політичний діяч, більше був схожий на римського солдатського імператора III століття чи на тюркського еміра XV століття, ніж на могутнього слов'янського, західно-європейського короля. Але він намагався ним стати. Король Руси Роман намагався впровадити зміни у своїй державі й улаштувати її за західно-європейським зразком, тобто, на зразок герцогств-графств Аквітанії, Ломбардії чи Саксонії. Його приваблював їх уклад, він усе переймав від них, і якщо б його перемога з Гогенштауфенами була виграною, то Русь-Україна уже при ньому перетворилась би на європейське королівство схоже за політичною структурою на Чеське, Польське чи Угорське, та тоді перехід до католицизму уже у його час був би звичайною справою, що пізніше і сталося при його синові, королю Данилі. Цілком очевидно, чому король Роман підтримав власне сина імператора Фрідріха I Барбаросси, Філіпа Швабського, останній виступив проти папи римського Іннокентія III і був у дружніх стосунках з Візантією, князь Лешко краківський був прибічником папи римського Іннокентія III, тому володар Руси-України, Роман і заявляв, що хоче "погубити ляхів і їх віру". В цей же час, наголошує російський дослідник Д. Александров, французький хроніст дає нам можливість зрозуміти, чому візантійський імператор, позбавлений трону, втік власне до Романа Мстиславовича, очевидно тому, що Роман мав силу не тільки впливати на Польщу, але й на політичні зміни на користь Візантійської імперії і православної церкви, і у самій католицькій Священній Римській імперії, яку очолював папа римський Іннокентій III..." [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Несподівана смерть володаря Руси-України Романа в 1205 році, малолітність спадкоємців великокнязівського престолу, феодальна війна в Руси-Україні, протекторат над Галичиною і Волинню угорського короля Андрія II та краківського князя Лешка білого заставили після з'їзду великої княгині Анни з угорським королем Андрієм II в 1206 році в Сяноці після якого Андій II отримав титулярну суверенність, і почав офіційно титулувати себе: "**Galiciae Lodomeriaeque rex**", це дозволило папі римському Іннокентію III активно включитися в релігійні та політичні справи Галичини, розвинути тут ідею унійних процесів [44,р.163].

Однак династія Ігоревичів, яка претендувала на правління в Галичині, як бачимо з самого свого правління в Галичині її нові володарі чернігівські князі Ігоревичі, які влаштовували між собою міжусобиці, показали себе нікчемними правителями, що дозволило угорському королю Андрію II через посередництво галицьких бояр, втрутитися активно в галицькі справи. Оскільки в 1208-1209 роках воєвода Бенедикт зайняв Галич, як засвідчують джерела, Рим почав вживати заходів, щоби приднати Галичину до релігійної унії. Як вважав, опираючись на аналіз документів М. Чубатий, ініціатором релігійної унії з подальшим утворенням політичної інфраструктури на землях Карпато-Дністровської цивілізації був папа римський Іннокентій III, а угорський король з галицькою аристократією та галицькою релігійною організацією, єпископами, лиш знаряддям чи виконавцями політичних та релігійних планів папи [22,с.11-12].

Однак досконало знаючи унійні плани папи Іннокентія III, угорський король вирішив використати політичний проект з утворення Галицького Королівства та унійний проект злучення Галицької церкви з римською в інтересах свого королівського дому. Поштовхом для такого рода плані були два листи Папи Іннокентія III до угорського королівства другий до Галичини [35, 3195, 3196]. Про серйозність намірів папи з питання унії та утворення Галицького Королівства угорський король дізнався із серйозного високого рівня посольства, яке прибуло в Угорщину в 1207 році. Легат, кардинал-пресвітер Григорій, що прибув від папи римського Іннокентія III до угорського короля Андрія II, був одним із найвизначніших людей з оточення папи, його особистим дорадником. Як бачимо із джерел Секретного Ватиканського архіву, за час з 1202 по 1207 роки його підпис був на 19 буллах Папи Іннокентія III, що бачимо із "Реєстру Потаста", який був складений після смерті Іннокентія III. Як бачимо із листа Папи Іннокентія III, папа доручав кардиналові Григорію: "реформувати угорську церкву та підготувати в галичині справу релігійної унії": "**Innocentius III Gregorium legatum suum denuo in Hungariam et Rutheniam mittit**" [36, 3195, 3196; s.54; с.12].

Із листа папи Іннокентія III до угорського короля Андрія II чітко вказувалось, що: "**Галичина повинна за його стараннями піти шляхом сусідньої Болгарії та Сербії та Візантії. Власне в Галичині, де сьогодні сягає угорський католицький вплив, повинно бути створення унії, а Галичина, повинна**

вирізнитися із загалу, тобто вона повинна скласти окрему унійну державу - Галицьке Королівство”, наголошував у своєму таємному листі папа Іннокентій III: “**Nonne absonum esse videtur, ut pars soli suo non congruat et singularitas a suo discrepas universe**” [46, №197; с.13].

В цей же час в Галичині, як виразився Галицько-Волинський літопис: “були беззаконня і галицькі повстання”. Як засвідчують джерела Секретного Ватиканського архіву, папа Іннокентій III знав про все, що робиться в Галичині, тому посольство кардинала Григорія, яке виїхало з Риму в жовтні 1207 року і прибуло в Угорщину на початку 1208 року мало завдання: **”тільки спонукати більш рішуче діяти угорського короля Андрія II, угорську церкву, в плані утворення релігійної унії та політичної організації Галицького Королівства”**, що чиновники угорського королівства, зокрема угорський король Андрій II, активною фазою, зокрема військовим походом воєводи Бенедикта, розпочав в Галичині [22,с.14].

Таким чином, як можемо наголошувати, посольство кардинала Григорія поклало початок процесам Першої Унії Галицької церкви з Римською. Власне в цей час в 1206-1214 роках час ми бачимо сильне зміцнення політичних позицій про угорської чи католицької партії галицьких бояр, їх економічне та політичне зміцнення. Очевидно угорські королі надали галицьким боярам такі самі права, які мали угорські магнати. М. Чубатий вірно зауважує, що: “галицьким боярам мусіла імпонувати свобода угорських магнатів, яка мала своє завершення в “Золотій буллі” 1222 року [22,с.12-18].

Поступово з 1206 року галицькі бояри симпатизують політичному та культурно-релігійному устрою Угорського Королівства, переймають всі як державно-церемоніальні так і політично-релігійні традиції Союзу Католицьких держав. Згадаймо участь навіть князя Данила в коронуванні угорського короля Бели IV в 1238 році в якій він брав участь. Отже угорська традиція вплинула як особисте коронування Коломана так і князя Данила [6,с.107-126; с.212-214].

Галицькі бояри радо дають згоду на утворення в себе, по угорському політичному та законодавчому зразку, Галицького Королівства з угорським принцом, 1215 року галицьким королем на чолі, унії Галицької церкви з Римською за умов збереження їхнього грецького обряду [12, с.298].

Власне за таких релігійних та політичних ініціатив папи римського Іннокентія III, як засвідчує сукупність проаналізованих джерел з Секретного Ватиканського архіву, було створення підґрунтя в 1214 році для утворення в 1215 році Галицького Королівства та релігійної унії Галицької церкви з Римською [22,с.15].

Слід наголосити, що папа римський Іннокентій III звернув увагу на християнський схід вже в 1205 році. З цього приводу дослідник Микола Чубатий в окремому підрозділі своєї праці “Роман і папа Іннокентій III” наголошував, що бачучи прозахідну політику великого князя Романа вступив з ним в діалог. Російська історіографія сфальшувавши повідомлення в пізнішому самотньому варіанті “повідомлення” Воскресінського літопису, наголошувала, що: “папа римський Іннокентій III вислав до великого князя Руси-України Романа послів запрошуючи його до церковної унії та запропонував йому королівську корону. Однак Роман Мстиславович вигнав папських послів з нічим. Виймаючи меч, він нібито сказав, що він має меч в руках і не потребує ніякої допомоги, як батьки, він сам зможе добути силу своїй державі”. Слід наголосити, що ця вигадана росіянами подія не підтверджується ніякими свідченнями Секретного Ватиканського архіву, який не знає про такі політико-релігійні взаємовідносини між князем Романом і папою римським Іннокентієм III. Навпаки багато джерел з Секретного Ватиканського архіву доказують, що така подія не мала м’яся за князя Романа і була переплутана Воскресінським літописом з епохою унії та утворення Галицького Королівства та епохою правління короля Коломана. Ціле оповідання на нашу думку, є звичайною політичною російською легендою тенденційно спрещованою або зовсім перевернутою в пізніших часах. Ця легенда дуже нагадує легенду про “Євшан зілля” [12,с. 294-299].

Слід наголосити, що вигадану росіянами легенду з Воскресінського літопису використав у своїй праці Історія України-Руси, М.С. Грушевський [3,с.322-324; с.551].

Про те, що ця легенда про взаємовідносини папи римського Іннокентія III з князем Романом Мстиславовичем була вигадана росіянами і поміщена з політичних мотивів в Воскресінського літописі вважав і польський історик В. Абрагам [25,р.95-97], Г. Вернадський та багато інших істориків [27,р.227].

Галицький дослідник А. Петрушевич вважав, що ворожі відносини до папи римського Іннокентія III князя Романа та його послів було неможливе, оскільки навпаки ми маємо багато джерельних доказів прихильності князя Романа до католицького світу [16,с.47].

Князь Роман був сином католички, польської королівни и Агнеси, дочки польського короля Болеслава Кривоустого і довгий час виховувався при краківському дворі Казимира Справедливого, про що наголошував польський літописець В. Кадлубек. Князь Роман знаходився в католицькому оточенні майже від колиски: **”Meminit namoue idem Romanus, guanta erga se Casimiri fuerint beneficia, apud guem pene a cunnabulis educatus”** [34,р.433]. Документи монастиря Бендиктинців в Ерфурті зберегли свідчення, що великий князь Руси-України Роман навіть був жертводавцем католицького монастиря. Так під датою 15

червня 1205 року записано в **"Necrologium Sti Petri Erfordensis": "Romanus rex Ruthenorum dedit nobis XXX marcas... Schannat, Vindemiae Litterariae"** [49,col.II,19; c.541].

Слід наголосити, що на початку XIII століття Ерфурт був великим осередком текстильного і гарбарського промислу з яким Галичина мала великі торгівельні зв'язки [24,c.552]. Чи була офіційна коронація на короля Руси-України, як наголошував М. Чубатий ми достовірно твердити не можемо, оскільки невідомо, настільки в подальшому князь Роман був в опозиції до папи Іннокентія III. Однак всі європейські джерела завжди титулюють Романа королем (рексом), а польських володарів князями (дукс). Цілком можливі широкі дипломатичні взаємовідносини папи Іннокентія III з володарем Руси-України Романом, можливо, наголошує М. Чубатий відбулася пропозиція королівської корони, а можливо й відбулася й сама коронація у 1205 році, оскільки перед походом в Саксонію та у час його трагічної смерті під Завихвостом, великого князя Романа всі європейські джерела титулюють королем Руси. Однак у статусі короля Руси, про що натякають нам джерела з Секретного Ватиканського архіву, Роман, очевидно перебував декілька місяців. Військовий похід у 2005 році в Саксонію на злушення з Філіпом Швабським, був його першим і сотаннім походом у королівському статусі [24,c.555]. Таким чином після загибелі короля Романа, в Руси-Україні розпочалась феодална війна за галицький великокнязівський престол волинських і чернігівських князів у 1208-1209 роках та знесення останніх в боротьбі використовує угорський король Андрій II, який займає Галич і проголошує себе королем Галичини. Як наголошував дослідник П. Грицак: **"такий акт він робив за допомогою галицьких великих бояр, які симпатизували угорському державному устрою і бажали за собою в Галичині закріпити такі великі привілеї, які мали угорські магнати в Угорщині"**. Про заохочення галицьких бояр угорським королем Андрієм II, опираючись на широкий джерельний матеріал писав у свій праці, дослідник Гарайда, яка вийшла в 1943 році в журналі **"Зоря-Гайнал"**, який видавало Карпатське Наукове Товариство" [1,c.36; c.541].

В цей час на Галичину, зокрема її християнсько-релігійну організацію, звертає увагу і папа римський Іннокентій III, який внаслідок переговорів, які він проводив з 1207 по 1215 роки з перемишльським та галицьким єпископами, він намагається злучити Галицьку церкву з Римською церквою[25,p.95; 27, p.227]. Про це засвідчують два листи папи римського Іннокентія III, від 1207 року, які були доставлені легатом Григорієм, один до угорського короля Андрія II, а другий до духовенства Галичини. В 1207 році папа римський Іннокентій III в листі до угорського короля Андрія II зазначає: **"що висилає кардинала Григора до Галичини, щоб він встановив унію"**. В 1207 році, як бачимо із документів Секретного Ватиканського архіву, знали: **"про прихильне відношення галицького народу до західних християн, тому папа Іннокентій III постановив вислати свого легата до Галича, який від імені папи Іннокентія III мав звернутися до галичан з його офіційним листом і запропонувати їм унію церков в Галицької з Римською і опіку Галичині від папи"**. В другому листі до духовенства Галичини папа римський Іннокентій III: **"доказуючи словами Святого Письма, примат папи, він просить Галичан звернути зі злої дороги й об'єднатися з Римом, церковно"**. Папа Іннокентій III в своєму посланні до Галичан не говорить про галичан, як про відступників-сритиків, а вважає їх **"відчуженими"**, як наголошується в листі: **"longati fuerunt"**. Отже в листі до Галичан від 1207 року папа римський Іннокентій III: **"вимагає від галичан визнання апостольської віри"** [24,c.570].

Таким чином під датою 7 жовтня 1207 року папа Іннокентій III написав два листи, один до Угорщини, а другий до Галичини-Руси, доручив своєму легату, кардиналу Григорію, пресвітеру від святих Віталія і Вестини привезти лист в Угорщину, а другий в Галичину-Русь. Що стосується другого листа папи римського Іннокентія III то його зміст був таким: **"До Архієпископів, єпископів та до загалу так духовних як і світських на Русі"**. Слід наголосити, що це другий відомий в історії оригінальний лист папи римського Іннокентія III яким він прямо звернувся до Руси-України, який зберігся до нашого часу [31, p.11-12; p.334-336; Додаток I; c.570].

Слід наголосити, що цей лист, який був написаний до духовних осіб: архієпископів, єпископів та вельмож і народу Русі: **"Universis per Ruthenian constitutes"** це супровідний лист легата, кардинала Григорія, який засвідчував, що влане він кардинал Григорій, від імені папи римського Іннокентія III має право вести переговори, наприклад з питань унії церков, як духовними особами, наприклад галицьким єпископом Артемієм так і з, наприклад, галицькими боярами, народом та усіма зацікавленими з проблеми унії церков архієпископами і єпископами в Русі-Україні [23, Додаток I; c.570].

Слід наголосити, що Лист папи римського Іннокентія III від 7 жовтня 1207 року **"До Архієпископів, єпископів та до загалу так духовних як і світських на Русі"** не обмежував території діяльності легата, кардинала Григорія, тільки до Галичини. У ньому мова йшла про всю Русь-Україну, державу **"Ruthenia"**, однак чітке направлення легата і кардинала до двору угорського короля Андрія II та угорського архієпископа Іоана, який в цей час мав дружні відносини і вів переговори у питаннях унії церков з галицьким єпископом Артемієм, дає право наголошувати, що папська курія мала на увазі в першу чергу

встановлення релігійних та політичних відносин з Галицьким князівством, куди в першу чергу поширювався політичний і релігійний вплив Угорського королівства. Із листа папи римського Іннокентія III ми ясно бачимо, що легат, кардинал Григорій мав становити взаємовідносини власне з тими єпископами, яка мали реальну змогу долучитися до Вселенської церкви. Папа Іннокентій III вважав, що Галицька церква в епоху управління нею єпископом Артемієм, цілком здатна влитися в лоно Католицької церкви, вона: "не так відколена від Католицької церкви, як радше відчужена або віддалена, так як деякі діти віддаляються від лона своєї матері" - **"Elongati fueritis ab uberibus matris vestrae"**. У цьому листі папа Іннокентій III пише: "що у нього є пастирський обов'язок всіх членів Христової Церкви привести до вашої голови Церкви здоровими поученнями й напійненнями" - **"Studeamus tamquam membra vestro capiti conformere"** [31, р.11-12; р.334-336; Додаток I; с.570].

Дальше у своєму листі **"До Архiepіскопів, єпископів та до загалу так духовних як і світських на Русі"** наголошує: "... **Щоб Єфрем повернувся до Юди та щоб Самарія повернулася до Єрусалиму**", папа римський Іннокентій III бажав: **"щоб руські вийшли на правильний шлях із бездоріжжя"** бо дотепер, наголошує в листі папа римський Іннокентій III: **"Ви відходячи від спільного стада, постійно відхилялися від його Голови Церкви вчительства, яке встановив Спаситель... сказавши до святого Петра: Ти називатись будеш Кифа, тобто Петро і на цім камені збудую мою Церкву; і дам тобі ключі царствоа небесного. Що зв'яжеш на землі, буде зв'язано на небі"**. У своєму листі папа римський Іннокентія III доказує свої твердження із святого Письма: **"З волі Христа є тільки одна Христова Церква, бо волею Христа було, щоб було одне Стадо та один Пастир"**. Дальше папа Іннокентій III у своєму листі звертає увагу Русь: **"на народ на те нещастя, яке тепер спало на декого, розуміючи, очевидно Візантійську державу і церкву тому закликає Русь-Україну, опам'ятатись"**. Папа Іннокентій III наголошує: **"що вислав в Русь-Україну, її князівств, до руських сторін "ad partes vestras" свого легата, кардинала Григорія, людину шляхетну, вчену та гідну довір'я, щоб "дочку привів до матері", маючи повною влади й все вирішити, що на його думку буде потрібно"**. Папа Іннокентій III прохає прийняти його легата прихильно. Із листа папи римського Іннокентія III, який він написав в Русь-Україну можна робити висновок, що він був впевнений, що його лист посприятиме унії Руської Церкви з Римською, по крайній мірі, якщо не всієї, то Галицького князівства точно. Політична ситуація складалася так, що Галичина, та Галицька церква, яка тяготіла до Союзу Католицьких держав, яка мала із політичним, торгово-економічним заходом сталі стошесуники, задля їх збереження, точно укладе і релігійну Унію з Римською церквою [31, р.11-12; р.334-336; Додаток I; с.570].

В цей же час папа римський Іннокентій III знав що володарі Руси-України малолітні князі Данило та Василько перебували на вихованні в угорського короля Андрія II, а Галичина якийсь час знаходилася в руках про угорської партії бояр, а в Галичі хазяйнував угорський воєвода Бенедикт, який своїм хазяйнуванням скомпроментував латинсько-католицьке володарювання в Галичині і зашкодити укладенню унії з Католицькою церквою. Про дієсні релігійні відносини в Галичині легат, кардинал Григорій дізнався вже приїхавши в листопаді 1207 року. Очевидно від по приїзду в Буду. Взявши про **"релігійні насилля угрів у Галичині"** кардинал Григорій взагалі в Галичину на переговори про унію не поїхав, оскільки від такої трагедії, яку вчинили угорці в Галичині, він на початку 1208 року помер, не виконавши волю папи Іннокентія III від розпачу він помер. З початку 1208 року ім'я кардинала Григорія, легата в Русь, що так чато було вживане в римських папських документах, зникає з папських реєстрів. Таким чином лист папи римського Іннокентія III 7 жовтня 1207 року до Русі-України **"До Архiepіскопів, єпископів та до загалу так духовних як і світських на Русі"**, оскільки в Галичині в той час не було авторитетного володаря, який би міг приймати рішення з питання унії церков, а інземці угри були непопулярні в галицькому народі, залишився історичним документом церковних планів Римської церкви. Із листа ясно, що папа римський Іннокентій III думав тільки про звичайну церковну унію, яка повинна була підчинити Галицьку церкву церковній владі папи. За задумами Іннокентія III Галичина повинна була піти унійним шляхом сусідньої Болгарії [34, с.572]. Слід наголосити, що лист папи римського Іннокентія III від 7 жовтня 1207 року **"До Архiepіскопів, єпископів та до загалу так духовних як і світських на Русі"**, не обмежував діяльності легата, кардинала Григорія тільки в Галичині в якій повним ходом йшла феодальна війна за галицький престол. Цей лист звертався і до архієпископа і митрополита Київського Матвія, оскільки він був церковним ієрархом в усій Русі однак чи відомо йому було про цей лист і яка була його реакція історичній науці невідомо. Все ж таки, можемо зробити висновок, у кінці 1207 році легат папи римського Іннокентія III, Григорій, прибув до Угорщини, щоб за допомогою угорського короля Андрія II на початку 1208 року вести переговори про унію церков з галицьким народом та духовенством, однак про його переговори з Галичиною у римському архіві немає ніяких свідчень. Очевидно, що його місія зазнала фіаско, оскільки в цей час в Галичині тривала затяжна феодальна війна. Однак деякі римські документи натякають, що все ж таки папа Іннокентій III через угорське духовенство, зокрема архієпископа Йона, примаса Угорщини, вів

активні переговори про унію церков з 1207 по 1214 роки. Такі довготривалі переговори примаса Угорщини Йоана з галицьким єпископом Артемієм, за безпосередньою участю угорського короля Андрія II, дозволило угорському королю Андрію II схилити галицького єпископа, галицьких бояр та торгово-ремісничу знать, яка була орієнтована на економічні взаємовідносини з Угорщиною, як наголошував король Андрій II в листі до папи Іннокентія III: **"pricipes et populus"** до релігійної унії, та політичного союзу з Римською церквою та Союзом Католицьких держав. В ході довготривалих переговорів угорського короля Андрія II, які проходили з 1207 по 1214 роки вдалося знайти ряд компромісів задля укладення Унії та утворення Галицького Королівства. Слід наголосити, що про перепитію утворення Галицького Королівства та укладення Унії, у тій мірі настільки володів міжнародною інформацією, зафіксував і руський літописець. Його свідчення з цієї проблеми проаналізував київський дослідник Л.Махновець який вважав, що краківський князь Лешко який разом з волинськими князями Данилом і Васильком не змігши відібрати у братів боярина Володислава Кормильчича, Ярополка і Яволада, Галича, який правив ним від імені угорського короля Андрія II, і який з своїми полками і з найманцями уграми і чехами і з галичанами вийшов проти нього, весною 1214 року, зумів відбити його напад. За таких обставин, літом 1214 року князь Лешко краківський послав свого посла воеводу Пакослава кажучи угорському королю Андрію II: "Не гоже є боярину княжити в Галичі. Візьми-но ти дочку мою за сина свого Коломана і посади його в Галичі". Як наголошував руський літописець: "І вподобав король Андрій раду сю Пакославову і зустрівся з Лестьком у городі Спіші, і взяв дочку його Саломею за сина свого. І пославши воїв, схопив Андрій Володислава Кормильчича в Галичі, і заслав його. І в тому засланні помер, знайшовши лихо племені своєму і дітям своїм задля княжіння, бо всі князі не зглянулись на дітей його через те.Отже наголошує руський літописець: "Осіною 1214 року король Андрій II посадив свого сина Коломана в Галичі, а Лестькові дав Перемишль, а Пакославу - Любачів. В кінці 1214 року, як наголошує літописець, після того ж, як минув час, король Андрій одібрав од Лестька Перемишль і Любачів, оскільки Галичина з якої на початку 1215 року, на Різдво Христове, угорський король Андрій II збирався зробити за згодою папи римського Іннокентія III, Галицьке Королівство, Галичина потрібна була ціла для його сина, як наголошував руський літописець[18,с.374]. В зв'язку з такими обставинами утворення Галицького Королівства угорський король Андрій II в окремому листі просить папу Іннокентія III надати право остригомському архієпископу Йоану право на утворення Галицького Королівства і коронацію князя Коломана. Далше угорський король Андрій II у 1215 році окремим листом до папи Іннокентія III щоб дякує за утворення Галицького Королівства та прислану золоту корону та королівські регалії для галицького короля Коломана I і наголошує: "що церемонія утворення Галицького Королівства та коронація галицького короля пройшла за встановленою католицькою" [25,р.95-97].

І далше наголошує Руський літописець: **"з 1214 року, тобто до його кінця серпня 1217 року, була тиша і король Коломан утверджувався в щойно утвореному Галицькому Королівстві"**. Про будівельно архітектурну діяльність адміністрації короля Коломана в Галичі нам розповідає і Руський літопис: **"... Коломан залишався в Галичі і той зробив укріплення на церкві Пречистої владичиці нашої Богородиці. Помагав будівельним справам короля Коломана воєвода Іван Лекин, і боярин Дмитро і Бот"**. Дослідник Л. Махновець наголошував, що на спорудженому князем Ярославом Володимировичем Осмомислом, головному соборі міста Галича, Успенській церкві, який був одноверхим триапсидним храмом, який із трьох сторін оточували галереї, власне на галереях, король Коломан і **"створив місто"**, у 1218-1219 роках, як вважають європейський замок? Чи укріплений Палац? З фортепікаційними спорудами які складалися із укріпленої частини з заборалами. Отже в самій Успенській церкві він коронувався, в верхній частині, палаці, замку проживав чи проводив наради з галицькою боярською аристократією. Про побутовану на церкві Успіння пресвятої Богородиці королем Коломаном фортецю-палац, як останній форпост оборони Галича нам розповідає руський літописець і в 1221 році: **"І коли Мстислав перемиг, він пішов до Галича, і билися вони за городські ворота. І вибігли угри на склепіння церковні, а інші на вірвовках піднялися, а коней їхніх полонили. Укріплення ж було зроблене на церкві, і ті стріляли і каміння метали на городян, але знемагали од спраги, бо не було води у них. А коли прїхав князь Мстислав, то здалися йому і їх зведено було з церкви... Привели до князя Мстислава і головного королівського канцлера Коломана великого боярина Судислава Бернатовича... і той змилювався над ним і дав йому Звенигород..."**. Як виглядав цей палац, чи замок з обнесеними фортепікаційними спорудами з заборалами, королівська резиденція галицького короля Коломана I нам невідомо. Поки що вчені не зробили реконструкції цієї архітектурної та військової резиденції першого галицького короля. По всій очевидності можемо наголошувати із свідчень Руського літопису, що початок будівництва нової королівської адміністративної споруди в Галичі, королем Коломаном було розпочато в 1217 році. Його головними дорадниками з проблем будівництва були, як засвідчує літописець: **"воєвода Іван Лекин, і боярин Дмитро і Бот"**. Королівський палац короля

Коломана повинен був бути грандіозною будівельною спорудою зробленою за всіма передовими тогочасними архітектурними традиціями угорського та західно-європейського світу. Недаремно літописець наголошує, що: **"Коломан створив місто - Град"**. Недоліком якого було що до нього не була проведена вода. Однак сам факт, що його не можна було взяти приступом, швидким штурмом, оскільки, як наголошував літописець: **"скріплення ж було зроблене на церкві, з якої ті стріляли і каміння метали на городян, але знемагали од спраги..."**. Отже за стінами королівського палацу короля Коломана, за заборалами, були не тільки лучники чи арбалетники, стрільці, які стріляли, але й там же знаходилися і каменеметальні машини, які як наголошує літописець: **"каміння метали на городян"** [18, с.378].

Сам факт, що літописець описує зовнішність добре укріпленого палацу, замку галицької резиденції короля Коломана його бойою могутністю, дає право говорити, що король Коломан будував свій фортепікаційний витвір досить добре продумано за усіми канонами західного військового фортепікаційного мистецтва, яке сьогодні в час 800-літнього ювілею з часу утворення Галицького Королівства, потребує подальшого дослідження, зокрема реконструкції та подальшої реставрації як зовнішнього так і внутрішнього вигляду палацу короля Коломана. Очевидно в контексті будівництва укріпленої резиденції галицького короля Коломана в самому місті Галичі, в епоху короля Коломана був побудований поблизу Дністра і замок короля Коломана, відомий з XIV століття як Старостинський замок, також для християнсько-уніатських потреб, було побудовано і церковну і звичайно, відомий своє романською архітектурною основою, Собор святого Пантелеймона, що знаходиться в межах проживання канцлера Галицького Королівства, Судислава Бернатовича. Вся такого рода гіпотеза епохи Галицького Королівства 1214-1227 років потребує подальшого дослідження. Таким чином ще в час київського митрополита Матвія в Галичині відбулася подія, яку західні історики називають "Першою Релігійною Унією в Галичині 1215 року". Ця релігійна Унія відбулася за спільною ініціативою угорського короля Андрія II, краківського князя Лешка та політичними інтересами галицького боярства, торгово-економічної знаті, очевидно і духовної знаті на чолі з єпископом Артемієм у бажанні мати свою Галицьку державу, як зразок держави західно-європейського типу - Галицьке Королівство [24, с.576].

Отже справа Першої релігійної Унії у 1215 році була тільки чисто галицьким витвором, угорського короля, польського князя і галицьких бояр та деяких представників галицького духовенства, оскільки у міста Спіші в 1214 році всі ці сторони стали ініціаторами утворення з Галичини, держави західного типу, Галицького Королівства, яке за умовою всіх сторін мало постати з релігійної унії Галицької церкви з Римською та благословіння утворення Галицького Королівства і включення його в Союз Католицьких держав, папою римським Іннокентієм III [21, с.4-18; Додаток I; с.577; р.103].

Слід наголосити, що з галицької сторони до умов унії пристав галицький єпископ Артемії, який власне і наполягав, щоби за цими затвердженими домовленостями з ієрархом Римської церкви: **"Галичани зберігали свій обряд, автономію Галицької церкви, і тільки визнавали папу римського Іннокентія III головою всієї Вселенської християнської церкви"** [24, с.119-120].

Папа римський Іннокентій III внаслідок переговорів та компромісів через легата Григора та угорського архієпископа Йоана з єпископом галицьким Артемієм зрештою погодився на такий компроміс щоб провести особисто подальші переговори та затвердження унії запросив угорського і галицького владик на IV Лятеранський Собор, який мав відбутися в 1215 році. Як засвідчують документи Секретного Ватиканського архіву, після переговорів, папа римський Іннокентій III безпосередньо звернувся до галицького владика Артемія, щоб він: **"Особисто міг проінформувати Собор про утворення Унії Галицької церкви з Римською"** [12, с.294-299].

Як засвідчують документи Секретного Ватиканського архіву на IV Лятеранському Соборі проблема "утвердження Унії Галицької церкви з Римською" широко обговорювався. Виразником духовних інтересів та унійних процесів Галичини і Риму був угорський архієпископ Йоан. Про це говорить IX-те рішення IV Лятеранського Собору: **"de diversis ritibus in eadem fide"**, яким було постановлено, що: "тому, що в багатьох країнах живуть разом християни різних обрядів, єпископи мають подбати для обряду меншості про відповідних священників. В одній діє цезії не може бути двох владик різних обрядів, а якщо це конечно, тоді треба вибрати вікарія для обряду вірних". Це рішенням IV Лятеранського Собору було дуже корисним для Галицької церкви, оскільки затверджувало: "підпорядкування католицьких галицьких громад галицькому уніатському єпископу Артемію, атже концентрували в його руках всю Галицьку церкву, яка вже визнавала папу римського Вселенським християнським ієрархом". Таким чином унія Галицької церкви з Римською переговори, як засвідчують документи Секретного Ватиканського архіву які велись з 1208 по 1214 роки, закінчились актом політико-церковної унії, яка реально проіснувала з 1215 по 1221 роки [24, с.121].

Документи Секретно Ватиканського архіву дають підстави наголошувати, що в епоху понтифікату папи Іннокентія III виникли політико-релігійні обставини урегулювання взаємовідносини латинського та

грецького духовенства на широких теренах Візантійського патріархату в складі якого була Галицька єпископія, яка вступила в унійні переговори з Римською церквою [12,с.294-299].

Слід наголосити, що ця невирішена проблема взаємовідносин була актуальна на всіх трьох Вселенських соборах XIII століття і особливо на IV Лятиранському соборі, який відбувся у 1215 році. Як засвідчують документи Секретного Ватиканського архіву епохи папи римського Іннокентія III: "від першого року свого понтифікату з 1198 року до його кінця у 1216 році, папа Іннокентій III намагався встановити і врегулювати взаємовідносини з Візантійським патріархатом, Галицьким єпископатом, передусім дружньо налаштованим до унії з галицьким єпископом Артемієм" [26, № 4, №5, №9, №10, №11].

За час свого правління Римською церквою папа Іннокентій III написав, одну четверту із всіх своїх листів до східних християн в тому числі й до галичан. На IV Лятиранському Вселенському Соборі за наполяганням папи римського Іннокентія III було прийнято 5 декретів, що відносять до Східної, в тому числі й Галицької церкви. Окрему увагу заслуговує декрет "Про Гідність Патріархів" та декрет "Про різні Обряди в тій самій вірі" [33, р.476-486].

Слід наголосити, що обидва декрети: "Про Гідність Патріархів" та декрет "Про різні Обряди в тій самій вірі" є актуальними і до нині, оскільки намагаються вирішити проблему у різних способах об'єднання розділених християн і в одній Вселенській церкві. Що стосується Русі то декрети надають право патріархальному устрою для унійних церков на Русі та зокрема в Галичині [24,с.563].

Власне такі інтелектуальні напрацювання папи римського Іннокентія III і породили, як унійні процеси так і політичних взаємин Союзу Католицьких держав з Галицьким князівством, яке на початку XIII століття було найбільш інтегроване в західно-європейський, католицький світ. Слід не виключати і промоторів такої інтеграції, зокрема угорського короля Андрія II, польського князя Лешка Білого та всієї інкорпорації галицького боярства, яким подобалася політична інфраструктура Союзу Католицьких держав. Слід наголосити, що основні ініціатори заснування Галицького Королівства угорський король Андрій II, польський князь Лешко Білий та всієї прозахідна інкорпорація галицького боярства з самого початку повважали, що Галицьке Королівство повинно бути утворене за усіма міжнародними встановленими "Статутами" Союзу Католицьких держав, з офіційним затвердженням новоутвореної Галицької держави, папою римським Іннокентієм III. Тісно пов'язаний з папським двором Іннокентія III, угорський король Андрій II звернувся до папи римського Іннокентія III з проханням в окремому листі, в якому просив папу Іннокентія III прислати для галицького короля Коломана усі королівські регалії: корону, кулю з хрестом, скіпетр і уповноважити примаса Угорщини, остригомського, архієпископа Йоана помазати галицького князя на короля Галичини і коронувати його присланою з Риму королівською короною та наданими королівськими регаліями. У своєму листі зверненні до папи римського Іннокентія III угорський король Андрій II наголошував, що: **"князі і народ Галичини постановили прийняти церковну унію з Римським престолом"** [17,с.729-731].

Передаємо повний текст листа для його подальшого аналізу: **"Noverit igitur Sanctitas Vestra, quod Galiciae principes et populus nostrae diction subiecti humiliter a nobis postularunt, ut filium nostrum Colomanum ipsis in regem praeficeremus in unitate et oboedientia sacrosanctae Romanae Ecclesiae perseveraturis in posterum salvo tamen eo, quod fas illis sit alios a ritu proprio non recedere. Verum ne tam (expediens) nobis et vobis illorum propositum ex delatione sustineat impedimentum.... legatum ad hoc exsequendum a latere vestro destinatum praestolamur a sanctitate vestra postulatum, quatenus venerabili in Christo patri nostro I (oanno) Strigonensi archiepiscopo detis in mandatis, ut apostolica fretus auctoritate dictum filium nostrum in regem eis inungat et sacramentum super oboedientiam sacrosanctae Romanae Ecclesiae exhibendum ab eodem recipiat"**. Таким чином писав угорський король Андрій II з питання унії Галицької та Римської церкви та утворення Галицького Королівства папі римському Іннокентію III: **"Отже випадає знати Вашій Святості, що князі і народ Галичини, підлеглі нашій владі, покійно просили утворити Галицьке Королівство, а нашого сина Коломана, на короля собі, коли ми наперед поставили умову, що вони постійно перебувати будуть в єдності та послуші Святійшій Римській Церкві на майбутнє, з тим тільки застереженням, що їм вільно буде між іншими не відступати від власного обряду. Одначе, щоби така корисна їхня пропозиція для нас і вас, через проволоку, не зустріло якоїсь перешкоди... ми попросимо для виконання цього з вашого боку призначеного легата, та щоб ви дали достойномуво Христі нашому отцеві (Йоану), остригомському архієпископу поручення, щоб він, користаючи з апостольського уповноваження, згаданого нашого сина помазав на короля та прийняв від нього присягу на вірність світійшій Римській Церкві!"**[47,р.163; vol.I; Додаток 2;с578-579].

Отже із листа угорського короля Андрія II до папи римського Іннокентія III ми бачимо, що як наголошував Андрій II, що власне: **"галицькі князі і бояри є ініціаторами унії з Римською церквою, а такою є ініціаторами утворення Галицького Королівства"** [48,р.163; vol.I].

Власне галицькі бояри просять через угорського короля Андрія II для себе в королі угорського принца Коломана і просять його офіційно папу римського Іннокентія III коронувати за західно-європейською державною традицією. Єдине, як наголошував Андрій II, що просять папу римського Іннокентія III для успішності унії та процесу утворення Галицького Королівства, це:

1. Дозвіл після утворення унії, вільно виконувати служби божі у власному обряді.
2. Дозвіл про створення Галицького Королівства і без затягування справи, коронувати на короля Галичини князя Коломана.
3. Доручити здійснити обряд коронації остригомському архієпископу Йоану.

В цьому ж листі, що стосується питання утворення Галицького Королівства і коронації галицького князя Коломана на короля Галичини, угорський король Андрій II наголошував папі Іннокентію III: **”...Прошу також, щоб папа виразно своєю постановою вирішив, що першим єпископом в Угорщині, покликаним коронувати королів, є архієпископ Остригомський Йоанн...”**. Як бачимо із листа угорського короля Андрія II до папи римського Іннокентія III Угорське Королівство в час його правління практично мало чим відрізнялося за системою політичного, торгово-економічного устрою від Галицького князівства. Фактично наймогутніші угорські магнати, які перебували родинних відносинах з галицькими боярами і політично і торгово-економічно володіли всіма матеріальними і земельними надбаннями, як в Угорщині так і в Галичині, були рівні за своїм статусом і мали великий вплив на всі рішення угорського короля Андрія II, який і виражав їхню волю в листі до папи римського Іннокентія III. За свідченнями листа ми бачимо, що внутрішнє положення в Угорщині мало чим відрізнялося від феодального боярського укладу в Галичині [25,р.95-97; р.98; 27,р.227].

Як бачимо із звернення короля Андрія II питання унії церков в Галичині та проблема утворення Галицького Королівства залагоджувалася королем на прохання галицького боярства, як і сама коронація на короля галицького князя Коломана. Таке прохання галицького боярства, очевидно зацікавила папу Іннокентія III, оскільки утворення Галицького Королівства спричиняло і унію Галицької церкви з Римською. В своєму листі угорський король Андрій II також наголошував: **”що цю проблему утворення Галицького Королівства та унії церков потрібно якнайскоріше без затягування вирішити, щоби в тилу Угорщини залишити, готове відбити всі ймовірні атаки зі сходу, Галицьке Королівства, особливо у час коли він буде з усім угорським військом у хрестовому поході в Палестину”**. В цьому ж листі король Андрій II наголошував: **”в контексті прохання скорого утворення Галицького Королівства та коронації на короля Галичини Коломана, він послухав волю папи римського Іннокентія III і ретельно готується до Хрестового походу на Єрусалим, а отже просить, щоби і папа римський Іннокентій III виразно надав для остригомського архієпископа Йоана, якого він залишає замість себе управителем Угорського королівства, право утворювати Галицьке Королівство і коронувати Коломана на короля. Це потрібно затвердити папою швидко, що для того щоб Йоан, згідно законів Римської церкви, міг здійснити обряд утворення Галицького Королівства та коронації Коломана на короля Галичини”** [48,р.163; vol.I].

Як бачимо задля утворення Галицького Королівства, утворення унії у справі створення та затвердження його рішень папою римським Іннокентієм III, угорський король Андрій II пішов на ряд безпрецедентних поступок для папи римського Іннокентія III, а це: 1. Він за закликом папи римського Іннокентія III зобов'язувався брати участь у Хрестовому поході Католицького світу на Єрусалим у час коли в Угорському Королівстві відбулося ряд заколотів і зрад. 2. Він залишав управителем Угорського Королівства духовну особу Католицької церкви, остригомського архієпископа Йоана. 3. Він зобов'язувався здійснити, використовуючи весь свій авторитет і військово-політичну угорську організацію, так бажану для папи римського Іннокентія III релігійну унію на Сході Європи, а тобто злучення Галицької церкви з Римською.

За ці безпрецедентні і ще до недавня здавалось нездійсненні для папи римського Іннокентія III, послуги, угорський король Андрій II просив, не для себе, а для сина Коломана, від імені всіх, прохачів, які до нього звернулись, князів та великих галицьких бояр, які вихлопотали собі у нього для себе його сина собі у королі, негайно без перешкод бюрократичної волокити Римської Церкви, утворити Галицьке Королівство, коронувати Коломана на короля Галицького Королівства і створити унію Римської церкви з Галицькою. В цей час, як бачимо ми не маємо відповіді та офіційного вирішення цього питання папи римського Іннокентія III на клопотання галицьких бояр про утворення Галицького Королівства та утворення унії Галицької церкви з Римською, яку так яскраво висловив у своєму листі до папи римського. Поки що ні в Секретному Ватиканському архіві, ні в реєстрах які залишив папа римський Іннокентій III, а ні в угорських архівах не віднайдено документи папи, однак проблема утворення Галицького Королівства була паплю швидко вирішена: 1. Було утворене з волі папи римського Іннокентія III Галицьке Королівство. 2. Затверджено королем Галицького Королівства князя Коломана. 3. Здійснено акт унії Римської церкви з Галицькою. Отже папа римський Іннокентій III довго не обмірковував з духовними

сановниками, європейськими кардиналами цю поданому на його ім'я позицію, галицького князя Коломана та галицького боярства, а через посередництво угорського короля Андрія II, швидко вирішив її. Як бачимо, рада кардиналів вирішила пропозицію угорського короля Андрія II швидко і через два місяці вислала свого уповноваженого в Угорщину та Галичину і затвердила її: 1. Утворення нового Галицького Королівства. 2. Затвердити Унію церков Римської з Галицькою. Наступне завдання, яке стояло перед посланцем папи римського Іннокентія III, який не мав статусу, легата, запросити єпископів Угорщини і Галичини на IV Лятеранський Вселенський Собор. Слід наголосити, що папа римський Іннокентій III, уповноважив через свого надзвичайного посланця, осригомського архієпископа Іоана, якому надав право, згідно з законами Римської церкви, утворювати королівства і коронувати королів, утворити Галицьке Королівство і помазати Коломана на першого короля Галичини. Як вважав дослідник цієї проблеми М. Чубатий: **”папа римський Іннокентій III разом офіційним посланцем прислав всі королівські регалії для галицького короля, яких просив для галицького короля Коломана, угорський король Андрій II”** [24,с.579; с.580; 25,р.95-97; р.98; 27,р.227].

Тому в другому листі, який угорський король Андрій II написав літом 1215 року: ”Андрій II дякує папі римському Іннокентію III за заходи які були здійснені ним з проблеми утворення Галицького Королівства і підняття галицького князя Коломана до титулу короля, зараз він розглядає розглянути справу унії церков, починає практичні кроки в напрямку церковного об'єднання та відправлення єпископів Галицького Королівства на IV Лятеранський Собор, де і буде укладене об'єднання церков... Далі король Андрій II просить папу римського Іннокентія III, щоби він схилив Лешка краківського більш активно утверджувати Галицьке Королівство, атим самим і унію Церков Галицької з Римською, бо він через подружжя їхніх дітей є кривним і має обов'язок це робити. Король Андрій II прохає мати до висланого його посланця таке саме довір'я, як до нього самого”, наголошено в листі: **”Supplicamus insuper Sanctitati Vestrae quatenus coronam auream regia dignitati congruentem filio nostro conferret per latorem presentium fidelem nostrum in proximo transmitter dignemini”** [40, №227; Додаток 4; с.580].

Таким чином із листа угорського короля Андрія II до папи римського Іннокентія III, який датується часом відправлення, весною чи літом 1215 року, ми знаємо, галицький князь Коломан отримав дозвіл на утворення Галицького Королівства та на коронацію на початку року, в січні у Різдво Христове 1215, був благословений на освячений **”королівським намащенням від Апостольського Престолу”**. Галицького князя Коломана під час створення Галицького Королівства було увінчано як королівською короною за королівським ритуалом римського архієрея, вручено фіційні королівські регалії: корону, кулю з хрестом та скіпетр, офіційні відзнаки Галицького Королівства, королівську грамоту, королівську печатку, та штандарт, з галицею в золотій короні, як галицького католицького володаря для виконання обов'язків королівської влади [25,р.95-97; р.98; 27, р.227; 40, №227; Додаток 4; с.580].

Таким чином угорський король Андрій II, створюючи з галицькими-католиками, проугорською партією бояр, Галицьке Королівство, вирішував з папою римським Іннокентієм III одночасно дві великі справи:

1. Затвердження міжнародного статусу Галицького Королівства, як окремої західно-європейської держави.
2. Затвердження Статуту коронації галицького королівського дому церемоніалом з офіційними наданням папою римським Іннокентієм III королівських регалій, які засвідчували владу галицького короля.
3. Утвердження унії церков Римської з Галицькою, чого найбільше бажав папи римський Іннокентій III.
4. Затвердження на престолі Галицького Королівства через свого сина Коломана угорської династії Арпадів.

Без сумнівно, що угорський король Андрій II, як бачимо із портрету його широкомасштабної політичної та релігійної діяльності, був безперечно відданий справі розширення Союзу католицьких держав і Католицької Церкви зокрема [25,р.95-97; р.98; 27,р.227].

Як високоосвічений європейський монарх, він повністю віддавався ідеям унії церков. Свою лояльність Римській церкві і зокрема папі римському Іннокентію III він виявив своїм військовим походом до Святої Землі. Тому справу утворення Галицького Королівства та унії Римської церкви з Галицькою, до чого його спонукали і всі галицькі бояри, він намагався робити і не без користі для свого королівського дому. Однак творенням нового Галицького Королівства, союзного до Угорського Королівства, як наголосив галицький літописець ”для сина”, він займався самовіддано у продовж усього свого життя [18,с.581].

Таким чином будучи прихильником точної канонічності у виконанні обрядовості у питанні коронації, король Андрій II у другому листі, який направив до папи римського Іннокентія III наголошував: **”що обряд коронації Коломана на короля Галичини і сам процес утворення Галицького Королівства був виконаний з успіхом і точно з відповідністю до аналогічних коронацій які були затверджені Римською церквою в Європі, оскільки король Галичини коронувався церемоніальними атрибутами, які є обов'язкові при сходженні суверенного короля на престол, тим паче, першого короля Галицького Королівства. Як відомо в церемонії коронації короля Коломана, було здійснено повну**

коронацію в коронаційнім ритуалі XIII століття виконано весь церемоніальний церковний обряд від імені папи римського Іннокентія III” [25,р.95-97; р.98].

1.Під час створення Галицького Королівства було намащено майбутнього короля священною олією.

2.Проголошено благослено релігійними особами утворення Галицького Королівство.

3.Сидячого на троні галицького короля за політичним актом коронувати присланою папою римським золотою короною. Під час коронації галицькому королю Коломану I вручено в руки золоту кулю з хрестом, символ влади та скіпетр-жезл влади. Очевидно, як бачимо із джерел, як наголошував церковний історик В. Абрагам: **”галицького князя Коломана коронували королівською короною, що відповідало етикету тогочасної коронації. Тому сама коронація була пишною, про що доповідав в листі папі угорський король Андрій II**” [25,р.95-97; р.98]. Дослідник Г. Вернадський теж важав, що: **”утворення Галицького Королівства та коронація галицького князя Коромана відбулась за класичною середньовічною католицькою традицією притаманною для тогочасних коронацій римськими папами, які явони в XIII столітті проводили в Союзі Католицьких держав. Її успіх, як засвідчують джерела і Секретного Ватиканського архіву, доповнює і звіт угорського короля Андрія III папі Іннокентію III**“ [27,р.227-228].

Таким чином папа Іннокентій III через посланця прислав уповноваження для архієпископа остригомського Йоана разом з королівськими регаліями: короною, кулею, скіпетром. Отже папа римський Іннокентій III прислав свого посланця який привіз для остригомського архієпископа Йоана уповноваження пов'язані з утворенням Галицького Королівства, коронацією Коломана на короля Галичини, він же наголошував польський історик Абрагам: **”прислав для короля Галицького Королівства всі королівські регалії. Остригомський архієпископ Йоанн урочисто, від імені папи римського на Різдво Христове 1215 року проголосив утворення Галицького Королівства, помазав галицького князя святою олією, на короля Галичини, і виконав ритуал, як наголошував Абрагам, повний ритуал покладенням на голову папської королівської корони, та всіх решту королівських інсигній, виконавши волю папи римського Іннокентія III**” [25,р.95-97; р.98; 8,с.581-582].

Історик М.С. Грушевський був переконаний, що Остригомський архієпископ Йоан урочисто, від імені папи римського Іннокентія III на Різдво Христове 1215 року проголосив утворення Галицького Королівства, помазав галицького князя святою олією, на короля Галичини, проголосив сам акт утворення Галицького Королівства, зробив акт самої королівської коронації Коломана на короля Галичини [2,с.321-356]. Дослідник історії церковного права, польський історик Абрагам твердить: “що в Галичі на Різдво Христове 1215 року був виконаний повний акт утворення Галицького Королівства та королівської коронації, що відповідало церемоніалу, які проходили в історії папських коронацій [25,р.95-97; р.98].

За висновками В. Абрагама: **“після утворення Галицького Королівства, галицький князь Коломан за католицькою церемоніальною традицією був коронований і проголошений іменем папи Іннокентія III, галицьким королем”** [25,р.95-98].

Отже на лист угорського короля Андрій II, який просить папу Іннокентія III прислати галицькому князю Коломану королівську корону, гідну королівського сану і тим зобов'язати його виконувати свої королівські обов'язки перед Апостольським Престолом, така корона була прислана і акт коронації був здійснений [27,р.227].

З цього свідчення бачимо, що в 1215 році папою Іннокентієм III було проголошено утворення Галицького Королівства, і здійснений повний обряд коронації тобто галицький князь Коломан отримав папську корону, а отже був у повні коронованим, про що бачимо із аналізу другого листа, в якому вказується на коронування Коломана [25,р.95-97; р.98; 27, р.227].

В листі на самому початку написано: **”Зазначуємо Вашій Святості особливо нашу подяку, що наше прохання в справі коронації нашого сина на короля Галичини, та апостольське поручення, як було бажано, увінчалось успіхом”**. Отже, як бачимо на Різдво Христове 1215 року утворення Галицького Королівства та офіційна коронація Коломана на короля Галицької держави відбулась, що засвідчив у своєму звіті папі Іннокентію III угорський король Андрій II: **“Significamus Sanctitati Vestrae referents gratiarum actiones, quod postulation nostra super coronando filio nostro in regem Galicie ad mandatum apostolicum optatum consecuta est effectum...”** [33,р.476-486].

Із цього документу стає зрозуміло, що проголошення утворення Галицького Королівства та офіційна коронація на короля з накладенням золотої корони та вручення скіпетру та жезлу, а отже всіх регалій королівської влади, присланих папою римським Іннокентієм III, відбулась за повною програмою затвердженою в ритуалі папських коронацій в Союзі Католицьких держав, як про це вірно наголошував польський історик В. Абрагам [25,р.95-97; р.98.] та дослідник Секретного Ватиканського архіву, історик Г. Вернадський [27,р.227].

Однак всю справу першості утворення Галицького Королівства та коронації князя Коломана на короля Галичини було віддано папою римським Іннокентієм III не угорському королю Андрію II, а духовній особі,

який був безпосередньо підпорядкований Риму, угорському примасу, архієпископу остригомському Йоану, якому папою Іннокентієм III було надано правоутворення Галицького Королівства та коронації. Власне і йому папа Іннокентій III для коронації, в обхід угорської королівської влади, вислав для коронації всі атрибути королівської влади. Угорський король Андрій II тільки військово-політично забезпечував сам процес утворення Галицького Королівства та коронацію князя Коломана в Галичі. Власне тому після виконання волі папи римського Іннокентія III з місії утворення Галицького Королівства та коронації Коломана на короля Галичини угорським примасом, архієпископом остригомським Йоаном, угорський король Андрій II писав у листі до папи: **”Зазначуємо Вашій Святослі особливо нашу подяку, що наше прохання в справі утворення Галицького Королівства і коронації нашого сина на короля Галичини, на апостольське поручення, як було бажано, увінчалось успіхом”**. Слід наголосити, що цю визначну подію утворення Галицького Королівства та унію церков Галицької і Католицької церкви, широко обговорювалися і на IV Лятиранському Соборі [37, vol. XIII; 27,р.227].

Таким чином бачимо, що утворення Галицького Королівства та коронація Коломана на короля Галичини відбулася за повною церемоніальною програмою, на Різдво Христове 1215 року. Делегація яка прибула із Риму привезла і передала всі права на утворення Галицького Королівства і атрибути королівської влади для коронації угорським примасу, архієпископу Йоану, якому й папою римським Іннокентієм III були надані всі права на проголошення утворення Галицького Королівства та коронації галицького князя Коломана на короля Галичини на Різдво Христове 1215 року [25,р.95-97;р.98;27,р.227].

Про те, що коронація відбулась на Різдво Христове 1215 року за повною папською програмою ми бачимо із іншого документа угорського короля Андрія II до угорського магната Дмитра в якому король Андрій II писав: **”Коли то його, названого нашого сина згідно з нашою проською з дозволу апостольського престолу вінцем увінчаного, світлого короля Галичини ми щасливо помазали та правильно коронували... Оскільки йому прислали золоту корону гідну королівського достоїнства”**. В грамоті до магната Дмитра підкреслено: **”Cum etiam sepe dictum filium nostrum ex indulgentia sedis apostolicae dyademate, illustrem regem Galicie feliciter inunctum fecissemus inclite coronary”** [43, №345, с.582].

Таким чином і свідчень Секретону Ватиканського архіву можемо зробити висновок: **“ що в Союзі Католицьких держав відбулося планове утворення нового Галицького Королівства на Різдво Христове 1215 року...”** [24, с.583].

В цей же час, в кінці щими на початку весни 1215 року, для утвердження західно-європейських культурних традицій в Галицькому Королівстві які активно проіфункціонували і утвержувалися з 1215 з по 1221 рік, будувалася велика церковна будівля романського стилю, культурно-релігійний романський символ Галицького Королівства, який відомий в історичній науці, як собор Святого Пантелеймона, пізніше латинський собор св. Станіслава, в Галичі [25, р.95-97; р.98; 27,р.227]. Таким чином, як вірно наголошує у своєму дослідженні львівський дослідник І. Паславський: **”з 1214 по 1221 роки у Галичі сидів король Коломан”** [14,с.549-556], який на наше тверде переконання, творив у Галицькому Королівстві свою унійну церковну організацію, свою унійну релігійну культуру, архітектуру: собори, замки..., про що наголошувалось вище. Після заняття Перемишля і Любачева галицький король Коломан підкорив собі і усю стародавню християнсько-церковну організацію Посяння. Слід наголосити, що вже галицький історики І. Шараневич та польський історик В. Абрагам були переконані, що цей романський собор був збудований угорським майстрами, як символ епохи утвердження Галицького Королівства [25, р.95-97; р.98].

Дослідник історії Галича Й. Пеленський, що обстежив собор в 1909 році вірно вважав, що цей собор створений у першій половині XIII століття, а тобто у 1215-1221 роках. Цілком очевидно що собор Святого Пантелеймона в романському стилі, який тотожний до угорської архітектурної та західно-католицької церковної традиції, очевидно мав послугоувати галицькому королю Коломану та його каліцькому боярському оточенню під проводом боярина Судислава, як таким що утверджував західно-католицькі християнські цінності. Не виключено, що після утвердження в Галичі князя Мстислава Удатного в 1221 році, він перетворив уніатський собор Коломана, на православну церву. Про це засвідчує видряпаний запис на стіні церкви, біля третього пілястра на висоті 1,5 метра землі в церкві св. Пантелеймона, який виявив Й. Пеленський. Напівденному фасаді записано: **”В княжение Мстислава... державу Игнатову искали ляха в Полотенижи”**. Дане повідомлення ніяк не зв'язує побудову храму святого Пантелеймона ні з князем Мстиславом Удатним ні тим більше ні з князем Романом Мстиславовичем, як це вважають сучасні галицькі вчені... Цілком очевидно, що запис на стінці собору Пантелеймона **”В княжение Мстислава...”**, треба розуміти що в час князювання Мстислава Удатного у Галичі собор Коломана було перероблено на православну церкву. Очевидно, що уніатський собор короля Коломана після падіння Галицького Королівства перебудували на церкву Пантелеймона, що робить запис, виявлений Й. Пеленським

достовірним. Очевидно, що збудований в епоху Галицького Королівства собор Святого Пантелеймона, в дусі кращих традицій західно-романських католицьких стилів, своєю красою та монументальністю, повинен був служити утвердженням галицького короля Коломана та постулатів першої церковної унії Галицької церкви з Римською [38, s.12-24; s.8-16; s.104-105; c.23-36; c.584-585].

Наша концепція є найбільш достовірною і в тому плані, що як бачимо на схемі-реконструкції храм св. Пантелеймона, знаходився в сфері впливу території на якій розташовувався замок боярина Судислава, який очевидно і був фундатор унійного храму, оскільки був найвпливовішим канцлером Галицького Королівства і про угорської (католицької) партії галицьких бояр. Слід наголосити, що очевидно в епоху Галицького королівства та першої унії Галицької церкви з Римською була і побудована кам'яна церква першої чверті XIII століття біля Дністра, що внизу біля замку короля Коломана чи, як його назвати поляки в XIV столітті "Старостинського замку" [27,р.227].

Таким чином монументальне мистецтво та релігійна культура епохи Галицького Королівства та першої унії Галицької церкви з Римською 1214-1227 років потребує подальшого науково дослідження. Та можемо наголосити, що в першій чверті XIII століття в Галичині відбулась епохальна подія, Галицьке князівство перетворилось в Галицьке Королівство, а внаслідок зближення політичних та релігійних позицій відбулась перша унія Римської церкви з Галицькою. Отже, як бачимо в Галичині внаслідок ініціативи пари римського Іннокентія III в першій чверті XIII століття падають старі візантійсько-церковні ідеали. Галицька аристократія, бояри та духовні діячі схилиються до церковних канонів Вселенської католицької церкви, яка затверджується на IV Вселенському Лятиранському Соборі, який формує і затверджує постанови об'єднання Римської і Галицької церкви наслідком якої був факт унії до якої починають схилитися східно-християнські народи, як наголошувалось на Соборі. Формою об'єднання тепер виступає унія яка грантує збереження східного церковного обряду. Власне така форма християнських взаємин унійні процеси постають в Болгарії, Сербії і в Галичині, які перетворюються на західно-європейські королівства. Ініціатором таких уній постає папа римський Іннокентій III, який затверджує нерушимість східного обряду через відомий декрет, на IV Вселенському Лятиранському Соборі, який зрівнюється в правах з латинським [39, Vol. XIII; c.584].

В 1216 році помер великий папа римський Іннокентій III, один із великих керманічів, що мала Римська церква у продовж всієї своєї історії, який добре знав і дуже дорожив обрядом Галицької Церкви, заради включення якої в лоно Римської церкви він навіть пішов на те, що утворив для східної Європи у якій побутовував східно-християнський обряд, в 1215 році, державу західно-європейського типу - Галицьке Королівство [24,с.121]. Таким чином приходимо до висновку, що ініціатором створення Галицького Королівства в 1215 році був папа римський Іннокентій III. Прямим знаряддям виконання його політико-релігійних планів був угорський король Андрій II. Вже в 1207-1213 роках угорський король почав виконувати попередні плани Папи Іннокентія III, задля якого він виступив військовим походом в Галичину. Його політичні плани підтримували галицькі бояри на чолі з Володиславом Кормильчичем, однак повстання у власній країні угорських баронів та вбивство його дружини Гертруди, зусило його повернутися в Угорщину для наведення в ній порядку. Цим скористався боярин Володислав Кормильчич, який від імені угорського короля захопив владу в Галичині. В 1214 році внаслідок переговорів з краківським князем Лешком і висунення проекту утворення Галицького Королівства, який дуже сподобався угорському королю Андрію II, він звернувся до папи Іннокентія III з проханням, щоби він доручив ostrigomському архієпископу Іванові, коронувати Коломана на короля Галичини, оскільки галичани готові приступити до єдності з апостольською церквою. В листі Андрій II, який супроводжується його титулатурою "Андрій, король Угорщини... Галичини і Володимирії складає привітання і синівське ушанування", наголошує: **"Мусить отже знати Ваша Святість, що вельможі і народ Галичини підчинений моїй владі, покійно від мене домагається, щоби я нашого сина Коломана, надав галичанам в королі. Галичани мають намір на подальше майбутнє перебувати в єдності і послуху з святою Римською церквою. Для такого послуху святій апостольській церкві потрібно забезпечити їм вільне служити служби божі у власному грецькому обряді. Щоби се для нас і Вас така важлива їхня пропозиція не була спричинена бюрократією, треба для виконання всього цього, а тобто утворення Галицького Королівства, коронування Коломана на короля Галичини, прислати Вам особливого легата. Просимо отже Вашу святість доручити достойному у Христі отцю нашому Йоану, ostrigomському архієпископу, щоби він силою апостольської влади, згаданого нашого сина Коломана, створив Галицьке Королівство, помазав їм на галицького короля і взяв з нього присягу, що він буде вірний святій Римській церкві"** [41, №I, III; s.163; c.16-17].

Цей лист угорського короля Андрія II, як бачимо із його змісту, очевидно народився в лоні найвизначніших галицьких бояр, на яких у своїй східній політиці опирався угорський король Андрій II і без яких не мислив свою правління в Галичині. Андрій II і про це наголошував і наш літиписець, вислухавши

прохання галичан, як візначних виразників політичної, торгово-економічної та культурно-релігійної думки Галичини початку XIII століття, задля вирішення проблеми утворення Галицького Королівства, церковної злуки, коронування свого сина Коломана на короля Галичини, вирішив звернутися до голови Союзу Католицьких держав папи Іннокентія III для вирішення цієї проблеми, наголосивши, що вирішення цієї проблеми без бюрократичної волокити з обов'язковим виконанням вимог галичан - дозволом на залишення їм перебувати у їх грецькому обряді. Отже немає сумніву, що угорський король Андрій II писав листа папі Іннокентію III узгодивши всі політичні питання з проблеми утворення Галицького Королівства, та коронування на короля Галичини, його сина Коломана. Очевидно також, що цю подію, утворення Галицького Королівства, коронації Коломана, Андрій II подав папі Іннокентію III через призму, церковної справи, щоб ця справа була важлива як для нього так і для Католицької церкви [27, р.227].

Не можна виключати надзвичайну християнську побожність угорського короля Андрія II, оскільки останні неодноразово задля християнської релігії, Католицької церкви приймав участь в хрестових походах за спасіння гроба Господнього в Святу землю. Як бачимо із листа угорського короля Андрія II до папи Іннокентія III він також наголошував, що активно готується до хрестового походу: **"studiose intendere et omni diligentia festinare"** [42, №I, III].

У своєму листі король Андрій II наголошував папі Іннокентію III, що прислання окремого визначного посла з Риму по вирішенню питання утворення Галицького Королівства та коронації Коломана на короля Галичини всіма офіційними королівськими регаліями західно-католицького світу, потрібно зробити задля можливої підозри будь-якої містифікації цієї акції чи сумніву щодо неї в майбутньому. Справа церковної унії та утворення Галицького Королівства, коронації Коломана, повинна бути акцією не лише угорського короля Андрія II, українського панства та народу Галичини, але й апостольського престолу і папи римського Іннокентія III. Церковна унія, наголошував в листі угорський король Андрій II, утворення Галицького Королівства, повинна відбутися за умов урахування збереження для Галицького Королівства, його підданим, грецького східного обряду. Отже ця основна умова утворення Галицького Королівства, коронація Коломана на галицького короля, унія Галицької церкви з Римською, виходила від українсько-галицького народу та галицького боярства: **"principes et populus"**. Власне **"principes et populus"**, галицькі бояри та торгово-ремісничі знать, яка була орієнтована своїми торгово-економічними відносинами на країни центральної та західної Європи, бажали утворення Галицького Королівства, коронації Коломана та унії церков, а тобто перефартування Галичини за західно-європейським політичним та культурно-релігійним зразком [22,с.18; 27,р.227].

Дослідник Г. Вернадський в праці "Київська Русь" з цього питання наголошував: "папа Іннокентій III утворив Галицьке Королівство та визнав Коломана королем Галичини за умови, що він запровадить в Галичині латинський обряд" [27,р.227].

Дослідник І.Нагаєвський заперечував такі висновки дослідника Г.Вернадського, наголошуючи, що: "що в листі до папи угорський король Андрій II підкреслював, що галицькі князі і люди обіцяють послух, але хочуть залишити свій стародавній обряд, на що папа Іннокентій III відповів згодою" [12,с.298].

Слід звернути на ще один момент з питання утворення Галицького Королівства та коронування Коломана на короля Галичини. Із листа ясно, що король Андрій II просив папу Іннокентія III надати право острогомському архієпископу Йоану від імені папи утворити Галицьке Королівство і коронувати "помазати" Коломана на короля Галичини. Взяти присягу у нового короля, його підданих на вірність Католицькій церкві. Слід наголосити, що про складання присяги королем, боярами, галицьким народом Католицькій церкві говорять нам і вітчизняні джерела, використані у своїй праці істориком М.Тітішевим. В цьому ж листі король Андрій II до папи римського Іннокентія III наполягав, що проблему утворення Галицького Королівства та коронування Коломана треба організувати швидко, без бюрократичною проволоки. Із подальшого аналізу сукупності джерел бачимо, що папа Іннокентій III був радий планам угорського короля Андрія II, оскільки він ще з 1205-1207 років виношував плани повернути Русь-Україну та її церковну організацію до унії. Пропозиція з питання утворення Галицького Королівства та унії з Галицькою церквою була тепер здійсненою. Очевидно папа Іннокентій III взявся до її швидкого здійснення. Із-за швидкості процесів, які здійснював папа Іннокентій III по питанню утворенню Галицького Королівства, очевидно, ми не маємо всіх офіційних церисмоніальних документів з 1214 до початку 1215 року. В Секретному Ватиканському архіві виявлено Декрет, яким папа римський Іннокентій III проголосив утворення Галицького Королівства і доручив помазати і коронувати Коломана на короля Галичини. Дослідник М.Чубатий вважав, що ця подія розвивалась, як бачимо з просьби короля Андрія II, дуже швидко, і очевидно "помазання і коронація **"imposition dyadematis"** відбулась у 1215 році [22,с.19].

Такої думки дотримувався український історик М.С. Грушевський та угорський історик Калай, опираючись на грамоту угорського короля Андрія II, яку він видав воеводі Дмитру. В цій грамоті, угорський король Андрій II наголосив: **"Утворення Галицького Королівства та проведення офіційної**

коронації архієпископом Йоаном відбулося за усім зразком західно-європейської державної та релігійної традиції” [45, №345]. Власне точним виконанням волі папи Іннокентія III, забезпечення ним усієї відповідної процесії на Різдво Христове 1215 року з утворення Галицького Королівства та коронації на короля Коломана, король Андрій II вихвалявся магнату Дмитру: **“cum etiam eundem sepe dictum filium nostrum optento ex indulgentia sedis apostolice dyademate, illustrem regem Galiciae feliciter inunctum fecissemus inclite coronari”** [45, №345].

Що стосується архієпископа Йоана, який виконав акт утворення Галицького Королівства та коронації Коломана на короля Галичини, то він активно брав участь в галицьких релігійних справах до кінця 1222 року, до часу смерті. Його ім'я згадано в грамотах в 1215 році 2 рази, в 1216 році 3 рази, в 1217 році 12 разів [45, №227]. В цьому листі наголошується, як ми розуміємо, що “помазання відбулося” очевидно в кінці 1214 року, а остаточна коронація та затвердження утворення Галицького Королівства та офіційна коронація на Різдво Христове 1215 року. Про що засвідчує документ: **“Ut sicut unctionem regale, ita et coronam a liberalitate vestra se recepisse gaudeat...”** [45, №345]. Польський вчений, професор Абрагам вважав: **“що помазання і коронація відбувалися за католицькою традицією одночасно і що якась неузгодженість в документах, це просто фармольності пов'язані з блискавичною швидкістю всіх процесів по утворенню Галицького Королівства, коронацією та унією церков”** [25, р.95-97; р.98]. На нашу думку утворення Галицького Королівства, церомонія коронації і проголошення унії церков, як і присяга галицького короля та галицьких підданих, відбулася на Різдво Христове 1215 року, що відповідає всім реаліям ходу історичних, політичних та культурно-релігійних подій в Галичині, які засвідчують цей історичний та епохальний процес в становленні Галицького Королівства, як західно-європейської держави [8,с.172-210].

Швидке утворення Галицького Королівства, унія церков та коронація Коломана на Різдво Христове 1215 року очевидно відбулося швидко тому, що папа римський Іннокентій III гарантував із свого боку ненарушеність грецького обряду, однак в подальшому після утворення Галицького Королівства, утвердження Коломана королем Галичини, угорський король Андрій II, за участю галицьких бояр-католиків, як наголошує Руський літопис, порушив Угоду з галичанами: “Король угорський посадив сина в Галичі, а єпископів і попів вигнав із церков, а своїх попів латинських, привів служити”. Цілком очевидно, що це була ініціатива ревного католика, угорського короля Андрія II, а не настанови з Риму”. Своїми діями він викопав розлад в Галицькому Королівстві [27,р.227]. Становище папи в цьому питанні було бездоганне. На Різдво Христове він утворив Галицьке королівство, коронував Коломана на короля Галичини, виконав умови унії з галичанами, залишивши їм грецький обряд, а літом 1215 року вислав вже до Галицького Королівства легата, щоб закликати уніатських-галицьких єпископів на IV Лятеранський Собор, який був призначений на осінь 1215 року і який мав вирішити всі питання потреб і запитів уніатських єпископів Галицького Королівства. Оскільки останні на Собор не приїхали, то їхні запити представляв угорський архієпископ Йоан, який обговорював подальшу справу релігійної унії Галицького Королівства з Римською церквою [22,с.23].

В цей же час легат папи Іннокентія III прибув до Угорщини, а опісля мав іти до Галицького Королівства, в якому в літі 1215 року внаслідок насильницької латинізації Галицької церкви виникло повстання, для вручення галицьким єпископам листа-запрошення на IV Лятеранський Собор. За обставин повстання угорський король не зміг ввести в Галич посла папи Іннокентія III і відіслав його назад до Риму. Разом з ним вислав двох своїх послід з новим листом до папи Іннокентія III. Цей лист не має дати, очевидно був написаний літом 1215 року і згадує про IV Лятеранський Собор як недалекий, оскільки останній скликався на 1 листопада 1215 року. У листі зазначалось: “Звісно, що в останнім часі народ Галичини, зломивши присягу вірності, не лише відступив від свого короля, але також зібравши військо з до околичних Русинів, обляг твердиню Галич, в якій перебував наш син з немногими. Задля того мусіли ми негайно удатися в ті сторони, що се не лиш приневолило нас на якийсь час відложити постанову вшанувати вашу святість, величність, як це годиться. Ситуація склалась так, що не змогли ми чекати на все наше військо... За причин воєнної пори не можна було вести вашого посланця в Галич в час війни, беручи на себе обов'язок прислати руських єпископів на собор”. Слід наголосити, що збереглися і грамоти з текстами запрошення для руських єпископів Галицького Королівства: **“unde guia non expediebat et maxime discrimen belli cursorem vestrum in illum tumultum intruduci, ipsum ad vos remissimis assumentes, si Deus misericordiam nobiscum fecerit, onus transmittendi ad concilium episcopos Ruthenorum”** [33,р.476-486].

Тут же в цьому листі угорський король Андрій II просить папу римського Іннокентія III прислати королівські регалії та корону для галицького короля Коломана: “Просимо вкінці вашу святість, щоби зволили Ви як найскоріше прислати через присутнього посланця нашого, повірника, золоту корону відповідну королівській гідності, син наш міг похвалитися, що як королівське помазання, так й корону одержав від вашої щедрости та щоби через те з'єднав собі більшу прихильність у своїх, в сусідів признання

вічного права до престолу Галицького Королівства: **”supplicamus insuper sanctitati vestrae, guatenus coronam auream regiae dignitatis congruentem filio nostro conferre et per latorem praesentium fidelem nostrum in proximo transmitter dignemini, ut sicut unctionem regale ita et coronam a liberalitate vestra se recepisse gaudeat et per hoc magis favoribilem se suis efficiat et convicinis regni sui perpetuam praetendat”** [33,р.476-486]. Таким чином король Андрій II прибув з рицарським військом в Галич, повстання припинив, а галичан заспокоїв. В знак повного утвердження Галицького Королівства, очевидно, літом 1215 папа Іннокентій III, як вважав М. Чубатий, після утворення Галицького Королівства, коронації Коломана, запрошення для галицьких єпископів, галицького та перемишльського надіючись бачити їх учасниками IV Лятеранського собору. Як зауважував дослідник М. Чубатий: **“для папи Іннокентія III утворення Галицького Королівства та унії Галицької церкви з Римською на Різдво Христове 1215 року було пріоритетнішим політичним та релігійним чинником на IV Лятеранському соборі в листопаді 1215 року, відзнаую його особистих як політичних та релігійних перемог в Європі”** [22,с.24]. Однак, наголошував дослідник М. Чубатий: **“нерозумна політична акція угорського короля Андрія II, зокрема швидка зміна галицьких єпископів на римських, про що папа дізнався від краківського князя Лешка, дуже засмутила Іннокентія III”** [22,с.25].

В цей же час, хоча угорський король Андрій II на початку літа припинив повстання в Галичині, в середині літа 1215 року, відновив Коломана на троні Галицького Королівства, повернув часково галицьких єпископів до релігійної праці в Галичині, особливо прихильників унії, таких як галицького єпископа Артемія, віддав весь уряд при молодому королю в руки боярина Судислава, унія церков в 1215 році, як вважав дослідник набула в Галичині життєвого розвитку. Вона, як і утворення Галицького Королівства була певним визначним кроком вперед у процесі галицького європейського суспільства. Тому політичну і релігійну унію Галицького Королівства з Союзом Католицьких держав, з Римським папою Іннокентієм III до літа 1215 року, можемо назвати реальним фактом. То була найвища фаза політичного сходження Галичини, як держави, та її політико-релігійного входження в Вселенську церкву. Виразником всіх цих політичних та релігійних звершень звичайно був визначний папа римський середньовіччя - Іннокентій III. Папа Іннокентій III був перший, який після розділу церков у 1054 році підніс ідею релігійної унії. Його уніатська діяльність, яка залишилася в рішеннях IV Лятеранського Собору, засвідчує що він якнайкраще розумів процеси унійної справи, вважаючи що не можна насильно накидувати на православних грецького обряду латинство. Утворенням ним внаслідок унійних процесів Галицького Королівства говорить, що папа Іннокентій III став гарантом політичних та унійно-релігійних процесів у Східній Європі, які він проводив до кінця свого життя, яке закінчилося в 1216 році [22,с.25]. В цей же час з утворенням Галицького Королівства було побудовано перший уніатський собор Святого Пантелеймона, закладався над Дністром замок короля Коломана та поряд церква Різдва Христового, як вірно вважали вчені XIX століття Захарієвич, Шараневич, Пеленський [22,с.20].

Дальше головою Римської церкви був обраний Гонорій III,(1216-1227pp.), який відомий щодо взаємовідносин з Галицьким Королівством двома листами до угорського короля Андрія II та одним листом, який датується 1226/1227 рр. **“До всіх руських князів”** [27, р.229].

В цьому листі пишеться: **”Rogaverunt, ut partes vestras personaliter visitaret, guia cupientes sana doctrina salubriter instrui, parati estis omnes errors penitus abnegare, guob propter defectum praedicatorum, sicut dicitur, iscurristis, et pro quibus irritus contra vos Dominus permisit vos hactenus multipliciter tribulari, tribulandos acrius nisi de invio erroris ad viam properaveritis veritatis...”** [32,vol.,№4; Додаток 5; с.121-123; с.294-299; р.334-336].

В листі папа Гонорій III пише, що єпископ мутиненський, апостольський легат, повідомив папу, що якісь руські князі писали до нього, і просили про місіонерів, яких папа відіслав у їх області особисто. Ці місіонери повинні навчити їх правдивої християнської віри” Очевидно, що цей лист був адресований до дрібних галицьких і волинських князів, які ще в 1227 році, в епоху борячогося за Галицьке Королівство, галицького короля Коломана, про якого писав і до угорського короля Андрія II в цей час і папа Гонорій III, будучи в сій час під впливом Галицького королівства, в 1227 році зрозуміли правильність і потребу подальших унійних процесів на Волині. Такий волинський слід першого листа та взаємин папи Гонорія III з руськими князями Волині нам підтверджує і подальший релігійний діалог із Волинню після цього, коли наступник Гонорія III, папа Григорій IX, 18 червня 1231 року продовжив релігійно-унійний діалог з Волинню, написавши Данилу Романовичу листа до якого він звертається як до нього, як до **”Світлого Короля Руси”**, оскільки той фактично в цей час мав вплив з Волині, як на Галичину так і на Київщину, які фактично вже у якійсь мірі підчинялися йому: **”Gregorius Episcopo ets., Illustri Regi Russiae, Romae 18 Julii 1231, Cum venerabili fretre nostro Episcopo Prutenorum referente te intelleximus esse principem christianum, sed observantem Graecorum ac Ruthenorum mores et ritus as faciendum in Regno tuo ab allis observati, divina iam gratia inspirante volentem accedere ad devotionem et oboedientiam apostolicae sedis et**

nostrum, nos intimis affectibus sitientes animae tuae saluten tuumque perfectum commodum et honorem, Serenitatem tuam monemus et hortarum in Domino, guia sanam doctrinam non abnueris venerabiliter amplexari, ritus et mores christianorum latinorum devote suscipias et observes, te Regnumque tuum pro amore Christi submittendo suavi dominio Romanae Ecclesiae, matris universorum fidelium, guae te ut magnum in Ecclesia Dei principem honorare proponit et diligere ut filium spiritualem..." [23, Додаток 9; с.586].

Отже, як бачимо із вище проаналізованих документів з Секретного Ватиканського архіву, після смерті короля Руси Романа папа римський Іннокентій III 7 жовтня 1207 року знову написав послання до духовенства і мирян Руси-України, вкотре переконуючи їх: "вернутися від своїх помилок на шлях істини". З метою поширення впливу у Східній Європі син імператора Фрідріха I Барбаросси, папа римський Іннокентій III у 1202 році санкціонував заснування Ордена мечоносців, латинською мовою: "Fratres militiae Christi Livoniae". В 1209 році папа римський Іннокентій III коронував імператором Священної Римської імперії Оттона, герцога Саксонського. Проте вже у листопаді 1210 він відлучив його від Церкви за те, що той зайняв Романью та вирішив напасти на Неаполітанське королівство. У 1212 році папа римський Іннокентій III призначив імператором його супротивника Фрідріха, короля Неаполітанського, але не коронував його. Коли Фрідріх з'явився в Рим прийняти корону, папа відмовився його коронувати, побоюючись його могутності та сподіваючись вигнати його з Італії, як перед тим Оттона. Обурений Фрідріх рушив до Німеччини та переміг Оттона, але Іннокентій III вже на той час помер... В 1214 році, коли принц Коломан утвердився на галицькому престолі, і став галицьким князем, папа римський Іннокентій III, привітав його утвердження на Галицькому князінні. Він благословив шлюб князя Коломана і княжни Соломеї, який виник внаслідок переговорів з угорським королем Андрієм II та краківським князем Лешком. У 1215 папа римський Іннокентій III організував хрестовий похід німецьких лицарів проти прусів, домігся розширення Папської області за рахунок приєднання земель, що раніше належали імперії (але перерахованих в угоді дарування Карла Великого): Анкони (Марке), герцогства Сполето (Умбрія), Радікофано, тимчасово Роман, однак Болонью та Пентаполь він утримати не зміг. В 1215 році, папа римський Іннокентій III, внаслідок переговорів з угорським королем Андрієм II та краківським князем Лешком, під час Різдвяних свят 1215 року, створив Галицьке Королівство і офіційно коронував галицького князя який правив Галицьким князівством у 1214-1215 роках, Коломана, на першого короля Галичини, якому надав титул: "**Colomanum Rex Galiciae**" (1215-1221pp.). В 1215 році скликав Четвертий Латеранський Собор на який також запросив для укладення унії Галицької церкви з Римською єпископів з Галичини: галицького і перемишльського. Помер папа римський Іннокентій III 16 червня 1216 року під час своєї апостольської поїздки в місті Перуджі і був похований там в Перуджанському кафедральному соборі, і тільки в грудні 1891 року папа Лев XIII переніс і перепоховав останки тіла папи Іннокентія III, який керував Римською церквою 18 років, в Лятеранському соборі в Римі [12,с.294-299].

Слід наголосити, що наступний папа римський Готнорій III, про що буде наголошено далі, теж приділяв велику увагу долі Галицького Королівства [8,с.172-210].

Таким чином, внаслідок благословення папою римським Іннокентієм III, було утворена європейська держава - Галицьке Королівство, на чолі якого став перший галицький король Коломан I, який правив у 1215-1221 роках. У зв'язку з приєднанням Галицького Королівства до західно-європейського світу угорський король Андрій II, що був тісно пов'язаний з папським престолом, пообіцяв папі не тільки швидке входження Галицького Королівства до складу Союзу католицьких держав, але й швидке запровадження унії Галицької церкви з Римською [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Внаслідок створення Галицького Королівства, польський князь Лешко Білий згідно з Спільним договором 1214 року, отримав західну Галичину з її стародавнім центром Перемишлем. Окрім цих земель, князю Лешкові краківському належали також раніше захоплені Забузькі землі, зокрема Берестя, Угровськ, Верещин, Стовп'є, Комів. Зважаючи на прихильну до Романовичів європейську громадськість і загальне співчуття законним володарям Руси- України, союзники повернули їм місто Володимир, що стало важливим політичним актом у подальшому утвердженні Романовичів на Волині [10,с.49-50; с.130-142].

Український історик М.С. Грушевський вважав, що перетворивши Галичину в окрему державу, Галицьке Королівство, угорський король Андрій II і краківський князь Лешко Білий були змушені вдавати, що підтримують права княгині Анни на Волинське князівство, і посадити у столичному Володимирі Данила [2,с.19-20].

Отже, актом Спільного договору виникли окремі Галицьке і Волинське князівства, які опинилися відповідно під угорським і польським протекторатами. Створено незалежну Галицьку державу на чолі з угорсько-польською династією. Варто зауважити, що ініціатором поділу "Романової держави" виступив не угорський король, який до цього часу вважав Українську державу васалом Угорщини, і опікувався Романовичами, а князь Лешко краківський, котрий за будь-яких умов намагався усунути від управління

боярина Володислава з Галичини. Спіський договір підтримала польська знать на чолі з краківським каштеляном Пакославом, якого літопис називає “другом Романовичів” [2,с.30-31].

Дослідник В.Т. Пашуто вважав, що княгиня Анна в особі каштеляна Пакослава мала дорадника і друга у краківському дворі, завдяки клопотанням якого Володимир було повернуто Романовичам. Спіський договір діяв недовго і внаслідок розподілу Романової держави колишні союзники стали найзапеклішими ворогами. Тоді ж угорський король Андрій II за намовою галицьких бояр відібрав у польського князя Лешка Західну Галичину з її головними містами Перемишлем і Любачевом [13, с.200-201; с.130-142].

На переговорах, які проходили за участю римської курії, вирішили ліквідувати боярське правління у Галичині. У зв'язку з цим туди вислали велике військо, яке гостинно прийняли бояри. Володислав, очевидно, сприйняв цей візит з добрими намірами і не чинив опору, тому був схоплений і висланий в Угорщину, де, як записав літописець, і помер у засланні. Галичина, з її соціально-економічними взаєминами і політичним устроєм, була готова до перетворення в незалежне Галицьке Королівство [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Вона, як економічно, так і політично більше тяжіла до заходу, знала його політичний устрій і підтримувала утвердження цього ладу у своїй країні. У Галичині найперше почали утверджувати порядки Угорського королівства, особливо після того, як угорський король видав 1222 році для своїх вельмож так звану “Золоту буллу”, яка надавала власникам великих і середніх латифундій права і привілеї у королівському дворі. Булла поширювалася і на галицьких бояр, проугорська партія яких, а інколи і вся корпорація, ставила Галичину в номінальну залежність від Угорського королівства. Надання таких привілеїв галицьким боярам свідчило про остаточне приєднання Галичини до Угорського королівства зокрема, і Союзу Католицьких держав взагалі, що було головним завданням угорського короля Андрія II, і одним із основних напрямків східно-європейської політики [7,с.229-262; с.137-171; с.48-51; с.48-51; с.171-195; с.222-228; с.141-145].

З цього приводу слушним здається судження Д. Зубрицького, який вважав, що зростання політичного впливу Угорського королівства у Галичині можна пояснити політичною і торгово-економічною стабільністю у цій країні. Феодальні війни, зокрема у Галичині і на Волині, призводили до хаосу, дестабілізації міжнародної торгівлі як основного джерела доходу казни бояр і князів, що змушувало бояр і торгово-економічну знать переходити під протекторат Угорського королівства [4, с. 60-61]. Російський дослідник В.М. Татіщев відзначав: “що ненависть до руських князів Ігоревичів, які не порядно жили, за країну не дбали, багатьох жінок і чесних дівиць насилували, знатних звинувачували невинно і доми їхні розграбовували, а самих у подальшому вбивали без суду утвердженого в Галичині, змусила галицьких бояр просити угорського короля Андрія II посісти їхній престол, або утворити з Галичини окрему державу - Галицьке Королівство і утвердити на галицькому престолі його сина Коломана”. Незважаючи на те, що бояри просили короля взяти під протекторат Галичину, він не поспішав втручатися у феодальну війну в Русі-Україні, оскільки бачив, що великі феодали давньоукраїнської держави ще досить могутні. Утверджені торгово-ремісничою знаттю в Галичині, князі Ігоревичі, як законні спадкоємці Ростиславової династії, відповідно до феодального права не давали угорському королеві можливості взяти участь у боротьбі за галицький престол. Андрій II обмежився переговорами з галицькою знаттю щодо релігійної унії, яка на його думку повинна були стати гарантом політичної стабільності. Після довгих переговорів угорський король Андрій II ухвалив протекторат Галичини і вигнання Ігоревичів. Наддавши галицьким боярам чотирьох тисячне військо з воєводами, особисто вирішив не втручатися у політичну війну в Галичині. Галицькі бояри з угорським найманцями прийшли таємно до Галича, схопили Ігоревичів і вчинили над ними суд. Згідно з вироком якого Ігоревичам інкриміновано обвинувачення, по-перше, у недотриманні “ряду” - договору про управління Галичиною, який був завірений клятвою Ігоревичів, що вони управлятимуть нею за дорадою галицької боярської думи; по-друге, у вбивстві бояр і розграбуванні їхнього майна без суду, що заборонено старогалицькими законами, по-третє, у гвалтуванні, жінок і дівиць, що не відповідало нормам християнської моралі. За ці злочини князів Ігоревичів засуджено до повішання. Перед усім Галичем і гостями міста Галича Ігоревичів визнали лютими кримінальними злочинцями, порушниками норм феодального права і феодальної моралі. За вироком суду, усе награване Ігоревичами майно роздали сім'ям потерпілих, тисячу гривень відіслали угорському королеві як подяку за допомогу. Також до Буди була відряджена делегація, з метою просити короля посісти галицький престол. Угорський король, дізнавшись, що вчинили зі своїми князями “галицькі принци і барони”, влаштував з ними переговори і домовився, що вони зроблять своїм володарем його сина Коломана, за що він попросить папу римського Іннокентія III утворити для них окреме Галицьке королівство. На цьому наголошує російський дослідник В.М. Татіщев, покликаючись на джерела, які до нас не дійшли, переговори закінчилися підписанням угорсько-галицького договору, у якому йшлося про утворення Галицького Королівства і правління Коломана, як законного володаря Галичини. Після підписання договору, за яким королевич Коломан

повинен був стати галицьким князем, угорський король Андрій II вислав свого сина в Галич. Джерела свідчать, що угорського принца Коломана галичани зустріли з великою честю і посадили на галицькому престолі, коронувавши його на короля Галицького [20,с.14-25; с.186-188; с.130-142].

Набувши нового державного статусу, Галицьке князівство стало незалежною центрально-європейською державою, коріння якого слід шукати у незалежному хорватському князівстві, що у 993 р. внаслідок хорватсько-руської війни було приєднане до Русі-України. Згідно з джерелами можна стверджувати, що Велика чи Біла Хорватія - стародавня Галичина у складі Русі-України, внаслідок політичного розвитку з кінця X століття становила складову староукраїнської держави, яка під впливом політичних, соціально-економічних і культурних надбань виокремилась у Галицьку Русь, політичний стан якої зміцнів за період князювання у Хорватії київської династії князів Ростиславовичів [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Утворення Галицького Королівства на початку XIII століття символізує на новому етапі історії утвердження державного центру навколо Галича на західно-європейський зразок, який у подальшому стане домінантою у становленні староукраїнської держави від Дніпра до Карпат за володарювання в Русі-Україні Романа і його сина Данила. Правління угорського королевича в Галичині було короткотривалим і лише сприяло продовженню феодалної війни в Русі-Україні. Народ віддав перевагу угорському правлінню заради припинення феодалної війни в Галичині, вважаючи, що протекторат Угорського королівства стабілізує торгово-економічні взаємини, що на початковому етапі правління Коломана і сталося. Однак утвердившись, галицький король Коломан I, окрім стабілізації торгово-економічних взаємин, вирішив “стабілізувати і релігійні взаємини з Західною Європою”, тобто провести релігійну реформу, яка практично ще не мала реального підґрунтя і потребувала часу для остаточного впровадження. За намовою галицьких сановників, король Коломан вирішив провести релігійну реформу поспіхом. Йому здавалось, що цю проблему можна вирішити внаслідок заміни православних священнослужителів латинськими. Частина Галича, можливо бояри, була християнами латинського обряду, про що свідчить лист угорського короля Андрія II до папи римського: **“Галицькі принци і барони готові приступити до унії з апостольською церквою, лиш би їм не забороняли їх стародавні обряди”**. Очевидно, й галицький король Коломан, посідаючи галицький трон, зобов'язувався вихреститися в православ'я, або хоча б не порушувати грецького обряду, бо згідно з використаними В. Татіщевим джерелами, які не збереглися, за порушення “Ряду з Галичем і впровадженням латинників” руські князі вигнали Коломана з Галичини. З галицьким королем Коломаном I галичани теж уклали ряд-договір, який зобов'язував усіх сторін його дотримуватися [20,с.14-25; с.186-188; с.130-142].

Князь Коломан, ставши королем Галичини, спочатку не втручався у релігійні справи, лише приглядався до своїх нових підданих, як висловився М. Котляр, в “своєму опосередкованому королівстві” [10,с.52-53; с.107-130].

Перш за все перед ним постало питання складової частини Галицького королівства - Перемиського князівства, яке згідно з Спішським договором перейшло до Польщі. Таким станом були незадоволені як бояри, так і галицький король Коломан I. Зміцнення позицій та підтримка галицькими можновладцями Коломана привели до його офіційної коронації на короля Галичини взимку 1215 р. Будучи королем Галичини, Коломан I відмовився віддавати частину Галицької держави союзнику, навіть тестеві. Хоча офіційно між угорським королівством і польським великим князівством був підписаний договір про поділ Галичини, який після коронації Коломана втратив чинність [5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Король Коломан, стверджують угорські дослідники, не міг змиритися, що частина його держави належить полякам. З цього приводу він доручив найвизначнішим галицьким боярам їхати до його батька з проханням допомогти повернути Перемиське князівство до складу Галицького Королівства. Щоб виправдати факт порушення Спішського договору і втручання угорського королівства у внутрішні справи Польщі, угорські історики ще у XIX столітті писали: “Офіційно між угорським королем Андрієм II і краківським князем Лешком був підписаний договір, умови якого угорський король виконував, натомість Галицький король Коломан I, частина земель якого перебувала у поляків, не підписував ніяких договорів і не мав перед поляками ніяких зобов'язань, а хотів лише одного - цілісності Галицької держави. Його батько, угорський король Андрій II, дотримуючись договору, не виступив на чолі свого війська проти поляків. Однак галицькому королю Коломанові I це не завадило відвоювати у поляків Перемиське князівство, не порушуючи договору між Польщею і Угорщиною” [6,с.40-75; с.123-147; с.141-145].

Галицький літописець зазначав: “Андрій II забажав завоювати усю Галичину для сина”. За словами дослідника В.Т. Пашуто, Спішський договір виявився нетривким. У цьому ж році після коронації Коломана в Галичі, Андрій II за намовою галицьких бояр, вважаючи, що галицький король повинен володіти усією Галичиною, відібрав у поляків Перемишль і Любачів. До війни не дійшло, бо угорська армія була

сильнішою і польський князь шляхом інтриг намагався перешкодити володарюванню юного короля Коломана в Галичі [13,с.200-201; с.130-142].

Отже, за перший рік правління галицький король Коломан I досяг політичної перемоги - Галичина знову стала єдиною в етнічному і політичному аспектах, а Спішська угода була скасована. Таку політичну стратегію юний галицький король міг реалізувати за безпосередньою участю галицького боярства, на яке з 1215 року опиралися у східній політиці угорські претенденти на галицький престол. Досягнувши єдності Галичини, король Коломан I разом з галицькими боярами вирішив провести релігійну реформу. Як зауважував російський історик В.М. Татищев, посівши галицький трон, Коломан прикликав до себе двох єпископів католиків, які стали навчати галичан істинної римської віри. Але галичани не прислуховувались до католицьких місіонерів, хоча король Коломан різними способами примушував руське духовенство і знать до унії. Терплячи латинників, галицькі вельможі і єпископи вимагали від свого короля, згідно з обіцянками і укладеним договором, дотримуватися руських законів і релігії, а впроваджену унію скасувати і вигнати з Галичини латинських священників. Король не слухав своїх вельмож. Це призвело до образ на свого короля, особливо після того, як він вигнав православного єпископа і передав прихильникам унії дві головні церкви Галича. Серед оточення короля Коломана було багато бояр, які завзято допомагали королю Коломанові впроваджувати унію в Галичині, за що отримували більші маєтки, титули і дарунки. Цих вельмож угорські джерела титулюють "галицькими принцями і баронами". Багато людей за протидію унії, писав В.М. Татищев, опираючись на джерела, що до нас не дійшли, "було покарано, одні прийняли її із-за страху, інші за дари і ласку. Однак через насилля перша унія в Галичині зазнала поразки" [20, с.14-25; с.186-188; с.130-142].

Хоча в Галичині за правління Коломана припинилась феодална війна, і здавалось, що настала політична і економічна стабільність, однак неправильні підходи до розв'язання релігійної реформи призвели не тільки до краху унії, а й до припинення реформ у Галицькому Королівстві на західноєвропейський зразок. Втім, правляча еліта Галичини і Угорщини реформування короля Коломана сприймала за волевиявлення усього народу. Пояснювали це тим, що Коломан посів галицький трон за підтримки усіх верств галицького суспільства, про що й писав угорський король Андрій II папі Інокентію III: **"Посадження Коломана на короля Галичини і злучення Руської Церкви з Римською - це волевиявлення усього народу"**. Документи з Секретного Ватиканського архіву свідчать, що уже в перший рік володарювання короля Коломана в Галичині в 1214-1215 рр, Андрій II поспішно писав папі, **"що народ і галицькі барони випросили у нього сина Коломана собі у королі і бажають приєднатися до Римської Церкви з єдиною умовою, щоби папа не відміняв їхніх стародавніх обрядів, і дозволяв їм відправляти служби Божі слов'янською мовою"**. Папа Інокентій III, наголошують матеріали IV Лятеранського Собору вважав: **"свою великою перемогою, а отже очолюваного ним, Союзу Католицьких держав, утворення Галицького Королівства обрання королем Галичини угорського принца Коломана та унії в 1215 році Римської церкви з Галицькою"**. Російський дослідник М.Н. Карамзін, опираючись на надійшовші до нас джерела, зазначає: **"Щойно архієпископ Остригомський Іоан іменем папи римського Інокентія III утворив Галицьке Королівство та коронував у Галичі сина угорського короля Андрія II, принца Коломана, на короля Коломана I, він старано почав виконувати волю папи Інокентія III" - перетворення Галичини в західно-європейську католицьку державу розпочав будівництво соборів, замків, організував галицьку військову організацію за угорським зразком** [9,с. 447-448; с.130-142; с.161-167; с.62-67]. Однак, наголошував М. Карамзін, щоб: **"прискорити перетворення процес Галичини в західно-європейську державу, Галицьке Королівство, на зразок Угорщини, Польщі чи Чехії, галицький король Коломан та його католицьке галицьке боярське оточення, пішли "невірним релігійним шляхом, шляхом насильницького вигнання галицьких єпископів і священників намагався запровадити у Галичині церковну унію. Народ, виснажений численними феодалними війнами і протистояннями бояр, зобов'язаний присягою королю не виступати проти нього. Але частина бояр і торгово-ремісничої знаті на чолі з ображеним сватом краківського князя Лешка, боячись зміцнення у Галичині Коломана, намагалися усунути його з галицького престолу"** [9,с.447-448; с.130-142; с.161-167; с.62-67]. Такої ж точки зору дотримувався і дослідник Г. Вернацький, який вважав, що: **"папа Інокентій III утворив Галицьке Королівство та визнав Коломана королем Галичини за умов, що той запровадить в Галичині латинський обряд"** [27,р.227]. Тому, галицький король Коломан, незважаючи на невдоволення народу, як зауважував М. Грушевський, хотів внаслідок златинізації назавжди приєднати Галицьку Церкву до Римської. За впровадженням релігійних реформ у Галичині стежив угорський король Андрій II, який у листі до папи римського Інокентія III з пербільшенням писав: **"що галицькі барони і народ готові приєднатися до Римської Церкви"**. На жаль, про подальший перебіг релігійної унії 1215 року обмаль джерел, але лист угорського короля Андрія II до папи римського Інокентія III засвідчує, що, захопившись цією справою, для реалізації унії він випрохав у папи особливого легата, який терміново

прибув у Галичину. Папа римський Іннокентій III ж мав намір створити Собор Церкви з метою злучення Галицької і Римської церков. Та галицький король Коломан, не діждавшись легата, розпочав насильницьку унію і переговори про Собор з вигнаними з церков галицькими релігійними діячами стали неможливими [27,р.227]. Щоб приховати від папи римського Іннокентія III злодіяння і насильство над Галицькою православною церквою, угорські можновладці вирішили не пустити легата папи Іннокентія III у Галичину, мотивуючи це тим, **“що галицький народ повстав проти свого короля галицького короля і угорський король Андрій II зробить усе можливе, щоб галицькі єпископи прибули на Собор до папи”**. Дослідник М. Грушевський стверджує, що ми не маємо джерел, які б засвідчували, що галицькі церковні діячі у листопаді 1215 року брали участь у скликаного папою IV Лятеранському Соборі. Очевидно не впустивши в Галичину папського легата, угорський король Андрій II зрозумів, що унія передчасна і впровадження її насильницьким шляхом послаблює владу його сина, галицького Коломана. Скоріше всього релігійні інтиєреми Галицького Королівства на IV Лятеранському Соборі представляв примас Угрищини, остригомський архієпископ Йоанн [2,с.32-33].

Подальші дослідження Секретного Ватиканського архіву, на нашу думку, проллють світло і на це питання [27,р.227].

Король Коломан, заручившись підтримкою угорського війська та боярських військових загонів, зміцнив свої позиції на престолі. Про це йдеться у листі угорського короля Андрія II до папи римського Іннокентія III і у Галицько-Волинському літописі, за якими король Коломан проводив релігійну реформу в Галичині за підтримки галицьких бояр, що обіймали головні посади і не хотіли замінити слабку владу угорського королевича, галицького короля Коломана I, на диспотичну владу руського князя. За таких обставин у Галичині формується західно-європейська система управління, яку очолила проугорська партія бояр [15,с.91-92]. Королівська влада в Галичині і її прихильники замість поступового зближення церков внаслідок проведення Соборів, запропонованих папою римським Іннокентієм III, вдалися до насильницького впровадження унії, що спричинило масове незадоволення народу, частини волинських бояр і київських князів, зокрема краківського князя Лешка, який шукав прибічників проти Коломана. Утворення Галицького королівства і зміцнення його позицій загрожувало державі Лешка і він всіляко протидіяв утвердженню Коломана в Галичині. Ще до коронації Коломана Лешко краківський намагався заволодіти Галичиною. Зазнавши поразки, був змушений укласти не вигідний союз з угорським королем, оскільки у краківському князівстві йому загрожувала сепаратисько налаштована знать. Дуже швидко Лешко зрозумів, що зробив велику помилку, втрутившись у внутрішні справи Галичини. Галицькі бояри, дізнавшись, хто був ініціатором скасування боярського правління Галичиною, хотіли скасувати Спішську угоду і відібрати від Лешка Перемиські і Любачівські землі. Посадивши угорського королевича на галицький трон, вони припинили добросусідські і союзницькі взаємини між Польщею і Угорщиною. Мабуть, під час підготовки до коронації Коломана, князь Лешко краківський зрозумів, що утворення Галицького королівства з угорським принцом на чолі загрожувє незалежності Польщі, і поспішно відібрав Перемиську і Любачівську землі від Галичини. У листі до папи римського Іннокентія III у 1215 році перед коронацією Коломана, угорський король Андрій II писав: **“що необхідно якнайшвидше прислати для Коломана королівську корону, бо галицький народ не тільки відступить від свого короля, але й не дотримається присяги, яку дав йому, і на послухність Римській Церкві”**. Отже, внаслідок утворення Галицького Королівства з уніатською, підпорядкованою Римові Галицькою Церквою, з угорським принцом на престолі, поляки були позбавлені права втручатися у внутрішні справи Галичини і згодом втратили усі галицькі надбання [29,с.84-85; с.161-167].

Спішську угоду в Угорщині розглядали як явище тимчасове, що зрозумів і краківський князь Лешко краківський, який у цей час зміцнював свої позиції на Волині. Після коронації Коломана у листах до папи римського Іннокентія III угорський король просив вислати до князя Лешка посланця, з метою відновити їхній родинний союз і попросити польського князя надати допомогу своєму зятєві, галицькому королеві, проти якого виступив народ [29,с. 84-85; с.161-167]. За намовою галицьких бояр у 1215 році Угорщина розірвала союз з Польщею і король Андрій II відмовився виконувати пункти Спішського договору. За Галицько-Волинським літописом: **“Йому була потрібне все Галицьке Королівство, для сина”**, тому Перемиська і Любачівська землі не могли належати князю Лешкові краківському. Досі невідомо, хто був зачинателем повстання у Галичині під час коронації Коломана, оскільки у ньому брали участь союзники Лешка - волинські князі. Краківського князя Лешка, як зазначав М. С. Грушевський, там не було і у похід з волинськими князями він не ходив. Король Андрій II, не дочекавшись підмоги від угорського війська, з передовими полками пішов походом у Галичину. Угорське лицарське військо було сильніше від польського і волинського, тому бою не відбулося. Андрій II придушив повстання і відновив у Галичині владу сина короля [2,с.35].

Найпершою причиною повстання проти галицького короля Коломана I була його релігійна реформа. З цього приводу російський історик М.Н. Карамзін зауважував, що: “можливо галичани за встановлений порядок і дружні торговельні взаємини з Західною Європою підтримали б свого галицького короля, а відтак це ознаменувало б початок правління угорської династії на галицькому троні. Але внаслідок нерозсудливості, жорстокості і насильницького впровадження унії галицький король Коломан викликав у народу недовіру. Присягнувши своєму королеві, люди мусили коритися. Проте, при спробі златинізації наважилися виступити проти короля. Можливо, усі протиріччя у галицькому суспільстві розпалював краківський князь Лешко, у якого відібрали Перемишль і Любачів. Такі дії колишнього союзника обурювали угорського короля і він, незважаючи на те, що його дочка, Соломея, була галицькою королевою, вирішив помститися своєму зятеві. Не маючи сили вступити у відкриту війну з галицьким королівством, воював з Коломаном підступом” [9, с. 447-448; с.130-142; с.161-167; с.62-67]. Католицьке духовенство разом з королем Коломаном, не дочекавшись рішення папи римського Іннокентія III і присланого в Галичину легата, з метою проведення переговорів з галицькими православними духовними ієрархами щодо унії і скликання з цього приводу Собору церков, розпочали впроваджувати унію. Насильницька унія і утиски православної церкви спричинили народне незадоволення, чим скористався польський князь Лешко, який з допомогою руських князів планував похід на Галич. Так унія у Галичині 1215-1216 роках була примусовим явищем. Утиски народу, торгово-ремісничої знаті і частини бояр викликали великий гнів і обурення, що призвело до повстання проти прихильників релігійної унії. Ініціатором впровадження унії виступала не Римська церква, а - проугорська партія бояр на чолі з королем Коломаном. Вони намагалися провести унію шляхом заміни священнослужителів, витіснивши православний і запровадивши католицький обряд. Російський дослідник В. Татіщев зазначав, що вигнання православних священників і єпископів було справою рук католицьких бояр, які всіляко догоджали своєму королеві Коломану, намагаючись за це одержати при його дворі нові чини і земельні уділи. Усіх противників унії, серед яких виступали і знатні люди, за доносом було страчено [20, с.14-25; с.186-188; с.130-142].

Такий перебіг подій викликав осуд з боку ієрархів Католицької церкви, які вважали, що світські володарі не повинні втручатися у релігійні справи Галичини, і вислали спеціального легата, котрий мав закликати православних архієреїв Галичини на Собор щодо погодження умов злучення православної Церкви Галичини з вселенською католицькою. Угорські можновладці, вважаючи себе повіреними особами впроваджувати унію, не впустили в Галичину легата папи римського. Внаслідок таких насильницьких дій адміністрації короля Коломана православне духовництво Галичини відмовилося проводити конструктивні переговори щодо унії. По-суті, на Соборі руські єпископи Галичини мали визнати вищість Римського архієрея. Однак, як писав І. Крип'якевич, першість у запровадженні унії хотів здобути угорський король Андрій II, але вдавшись до насилля, він поклав цьому край ще у 1215-1216 роках [11, с.89-90; с.60-81].

У листі до папи римського Іннокентія III угорський король Андрій II мотивував неможливість в'їзду легата до Галицького королівства тим, що галицький народ повстав проти короля, і, оточивши галицький замок, вимагав скасування унії. Стривожений за долю Галицького Королівства, угорський король Андрій II попросив папу римського Іннокентія III спонукати краківського князя Лешка допомогти придушити повстання народу в Галицькому королівстві [13, с.84-85; с.161-167].

Угорський король Андрій II під час діяльності перебільшував реалії володарювання Галичиною і досягнуті успіхи. До прикладу, коли у 1188 і 1189 роках, заволодівши Галичиною і посівши галицький престол, під титулом короля Галичини “**Rex Hallitiae**” Андрій II доповів папі римському, що став королем за проханням бояр і галицького народу: “**uod principes et populus Haliciensis humiliter a nobis postularunt**”. Ще не утвердившись в Галичині, почав вихвалитися на всю Європу, що посадив на галицькому королівському престолі свого сина Коломана. Щоб переконати папу римського Іннокентія III в законності своїх вчинків, сказав, що галичани бажають з'єднатися з Римською церквою, і посадити на галицький престол, помазаного і коронованого на галицького короля папою, його сина Коломана. Якщо все, що писав Андрій II папі римському, було правдою, то чому на переговорах з руськими православними єпископами він не допустив участі папського легата, який був повірений їх проводити. Очевидно, угорський король боявся показати реальну картину своїх діянь і щоб папа дізнався правду про релігійні реформи в Галичині. Він керувався лише політичними амбіціями, завдяки яким від апостольського престолу утверджувався як один з наймогутніших і найдіяльніших західноєвропейських володарів [3, с.107-126; с.91-94; 38-199; с.97-126; с.4-40; с.325-333; с.123-135].

Утворення нового Галицького Королівства у Центрально-Східній Європі під безпосереднім угорським політичним протекторатом давало, угорському королю Андрію II право на релігійне реформування. Папа римський Іннокентій III, розуміючи до чого може призвести насильницьке злучення Католицької і Православної церков світськими можновладцями, вислав у Галичину легата з метою вирішення питання щодо унії церков [8, с.172-210]. Однак, як зауважував академік І.П. Крип'якевич, амбіції угорського короля

Андрія II були настільки сильні, що він не вибирав методів для проведення унії, а легата, щоби приховати наслідки реформацій в Галичині, не впустив на зустріч з галицькими православними єпископами [11, с.89-90; с.60-81]. Галицький дослідник XIX століття Д. Зубрицький стверджував, як би папського легата впустили в Галич, він би доповів папі римському Іннокентію III про все побачене. Його появлення було найбільш небажане для батька Коломана, угорського короля Андрія II. Цілком можливо, що про “релігійне реформування” угорського короля Андрія II папа Іннокентій III дізнався від краківського князя Лешка, обуреного за втрату земельних надбань у Галичині. Поява легата могла бути також реакцією папи Іннокентія III на невиправдані насильницькі дії католицької адміністрації галицького короля Коломана. У листі до папи римського Іннокентія III угорський король Андрій II нарікає на князя Лешка краківського, який: “не сприяв утвердженню Коломана в Галицькому Королівстві”. З листування угорського короля Андрія II і краківського князя Лешка з папою Іннокентієм III, опираючись на джерела з Секретного Ватиканського архіву, можна зробити висновок, що папа Іннокентій III знав про угорське “релігійне реформування в Галичині”. Листи краківського князя Лешка до папи Іннокентія III проливають світло на це питання [27, р.227-228].

Князю Лешкові краківському було за що хвилюватися, ажде могутнє Угорське Королівство Андрія II, яке поширювало вплив на схід і було ініціатором утворення Галицького Королівства з угорським ставлеником на чолі, становило загрозу Польщі й ізолювало її від України-Русі [4, с.62-65].

Галичани шукали могутнього руського князя, щоб звільнив їх від насилля латинників. Дослідник В.М. Татищев, покликаючись на джерела, які до нас не дійшли, писав, що кілька добropорядних громадян, котрі були вірними своїй батьківщині, Галичині, своїм законам і руській вірі, таємно за рішенням громади міста Галича ходили до Смоленська просити Мстислава Романовича на галицьке княжіння. Через хворобу він відправив галицьких послів до свого братанича Мстислава Мстиславовича в Новгород і просив його очолити похід в Галичину, обіцяючи допомогу [20, с.14-25; с.186-188; с.130-142].

Князь Мстислав Мстиславович чув часті скарги галичан і жалів їх. Тому поїхав до Києва радитися з Мстиславом Романовичем як звільнити Галич від угрів. Вирішили послати до галицького короля послів з вимогою припинити релігійні утиски галичан. Основними пунктами вимоги було те, щоб “Коломан знову прийняв православне духовенство і підкорявся руським законам, інакше руські князі змусять його виконати усі клятви і обіцянки. Галицький король Коломан у відповідь відрікся від прийняття руського закону, утиски галичан назвав брехнею і наклепом, і вимагав від посла показати тих, хто скаржився, чого посол не зробив” [3, с.107-126; с.91-94; 38-199; с.97-126; с.4-40; с.325-333; с.123-135].

На початку 1217 року князь Мстислав Удатний повернувся у Новгород [12, с.200-201; с.130-142]. Похід новгородського князя Мстислава на південь зацікавив польського князя Лешка, який дізнавшись про невдалі переговори руських князів з галицьким королем Коломаном і про відхід у Новгород Мстислава Удатного, поспішив укласти з ним союз у боротьбі за Галич: “Брат ти мені, стверджував у посланні краківський князь Лешко, підси сядь у Галичі”. Краківський князь спланував усе наперед. Коли Мстислав вижене з Галича короля Коломана і стане володарем Галичини, йому знадобиться допомога проти Угорщини, яку запропонує Лешко краківський. Так польський князь поверне прикордонні волинські землі, і, можливо, князь Мстислав віддасть йому Перемишльське князівство [9, с.201-202; с.130-142].

Краківський князь Лешко білий політичними і дипломатичними діями за допомогою руської збройної сили намагався витіснити з Галичини угорський політичний вплив і замінити його польським. Однак, Мстислав Мстиславович Удатний, зайнятий справами в Новгороді, знаючи, що король Коломан за підтримкою бояр та угорського війська утвердив свої позиції в Галичині, відібравши її західну частину від польського володаря, не поспішав приймати Лешкову пропозицію. У Новгороді, як і у Києві, переоцінили сили Коломана. Походу руських князів в Галичину не відбулося, очевидно, із-за протидії союзних до Коломана черігівських князів. Цей похід, а також повстання проти Коломана припинили б його володарювання. Коломан мусив заспокоювати Галичину сам, оскільки його єдиний надійний союзник, батько, Андрій II на чолі угорського війська перебував тоді у хрестовому поході в Палестині. І хоча галицький король Коломан вправно вів переговори з руськими князями, і з надмірними зусиллями придушив повстання, протистояти випробованому у боях війську Мстислава не міг. Дізнавшись про похід Мстислава, він був змушений піти на союз з волинським князем Данилом. Однак Данило Романович зайняв вичікувальну позицію і не став втручатися у цю війну [2, с.35].

Як засвідчує Галицько-Волинський літопис, Данило не встиг приїхати, як Мстислав, зібравши біля Києва ратників і взявши з собою полки двоюрідних братів, форсованим маршем увійшов у Галичину. Галицький король Коломан разом з воеводою Бенедиктом і головою боярської ради Судиславом, виснажені внутрішніми війнами, покинули перед наступом Мстислава Галичину і утікли в Угорщину. Так, за словами М.С. Грушевського, князь Мстислав без бою на початку 1219 року зайняв Галицьке Королівство [2, с.67].

Король Коломан не хотів покидати Галицьке Королівство. У Європі королівство означало державу, а титул короля діставався обранцям не легко, що робить свідчення В. Татіщева достовірними. З цього випливає, що король Коломан захищав своє королівство як воїн і політик, і не покидав Галичину за сорому перед підданими. Коли коаліція руських князів підійшла до Галича, галицький король Коломан, як володар держави, вийшов проти них з усім галицьким військом. Відбувся жорстокий бій. Побачивши, що галичани дуже сильні і боячись зазнати поразки, Коломан вночі відійшов до Галича. Через значні втрати у війську він не зміг захищати місто і з усіма вірними боярами відступив в Угорщину. Через три місяці король Коломан на чолі великого війська повернувся в Галичину і зайняв її без бою [20, с.14-25; с.186-188; с.130-142].

Український дослідник М. Котляр вважає, що і Галич король Коломан не здав без бою, і тільки внаслідок довготривалої облоги та частих штурмів Мстиславові вдалося здобути місто [10, с. 54; с. 130-142].

Про тимчасовий відхід галицького короля Коломана I на територію Угорщини розповідають угорські джерела: "...Той же галицький король Коломан I неодноразово знаходив притулок зі своїми галицькими прибічниками в Угорщині, які і тут виконували при ньому, свої військові обов'язки" [30, 335 old; 93 old].

Угорські джерела XIII-XIV століть, зокрема документ, який датується 1326 роком, засвідчує, що: "Галицький король Коломан I послав в Угорщину із Галичини рицарів, які стали охоронцями угорського королівського двору" [30, 335 old.; I.93 old].

Отже, сукупність джерел і висновків вчених, підтверджують, що король Коломан не втікав з Галичини, і перемога Мстиславу дісталася з великими труднощами. Зайнявши Галичину і не маючи в ній опори, Мстислав Мстиславович почав співпрацювати з боярами. Вкотре зазнавши поразки на Волині, князь Мстислав Удатний зрозумів, що не може впливати на перебіг подій в Галичині. Незважаючи на образ у угорського короля Андрія II, який за порадою бояр відібрав у нього західну Галичину для сина, галицького короля Коломана, він став ініціатором відновлення угорсько-польського союзу. Князь Лешко краківський прекрасно розумів, що угорський король знову готується до походу в Галичину для відновлення Галицького Королівства та влади Коломана I. Про повернення частини Галичини на переговорах з Андрієм II не могло бути й мови. Угорський король вважав Галицьке Королівство внаслідок благословіння папою римським, як верховним володарем союзу католицьких держав, безпосередньою власністю свого сина, галицького короля Коломана I. Готуючись до широкомаштабної військової кампанії і збираючи усі наявні війська від Адріатики до Карпат і Буди, король Андрій II був радий заяві сусіда і свата: "Не хочу частини в Галичині, але дай її моєму зятеві". Ретельна підготовка Андрія II до походу в Галичину була не випадковою. Втрату Галицького королівства, тобто його вихід з Союзу Католицьких держав, він вважав особистою образою, соромом перед центрально-європейськими і західно-європейськими володарями та папою римським. Польську силу угорський король Андрій II розглядав тепер як допоміжну і серйозно не брав до уваги поляків у майбутній кампанії, оскільки кращі польські сили були втрачені у битві під Сухою Дорогвою. На союз з Лешком він погодився лише з політичних мотивів. Обидва знали про могутність волинського князя Данила і можливість відновити єдність староукраїнської держави. Вони, за словами М. Котляра, бачили вісімнадцятирічного Данила грізним небезпечним суперником, з яким не зрівняється знаменитий ратними подвигами князь Мстислав Мстиславович Удатний, чи підступний белзький князь Олександр, або київські і чернігівські князі, яких турбувало лише власне благополуччя. Натомість Данило Романович, нащадок Мономаха, прагнув відтворити могутність України-Русі, як економічної так і політичної, для відсічі нападів зовнішніх ворогів, насамперед польських і угорських феодалних держав [20, с.14-25; с. 186-188; с. 130-142].

Щоб не допустити злучення староукраїнських земель в монолітну державу, угорський король Андрій II об'єднався зі своїм сватом, краківським князем Лешком. Волинський князь Данило, дізнавшись, що після поразки польський князь Лешко став старано готуватися до походу в Галичину, вирішив нейтралізувати його. Цьому сприяв підписаний у 1219 році союзний договір з литовськими князями. За проханням Данила вони почали спустошувати польські землі, що змусило Польщу припинити втручатися у внутрішні справи України-Русі. Через такий перебіг подій, очевидно, краківський князь ставав ще більшим прихильником походу в Галичину. Польські і угорські війська, також військові загони бояр галицького короля Коломана об'єдналися і несподівано рушили на Галич. Князь Мстислав був неготовий дати відсіч ворогові. Об'єднаною армією керував галицький король Коломан, який повів усі наявні сили на Перемишль, де тоді від імені Мстислава володарював тисяцький Юрій. Побачивши могутнє військо, він утік з Перемишля, а місто відчинило ворота перед галицьким королем Коломаном. Тоді, як свідчать джерела, галицький володар Мстислав перебував на з'їзді князів у Києві. Дізнавшись про наступ грізного противника, він відрядив для захисту Галичини своїх найдосвідченіших воєвод: Дмитра, Мирослава і Михалка Глібовича з передовими полками, щоб перешкодити просуванню ворожих військ до Городка. Два війська

вишикувались під стінами міста і розпочали кровопролитну битву, у якій, вислане Мстиславом військо, було розбите. Розділившись на два загони, військо Мстислава відступало. Коломан, здобувши перемогу, кинувся в погоню за загонами очолюваними воєводами Дмитром, що відступав у напрямку ріки Зубри, і Михайлом Глібовичем Скулою, який рухався у бік м. Щирця. Військо Коломана наздогнало загін воєводи Михайла Скули під Щирцем і розгромило його вщент. Михайло Скула загинув як витязь на полі бою, а три золоті чопи-гривни, що прикрашали його груди на знак особливих заслуг, і голову, як трофей, було піднесено королеві Коломану. Коли військо Коломана переслідувало корпус Михайла Скули, воєвода Дмитро без перешкод просунувся до ріки Зубри, на лівому боці якої розташувався табір князя Мстислава, що об'єднавшись з військами волинських князів Данила і Василька, а також белзьського князя Олександра, намірявся йти під Городок. Дізнавшись від Дмитра про поразку під Городком і переконавшись у перевазі ворога, Мстислав Удатний вирішив вести оборонну війну. У зв'язку з обраною тактикою ведення війни він доручив своєму зятєві захищати столичний Галич, белзьському князю Олександру - своє князівство, а сам відправився на південний схід Галичини до Теребовля, Кам'янця, Микулина, Бакоти збирати сили для війни, яка назрівала [2, с. 70-72].

Князь Данило Романович з волинським полком у Галичі готувався до тривалої оборони міста. Поки Мстислав збирав військо, угорсько-польсько-галицька армія підступила до Галича, де в урочищі Кровавий брід відбулась битва. Князю Данилові вдалося організувати військові сили і виграти битву, що змусило військо Коломана відступити. Але коли Данило перейшов в наступ, виявилось, що у нього замало сил проти численного угорського війська, і під натиском супротивника почав відходити в бік міста. Ворог обступив Галич і тримав в облозі до кінця осені. Холод і голод дошкуляли найбільше. Мстислав, знаючи, що місто тримається, зібрав нове військо і вирушив на допомогу. Коломан, дізнавшись про похід Мстислава, вирішив зняти облогу і виступити на Мстислава з метою перемогти його і прогнати. Ця військова операція застала Мстислава неготовим до битви і йому довелося втікати, як написано у літописі: "Коломан прогнав його з землі". Відступаючи і розуміючи, що не зможе звільнити столицю Галич, Мстислав відправив гінця до Данила, наказуючи йому покинути місто і не морити галичан голодом, та приєднатись до його війська. Виконуючи волю тестя, Данило разом з воєводами Дмитром і Глібом Зеремійовичом, пробившись крізь облогу, поспішив на об'єднання з Мстиславом. Коли князь Данило з честю відстоював Галич, князь Мстислав не встиг надати йому допомоги, бо Коломан розбив його військо. Просуваючись Подністров'ям, король Коломан залишав у невеликих містечках свою адміністрацію. Як свідчить Галицько-Волинський літопис, коли князь Данило у 1223 році втік з обложеного Галича, біля міста Толмача на нього напав Толмацький боярин Володислав Вітович, вірний королю Коломанові, але був відбитий. Данило, покинувши околиці Толмацької волості, прибув до Кучелмина і об'єднався з Мстиславом. Незважаючи на поразку, для підняття бойового духу Мстислав зустрів Данила в Кам'янець-Подільському з особливими почестями. Як зауважує літописець, Мстислав обдарував зятя великими дарами, віддав свого красивого коня і велів йому йти у Володимир, захищати волинське князівство: "Поїдь княже у Володимир, а я поїду в Половці, щоб помститись за свій сором". Вихід Данила з Галича знеславлював його як князя перед галичанами і позбавляв шансу в майбутньому на королівський галицький престол. Але оборона міста протягом літа і осені 1218 року підвищила його авторитет, що не подобалось Мстиславові і його боярському оточенню. Данило міг довго захищати місто, але налякані зростанням його авторитету бояри наполягали, щоб Мстислав повелів зятєві здатися. Бояри вирішили, краще нехай Галич дістанеться ворогові, ніж князеві Данилові, якого вони вважали лютішим за короля Коломана. Отже, політичні протиріччя між руськими князями призвели до утвердження короля Коломана у Галичині. Галицький літописець засуджує вчинки Мстислава як непередбачливого політика і словами М. Грушевського за "глухе знаряддя у руках галицьких бояр" [2, с. 70-72].

Князь Мстислав, зауважував російський вчений С. Соловйов, не розумів стародавнього галицького порядку і стародавньої галицької державності. Позбавлений галицького престолу, перетворився у мандрівного героя, покровителя пригноблених, без всякого державного розуміння. Отримавши в дорадники досвідчених у політичних інтригах галицьких бояр, які маніпулювали галицьким престолом, повністю їм підкорився. Бояри були уже настільки європеїзовані, що більше тягнулися до улаштування державного угорського і польського життя, ніж руського, і тільки геройські стремління Мстислава змушували їх поважати його авторитет. Однак, стверджував С. Соловйов, оскільки запровадження державного порядку Польщі і Угорщини було дуже відчутним явищем у Галичині і на Волині, то Мстиславу доводилось з цим не тільки миритись, а й наслідувати. Після поразки у війні з королем Коломаном, князь Мстислав не поїхав до половців, як казав Данилові, а пішов знову на північ в Новгород і звільнив його від засилля Ярослава Всеволодовича, вигравши Липицьку битву. Після цього з новгородською підмогою Мстислав пішов на південь у половецькі степи, де почав набирати половецьку рать для походу в Галичину [19, с. 604-605; с. 107-174].

У жовтні-грудні 1219 року галицький король Коломан I у супроводі сильного угорсько-польського війська знову вступив у Галич і розіслав посадників по усій Галичині [28,р.105-117: с.24-29].

Утвердившись на галицькому престолі, король Коломан вирішив остаточно закріпитись у Галичині. Як засвідчують джерела, його утвердження відбувалося внаслідок жорстоких методів [29,с.12-28].

За невідомими джерелами, на які покликається В. Татіщев: “галичани зазнали від угрів великих утисків, тому прислали до великого князя Мстислава Романовича двох знатних людей зі скаргою на короля Коломана, який порушив клятву і відкинув їхню віру, церкву соборну перетворив у латинську, а священників прогнав, багато знатних бояр і купців замучив, а майно їхнє розграбував. Князь великий у зв’язку з цим вирішив послів скликати у Київ усіх князів на раду і повідомивши їм про усі галицькі справи, заявив, що галичанам потрібно надати допомогу. Після довгих переговорів усі князі згодилися іти походом на Галич, звільнити його від католицького гніту і посадити у ньому руського князя або примусити короля Коломана прийняти руський закон і віру, а католиків вигнати з храмів. Почали збирати військо. Великий київський князь Мстислав Романович відправив до Коломана в Галич посла, який повинен був йому передати, “щоб Коломан закон католицький облишив, а закон грецький прийняв і латинських попів вигнав, церкви руському духовенству повернув і у єпископа влади не відбирав. А якщо цього не захоче, велів йому мирні грамоти віддати і війну оголосити”. Галицький король Коломан, отримавши послання від усіх руських князів, швидко відрядив посла в Угорщину просити допомоги, а також у Польщу, до свого тестя, краківського князя Лешка. І обидва швидко спорядили до нього свої полки...” [20,с.14-25; с.186-188; с.130-142].

З огляду на це російський учений М. Карамзін зауважував: “Союзні до Галицького Королівства Угорська і Польська держави, отримавши звістку про послання усіх руських князів, вирішили усилити галицького короля своїми полками і полками богемського королівства, які були прислані на чолі з воєводою баном Фільнієм. Цей воєвода, як називав його галицький літописець “прегордий Філя”, за прагнення “охопити землю і висушити море, що так само неможливо, як ворогові назавжди оволодіти Галичем”, мав велику ненависть до усього староукраїнського і часто примовляв: “Гострий меч, швидкий кінь - і Русь біля моїх ніг”. Відтоді як бан Фільній почав командувати столичним галицьким гарнізоном, було здійснено низку заходів для зміцнення позицій королівського війська. Він побудував фортецю на церкві Богородиці, яка повинна була стати міцною цитаделлю у Галичі. Закріпившись у Галичині, бан Фільній поставив за мету приєднати до галицького королівства Волинь. Переконалий, що “гострим мечем і швидким конем завоює всю Русь, разом з полком свого тестя, великого галицького боярина Судислава і полками інших бояр вирушив у похід на Волинь” [9,с.455, с.596; с.130-142; с.161-167; с.62-67].

Частина боярства Галицького Королівства вирішила не брати участі у поході, як зауважує літописець: “А інші розбіглися по своїх волостях і не пішли у похід через пригордість Філі” [17, с. 730-731].

Руські князі, дізнавшись про експансію короля Коломана на Волинь і можливість її втратити, вирішили об’єднатися для боротьби з угорським пануванням у Галичині [34,р.433-434].

За джерелами використаними В. Татіщевим: “для боротьби з угорським пануванням було зібрано 50 тисяч воїнів і запрошено 25 тисяч половців. Серед 17 князів, що виступили у похід в Галичину, були Володимир Рюрикович із Овруча, Мстислав Давидович Смоленський, Мстислав і Ростислав Мстиславовичі з турівськими і луцькими полками, Ярослав Мстиславович переяславський, Мстислав чернігівський, Данило і Василько волинські, князь Мстислав Мстиславович з братом й іншими князями. Почувши про похід руських князів, галицький король Коломан знову доручив посланцеві йти в Угорщину і Польщу просити допомоги. У відповідь угорський король з польським князем прийшли з великими військами. Руські князі, розділившись на полки, почали просуватись до ріки Серету, де зустріли угорську сторожу. Мстислав Мстиславович з Ростиславом, несподівано напавши, вбили і взяли в полон багато угрів. Ті, яким вдалось втекти, сповістили короля Коломана і князя Лешка про наступ руських князів. Тоді великий князь, переконавшись, що польський князь Лешко прийшов з усіма своїми полками на допомогу Коломанові, і боячись, щоб руські витязі не почали відступати перед великою кількістю лицарів, ішов з ними усю ніч, з метою не дати уграм і галичанам об’єднатися з поляками. На світанку руські князі підступили до ворога. Угри стояли в блискучих, як лід, бронях. На правому крилі розташувався польський князь Лешко з усіма своїми полками, посередині - король Коломан з уграми, а на лівому крилі - воєвода Батур з галичанами. Війська зішлись у битві. Спочатку поляки напали на Мстиславичів і ледь їх не перемогли. Стрімкий наступ поляків зупинили половці, які вчасно прибули на поміч. Друге крило у галичан було захищене болотом, тому з цього боку майже не наступали. Найбільше довелося відбиватись великому князеві в центрі, де тривала жорстока битва. Мстислав Мстиславович, втративши велику кількість воїнів, доручив братові Ростиславу керувати битвою, а сам з половцями пішов затримувати поляків. Відібравши 2 тисячі кращих половецьких бійців і частину своїх дружинників, обійшов поляків і вдарив по тилу. Поляки, відчувши руську перевагу в тилу, повернули на Мстислава. Отоді Ростислав натиснув на поляків і

розгромив їх. Захопивши польський стяг, руські заманювали поляків у пастку. Поляки думали, що це їхній князь Лешко і направлялися до стягу. В цей час угри напали на Володимира Рюриковича і майже перебили весь його полк. А чернігівський князь Мстислав повернув у тил угорському війську і почав рубати і полонити угрів. Король Коломан втік у Галич і заперся в ньому” [9,с.455, с.596; с.130-142; с.161-167; с.62-67]. За опрацьованими В. Татіщевим джерелами: “У цій жорстокій битві було вбито 20 тисяч угрів, полонено більше, ніж їх могло утекти. Від руських у битві загинули брат великого князя, Святослав Володимирович, понад 3 тисячі воїнів, тисяча половців. Багато князів було поранено, великий князь в стегно і Володимир Рюрикович двома стрілами в ногу. Мстислав Мстиславович втратив двох коней, але не був поранений. Закінчивши битву, руські князі пустили половців за уграми і поляками, а самі з усіма полками обступили Галич і тримали його в облозі 17 днів, щоденно намагаючись взяти приступом, перекопали ріку і відвели від міста воду. Раптом у місті сталася велика пожежа, а полки не відступали. Галицький король Коломан, шукаючи порятунку, вислав знатних мужів просити миру. Великий князь скликав усіх князів і повідомив, що король Коломан просив миру. Порадившись, вирішили підписати мирний договір з умовою, що галицький король Коломан і його батько угорський король Андрій II навічно відречуться від Галича і заплатять за збитки 75 тисяч фунтів чистого срібла, тобто 15 тисяч гривень, а доки не заплатять, доти галицький король Коломан з дружиною Соломеєю буде полоненим великого князя. Однією з умов договору було звільнення полонених з обох боків, а латинських попів, через яких загинуло багато галичан, віддати на суд галицькому єпископові. Галицький король Коломан, підтвердивши усе це клятвою, велів відчинити ворота” [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Князь Мстислав Мстиславович, прибувши у місто, з честю вивів галицького короля Коломана з дружиною і з усім майном до великого князя. Того дня галицький король Коломан послав посла до угрів, до отця свого, просити свого відкупу. Галич віддали за хоробрість Мстиславові Мстиславовичу, а польських полонених - князю Володимирові Рюриковичу. Він взяв за них 20 тисяч гривень і тисячу фунтів срібла. І так усі розійшлися, кожен у своє володіння. А половців князь великий обдарував угорськими і польськими пожитками і відпустив через поле, а Коломана під великою вартою відіслав на заслання в Торчевськ”. За джерелом, яке до нас не дійшло, 1221 року: “Прийшли у Київ послы угорського короля і привезли до великого князя договірне срібло та великі дарунки. А угорський король відіслав дружнього листа з проханням відпустити його сина, переконуючи великого князя, що він і його діти договір підписаний між королем і великим князем повністю виконають. Князь великий і його діти, прийнявши послів як годиться, послав свого сина в Торчевськ і велів з честю і всякими потребами провести до угорського кордону короля Коломана зі всіма його пожитками. Взявши срібло взявши, великий князь залишив собі тільки третину, дві долі розділив і розіслав усім князям. І так сидів галицький король Коломан в Торчевську рік і два місяці, а як прибув в Галич, то князь який в цей час правив в Галичі, Мстислав Мстиславович Удатний прийняв його з честю, віддав дочку свою Марію за Андрія угорського, брата Коломана, а його кородівську столицю, Галич договорився з королем Коломаном, уступити в майбутньому, як його законному володарю, взявши у галицького короля Коломана, за Галичину, срібло...” [20,с.212-213; с.130-142].

Що стосується князя Мстислава, прозваного “Удатним” за військову доблесть, то він за своє життя був князем: торопечьким, новгородським, галицьким і торчевським з династії Рюриковичів. Князь Мстислав брав участь у походах 1193 і 1203 руських князів проти половців. В 1212 і 1214 він здійснив вдалі походи на чудь і проти лівонських рицарів. Вів боротьбу з володимиро-суздальським князем Всеволодом III Велике Гніздо і в 1216 розгромив його війська на річці Липиці (див. Повість про битву на Липиці). У 1219 Мстислав II був запрошений боярами князувати у Галицьку землю. Проте незабаром наступ об’єднаних польсько-угорських сил примусив його залишити Галич. Уклавши воєнний союз з волинським князем Данилом I Галицьким, половецьким ханом Котяном. 23 травня 1221 Князь Мстислав Удатний розгромив угорські, галицькі, польські та чеські війська на чолі з володарем Галицького Королівства, галицьким королем Коломаном I біля Галича і повернувся на галицький престол. Він був організатором походу руських князів проти монголів у 1223 році, який завершився жорстокою поразкою русі на Калці. Під час походу Мстислав Удатний очолював авангард князівських військ. Слід наголосити, що в подальшому післябитви на Кавлці з якого волинський князь Данило стусливо втік і спасся втечею у Мстислава була зневага до зятя Данила, а отже подальші взаємовідносини між Мстиславом і Данилом були напруженими. У зв’язку з цим князь Мстислав небажаючи в майбутньому передавати Галич волинському князю Данилу і у 1227 він видав свою дочку Марію заміж за угорського королевича Андрія, якому згодом передав всю владу у Галицькому Королівстві, після чого в 1227-1228 роках князував у Торчевську. В 1228 році по дорозі з Торчевська до Києва князь Мстислав занедужав і помер, встигнувши постригтися в схиму за тодішнім звичаєм благочестивих князів. За відомостями польського історика, тіло його було поховане в Києві, у церкві святого Христа, ним же спорудженій. Тепер цієї церкви немає, і де могила князя Мстислава

Удатного - невідомо. Отже повертаючись до історії Галицького Королівства наголосимо, що боротьба за Галич, вивиснена західно-європейською системою влади і піднята до рівня незалежної держави не припинялася [44,р.163-164]. Угорська, Польська, Українська держава залучали до кровопролитної битви нових союзників. Російський історик М. Карамзін так коментував цю битву і перебіг історичних подій в Україні-Русі: “Король Коломан, угри і галицькі бояри усвідомлювали, якими можуть бути наслідки війни з усіма володарями Русі, і розуміли, що руські князі не змиряться з утисками у Галичині руської віри. Їм було соромно, що Галичина, могутнє і багате князівство, стала з приходом угорської династії католицькою державою, майже відділеною від православного світу. Те, що король Коломан володарював у Галичині як католицькій державі, було причиною консолідації руських князів навколо метрополії давньоукраїнської держави Києва”. Були і такі князі, що підтримували галицького короля і сприяли утвердженню королевича в Галичині. Король Коломан, передбачивши, що коли-небудь йому доведеться воювати з руськими князями, ще на початку володарювання в Галичині прагнув утвердитись релігійно. Зміцнивши свої позиції за допомогою присланих католицькими володарями угорського, польського і чеського полків він рішуче почав впроваджувати унію, яка повинна була стати його гарантом у подальшій боротьбі з православним світом. Можна стверджувати, що перед вирішальною битвою за Галичину король Коломан зі свого боку консолідував усю наявну католицьку силу, а володар України-Русі, великий київський князь - усю православну. Битва, яка закінчилась поразкою галицького короля Коломана, ще досі не отримала належної оцінки в історичній науці. З однієї сторони, у ній взяли участь наймогутніші князі Русі, з другої - наймогутніші католицькі володарі, угорські, польські, чеські і галицькі бояри. Невідомо, як би закінчилась кровопролитна битва, коли б не полководський талант Мстислава “Удатного”, який у вирішальний момент зумів з відбірною дружиною і половцями виступити з тилу і розділити угорське військо, що було основним у цій битві. Військовий порядок угорського війська, писав М. Карамзін, не змогли відновити найталановитіші угорські полководці. Від руських стріл і сулиць угри падали мертвими цілими рядами. В паніці, що охопила військо, потрапив у полон їхній полководець “прегордий Філя”. Половці взяли у полон багато поляків, а руські, захопивши польську хуругву, змушували повертатися до неї польських воїнів, яких, заманивши у пастку, безжально вбивали. Було багато крові, стогони нещасних жертв доносились до Галича, трупи лежали купами по широкому обширі придністровських долин. За перебігом війни стежив князь Мстислав “Удатний”. Коли великого князя у центрі битви оточило відбірне угорське військо, Мстислав “Удатний” маневрував резервами і направляв їх у найнебезпечніші місця на полі бою. Він, намагаючись бути усюди, загубив двох коней, але таки зумів нанести вирішальний удар, що привело до повної поразки військ короля Коломана. Коломан з рештками військ відступив у Галич, який утримував недовго. Підкопавши під стіни міста, руські князі швидко захопили його. Тоді король Коломан зі своєю вибраною дружиною виступив в останню цитадель на храмі Богоматері, і з гордістю відхилив бажання Мстислава зустрітися з ним для ведення переговорів. Через декілька днів заморені спрагою і голодом угри на чолі з Коломаном здалися. До Мстислава, підвели нещасного, замореного голодом і спрагою галицького короля Коломана і його юну дружину, королеву Соломею в сльозах і розпачі. І він велів їх з міцною сторожею відправити в Торчиськ, а угорських баронів з жінками та дітьми віддав як полонених своїй дружині й половцям в нагороду за проявлену мужність. Тільки славний архієпископ, краківський літописець Калдубко і канцлер польський Івон з краківським князем Лешком зуміли втекти з поля битви. Польські і литовські хроніки стверджують, що через своє самолюбство, зайнявши Галич, Мстислав “вінчався Коломановою короною на короля Галичини”. Польсько-литовські джерела, писав М. Карамзін, підтвержує автор нашого Синопису, який писав про Мстислава: “Вінчаний був він єпископами вінцем царським і проголошений був царем усієї Галичини” [9, с.455, с.596; с.130-142; с.161-167; с.62-67]. Дослідник Д. Зубрицький зауважував, князь Мстислав, удруге заволодівши галицьким престолом, задля того, щоб сусідні західні володарі не зазіхали на Галичину, вирішив зрівнятися з сусідніми володарями, королем угорським і богемським, і коронувати себе золотою короною Коломана, прийнявши титул “царя галицького” [4,с.80].

Коронація князя Мстислава на короля Галичини була крахом релігійної політики галицького короля Коломана, який намагався впроваджувати унію лише політичним шляхом за допомогою військової сили. Однак був ще інший шлях проведення Собору церков, згідно з яким Римська і Галицька церкви мали внаслідок компромісів добровільно з'єднатися під зверхністю Римського архієрея, на чому настоював папа, пославши в Галичину легата, який пропонував впроваджувати унію внаслідок проведення Собору церков. Але угорський король і польські можновладці, у таборі яких теж не було єдності, розпочавши в Галичині релігійну війну, відкинули ідею злучення церкви майже на 40 років. Можливо, формально, займаючись впровадженням унії, угорські і польські феодали мали на меті власне збагачення. Оскільки Галичина була багата на родючі землі, ліси, величезні поклади кам'яної солі, католицькі союзники, незважаючи на військову поразку, продовжувати плести інтриги навколо Галичини, прикриваючись релігійними гаслами

унії церков. Угорський король Андрій II, розгромлений у Галичині, надіявся відвоювати згодом втрачений королівський трон свого сина. Польський князь Лешко приєднався до союзу з Андрієм. Тоді король Андрій прислав до Мстислава свого посла, вельможу Яроша, з погрозою, якщо Мстислав не видасть сина, то він оголосить проти нього війну. Галицький володар Мстислав не злякався погроз Андрія і спокійно йому відповів, “що перемога залежить від Бога, і з його допомогою вдасться приборкати гордість угорського короля”. Мстислав знав, що поразка угрів і поляків під Галичем, полон Коломана та завдані союзникам військові і моральні втрати, виснажили Угорщину і Польщу. Поразка призвела до повстання. До того ж Андрій II, втративши частину війська під час Єрусалимського військового походу, не міг виступити проти галицького володаря, і в 1221-1222 роках внаслідок наростання феодалної війни у своїй країні припинив широкомаштабну наступальну політику на східні володіння. А у боротьбі зі знаттю, він у 1222 році був змушений надати їй усі права, закріплені “Золотою буллою”, що послабило королівську владу в Угорщині. Другий сусід Мстислава галицького і союзник Андрія II, краківський князь Лешко, теж не міг вести активної наступальної політики, оскільки в двох битвах на Волині і в Галичині зазнав значних втрат. Допомагаючи своєму зятеві, галицькому королю Коломану, він здійснив похід на Волинь, який дорого вартував польському князеві. Союзні Данилові Романовичу литовські князі повністю спустошили краківське князівство. У зв'язку з цим папа Гонорій III 1221 році звільнив князя Лешка від Хрестового походу. Внаслідок постійних нападів на Волинь союзних литовських князів Лешко краківський 1222 р. поспішно уклав мир з князем Данилом Романовичем, відмовившись від підтримки белзького князя Олександра Всеволодовича [28, №21; с.130-142]. За М.Татіщевим, угорський король Андрій II через постійні напади на Галичину, відрікся від неї, заплативши згідно з мирним договором контрибуцію у сумі 15 тисяч гривень срібла. Відповідно до договору, укладеного між Українською державою і Угорським королівством 1221-1222 рр., Угорщина назавжди припинила втручатися у внутрішні справи України-Русі і було встановлено добросусідство і вічний мир [20, с.212; с.130-142; с.229-263].

Однак галицькі бояри, як засвідчує в своїх джерелах М. Татіщев, побачивши нікчемність князя Мстислава, почали схилитися до думки: “про відновлення Галицького Королівства та повернення у 1225 році свого короля Коломана I на галицький королівський трон”. Найперше вони вирішили переконати князя Мстислава щодо проведення широкомаштабних переговорів з “могутнім” угорським королем Андрієм II. У князя Мстислава не було вибору, до зятя Данила, який мав права на галицький престол, і якого любили галичани, він ставився вороже. Цю ворожнечу посилювали бояри, які теж боялися князя Данила, і не бажали бачити його на троні після Мстислава. Галицький трон за дорадою бояр після смерті Мстислава не повинен був дістатися ні законному володареві галицькому королеві Коломану, ні спадкоємцеві волинському князеві Данилові. Щоб назавжди припинити боротьбу за галицький трон, бояри порадили Мстиславові видати дочку Марію за молодшого сина угорського короля Андрія II, королевича Андрія і так продовжити спадкове правління Галицьким Королівством. Будучи, як писав М. Грушевський: “бездарним знаряддям в руках галицького боярства”, князь Мстислав погодився на переговори з угорським королем Андрієм II [2, с.41].

Згодом вони підписали “союзну угоду”, яку скріпили шлюбом королевича Андрія з дочкою Мстислава Марією, що отримали в управління великий боярський центр Перемишль. У Секретному Ватиканському архіві зберігся документ, який засвідчує: “**що 1222 році Мстислав, володар Галичини, пообіцяв видати свою дочку Марію за молодшого сина угорського короля Андрія і заповісти йому Галицьке Королівство**” [28, №21; с.130-142].

Добиваючись Галицького Королівства для спадкоємців з угорського дому, угорський король Андрій II не зважав ні на що, знаючи, що жених, шойно заручений з Мстиславною, ще раніше був заручений з єдиною спадкоємницею вірменського престолу, боявся, щоб ця політична акція не була викрита.

Щоб відновити Галицьке Королівство і утвердити свого сина Андрія у Галицькому Королівстві, угорський король Андрій II вимагав у нового папи римського Гонорія III скасувати попередні заручення. Новий папа римський Гонорій III, світське прізвище - Ченчіо Савеллі, народився в Римі у 1148 році, з 18 липня 1216 по 18 березня 1227 року Ченчіо Савеллі - папа римський Гонорій III, відзначився кипучою адміністративною діяльністю. Так він почав свою діяльність пресвітером в базиліці Санта-Марія-Маджоре, где бул підвищений до Архіпресвітера. Біля 1188 року був призначений на посаду камерарія Святої Римської церкви. В 1194-1198 роках Ченчіо Савеллі зарекомендував себя як видатний адміністратор, став ініціатором складення трактату “*Liber Censuum Romanæ Ecclesiæ*” - який регулярно доповнювався з 1192 г. вплоть до XV століття. “*Liber Censuum Romanæ Ecclesiæ*” був збірником документів по васальних доходах Римської церкви. В 1193 році Ченчіо Савеллі став кардиналом, виконуючи функцію віце-канцлера канцелярії Римської церкви. В цей час він відомий дякуючи написанню значної богословської праці “*Ordo Romanus*”, яка стала однією із найважливіших і надійних джерел по деяких питаннях середньовічного церковного життя. Окрім цієї праці папа римський Гонорій III є автором праці “Життєпис Григорія VII”.

Папа римський Григорій III є також укладачем "Тримуара". Папа римський Григорій III затвердив статuti Орденів: Кармелітів та Францисканців, а в буллі "Gratium omnium" вперше офіційно назвав орден домініканцев братами-проповідниками [8, с.172-210].

Що стосується проблеми долі утвореного його поредником папою римським Іннокентієм III Галицького Королівства та галицького короля Коломана та політичних взаємовідносин угорського короля Андрія II, який вів переписку з папою Гонорієм III, щодо інтронізації на Галицьке Королівство його молодшого сина Андрія та його шлюбу з княжною Марією, дочкою князя Мстислава "Удатного", то з цього питання, папа римський Гонорій III у своєму зверненні так офіційно відповів угорському королю Андрію II: **"Галицьке Королівство не може належати його молодшому синові, оскільки належить його законному володареві королеві Коломану, зятеві герцога польського Лешка, коронованого на галицький королівський трон апостольською владою"**. Папа римський Гонорій III у своєму листі наголошував: **"що біда галицького короля Коломана, явище тимчасове, і не треба задля включення Галицького Королівства у Союз Католицьких держав створювати ще один шлюб"**. Однак угорський король Андрій II не послухався і папи римського Гонорія III і вирішив: **"...відновити в лоні Союзу Католицьких держав Галицьке Королівство силою дипломатії"**. Однак угорський король Андрій II згодом помер, так і не досягнувши цієї політичної стратегії. Отже проблема відновлення Галицького Королівства постала в Угорському Королівстві і під час володарювання сина Андрія II, Бели IV, який вважав короля Коломана: **"єдиним законним володарем Галичини, корованого папою римським Іннокентієм III у 1215 році"**[9, с. 456-457; с. 130-142; с. 161-167].

В угорського короля Бели IV теж був свій план щодо Галицького Королівства, оскільки ще був живий, володіючий Хорватією та Славонією, галицький король Коломан. Як засвідчують угорські, польські та чеські джерела: **"Бела IV вважав законним володарем Галицького Королівства свого брата, офіційно коронованого іменем папи римського Іннокентія III, Остригомським архієпископом Іоаном, за католицькою державною та релігійною традицією, короля Коломана I"**. В Угорському Королівстві галицького короля Коломана I вважали володарем Галицького Королівства, тобто правителя вищим за рангом ніж, князя Данила який під час коронування Бели IV був лише князем волинським, позбавлений правлячою галицькою елітою престолу. Угорський король Бела IV ще за життя його брата, галицького короля Коломана I, не уявляв волинського князя Данила майбутнім володарем Галицького Королівства, і надіявся, що в блищому часі, як засвідчують угорські джерела: **"силою військової коаліції західно-європейських, католицьких володарів, передусім: Угорщини, Польщі та Чехії, він зуміє виконати волю папи римського Іннокентія III від 1215 року і поверне Галицьке Королівство до складу Союзу Католицьких держав разом з його законним володарем на престолі, галицьким королем Коломаном I"**. Однак вступ татаро-монголів переплутали всі ці політичні плани, як угорського короля Бели IV так і галицького короля Коломана I. Повернувшись в 1221 році в Угорщину галицький король Коломан став володарем Хорватії та Славонії. За час з 1221 по 1240 роки галицький король Коломан і вірні йому галицькі бояри, нагромаджували військові сили і пильно спостеріглив за ходом політичних подій в Галицькому Королівстві. В цей час галицький король Коломан I надіючись на своє скоре повернення на галицький престол, допомагав в усьому своєму брату угорському королю Бели IV в політичних інтригах з руськими князями. В цей час, як засвідчують угорські джерела та наукові висновки угорських вчених: **"угорський король Бела IV не полишав надій на відновлення Галицького Королівства"**. Так у 1240 році, під час монгольського походу на Русь, угорський король Бела IV відмовив сватам сина князя Михайла Всеволодовича чернігівського Ростислава до своєї доньки Анни, а потім і князю волинському Данилу Романовичу, який особисто прибув до угорського двору для заручин свого сина Льва з угорською принцесою Констанцією. Кожний з цих візитів був хронологічно пов'язаний з монгольською загрозою Києву. Угорському королю Бели IV не потрібна була війна з татаро-монголами, а видати своїх доньок заміж за руських князів означало стати їх союзниками у війні проти монголів. Угорський король Бела IV вирішив перечекати, доки татаро-монголи зруйнують Русь, вичерпають наступальний темп і повернуть додому. Тоді можна було б без особливих витрат захопити Галицьке Королівство і свого брата помазаного папою римським Іннокентієм III, короля Коломана відновити на галицькому престолі [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Однак завоювання в січні 1141 татаро-монголами Галицького Королівства, перекреслило всі політичні плани угорського короля Бели IV. Вже 12 березня 1141 монгольські війська під проводом Батия і Субудая з ходу штурмом оволоділи укріпленим Верецьким перевалом і розгромили угорську сторожу. 18 березня у битві під Хмельником Краківські і сандомирські війська розгромлені силами хана Байдара. 28 березня - монголи захопили Краків. Дальше монголо-татари втоглись в Угорське Королівство. Татаро-монгольське військо швидко пробилось через Верецький перевал на територію, підконтрольну угорській короні, і 12 березня 1241 року татаро-монголи здобули Мункач та Унгвар. 16 березня 1241 року передовий загін

монголів на чолі з Шибаном, близько 10 000 вершників, з'явився під Пештом. Корпус Кидана пройшов південним маршрутом, через Молдавію і Трансильванію, зруйнувавши дорогою міста: Варадин, Арад, Перг, Егрес, Темешвар. Взнавши це галицький король Коломан I, який готував сили для походу в Галичину, з'єднавши всі свої хорвато-славонські сили, в тому й числі військової загоної галицьких бояр, разом із старшим братом, угорським королем Белою IV, вирушили для участі у битві на річці Шайо з татаро-монголами. Битва на річці Шайо, Сайо-Солений, в долині Мохі, відбулась 11 квітня 1241 року між військами угорського короля Бели IV і його брата галицького короля, хорватського герцога Коломана I, з одного боку, і монгольськими військами на чолі з Бату, Шибаном, Каданом і Субедеєм, з іншого. Битва була однією з останніх в рамках Західного походу монголів 1236-1242 років, зокрема, походу на Русь і в Центральну Європу в 1240-1242 роках [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Татаро-монгольське військо, налічувало близько 70 тисяч вершників. Чисельність угорсько-хорватського-галицького війська історик Храпачевський оцінив від до 60 тисяч воїнів. Однак сучасник подій Вільгельм де Рубрук вважав, що військо короля Угорщини не перевищувало 30 тисяч вояків. Джувейні, оцінює сили угорців у 450 тисяч вояків, і згадує повідомлення Шибана про те, що "їх удвічі більше за монгольське військо". Рашид-Ад-Дін в аналогічному описі пише про 400 тисяч воїнів

В початковому ході битви угорсько-хорватське військо 6 днів переслідувало татаро-монгольський передовий загін Шибана, на сьомий день ввечері зупинилося в долині Мохі, перед річкою Шайо. Вночі основні сили монгольського війська на чолі з Субедеєм переправились через річку на лівому фланзі і обійшли угорський укріплений табір з півдня. Інша частина монгольської армії під проводом Бату і Шибана захопила міст через річку і розгромила угорський сторожовий загін. Зранку, 11 квітня монголи розпочали обстріл розташованого в долині угорського табору з оточуючих пагорбів з луків і каменеметальних машин, потім після нетривалого штурму увірвались до табору. Проте, монголи не замкнули кільце оточення і угорському війську вдалося відійти на захід, однак закріпитися угорці не змогли і розпочали безладний відступ. Монголи поступово знищували по частинах деморалізоване і погано кероване угорсько-хорватсько-галицьке військо в ході переслідування протягом 6 днів і "на плечах відступаючих" увірвались до Пешту. Загибель війська спричинила ситуацію, коли угорські землі опинились абсолютно беззахисними перед завойовниками. Корпус Кадана від Пешту пройшов до Адріатичного моря, розоривши на шляху міста Хорватії і Далмації. Угорський король Бела IV утік під захист австрійського герцога Фрідріха II, віддавши йому за допомогу проти татаро-монголів всю свою казну і три угорських комітати. Корпус хана Батия, з'єднався з прибулим з Польщі після перемоги під Легницею корпусом Байдара, не ризикнув вступити в бій з об'єднаними силами Чехії, Австрії і Каринтії. За іншою версією, причиною повороту монголів на схід стало отримане повідомлення про смерть великого хана Угедея в грудні 1241 року. На зворотному шляху частина монгольського війська зазнала поразки від військ болгарського царя Івана Асеня II. В цей же час від отриманих ран під час битви на річці Шайо в долині Мохі у місті Загребі, столиці Хорватії у якому галицький король Коломан I був володарем з 1221 по 1241 роки, і куди важкопораненого після битви привезли галицького короля Коломана, в червні 1241 року, він помирає. Отже на 34 році життя, якщо вірити історичним джерелам, а народився Коломан у 1207 році, в розцвіті сил і творчих планів відновлення Галицького Королівства, помер герой трагічної битви з татаро-монголами, засновник Галицького Королівства та перший галицький король Коломан I. Отже засновник Галицького Королівства, якого як завзятого галицького короля, відважного та хороброго воїна, учасника трагічної битви для на річці Шайо в долині Мохі, що відбулась 11 квітня 1241 року, вшановує сучасний пам'ятник королю Галичини Коломану I в університеті Святого Іштвана в Гедделі в Угорщині [50].

Отже з військово-політичної та культурно-релігійної історії Галицького Королівства першої половини XIII століття, бачимо, що у 1214-1215 роках, його володар, принц Коломан – галицький князь, з 1215 по 1221 роки галицький король, з 1221 по 1241 роки володар Хорватії і Славонії, борець разом з своїм братом угорським королем Белою IV за відновлення свого правління в Галицькому Королівстві. У 1241 році Галицький король Коломан I - герой трагічної битви на річці Шайо в долині Мохі в ході якої, від отриманих важких ран, він в місті Загребі, в травні-червні 1241 року, помираючий король галицький король Коломан I і передає свої права, трон, титул галицького короля своєму брату угорському королю Бели IV, який успадковує титул галицького короля, як володаря Галицького Королівства на всі подальші віки...[5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

У висновок наголосимо, що проблема створення, а опісля відновлення Галицького Королівства витала в Угорському Королівстві і під час володарювання сина Андрія II, угорського короля Бели IV, який упродовж усього правління з 1221 по смерть короля Коломана 1241 року, коли короля Коломана було вигнано з Галичини, вважав галицького короля Коломана I єдиним законним володарем Галичини возведеного в ранг короля Галичини римським папою Іннокентієм III та підтвердженням його титулу володаря Галицького Королівства наступним папою римським Гонорієм III. Цю ідею угорський король Бела IV

зразу ж показав після смерті галицького короля Коломана, де в титулі своєї корони де в ієрархії Угорського Королівства другим за значенням і політичною вагою був титул галицького короля Коломана I [7,с.49-50; с.130-142; с.237-379; с.97-126; с.40-45].

Отже до смерті Коломана I у 1241 році в угорського короля Бели IV, який став ще й галицьким королем Белою I, теж був свій план щодо відновлення Галицького Королівства, оскільки його брат був офіційно помазаний папою римським Іннокентієм III і відомий в Європі, як галицький король Коломан I. Король Бела робив все, як наголошують угорські джерела: **”щоб відновити для своїх нащадків Галицьке Королівство”** [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Як засвідчують угорські, польські та чеські джерела: **”Угорський король Бела IV законним володарем Галичини, свого брата короля Коломана I, а після його смерті, себе”**, тому нічого дивного немає, що всі галицькі бояри після смерті галицького короля Коломана перейшли на службу до короля Бели IV і активно взяли участь в 1245 році в Ярославській битві проти волинського князя Данила, який в цей час претендував і на галицький трон [9,с.455, с.596; с.130-142; с. 161-167; с.62-67].

Як бачимо з угорських джерел, що угорський король Бела IV ще навіть у 1245 році надіявся: **”що силою військової коаліції західно-європейських, католицьких володарів, передусім: Угорщини, Польщі та Чехії, він виконає волю папи римського Іннокентія III і поверне Галицьке Королівство в лоно Союзу католицьких держав, і сам посяде трон трон галицького короля”** [29,с.18-29].

Однак європейську ідею Руського королівства, після злучення Галичини, Волині та Київщини в 1238 році в єдину Українську державу, було втілено визначним володарем Української держави XIII століття, великим князем Руси-України, Данилом Романовичем який використав “угорський політичний проект утворення Галицького Королівства” в своїй європейській політичній ініціативі для всієї Української держави, яка після офіційної коронації Данила Галицького на короля Руси, очолена вже королем Данилом I, стає відомою в Європі у XIII-XIV століттях, як Руське королівство...[5,с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42;с.399-449;с.123-135].

Вище ми також показали амбіції молодого Галицького Королівства, яке дійшло до нас фундаментальними монументальними спорудами такими як романським собор св. Пантелеймона, королівський палац в Галичі на церкві Успення присвятої Богородиці, королівський(старостинський) замок та королівський собор на березі Дністра, які збереглися до сьогодні, як амбітні проекти володаря Галицького Королівства, які не бажали зауважувати через політичні амбіції [30, 335 old].

Сам факт утворення та функціонування Галицького Королівства в епоху правління Галичиною могутніх галицьких бояр, за участю західноєвропейських союзників, папи римського Іннокентія III та угорського короля Андрія II, у 1215-1221 роках, є цікавим історичним фактом 800-літньої давності з часу утворення Галицького Королівства, який потребує подальшого наукового дослідження [5,с.107-126;с.91-94;с.97-126;с.3-42; с.399-449; с.123-135].

Сам факт утворення Галицького Королівства, його офіційного законного проголошення за участю папи римського Іннокентія III та визнання його усім галицьким народом, його сусідами, східними, південними і західними його хоч і недовготривалого та все ж активного функціонування, що відзначено сукупністю вітчизняних та європейських джерел, дає право у висновок наголошувати, що Галицьке Королівство, освячене папою римським Іннокентієм III, це найвище державне торгово-економічне та культурно-релігійне сходження Карпато-Дністровської цивілізації увійшло в державну традицію, яка не пропала у виборі європейської історії, і на новому витку її історії, в XVIII столітті, було відновлене імператорами Священної Римської імперії. Отже Галицьке Королівство, як державна, політична та культурно-релігійна спадщина [5, с.107-126; с.91-94; с.97-126; с.3-42; с.399-449;с.123-135], що була утворена в 1215 році, як “західно-європейський політичний та релігійний проект” у 1772 році після розпаду Польського Королівства, зазнав відновлення, де за трон Галицького Королівства велась боротьба до XX століття, про що мова піде в наступному розділі цієї праці... [30, 335 old; 93 old].

Список використаних джерел та літератури:

1. Грицак Павло. Галицько-Руська Держава. – Нью-Йорк, 1958р.
2. Чубатий Микола. Історія християнства на Руси-Україні. До 1353 року. – Рим - Нью Йорк, 1965р. – Т.І.
3. Грушевський М. С. Історія України-Русі. – К., 1993р. – Т.ІІІ.
4. Грушевський М. Історія України-Русі. – Львів 1897р. – Т.ІІІ.
5. Чубатий М. Історія християнства на Руси-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.І.
6. Зубрицкий Д. История Галицко-Русского княжества. – Львов, 1853-1855pp. – Т.ІІІ.
7. Ідзьо В.С. Велика чи Біла Хорватія - ранньо-феодальна слов'янська держава на території Галичини (V-IX ст.).// Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2000р. – Т.ІV.

- Перфецький Станіслав-Ролан. Королівство Галичини. – Львів "ВНТЛ-Класика", 2004р.
- Ідзьо Віктор. Галицький король Коломан I та процеси першої політико-релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття. - Прикарпатський Вісник Наукового Товариства ім. Т.Шевченка "Думка". – Івано-Франківськ, 2008р. – №3.
- Ідзьо Віктор. Галицький король Коломан I та процеси першої політико - релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття. – Львів "Сполом", 2009р. – 44с.
- Ідзьо Віктор. Українська держава в IX-XIV століттях. – Івано-Франківськ "Сімик", 2014р.
- Ідзьо Віктор. Зародження та становлення християнства на території Подністров'я та Посяння в III-XIII століттях". – Івано-Франківськ "Сімик", 2014р.
- 6.Ідзьо Віктор. Українська держава в XIII столітті. – Івано-Франківськ, 1999р.
- Віктор Ідзьо. Галицька держава - процеси етнотворення і становлення (III-XII ст). – Львів "Камула", 2005р.
- Wetner M. Merwindigere Schicksale des stiftes des stiftes und der Stadt klosternt ubung aus Urkunden gezogen, (Urkundenbuch). – Wien, 1815r.
- 7.Ідзьо Віктор. Релігійна культура Європи і зародження, становлення та розвиток християнства в Україні. – Львів "Ліга-Прес", 2007р.
- Ідзьо В.С. Українсько-угорські політичні взаємовідносини в XIII ст. // Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2003р. – Т.VII.
- Ідзьо В. С. Угорські джерела епохи династії Арпадів про Україну-Русь (IX-XIII ст.).//Науковий Вісник Українського університету. – М., 2002р. – Т.ІІ.
- Ідзьо В. С. Дипломатичні взаємини Данила Романовича напередодні коронації././Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2003р. – Т.VII.
- Wetner M. Merwindigere Schicksale des stiftes des stiftes und der Stadt klosternt ubung aus Urkunden gezogen././Urkundenbuch. – Wien, 1815r.
- 8.Ідзьо Віктор. Галицьке королівство 1215-1221 років. До 800-ліття з часу утворення. Науковий Вісник Українського Університету. – М., 2015р. – Т.XX.
- 9.Карамзин Н.М. История государства Российского. – М., 1991р. – Т.ІІ-ІІІ.
- Ідзьо В. С. Утворення Галицького королівства. Галицький король Коломан I та процеси першої політично-релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття././Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2004р. – Т.IX.
- Ідзьо В.С. Боярин Володислав Кормильчич – володар Галицької боярської республіки././Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2004р. – Т.IX.
- Драбчук Іван. Постаті Галицької історії. – Івано-Франківськ "Сімик", 2011р.
- Драбчук Іван. Три корони. 15.03.2013р. – Вікіпедія. Інтернет-інциклопедія.
- 10.Котляр М.Ф. Данило Галицький. – К., 1979р.
- Ідзьо В.С. Утворення Галицького королівства. Галицький король Коломан I та процеси першої політично-релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття././Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М. 2004р. – Т. IX.
- 11.Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. – К., 1984р.
- Ідзьо В.С. Правові, економічні взаємовідносини князів з боярством, міською громадою в Галицькій державі в XII-XIII століттях згідно зі свідченнями джерел та висновків історичної та археологічної науки././Науковий Вісник Українського Університету. – М., 2005р. – Т. VII.
- 12.Нагаєвський Ісидор. Історія Римських Вселенських Архієреїв. – Мюнхен, 1964р. – Ч.І.
- 13.Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. – М., 1950р.
- Ідзьо В.С. Утворення Галицького Королівства. Галицький король Коломан I та процеси першої політично-релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття././ Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2004р. – Т.IX.
- 14.Паславський І. Коли виникло єпископство а Перемишлі?// – ІРУ НІЦ, 2009р.
- 15.Перфецький Станіслав-Роланд. Королівство Галичини. – Львів "ВНТЛ-Класика", 2004р.
- 16.Петрушевич А. Историческое известие о церкви св. Пантелеймона близ города Галича. – Львов, 1881р.
- 17.Полное Собрание Русских Летописей. – М.,1950р. – Т.ІІ.
- 18.Руський Літопис. – К.,1989р.
- 19.Соловьёв С.М. История России древнейших времён: Сочинения. – М., 1988р. – Т. III-IV.
- Ідзьо В.С. Король Данило та Українська держава в XIII столітті (етапи політичного сходження 1205-1238рр.).//Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2001р. – Т.V.
- 20.Татищев В. Н. История Российская. – М-Л., 1964р. – Т.ІІІ.

- Ідзьо В.С. Утворення Галицького Королівства. Галицький король Коломан I та процеси першої політично-релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття.//Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. – М., 2004р. – Т.IX.
- Ідзьо В. Перша унія Галицької і Римської Церкви в Галичині в 1214-1230 роках.//Релігійна культура Європи та зародження, становлення і розвиток християнства на території України: Збірник наукових праць. – Львів “Ліга-Прес”, 2007р.
- 21.Чубатий М. Перша Проба Церковної Унії на Галицькій Русі у першій чверті XIII століття. Альманах українських богословів. – Львів, 1913р.
- Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124. – Додаток I.
- Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.I.
- Acta Innocentii III P.P.(1198-2016), ed Th. Haluscynskiy. – Pontificia Commissio ad Redigendum Codicem Juris Canonici Orientalis. – Roma 1944r.
- 22.Чубатий Микола. Західна Україна і Рим в XIII столітті. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124.
- 23.Чубатий Микола. Західна Україна і Рим в XIII столітті. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124. – Додаток 9.
- Чубатий Микола. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.I.
- 24.Чубатий Микола. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.I.
- 25.Abraham W. Powstanie Organizacyi Koscola Lacinskiego na Rusi. – Lwow, 1904r.
- 26.Acta Innocentii III P.P.(1198-1216rr.), ed Th. Haluscynskiy. – Pontificia Commissio ad Redigendum Codicem Juris Canonici Orientalis. – Romae, 1944r.
- 27.Vernadsky G. Kievan Russia. – Nev Haven, 1948r.
- 28.Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae, ed. A. Theiner. – Romae, 1860r. – Т.I.
- Wlodarski B. Rola Konrada Mazowieckiego w stosunkach polsko-ruskich // Arch. Tw-wa Nauk we Lwowe, Dziala, tom 19, zeszyt 2. – Lwow, 1936r.
- 29.Huillard Dreholles. Examen de chartes de l'Eglise Romaine, conte nues dans les ronleaux de Cluny. – Paris, 1865r.
- 30.Hodinka A. Az orosz evkonyvek magyar vonatkozasai. – Budapest, 1916r.
- CS. – I.93.
- 31.Documenta Ponifikum Romanorum historiam. Ukrainae illustrantia. Ed. A. G.Welykyj. – Romae. PP. Baziliani, 1953-1954rr. – Vol.I.
- Acta Innocentii III P.P.(1198-1216rr.), ed Th. Haluscynskiy. – Pontificia Commissio ad Redigendum Codicem Juris Canonici Orientalis. – Roma, 1944r.
- Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. – Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124. – Додаток I.
- Чубатий Микола. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.I.
- 32.Documenta Ponifikum Romanorum historiam. Ukrainae illustrantia. Ed. A. G.Welykyj. – Romae. PP. Baziliani, 1953-1954rr. – Vol.I. – №4.
- Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124. – Додаток 5.
- Лужицький Григор. Українська церква між сходом і заходом. – Філадельфія, 1954р.
- Нагаєвський Ісидор. Історія Римських Вселенських Архієреїв. – Мюнхен, 1964р. – Ч.I.
- Acta Innocentii III P.P. (1198-1216rr.), ed Th. Haluscynskiy. – Pontificia Commissio ad Redigendum Codicem Juris Canonici Orientalis. – Romae, 1944r.
- 33.Ibid.
- 34.Monumenta Polonia Historica (MPH), ed. A. Bielowski. – Krakov-Lvov, 1864r. – Vol.II.
- 35.Pothast. – 3195, 3196.
- 36.Pothast. – 3195, 3196.
- Fejer. Monumenta Hungariam Historica, Codex dipl. Arpadianus continuatus, VIII, XI-XIII. – Pest, 1860-1870rr. – Т.III. 1.
- Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. – Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124.
- 37.Sacrosancta Concilia a Labbeo, Vol.XIII. – Conc. Eecum. Lateranense. – IV.
- 38.Szaraniewicz I. Trzy Opisy Halicza. – Lwow, 1883r.
- Pelensky J. Halicz w Dziejach Sztuki Sredniowiecznej. – Krakow, 1914r.
- Abraham W. Powstanie Organizacyi Koscola Lacinskiego na Rusi. – Lwow, 1904r.

Шараневич І. Староруский Княжий Город Галич. – Львов, 1880г. Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.І.

39.Sacrosancta Concilia a Labbeo, Vol.XIII. Conc. – Eecum. Lateranense. – IV.

Чубатий Микола. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965. – Т.І.

40.Theiner A. Mon. Hiost. Hungariae, vol. XI. – Diplomata №227.

Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124. – Додаток 4.

Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.І.

41.Theiner A. Monumenta Vetera Historica Hungariam sacram illustrantiaq I. – Romae, 1859. – Т.І. – №І. – III. ejer. Codex diplomaticus Hungariae. III, 1. IV, VII, 5. – Budaе, 1825-1844гг. – Т.ІІІ. 1.

Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124. 42.Theiner A. Monumenta Vetera Historica Hungariam sacram illustrantiaq I. – Romae, 1859r. – Т.І. – №І. – III.

43.Theiner A. Monumenta Vetera Historica Hungariam sacram illustrantiaq I. – Romae, 1859r. – Т.І. – VI. – №345.

Чубатий Микола. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью-Йорк, 1965р. – Т.І.

44. Fejer. Codex diplomaticus Hungariae. III, 1. IV, VII, 5. – Budaе 1825-1844rr.

45.Fejer. Monumenta Hungariam Historica, Codex diplomaticus Arpadianus continuatus, VIII, XI-XIII. – Pest, 1860-1870.

Dipl.VI. – №345. – Dipl.XI. – №227. – №345.

46.Fejer. Monumenta Hungariam Historica, Codex dipl. Arpadianus continuatus, XI. – Pest, 1860-1870rr. – №197.

Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. – Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124.

47.Fejer.Codex diplomaticus Hungariae. III, 1. IV, VII, 5. – Budaе, 1825-1844гг.

Theiner A. Monumenta Vetera Historica Hungariam sacram illustrantiaq I. – Romae, 1859r. – Т.І. – №І.

Чубатий М. Західна Україна і Рим в XIII столітті. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1917р. – Т.123/124. – Додаток 2.

Чубатий М. Історія християнства на Русі-Україні. – Рим-Нью-Йорк, 1965р. – Т.І.

48.Fejer. Codex diplomaticus Hungariae. III, 1. IV, VII, 5. – Budaе, 1825-1844rr.

Theiner A. Monumenta Vetera Historica Hungariam sacram illustrantiaq I. – Romae, 1859r. – Т.І. – №І.

49.Fuldae et Lipsiae, 1723г. – Coll.II, 19.

Чубатий Микола. Історія християнства на Русі-Україні. До 1353 року. – Рим-Нью Йорк, 1965р. – Т.І.

50.http://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Іннокентій_III&oldid=12106103.
http://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Іннокентій_III&oldid=12106103].

Вікіпедія. Інтернет-інциклопедія.

Виктор Ідзьо

Галицкое королевство 1215-1221 годов как выражение украинской евроинтеграции первой четверти XIII века: способ исследования средствами научного украиноведения

***Аннотация:** В статье исследуется Галицкое королевство 1215-1221 годов как выражение украинской евроинтеграции первой четверти XIII века средствами научного украиноведения.*

***Ключевые слова:** Галицкое королевство, евроинтеграция, научное украиноведение.*

Viktor Idzo

The Kingdom of Galicia during the years 1215-1221 as the beacon of Ukrainian-European integration during the first quarter of the thirteenth century: an attempt to research using Ukrainian Studies

***Anotation:** The article examines the Kingdom of Galicia during the years 1215-1221 as the beacon of Ukrainian-European integration during the first quarter of the thirteenth century: an attempt to research using Ukrainian Studies*

***Key words:** The Kingdom of Galicja, European integration, Ukrainian Studies.*

Українці й Українознавство як світовий феномен

Анотація: У статті вивчаються українці й українознавство, як світовий феномен.

Ключові слова: Українці, українознавство, світовий феномен.

Етапною в історії українознавства стає 10-томна праця Михайла Грушевського «Історія України-Руси», перший том якої увінчує IX (898), а останні знаменують характер і поступ XX століття, у чому виявляється не так випадковий збіг обставин, як торжество закономірності руху до якісних відкриттів та висот.

XIX століття підготувало і ґрунт, і насіння, і сівачів для щедроколосистої українознавчої ниви. На історичну арену прийшли титани праці, творчості і державно-політичної діяльності: М. Костомаров, В. Антонович, М. Грушевський на ниві історії; П. Юркевич - філософії, М. Драгоманов, П. Житецький, О. Потебня, Панас Мирний, Б. Грінченко, В. Гнатюк - словесності, етнопсихології, лінгвостетики, компаративістики, М. Заньковецька, І. Карпенко-Карий - театру, М. Лисенко - музики, М. Зібер, С. Подолінський - соціології та економіки, І. Франко, Леся Українка, як і Т. Шевченко, - універсальних інтересів, діянь і творчих шукань [2].

XX ст. постало часом неймовірних контрастів: з одного боку - все зростаючої трагедії соціального, національного, духовного гніту українців та розпорошення їх по найвіддаленіших куточках планети (на Далекий Схід, Сибір, в Аргентину, Австралію, США, Бразилію та Канаду), а з другого - могутнього піднесення національно-визвольного руху й створення своєї суверенної держави - УНР. А далі - ще однієї катастрофи державотворчої волі, зумовленої наступом більшовицької орди, та ще однієї тріумфальної перемоги 1 грудня 1991 р. в час всенародного референдуму й проголошення та світового визнання України суверенною, незалежною державою. Аналітичними контрастами позначений і розвиток українознавства [3].

Початок XX століття - це час його багатостороннього й динамічно-змистовного розквіту. Достатньо зазначити, що в покажчику С. Єфремова «Українознавство» віднаходимо 11 розділів на 64 сторінках, на кожній з яких - до 20 позицій (імен та творів). І справа не тільки в кількості.

Поклавши в основу історичний підхід як принцип, С. Єфремов на чільне місце ставить праці історіософського змісту, зокрема «Монографии по истории западной и Юго-Западной России» (т. I, Київ, 1885) В. Антоновича та «Історію України-Руси» (т. I - VIII, Львів - Київ, 1898–1916) М. Грушевського, у яких український феномен розглядається: комплексно; через призму багатовікової еволюції; в моменти і піднесення, і загасання; а головне - з урахуванням наслідків та причин дії певних чинників руху.

З цієї причини фіксуються різні галузі українознавства, і не лише на початку XX, а й попереднього - XIX ст. Не менш важлива композиція покажчика. Перший розділ - «національна проблема» - це бібліографія 85 праць, присвячених питанню, яке на тому етапі генерувало й віддзеркалювало сутність та стан усіх інших. Тому й охоплюють вони достатньо широку географію (Україна, Росія, Австрія, Німеччина) та ще ширшу систему споріднених наукових дисциплін і часових координат. На доказ наведемо лише окремі праці: О. Бауер. «Национальный вопрос и социал-демократия» (1909); Бебель, Пернерсторфер «Национальна та інтернаціональна ідея» (1917); Бодуэн де Куртенэ, «Национальный и территориальный признак в автономии» (1913); Градовский А. «Национальный вопрос в истории и литературе» (1873); Грушевский М. «Освобождение России и украинский вопрос» (1907); Єфремов С. «Национальне питання в Норвегії» (1902); Жорес Ж. «Рідний край і робітники» (1906); Залізник М. «Головні федерації сучасного світу» (1914); Каутский К. «Кризис Австрии (язык и нация)», 1905; Ковалевский М. «Национальный вопрос в России и равенство подданных перед законом» (1906); Костомаров Н. «Мысли о федеративном начале в древней Руси» (1903); Крживицкий Л. «Психические расы. Опыт психологии народов» (1902); Лазерсон М. «Национальность и государственный строй» (1918); Матушевський Ф. «Права національних меншостей» (1917); Михайленко М. «Національне питання в Росії і війна» (1914); Понятенко П. «Культура, національність та асиміляція» (1902); Потебня А. «Язык и народность» (1913); Пешехонов А. «Отечество и человечество» (1916); Рейнер К. і Гаммер О. «Национальна справа, інтернаціоналізм, імперіалізм і соціалізм» (Відень, 1915); Синоптикус (Шпрингер Р.) «Государство и нация» (1906); Тимошевський В. «Мова і національність» (1912); «Управление национальных прав, как основная реформа в Российском государстве» (1909) [2].

Не менш типова системність в підході до проблем і в інших розділах, на доказ чого зафіксуємо лише окремі приклади. У розділі II (Українська справа) віднаходимо праці: Антонович. «Моя исповедь». («Основа», 1862), Баштовий І. (І. Нечуй-Левицький). «Українство на літературних позвах з Московщиною» (1891); Грушевський М. «Українці» (1910), «Развитие украинских изучений в XIX веке и раскрытие в них

основных вопросов украиноведения», «Украинский народ» (1914); Донцов Д. «Русский империализм и украинство» (1913), «Історія розвитку української державної ідеї» (1917), «Міжнародне положення України і Росії» (1918); Драгоманов М. «Собрание политических починений». Т. 1, 2. Париж, 1905-1906); Єфремов Єврейська справа на Україні (1909), Під обухом. Большевики у Києві (1918); Лебединский. Украинский язык в суде (1912); Лозинський М. Польський і руський рух і Україна (1908); Огієнко І. Українська культура. Історія культурного життя українського народу (1918); Подолянин С. Українець за кордоном і мандрівка в минуле (1918); Товкачевський А. Утопія і дійсність (1911); Чубинский М. Украинская национальная идея и ее правовые постулаты (1913); Шелухин С. Значіння рідної мови для народності і творчості (1911); Шульгин О. Політика. Державне будівництво України і міжнародні справи (1918); Юркевич Л. Національна справа і робітництво (1913); Яворенко Л. Чого нам треба? (1905).

У підрозділі «Закордонна Україна»: Василевский Л. Современная Галиция (1907), Новые течения среди галицких русин (1893), Венгерские руснаки и их судьба (1914); Весь світ в українській справі (1903); Гнатюк В., Франко І. І ми в Європі (1896); Доманицький В. Про Галичину (1909); Драгоманов М. Літературно-суспільні партії в Галичині (1904); Лозинський М. Духовенство і національна культура (1912), Українство і москвофільство (1909); Петлюра С. Українська соціал-демократична партія в Австрії (1907); Франко І. Двоязичність і дволичність (1905).

У підрозділі «Школа»: А - вичь С. Об украинизации средней и высшей школы (1912); Грінченко Б. Народні вчителі і українська школа (1906); Грушевський М. Справа українських кафедр і наші наукові потреби (1907); Драгоманов М. Народні школи (Женева, 1873); Матеріали по вопросу преподавания предметов украиноведения в учебных заведениях (1918); Панасенко С. Народна школа і рідна мова на Вкраїні (1906); Поміч учителю в справі національного виховання учнів (1918); Русова С. Дитячий сад на національній ґрунті (1918); Просвітний рух на Україні в 60-х роках. Націоналізація дошкільного виховання (1918); Світло. Український педагогічний журнал для сім'ї і школи (1911 - 1914); Чепіга Л. Проблеми виховання і навчання (1913); Ющишин І. Організація українського вчителства в Австрії до Європейської війни (1918) [2].

У підрозділі «Церква і церковні справи»: Агієнко О. Революція духа (1917); Бабченко І. Поучення на малоросійськом языкє (1963); Ванькевич К. Проповіді до українського народу на його рідній мові (1917); Про українізацію церкви (1917); Кашенко А. Оповідання про славне військо Запорозьке Низове (1917); Левицкий О. Очерки старинного быта Волыни и Украины (1889); Максимович М. Собрание сочинений. Т. 1. Отдел исторический (1876); Т.11. Отд. историко-топографический и археологический (1877); Мякотин В. Очерки социальной истории Малороссии (1912); Одинец Д. Юридический характер присоединения Украины к Москве (1919); Ростовцев М. Эллинство и иранство на юге России (1918); Э. Зварницкий Д. Очерки по истории запорожских казаков (1899); Lipinski. Jdzew Ukraini (1912); Jablonowsky A1. Historia Rusi poludpowej do upadku Rzechy Pospolity (1912).

У розділі IV - «Географія»: Афанасьев-Чужбинский А. Очерки Днепра и Днестра (1863); Березин Н. Украина. Малороссы, их страна, быт и прошлое (1908); Водовозова Е. Жизнь европейских народов, т. III; Геринович В. Географічна карта земель, де живуть українці; Данилевская Н. Черноморские степи (1905); Дорошенко Д. По рідному краю (1919); Капельгородський А. Українці на Кубані (1917); Кордуба М. Північно-Західна Україна (Відень, 1917); Падалка Л. Про землю і людність України (1906); Реклю Є. Земля і люди. Всесвітня географія, т. IV (Галичина й Буковина, т. V (Україна), 1898; Рудницький С. Коротка географія України. I - II (1910 - 1912); Ukraina. Volk und Land (1916); Р.Я. Ілюстрована коротка географія України (1917); Палиев В. Природа и население Слободской Украины (1918); Эварницкий Д. Карта Украины и Запорожья и планы р. Днепра (1894).

У розділі V - «Етнографія»: Антонович й Драгоманов. Исторические песни малорусского народа. I-II (1874-1875); Булашев Г. Украинский народ в своих легендах и религиозных воззрениях (1909); Волков Ф. Антропологические особенности украинского народа. Сб. «Украинский народ», т. 11 (1916); Етнографические особенности украинского народа (1916); Горленко В. Кобзари и лирики (1884); Грінченко Б. Етнографические материалы (Чернігів, т. I - III, 1895-1899); Етнографічний збірник, вид. НТШ, т. I - XXXII, 1896-1912; Ефименко Т. Обычное право украинского народа (1916); Колесса Ф. Огляд українсько-руської народної поезії (1905); Куліш П. Записки о Южной Руси, т. I-II (1856-1857); Матеріали до українсько-руської етнології, т. I - XII (1899 - 1909); Номис. Українські приказки, прислів'я (1865); Низенко (Антонович В.). Три національні типи народні (1888); Рильський Ф. К изучению украинского народного мировоззрения (1888, 1890, 1903); Сумцов Н. Современная малорусская этнография. I-II (1893-1897); Франко І. Жіноча неволя в руських піснях народних (1883); Чубинский П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край, т. I-VII (1872); Шухевич В. Гуцульщина, т. I - V (1900 - 1908).

Сотні позицій знаходимо у розділах VI - XI: Економіка; Статистика; Мова; Письменство; Мистецтво (Народне мистецтво. Архітектура. Малярство. Театр. Музика); Мемуари. Листування. Автобіографії. Спомини; Показчики й справочники.

Не маючи змоги зазначити навіть найголовніші, вкажемо лише окремі із зафіксованих видань: Байер М. Земельна реформа і основи земельної політики на Україні (1917); Барвінський В. Досліди з поля статистики (1901); Бачинський Ю. Україна (1900), Українська еміграція. Т. I, Українська імміграція в З'єднаних Державах Америки (1914); Гехтер М. Значіння України в економічному житті Росії (XI, 1909); Голицинская Е. Украина и ее колонии (1914); Грушевський М. Студії з економічної історії України (1907); Данилович С. В справі аграрних реформ (1909); Джиджора І. Економічна політика російського правительства супроти України 1710 - 1730 рр. (1911); Ко-ий В. Національно-територіальні межі України (1907); Кониський О. Обшир і людність України російської (1898); Корольов В. Українці в Америці (1909); Кушнір М. Земельна справа на Україні (1917); Осадчий Т. Українське селянство та його історична доля (1912); Подолинський С. Життя і здоров'я людей на Україні (Женева, 1879); Ремесла і фабрики на Україні (1880); Порш М. Із статистики України (1907), Україна в державному бюджеті Росії (1918); Сіромаха Д. Про фінансову науку (1909); Фещенко-Чоновський П. Промышленность и природные богатства Галиции (1915); Природні багатства України (1918-1919); Фрей Л. Денежное обращение на Украине (1918); Часопись правнича і економічна, т. I - VII (1900 - 1904); Грінченко Б. Словар української мови, т. I - IV (1908 - 1909), Три питання нашого Правопису (1908); Желехівський Є., Недільський С. Німецько-руський словар, т. I-II (1886); Житецкий П. Очерк звуковой истории малорусского наречия (1876), Очерк литературной истории малорусского наречия в XVII вв. (1889); Кобилянський Ю. Латинсько-український словар (Відень, 1912); Левченко М. Опыт русско-украинского словаря (1874); Максимович М. Собрание сочинений, т. III, Языкознание (1880); Огієнко І. Огляд українського языкознання (1918); Вчимося рідної мови (1917); Потебня А. Язык и народность (1913); Сумцов М. Начерк розвитку української літературної мови (1918); Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури (1910); Єфремов С. Історія українського письменства (1917); Житецкий П. О переводах Евангелия на малорусский язык (1906); Лепкий Б. Начерк історії української літератури, т. I - II (1902 - 1912); Максимович М. Собр. соч., т. III, История словесности (1880); Перетц В. Старинная украинская литература (XV-XVIII вв.), 1916; Данилевский Г. Украинская старина (1866); Єфремов С. Новая украинская литература (1916); Зінківський Т. Шевченко в світлі європейської критики (1896); Лозинський М. Ті, що від нас відійшли (1907); Петлюра С. Франко - поет національної честі (1913); Айналов Д. Искусство Киевской Руси (1910); Антонович Д. Характер дослідів над українським архітектурним стилем (1913); Вар-ь А. Церковное деревянное зодчество Украины и стиль барокко (1913); Грузинский А. Пересопническое Евангелие как памятник искусства (1911); Коваленко Г. Про український стиль і українську хату (1912); Косач О. Український народний орнамент-вишивки, тканини, писанки (1876); Ладыженко К. Национальное искусство и задачи искусства на Украине (1912); Михайловский Й. Русское искусство в эпоху Владимира Святого (1916); Павлуцкий Г. Древности Украины. Деревянные и каменные храмы (1905); Хоткевич Г. Бандура и ее место среди современных музыкальных инструментов (1914); Доманицкий В. Показчик змісту «Л.- Н. Вісника», томів I - XX (1898 - 1902), 1903; Книгарь. Літопис українського письменства (1917); Лазаревский А. Указатель источников для изучения малороссийского края (1858); Материалы по вопросу о преподавании предметов украиноведения в учебных заведениях (К., 1918); Обзор трудов по славяноведению... III, Украиноведение (1914); Показчик до «Записок Наукового Товариства імені Шевченка», т. I-XX (1898); Порадник діячам позашкільної освіти і дошкільного виховання (1918) [2].

Настільки осяжне цитування довідника в працях подібного типу безумовно виявиться несподіваним (бо загалом не практикується). Та цього разу, гадаю, ми маємо достатнє виправдання: показчик С. Єфремова в Україні практично відсутній, а інших не було створено. Отже, сучасному українознавцеві доводиться користуватися або випадково віднайденими джерелами та несистематизованими матеріалами, або й тими, що є по суті антиукраїнськими - із замовчуванням чи й фальсифікацією фактів, на базі методології національного нігілізму. Звичайно, і зазначені тут джерела не всі витримали випробування часом, наукова аргументація в деяких із них недостатня. І все ж їхня вартість надзвичайно висока, бо показчик С. Єфремова засвідчує:

Перше. На початку XX ст. українознавство уже існувало як окрема наукова система на рівні її фундаменталізму.

Друге. Система та набувала відповідної до предмету дослідження - Україна-Русь - цілісності та універсальності (як синтезу історії, суспільно-політичних, гуманітарних, природничих галузей науки, які не тільки розвивалися диференційовано, а й взаємопроникали в контексти досліджень) [1].

Третє. Українознавці не лише XX, а й XIX та попередніх століть мислили початки своєї науки в праепосі та прадержаві - Київській Русі, а Україну - і в етнопсихологічній, природній, національній, державній, культурній самовизначеності (суверенності, автономності), і - водночас - в органічній єдності з іншими народами (націями, державами, культурами), як частку загальнолюдської й космічної цілісності.

Четверте. Не лише зміст, характер, інтенсивність розвитку, навіть доля українознавства прямопропорційно залежать від характеру розвитку й долі держави та одне від одного, а це, у свою чергу, надає потужного динамізму й генезисові українознавства.

Про його напрями та масштаби красномовно засвідчує уже згадуваний каталог Д. Штогрини. Українська Академія наук навіть за тих найскладніших умов здійснювала видання: загальноакадемічні - історико-філологічного відділу, фізико-математичного відділу, соціально-економічного відділу. А також цілого ряду установ і товариств ВУАН, як-от: Всенародної бібліотеки України, Інституту української наукової мови (Інституту мовознавства), Музею мистецтва, Науково-дослідної кафедри історії України, Інституту єврейської культури, Одеської комісії краєзнавства, Одеського наукового товариства, Харківського наукового товариства, Шепетівського наукового товариства, згодом — науково-дослідної кафедри марксизму-ленінізму, багатьох інших новостворюваних інститутів (філософії, права, сходознавства, аграрних наук, літератури, історії, педагогіки...) [3].

При цьому ще інтенсивніше розвивається традиція щодо поєднання всіх елементів українознавства: краєзнавства, країнознавства, суспільствознавства, людинознавства, народознавства.

Однак тепер з'являються праці значно глибшого змісту та вищого рівня виконання, бо ж держава УНР, а спочатку й УРСР — в питаннях суспільного розвитку та формування нового типу людини, освіти, науки, культури, мистецтва орієнтується саме на українознавство.

Це й зумовлює і тематику, проблематику, і методологію та зміст праць.

На жаль, цього разу доведеться зазначити лише окремі видання чи праці, бо їх - тепер уже, на щастя! - дуже багато (частина I каталогу Д. Штогрини - 286 сторінок бібліографії, частина II - 74).

Серед видань історично-філософського відділу привертала увагу: Багалій Д. Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті; Нарис української історіографії; Літописи, джерелознавство. К., 1925; Бугославський С. Українсько-руські пам'ятки XI - XVIII вв.; Бузук П. Нарис історії української мови; Василенко Н. Збірка матеріалів до історії Лівобережної України та українського права XVII - XVIII вв., т. I; Василенко-Полонська Н. Перші кроки єврейської колонізації в південній Україні, К., 1929; Ганцов В. Діалектологічна класифікація українських говорів (з картою), К., 1923; Грушевська К. З примітивної культури. К., 1924; Данилович В. Археологічна минувшина Київщини (з таблицями і мапами), К., 1925; Етнографічний Вісник, кн. 1, К., 1925; кн. 2, К., 1926; кн. 3 - 5, К., 1927; кн. 6, К., 1928; кн. 7, К., 1928; кн. 8, К., 1929; За сто літ. Матеріали з громадського й літературного життя України XIX початку XX століття. За ред. М. Грушевського. Кн. 1, К., 1927; кн. 2, К., 1928; кн. 3, К., 1928; кн. 4, К., 1929; Записки Історично-філологічного Відділу Української Академії Наук. Під ред. П. Зайцева. Кн. I, К., 1919; кн. II-III (за ред. А. Кримського), К., 1923; кн. IV, К., 1924; кн. V, К., 1925; кн. VI (за ред. М. Грушевського), К., 1925; кн. VII - VIII (за ред. А. Кримського), К., 1926; кн. IX, К., 1926; кн. X, К., 1927; кн. XI (історична секція, за ред. М. і О. Грушевських), К., 1927; кн. XII - XVI (за ред. А. Кримського), К., 1927 - 1928; кн. XVII (за ред. М. і О. Грушевських), К., 1928; кн. XVIII - XIX (за ред. А. Кримського), К., 1928; кн. XXI (за ред. М. і О. Грушевських), К., 1928; кн. XXI - XXIII (за ред. А. Кримського), К., 1928 - 1929; кн. XXIV (за ред. М. і О. Грушевських), К., 1929; кн. XXV (за ред. А. Кримського), К., 1929; Збірник законодавства за ред. Е. Тимченка й Ф. Савченка. Історія, економіка, література, лінгвістика. К., 1929; Збірник праць Єврейської Історично-Археологічної Комісії. Томи I - II, К., 1928; Історично-Географічний Збірник. За ред. О. Грушевського, тт. I, II, III, К., 1928; Копержинський К. Українське наукове літературознавство за останнє десятиліття. 1917-1927, К., 1929; Кордт В. Чужоземні подорожі по Східній Європі до 1700 р. К., 1926; Кримський А. Розвідки, статті та замітки. I - XXVII, К., 1928; Література. Збірник перший. За ред. С. Єфремова, М. Зерова, П. Филиповича, К., 1928; Макаренко М. Запорозькі клейноди в Ермітажі. К., 1924; Пам'ятки мови та письменства давньої України (XI - XVII ст.). За ред. В. Перетца. К., 1928, ч. II, К., 1929; Первісне громадянство та його пережитки на Україні. За ред. К. Грушевської. К., 1926; К., 1927; вип. 2-3, К., 1928; Савич А. Нариси з історії культурних рухів на Україні та Білорусі в XI - XVIII вв. К., 1929.

I - виділимо спеціально - випуски Наукового трьох та двомісячника українознавства - «Україна» (за ред. М. Грушевського), кн. 1 - 2, К., 1924; кн. 3, К., 1924; кн. 4, К., 1924; Україна. Науковий двомісячник українознавства. Кн. 1 і 2, К., 1925; книги від 3 до 6, К., 1925; книги 1 - 6 (історичної секції), К., 1926; та підсумкові видання журналу українознавства за 1925 - 1929 роки [2].

Поряд з узагальнюючими працями привертала увагу й дослідження з окремих галузей українознавства: Український археографічний збірник (тт. I, II, 1926, 1927); Український діалектологічний збірник (1928);

Українські народні думи (1927); Филипович П. Українське літературознавство за десять років революції (1928); Шахматов О., Кримський А. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI–XVIII вв. (1924) [4].

І привертали увагу публікації не тільки з гуманітарних наук. Важливі аспекти українознавства висвітлюються в працях фізично-математичного (М. Кравчука, П. Тутковського, М. Крилова, О. Фоміна, І. Шмальгавзена, К. Симінського, М. Шарлеманя) та соціально-економічного відділів. Зокрема: Василенко Н. Матеріали з історії українського права (1929); Демографічний збірник (1926); Записки соціально-економічного відділу (1923 - 1927); Малиновський О. Стародавній державний лад східних слов'ян і його пізніші зміни. Нариси з історії права (1929); Праці Комісії для виучування народного господарства України. За ред. К. Воблого (1928); Туган-Барановський М. Влияние идей политической экономии на естествознание и философию (К., 1925), багато інших [2].

Не менш важливо, що праці і відділів академії наук, і окремих авторів відзначаються як масштабністю, так і науковою новизною, системністю та методологією.

Наскільки це важливо, засвідчує підрозділ з довідника С. Єфремова «Протиукраїнські праці». Він виявляє, що українофобська тенденція, розпочата Петром І, продовжена Катериною ІІ, а далі й академіком Погодіним, редактором Катковим, міністром Валуєвим, не зникає й в ХХ столітті. І також як в декретах (заборонах) урядуючих інституцій (на рівні прем'єр-міністра Столипіна чи міністра закордонних справ Росії Сазонова, який, як зазначав у «Щоденнику» В. Винниченко, «у своїй урочистій промові перед... цілим світом назвав нас запроданцями... наші прагнення, наші вистраждані здобутки названо мошенством», 2. II. 1915), так і в публікаціях філософів, політиків, літераторів, науковців, до того ж - як урядуючо-реакційного, так і рекламно-демократичного таборів. Однакова й методологія антиукраїнських виступів: як і царствующі поборники «єдиної неділимої» імперії, усі вони стоять на засадах: Україна - лише окраїна Росії, її нація, мова, культура витекли з одного спільного джерела (етносу, держави), тому й повинні ми повернутися до первісного стану («воссоединиться») [3].

І не доводиться дивуватися неприхованим реакціонерам: їхня імперська позиція хоча б не маскувалася. Але не можна не дивуватися тим, хто атестувався як поступовці і демократи, але насправді були, по-перше, надто різномасними й всередині власного табору; а, по-друге, нерідко виявляли себе ще реакційнішими ідеологами, ніж представники офіційного агресивного мракобісся. Були виразниками просто-таки печерно-дрімучого антигуманізму, однак прикритого фарисейською наукоподібною фразеологією.

Так, коли автор «Філософії свободи» М. Бердяєв, розвиваючи концепцію свободи як універсального принципу, зумовленого природою, навіть живучи в Києві, усе ж «не помітив» не те що національно-визвольних змагань українського народу, а й самого народу як суверена історії, то письменник М. Булгаков висміяв ті змагання. Мав величезні симпатії до співвітчизників В. Короленко; як і Бердяєв, він побачив та в листах до А. Луначарського ще 1920 року показав невідповідність гасел і практики більшовизму, його антидемократичний, навіть антисоціалістичний характер, жорстокий тероризм, нехтування елементарними правами людей і націй, однак не зміг уявити Україну як суверенну націю і державу. І вже зовсім не філософську позицію зайняли філософи П. Сорокін, Г. Федотов, політики Струве, Шульгин, які не тільки не засудили українофобію з «погляду вічності», а ще й заповзялися давати їй та російському месіанізму «філософсько-демократичне» виправдання [4].

При цьому важливими є кілька моментів. Перший - історіософський. Коли ідеологи російського месіанізму (Філофей, Спиридон-Савва) початок Росії (як третього Риму) відносили до XV-XVI століть, а філософ В. Зеньковський в «Історії російської філософії» вважав, що «Самостоятельное творчество в области философии, вернее - первые початки его - мы находим в России лишь во второй половине XVIII в.» , то Г. Федотов уже стає на ґрунт імперської традиційної ідеології, яка стверджувала: «Пролог в Киеве» (с. 410) часу Київської Русі. І не тільки філософії, а й релігії, інтелігенції, культури (отже - й етносу та держави). Там все було «єдиним», там трапився й «трагічний розкол в руській - для Федотова - російській культурі» (с. 411), що окреслив дещо різні річища розвитку східних слов'ян, але дає підстави на неминучість їхнього «злиття». І, на думку філософа, не за внутрішнім тяжінням. Природно, цього може не статися. Тому необхідна не тільки «філософсько»-теоретична, а й фізично-примусова діяльність, спрямована на розв'язання українсько-російської проблеми: «воскрешение Великороссии» (с. 457). Шлях? Вивірений століттями імперії: «Для малороссов, или украинцев... формула получит следующий вид: малорусское, русское, российское» - в свідомості, в політиці ж - «Задача эта для нас формулируется так: не только удержать Украину в теле России, по вместить и украинскую культуру в культуру русскую» (с. 458).

Свого часу В. Винниченко з гіркотою зауважував: «Чудні, їй-Богу, ці росіяни: здається, треба тільки радіти, що ідея шириться, а вони аж вороже ставляться, що в українців трошки сили набирається» (Щоденник, с. 62). Вихований на ленінських гаслах про відданість інтернаціоналізмові, український

письменник не хотів повірити, що не будеться велика співдружність вільних і рівноправних народів, а відбудовується імперія, аж доки не переконався: «У соціалістичній, советській Росії... стихія забиває ідею... Перспективи запорошуються... Найвиразніше це виявляється в українському питанні. В комісаріаті закордонних справ референт в українських справах... сказав...: «Ніякої України не було і немає; на Україні всі чудово говорять по-руськи і все це українське питання є вигадка» (Щоденник, с. 430). Коли ж були поставлені (ще в 1920 р.!) до молодій Україні й територіальні вимоги (щодо Криму, Донбасу, Кубані, заселених українцями), Винниченко усвідомив: «демократи» думають «не про комунізм, що вони в нього не вірять, що вони дбають про Росію, про себе як націю» (Щоденник, с. 431).

А шляхи реалізації планів - відповідні до мети: спочатку об'єднання ідейне, далі економічне («...за нас, - наголошував Федотов, - действуют еще старые экономические связи, создающие из бывшей империи, из нынешнего СССР, единый хозяйственный организм» // «Будет ли существовать Россия», с. 455), а зрештою й державно-політичне, - чому мають сприяти як освіта, наука, мистецтво, так і аграрно-промислова, демографічна, соціальна надбудова, а головне — національна політика.

Демократи бачили: залізна партія Леніна «поглощала человека без остатка, превращала его в гайку, винт, выбивала из него глаза, мозги, наполняя череп мозгом учителя, непомерно разросшегося, тысячерукого, но одноглазого», і так само внутрішньо руйнувала нації - їхню самосвідомість, гідність, свободу, мораль, мову й культуру. Це вело до втрати морально-духовних цінностей, тотальної деградації. І проти цього «демократи» час від часу протестували. Але до певної межі, доки йшлося про інтереси російської імперії. Люди, мови, культури інших націй для них не існували. А коли й існували, то лише як рудименти, які не тільки можуть, а й яким потрібно допомогти відмерти. Жити має лише Росія і все російське, як і всі засоби для цього придатні, бо ж, на думку Федотова, «Россия не может равняться с Францией или Германией: у нее особое призвание. Россия - не нация, но целый мир. Не разрешив своего призвания, сверхнационального, материкового, она погибнет - как Россия... Мы должны показать миру (после крушения стольких империй), что задача империи, т.е. сверхнационального государства - разрешима» (с. 460, 459). А засобами реалізації цієї політики («філософії») мають стати російська мова, культура, освіта, наука, церква.

Здавалося б, дивна логіка: виступати проти політики партії Леніна, Сталіна й відстоювати її діяльність. Але так було: критикуючи керівництво РСР, П. Сорокін виступав не проти його політики, а лише проти тогочасної влади. Бо також вважав: «Русская нация состоит из трех основных ветвей русского народа - великороссов, украинцев и белорусов, а также из «русифицированных» или ассимилированных этнических групп, вошедших в состав дореволюционной Российской империи и современного Советского Союза («Основные черты русской нации в двадцатом столетии», с. 469). Ця сумарна єдність має стати органічною, а для цього необхідно використовувати всі фактори: економічні, політичні, духовні. Аж до цілеспрямованого змішування чи й... знищення цілих етнічних груп.

Це вже - повний псевдо-філософський канібалізм! І все ж історія засвідчує: коли депортувались чи й нищились не тільки мільйони людей, але й десятки (а не одиниці) мов, культур, цілих народів, філософ Сорокін задоволено констатував: «Согласно переписи 1926 г., в Советском Союзе проживало 194 различные национальности (этнические группы), а согласно переписи 1959 г. их число было уменьшено - в административных целях - до 108 различных языковых групп» (с. 469). Свого часу про такий шлях творення єдиної російської нації мріяв «демократ» Пестель. Здійснив тиран Сталін. Освятив філософ Сорокін, радіючи, що «значительная часть нерусских национальностей уже «русифицирована» и «ассимилирована» (с. 470), а 80% із них у 1959 р. вважали рідною мовою російську. Здавалося б, у кінці ХХ ст. є змога спокутувати не тільки помилки, а й злочини перед травмованими імперією народами, і цим хоч трохи очиститися [3].

Однак не захотів відстати від «патріотів» й «майже напів-українець» О. Солженіцин, думаючи про те, «как нам обустроить Россию», він знову запропонував: об'єднати й асимілювати! Бо, на його погляд, українці ніколи не були ні народом (нацією), ні державою, а відтак не мали й своєї мови (вона, мовляв, вигадана «при австрийской подтравке»), культури, ментальності. Окреслилася, на перший погляд, неймовірна ситуація: реанімація найреакційнішої доктрини. Адже, як свідчив генерал А. Денікін, ще 1918 р. російський монархічний центр, що згрупувався у Києві в час національно-визвольного українського руху, «ставил ближайшими своими задачами: 1) борьбу с украинской самостийностью, 2) поддержку добровольческой армии как организующего противобольшевистского центра и 3) осведомление союзников «об истинном положении дел на Украине». В своем обращении «к державам Согласия и руководителям добровольческой армии» центр развивал... идеи: Украинского государства никогда не было; «Украинцы» — не нация, а политическая партия, возвращенная Австро-Германией; огромное большинство малороссии считает себя русским народом... и свято неизменно хранит верность союзникам растерзанной России; и

Центральная Рада, и гетманское правительство совершенно оторваны от страны... Исходя из тех же взглядов, национальный (російський. - П.К.) центр вел борьбу против созыва гетьманом «Державного сейма», считая это «покушением на верховные права русского народа».

Так було ще 1918 р. Був час осмислити і прозріти. Та переконання - то сфера не тільки освіти і розуму, а й віри та психіки. Ідентичні методологічні засади поклали в основу діяльності й російські «демократи» 30–80-х років, виразником стратегічних планів став автор трактату «Как нам обустроить Россию» О. Солженіцин, а сформував які російський месіанізм, жага: хай хоч «маленька» (у складі Росії, України, Білорусі), бо на велику немає сил, але імперія [4].

І все те оголює істину: українофобія - синтез «філософії» та політики, що формується ще з XVI століття, в XIX–XX ст. сягають частинами багатоаспектної системи, спрямованої на асиміляцію, а далі й знищення української самосвідомості нації та держави. Тому завжди мала значення не лише кількість, а й методологія праць, а також не тільки їх зміст, а й форма. Мало писати про Україну, українцем і українською мовою: необхідно писати з любов'ю до України, з кровною заінтересованістю долею її народу та об'єктивною науковою істиною [2].

Що ж до антиукраїнських видань, то вони, як підручники з історії України, з української мови, літератури, філософії, географії, етно - і психології, культури, писалися й українською мовою, з використанням окремих реалій, - однак в антиукраїнському дусі. Через призму мети: перелицьовувати факти історії в інтересах пануючих режимів, здискредитувати національно-визвольні змагання українців і їхніх вождів (починаючи від Мазепи й Орлика та продовжуючи кирило-мефодієвцями, душею яких був Т. Шевченко, керівниками УРН, Гетьманату і Директорії, тих, хто відстоював ідею суверенної України й за умов більшовизму та фашистської окупації), щоб відчужити покоління від тисячолітньої історії та культури, від традицій і світових надбань власної мови та землі, від батьківських святинь, а тим самим - від власної сутності та самосвідомості, отже - основ гідності, самодостатності, честі, визначеної природою історичної місії (без усвідомлення якої народ деформується у населення, суверени життєтворення - в сліпих виконавців чужої волі).

Українознавство 20-х років XX ст. повернуло на ґрунт науки.

І особливо важливо, що на чільні позиції вийшли історики М. Грушевський, Д. Багалій, Д. Яворницький, які не тільки підносять усталені традиції, а й створюють нові інститути та кафедри, формують цілу плеяду істориків нової формації. Не менш важливо, що історико-еволюційний підхід виявляють і дослідники українського етносу (Ф. Вовк) та вітчизняної культури (І. Огієнко, І. Крип'якевич), як української словесності (М. Грушевський, М. Возняк, М. Зеров, М. Сумцов, В. Перетц, Л. Білецький), так і зарубіжної (А. Кримський, Є. Тимченко, Ф. Савченко, М. Калинович). Набувають потужного розмаху дослідження з проблем мови і філософії, педагогіки й права, родинних, соціальних, національних відносин, а також з проблем аграрного й промислового розвитку, природи й екології, демографії та міграційних процесів. Тож навіть за умов усе посилюваного роздержавлення України, зовнішнього ідеологічного й політичного тиску, а то й адміністративного диктату в республіці розкорінюється процес усебічного національно-духовного відродження. Формується новий тип інтелігенції, а з тим і освіти, науки, мистецтва. Україна виходить на міжнародну арену як потужна наукова держава. На доказ достатньо нагадати, що 1926 р. в Україні створюється асоціація сходознавців, а згодом відбувається міжнародний з'їзд, учасниками якого стають учені багатьох країн, і понад 200 з них виступає з доповідями на різних секціях (соціально-економічній, історичній, філософсько-психологічній, філологічній, природничій, правознавчій та ін.).

Порівняльні студії допомагають Україні побачити своє об'єктивне геополітичне становище, усвідомити свою історію, перспективу та місію, окреслити шлях у майбуття [2].

На жаль, розквіт і України, й українознавства не планувався сталінським режимом. В Україні штучно загострюється як національно-економічна ситуація, так і національна проблема, що добре показано М. Скрипником у лекціях на кафедрі з національного питання (Національні перетинки. Грудень, 1929 р., видано в Харкові. ДВУ 1930 р.). У кінці 20-х років штучно конструюється процес СВУ, знищуються УАПЦ, а далі й ті інститути українознавства, що були створені В. Вернадським, М. Грушевським, Д. Багалієм та їхніми соратниками. Гине еліта інтелігенції. Зникає з ужитку й термін українознавство.

Однак люта реакція не змогла знищити самого українознавства і в УРСР, і за її межами. Інша справа, що доля його, як і доля України та її поборників, стала невимовне тернистою, її шлях та характер - суперечливими.

Щодо шляху розвитку в УРСР, то бачимо дві реальності та тенденції. Перша - це інерція 20-х років, коли окреслився багатогранний науково-дослідний розгін. На його основі ще в середині 30-х років готуються матеріали не лише з окремих проблем і галузей, а й для видання української енциклопедії. Збирається й систематизується величезний, накопичений роками, багатогалузевий досвід. Могла настати епоха освітньо-

культурного ренесансу, розквіту національно-духовної свідомості, а відтак державотворення. Але вже на повну потужність запускається репресивна гільйотина, нищиться не лише інтелігенція, а й ґрунт української культури - селянство. Зденаціоналізоване робітництво піддається ще інтенсивнішій духовній кастрації. І наукове українознавство знівельовано виповнюється з вітчизняної ниви.

Віддана найвищим ідеалам частина інтелігенції піддається тортурам, однак не складає крил, і в кінці 50-х на початку 60-х років спалахує динамізмом протесту нова генерація шукачів істини, справедливості, свободи. Її дискредитують судовищами й нищать концтаборами, та вона знову активізується в кінці 80-х років і на початку 90-х посіяні шістдесятниками нею зерна національної свідомості, гідності, честі дають буйні сходи й зумовлюють державотворчу енергію та філософію народу, який 1 грудня 1991 року на референдумі рішуче висловлюється за самобутньо-суверенний, демократично-гуманістичний шлях розвитку [4].

Друга реальність - жажлива політика хамелеонства: коли під машкарою українознавства в системах виховання, освіти, культури, навіть державної політики, мов блекота, впроваджується українофобія.

Її методологія - протиставлення загальнонародного - «класово-пролетарському», а національного - загальнолюдському, глобалістичному «Не помічаючи», що інтернаціональне - це *між*, а не *поза* чи *над* національне, речники цієї методології почали створювати культ «інтернаціоналізму», що на ділі означало анафему усьому національно-визначеному й утвердження на базі російського месіанізму Idee Fix світової революції та вселюдської єдності - запоруки імперії, того III Риму, про який мріяли ще російські ідеологи церкви та імператори і прообразом якої у 70-х роках було оголошено «нову історичну спільність людей - радянський народ» [3].

Ідеалізація псевдо-інтернаціоналізму з 30-х років XX ст. стала не тільки теоретичною оболонкою, а й практичним змістом політики СРСР, унаслідок якої суверенні республіки втратили не лише політичну незалежність, а й право бути господарями своєї території (з конституцій було вилучено навіть положення про те, що кожен народ є власником землі, природних ресурсів, матеріальних благ, усе те оголошувалося «спільним», хоча розпоряджалася ним тільки центральна влада), своїх систем ладу, економіки, права. Загальнодержавною була оголошена російська мова (крім усього іншого - і як єдина форма прилучення до культурних надбань інших народів). Зате було надано право відмовлятися від вивчення дітьми... рідної мови. Учителям-руси́стам, як і за царизму, держава почала доплачувати надбавку, хоча умови їхньої праці порівняно з іншими педагогами стали незмірно легшими. Зрусифікованими виявилися системи освіти, науки, культури, державного управління. Практично Україна знову була обернена на провінцію.

Закономірно, що знову стали підноситися як аксіоми версії, згідно з якими про українців і Україну можна говорити хіба з XIV століття (отже, Київська Русь - питома земля українців! - опинилася поза межами історії, держави, права, культури, релігії українців); що вони не мають власного генезису; що Гетьманщина - ще один доказ недержавності мислення та психіки українців, які одвічно хотіли тільки одного - «злиття» («воссоединения») з росіянами.

Відома історично-літературна пам'ятка XVIII ст. «Разговор Великороссии с Малороссией» С. Дівовича, яка достатньо чітко розкриває суверенність мислення Малоросії, і почуття її гідності та державності. Однак навіть документи минулих епох не зупинили новочасних істориків перед тенденційним лицюванням фактів та впровадженням настанов, згідно з якими історія України навіть після національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького трактувалася лише як волевияв народу до злиття, а прагнення його вождів до суверенітету - лише як зраду інтересів свого народу. Подібний підхід був виявлений і до ідей кирило-мефодієвських братчиків, до історії УНР, Гетьманщини та Директорії, до процесів і подій середини та кінця XX століття. Виходило так, що ворогом українського народу, його свободи, добробуту, щастя поставав уже й сам український народ... [4].

Деформація історії (до речі, писаної про Україну й українською мовою) неминуче призведе й до деформації у висвітленні української культури, мови, освіти, науки (соціально-історичної, природничої, гуманітарної): вони оцінювалися через призму інтересів не України, а її сусідів; і в основу досліджень та висвітлення клялися методологічні засади не наукові, а кон'юнктурно-ідеологічні. Як приклад, можна навести позицію, з якої розглядалася історія української словесності навіть в академічних виданнях 50-80-х років: «Дійовою зброєю радянських літературознавців, у тому числі літературознавців радянської України, були статті, доповіді, промови, листи В. Леніна і Й. Сталіна, в яких викрито класові основи буржуазного націоналізму, розроблено засади партійної політики в національному питанні. З цього погляду велику роль відіграв лист Й. Сталіна до Л. Кагановича та інших членів Політбюро ЦК КП(б)У від 26 квітня 1926 р., - писалося в «Історіях» української літератури і 1964, і 1970-х років (у 8 томах). - В цьому листі було викрито ворожі спроби українських буржуазних націоналістів відірвати розвиток української радянської культури і літератури від російської літератури та літератури народів інших радянських республік...». З того не важко

переконалися, що і головні засади не співвідносилися з суттю предмета - художньою творчістю і були ґрунтовані тільки на політичній орієнтації, а лист до Кагановича, як відомо, ознаменував початок наступу на всю українську інтелігенцію, літературу, культуру, що уже на початку 30-х років призвело до жахливих масових репресій.

Природно, що О. Довженко, П. Тичина, О. Гончар, Г. Кочур, А. Малишко, «шістдесятники» розпочали з відродження традицій не лише Київської Русі, Гетьманщини, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, а й діячів відродження 20-х років ХХ ст. А І. Дзюба у праці «Інтернаціоналізм чи русифікація» показав і справжню суть антиукраїнської політики, і її причини та неминучі наслідки. З того часу починається новий етап осмислення та розвитку українознавства. І цілком логічно, що пов'язується він з боротьбою за демократизацію й гуманізацію життя суспільства та створення Української суверенної держави [1].

Неоднозначний процес становлення та розвитку й зарубіжного українознавства. На жаль, як зазначав Ю. Шерех (Шевельов), і в Польщі, Чехії, Німеччині, Канаді, США, Росії де містилися цілі осередки української інтелігенції, не обійшлося без загострення ідеологічних підходів та поглядів. Як наслідок — та ж одномірність у трактуванні людей, явищ, подій, лише протилежної орієнтації: що (і хто) в СРСР підносилося, те (і ті) за рубежами гостро засуджувалося. Не враховувалося, що не всі могли (та й не повинні були) емігрувати, як катастрофою закінчилося б масове самогубство еліти нації. За умов казарменно-тюремної демократії йшлося про елементарне виживання (що, природно, не може виправдати активного слугування антиукраїнській політиці, життєдіяльності хамелеонів і яничарів-манкуртів).

Та різні підходи (як зазначає той же Шерех, - критика вглядова, коли шукається істина, і наглядова, коли вона виконує лише поліційні функції) - явище всезагального поширення. На щастя, і в українстві на чільні позиції вийшло аналітичне, об'єктивно-конструктивне українознавство.

На доказ наведемо окремі факти.

Ще з початку 30-х років готується і видається 3-томна «Українська загальна енциклопедія» (Львів-Станіслав-Коломия. За редакцією Івана Раковського). 1935 року Ю. Липа видав літературознавчу працю «Бій за українську літературу». Теоретично насичена, масштабна ерудицією, вона вводила читача в широке коло тенденцій, фактів, імен на межі ХІХ–ХХ століть й змушувала бачити і всю європейську, й «радянську» літературу не тільки через більшовицькі окуляри. Однак автор відчув, що це - надто вагомий, а все ж - лише одногалузевий фактор народної буття. Потрібна ж історично й науково універсальна перспектива. І Ю. Липа 1938 р. видає нову працю - «Призначення України» (Львів, в-во «Хортиця»). Як і в однойменній книжці В. Винниченка, центральна ідея цієї праці - «відродження нації». Але стиль не стільки публіцистичний, скільки історико-політичний: у п'яти частинах дослідження Ю. Липа висвітлює тисячолітній шлях українства і найголовніші фактори його розвитку, долі, характеру та перспективи: географічні, економічні, соціально-політичні, етнічно-демографічні, культурно-психологічні, державно-національні. При цьому Україна бачиться як у внутрішньому генезисі, так і у зв'язках зі Сходом та Заходом, як і тисячу років назад, так і в ХХ столітті [3].

Закономірно, що поява саме такого типу досліджень і спонукала, й дала змогу створити «Енциклопедію українознавства», а водночас - підготувати праці історіософського, отологічного, філософського, культурологічного, соціально-економічного, політичного змісту, які з наукових позицій підбивають різні грані буття українців. Серед них - і «Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус» Ю. Шевельова, і літературно-культурологічні дослідження у 4-х томах Ю. Бойка (Блохіна) та у 2-х томах Є. Маланюка (серед яких особливе місце посідає «Малоросійство»); «Історія української культури» І. Крип'якевича та ін. авторів (1937, 1990 роки); і «Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. У 3-х томах». Упорядники Т. Гунчак і Р. Сольчаник; «Слідами піонерів. Епос української Америки» У. Самчука; «Українці в Японії» І. Світа; «Україна і Росія у світлі культурних взаємин» П. Голубенка; «Студії до історії українців Канади» М. Марунчака; «Матеріали до українсько-канадської фольклористики й діалектології» Яр. Рудницького; «Розстріляне відродження» Ю. Лавріненка; «На магістралях доби» Г. Костюка; «Сучасна література в УРСР» І. Кошелівця; «Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис» О. Воропая; «Україна. Історія» О. Субтельного; нариси про українських гетьманів, написані В. Антоновичем, Л. Винарем, І. Борщакон; «Тисяча років української культури» М. Семчишина.

Особливий етап розвитку українознавства - 90-ті роки ХХ ст.: після референдуму 1 грудня 1991 р. вітчизняний і зарубіжний наукові потоки зближуються, а то й зливаються; держава, що раніше нищила українознавство, стає його захисником і виразником [5].

Природно, що на цьому етапі перевидуються літописи різних авторів і епох, «Велесова книга» (1990, 1995), історичні праці В. Антоновича, Х. Вовка, М. Грушевського, Д. Дорошенка, М. Костомарова, М. Максимовича, Д. Чижевського, А. Жуковського, Г. Ващенко; стають доступними для читачів України «Щоденник», «Відродження нації» В. Винниченка, «Теорія нації» В. Старосольського, «Дух нації»

А. Княжинського, «Призначення України» Ю. Липи. З'являються історичні дослідження М. Семчишина («Тисяча років української культури», К., 1993), М. Брайчевського («Конспект історії України», К., 1993 «Літопис Аскольда», К., 2001), О. Апанович («Українсько-російський договір 1654 р. Міфи і реальність», К., 1994), О. Субтельного («Україна. Історія», К., 1991), колективні збірники українознавців: «Старожитності Русі-України» (К., 1994), «Українознавство в розбудові держави» (К., 1994), «Національні відносини в Україні у ХХ ст.» (К., 1994), «Українська література в загальнослов'янському і світовому контексті» (К., 1988–1994), «Українська культура. Історія і сучасність» (Львів, 1994), «Філософія» (К., 1991), «Багатопартійна українська держава на початку ХХ ст.» (К., 1992), «З порога смерті...» (К., 1991), «Культурне відродження в Україні» (Тер., 1993). А також праці з окремих напрямків українознавства: «Історія України ХХ ст.» Т. Гунчака; Г. Касьянова («Українська інтелігенція 1920-х - 30-х років», К., 1992), П. Кононенка («Українська література. Проблеми розвитку», К., 1994, «Українознавство», К., 1994; «Свою Україну любіть...», К., 1996; «Українознавство», К., 1996), Л. Лук'яненка («Не дам загинуть Україні!», К., 1994), Ю. Шаповала («Людина і система», К., 1994), В. Ідзьо («Українська держава в ХІІІ столітті», Івано-Франківськ, 1999», «Лекції з Українознавства», Івано-Франківськ, 2013, «Українська держава в ІХ-ХІV століттях». - Івано-Франківськ "Сімик", 2014р. та електронне видання «Українська держава в ІХ-ХІV століттях», що видало Радіо «Воскресіння» у Львові в 2015р.)[1], а також нові видання і дослідження: А. Жуковського, В. Маркуся, В. Смоля, М. Панчука, В. Барана, В. Грабовецького, Я. Дашкевича, Я. Калакури, В. Крисаченка, В. Ідзьо, М. Недюхи та багатьох інших, що вносять важливі корективи в історію, теорію й методологію сучасного наукового українознавства [5].

Список використаних джерел та літератури:

1. Ідзьо В.С. Лекції з Українознавства. - Івано-Франківськ "Сімик", 2013р. - 360с.
- Ідзьо В.С. Українська держава в ІХ-ХІV століттях. Вид. 2. - Івано-Франківськ "Сімик", 2014р. - 754с.
- Ідзьо В.С. Українська держава в ІХ-ХІV століттях. Електронне Видання Радіо "Воскресіння". - Львів, 2015р. - 754с.
2. Кононенко П.П. Українознавство: Підручник для вищих навчальних закладів. - К., Міленіум, 2006р. - 870с.
- Кононенко П. Українознавство: Підручник для вищих навчальних закладів. К., «Либідь», 1996р. - 870 с.
3. Кононенко. П.П. Українознавство в системі освіти. Українознавець. - Львів, 2006р. - Ч.І. - С.37-46.
- Кононенко П. Історичні засади українознавства. Українознавець. - Львів, 2006р. - Ч.ІІ. - С.51-55.
- Кононенко П. Історична проблема: націоналізм - національна ідея в українознавстві. Українознавець. - Львів, 2006р. - Випуск V. - С.27-30.
4. Кононенко П.П. Національна ідея, нація, націоналізм. Науковий Вісник Українського Університету в Москві. - М., 2005р. - Т.VІІІ. - С.46-81.
- Кононенко П. Нація, націоналізм, національна ідея. Проблема вивчення феноменів на межі ХХ і ХХІ століть. Українознавець. - Львів, 2009р. - Випуск Х. - С.27-30.
5. Недюха М. Українознавство як наука і навчальна дисципліна. Науковий Вісник Українського Університету в Москві. - М., 2012р. - Т.XVІІ. - С.174-178.

Петр Кононенко

Украинцы и Украиноведение как мировой феномен

Аннотация: В статье изучаются украинцы и украиноведение как мировой феномен.

Ключевые слова: Украинцы, украиноведение, мировой феномен.

Kononenko Petro

Ukrainians and Ukrainians Studies as a world phenomenon

Anotation: The article examines Ukrainians and Ukrainians Studies as a world phenomenon.

Key words: Ukrainians, Ukrainians Studies, world phenomenon.

Висвітлення культурно-освітнього життя українців в науковому журналі “Українознавець”

Анотація: У статті проаналізовано вивчення культурно-освітнього життя українців на сторінках наукового часопису “Українознавець”. Автор виділив пріоритетні напрями конкретно-історичних студій, підсумував пошукову роботу вчених, окреслив коло недостатньо вивчених питань і вказав на перспективи подальшого дослідження наукової проблеми.

Ключові слова: Культура, освіта, стаття, наукова розвідка, український народ.

В складних умовах розвитку незалежної України існує природна необхідність відновлення історичної спадщини, розробка і реалізація концепції й методології українознавства. Одне з завдань системи українознавства постає виявлення та висвітлення місця і ролі культури в розвитку української нації, держави та суспільства. Важливим джерелом для вивчення культурно-освітнього життя і діяльності українців є матеріали наукового журналу “Українознавець”.

Дослідження змісту культури, процесу засвоєння багатоманітної культурної спадщини, внутрішня структура української культури складає основу наукових публікацій Л. Горенко [7].

Вивченню первісної та середньовічної культури наших пращурів присвячені статті В. Артюха, В. Ідзя, Ю. Мосенкіса. Предметом зацікавлень археолога В. Артюха є печерні культові пам'ятки на Дністрі та релігійні вірування трипільців Карпато-Дністровського регіону [1, 2].

В контексті історіографічного розрізу, вчений Ю. Мосенкіс досліджує мову трипільської культури [40]. Дослідником В. Ідзьо здійснено аналіз мовного та історичного розвитку Хеттської цивілізації та досліджено її вплив на розвиток української мови і культури протягом XII-XV ст. до нашої ери [18]. Широкий спектр наукових досліджень вчений В. Ідзьо охоплює також особливості кельтської релігійної культури та духовності на території України впродовж IV-III ст. до н.е. - II-III ст. н.е. [21].

Особливості культури і побуту України-Русі у IX-XIII ст. висвітлені в наукових розвідках Н. Дидик [9], Ю. Манзяк [36], С. Петлюка [46]. Культура Київської Русі як один з чинників становлення державності в інтерпритації української історіографії XX ст. – предмет досліджень М. Шостак [56].

В науковому доробку журналу “Українознавець” окреме почесне місце займає проблематика церковно-релігійного життя українського народу. Дослідник Б. Тимошук аналізує особливості локалізації та функціонування язичницьких святилищ Галицької Русі [53]. Розвиток християнства (східного та західного) в контексті функціонування язичництва в Україні-Русі в IX-XIII ст. і його культурно-мистецькі аспекти досліджено в статі Л. Гнатива [6]. Процес запровадження християнства на Русі ґрунтовно проаналізовано І. Закревською [12] та Н. Жінчин [16]. Як символ єдиної апостольської церкви в Україні аналізує у своїй статті Десятинну церкву Ю. Гриців [8].

Особливої уваги заслуговує наукова розвідка вченого В. Ідзя присвячена Галицькому Євангелію. Дослідник зумів розглянути і проаналізувати Євангеліє не тільки як історичну пам'ятку 1144 р., але й як мовний та літературний феномен України і світу [19]. Вплив українського чернецтва на культуру рідного народу досліджують о. В. Зінко в співпраці з В. Андрушком та О. Огірком [15]. Літературна творчість XVIII-XIX ст. як аспект діяльності Ставропігійського братства розкрита в статті А. Захарченка [14]. Окреме місце займає вивчення праці видатних церковно-релігійних постатей на українській культурно-освітній ниві. Діяльність станіславського владики Григорія Хомишина як організатора клерикального культурно-просвітницького товариства в Галичині висвітлює дослідник П. Кам'янський [28].

У наукових розвідках львівського вченого, директора радіо “Воскресіння” М. Павлюка з'ясовується розвиток релігійного радіомовлення від тоталітарної Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР) 1989 р. до відновлення та становлення незалежності України у 2009 р. [45].

Ряд статей, виданих в журналі “Українознавець”, склали основу його монографії “Радіо “Воскресіння” - унікальне явище в історії інформаційного простору України у 1989-2009 роках”.

Вивченням української освіти у світовому часопросторі займаються київські науковці П. і Т. Кононенки [31]. Порівняльний аналіз розвитку науки і освіти в Росії та Україні впродовж XIV-XIX ст. здійснив А. Мануйленко [37]. Історичні процеси входження України до європейського освітнього простору як компонент загальної стратегії інтеграції до Євросоюзу досліджує Т. Козак [30].

Творчість Г. Сковороди в методологічній культурі нової філософії XVI-XVIII ст. висвітлена в статтях київського вченого Т. Кононенка [32]. Ідейно-художні спрямування ранніх творів П. Куліша – предмет зацікавлень В. Лазаревої [33]. Інтерпретацією постаті Івана Франка як критика, історика та теоретика українського національного театру активно займається Л. Касян [29]. Особливу увагу привертає стаття А.

Калашника та О. Огірка, в якій проаналізована поетична та художня діяльність Тараса Шевченка як християнина [27].

Коло досліджень вченого В. Ідзьо охоплює літературну діяльність М. Гоголя [22] і основоположника українського роману - В. Наріжного [26]. Самобутність мовного стилю поетичних творів Яра Славутича, його освітня діяльність як професора Альбертського університету проаналізовані в статтях А. Захарченка [13] та Ю. Заячук [17]. Внесок Павла Плюща в розбудову українського мовознавства досліджено в наукових розвідках М. Плющ [47]. Поєднання літературної творчості та дисидентської діяльності в житті Ліни Костенко вміло розкрито А. Галащук [5].

Життєві та творчі паралелі діяльності Максима Березовського і Дмитра Бортнянського у контексті української музичної культури проводяться в статтях Т. Молчанової [39].

Мовне питання українців в історичній ретроспективі представлене в наукових розвідках журналу "Українознавець". Зокрема, українська мова в системі вищої освіти Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. – предмет зацікавлень Н. Мисак і Р. Кюнцлі [38]. Прикарпатська дослідниця і педагог О. Джус досліджує погляди Софії Русової на проблеми рідної мови в національному шкільництві [10]. Формування українського народу та української мови проаналізовано В. Ідзьо на основі новітніх досліджень історичної та філологічної наук [23, 25].

Необхідність єдності мови, філософії та релігії для сьогодишньої системи освіти та науки українського народу пропагує у своїх працях З. Бичко [3] та М. Пришляк [48]. Дослідник Д. Скільський при аналізі ряду наукових фактів, доводить, що саме українська мова – духовна основа і запорука життєдіяльності української нації [52]. Мова і культура нації в культурологічному дискурсі з іноземної точки зору висвітлені в колективному науковому доробку С. Борзенка, Л. Бабаєвої та Л. Климок [4].

На сторінках "Українознавця" знайшли своє відображення літературно-мистецькі феномени українського народу. Творчість Г. Сковороди в методологічній культурі нової філософії XVI-XVIII ст. висвітлена в статтях київського вченого Т. Кононенка [32]. Ідейно-художні спрямування ранніх творів П. Куліша – предмет зацікавлень В. Лазаревої [33]. Інтерпретацією постаті Івана Франка як критика, історика та теоретика українського національного театру активно займається Л. Касян [29]. Особливу увагу привертає стаття А. Калашника та О. Огірка, в якій проаналізована поетична та художня діяльність Тараса Шевченка як християнина [27].

Коло досліджень вченого В. Ідзьо охоплює літературну діяльність М. Гоголя [22] і основоположника українського роману - В. Наріжного [26]. Самобутність мовного стилю поетичних творів Яра Славутича, його освітня діяльність як професора Альбертського університету проаналізовані в статтях А. Захарченка [13] та Ю. Заячук [17]. Внесок Павла Плюща в розбудову українського мовознавства досліджено в наукових розвідках М. Плющ [47]. Поєднання літературної творчості та дисидентської діяльності в житті Ліни Костенко вміло розкрито А. Галащук [5].

Життєві та творчі паралелі діяльності Максима Березовського і Дмитра Бортнянського у контексті української музичної культури проводяться в статтях Т. Молчанової [39].

Надзвичайно цінними являються дослідження культурного життя української діаспори в Росії на протязі XX-XXI ст. Становлення українського національного руху в Сибірі після Лютневої революції 1917 р. представлено в науковій статті В. Доманського [11] та І. Нама [41].

Основний акцент дослідник робить на рішеннях Другого Загальносибірського українського з'їзду, який відбувся в Омську в серпні 1918 р. Окреме місце в статті відводиться газеті "Українське слово", яка виходила в Томську з 12 жовтня 1918 р. українською мовою. "Одним з основних завдань редакції газети, - наголошує автор, - було просвітництво, пропаганда української культури через публікації творів українських і російських письменників, матеріали з історії українського народу" [11, с. 10].

Саме це видання стало вагомим об'єднуючим фактором українців Сибіру. Особливу увагу привертає наукова розвідка О. Сергеевої, у якій досліджується історія українських першопоселень і висвітлюються особливості формування національної свідомості українців Зеленого Клину. На думку вченої, відлік спалаху української самосвідомості у Зеленому Клині слід починати з проголошення Далеко-Східної Республіки. Наступний етап пробудження самосвідомості відбувся під час радянсько-німецької війни 1941-1945 рр. Згодом розпочалась наполеглива русифікація українців, за три дні були закриті всі українські школи. О. Сергеева згадує випадок з особистого життя, коли під час одруження її переконували взяти чоловікове російське прізвище. Сьогоднішній етап національного відродження триває з 1987 р. по 2015 роки [51, с. 73-74].

Розвиток українського національного руху в Зеленому Клині висвітлено в статті О. Мамай [35]. Національно-культурний розвиток українців Зеленого Клину впродовж 1900-1922 рр., функціонування українських шкіл на Далекому Сході в 20-х рр. XX ст. – предмет досліджень В. Чорномаза [54, 55]. Музична творчість українців Кубані висвітлена в статтях О. Нирка [42, 43]. Дослідник основну увагу

зосереджує на аналізі діяльності ансамблів та капел бандуристів на Кубані впродовж XVIII-XX ст. Значення журналу “Украинская жизнь” як культурного, науково-просвітнього, політичного органу українців Москви та Росії впродовж 1912-1917 років досліджує вчений В. Ідзьо [20].

Наукові розвідки О. Риндіної присвячені культурному життю українців в Томської області на основі аналізу статистичних даних стосовно розуміння ними поняття “етнос”, частоти вживання української мови, етноконфесійних характеристик [50, с. 70-72]. Дослідження А. Литвина висвітлює процес функціонування та виховання в українській недільній школі Петрозаводська як центру українства Карелії. Науковець аналізує культурний рух українців Карелії в історичній ретроспективі починаючи з 60-х рр. XX ст. Окремий акцент зроблений на діяльності Товариства української культури (з 1997 р. – Національно-культурної автономії українців в Республіці Карелія): організація Днів української культури, днів слов'янської писемності та культури, створення хору “Українська пісня” [34, с. 44].

Навчальна книга для східної діаспори на матеріалі створення підручників з літератури XX ст. – предмет наукових зацікавлень В. Оліференка [44]. Грунтовний екскурс в історію громадсько-культурної діяльності українських благодійних товариств Петербургу на початку XX ст. здійснено в статті О. Рахно [49].

Таким чином, глибоке осмислення культурно-освітнього життя українців на сторінках наукового часопису “Українознавець” актуальне не тільки з наукової, але й суспільно-політичної точки зору. Проблема привертає увагу науковців та широкого загалу. Критичне використання джерельного комплексу дозволяє з'ясувати сучасний стан, повноту і достовірність вивчення проблеми, виявити недостатньо досліджені питання та виробити рекомендації для подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Артюх В. Деякі підсумки досліджень печерних культових пам'яток на Дністрі // Українознавець. – 2005. – № 1. – С. 7-9.
- 2.Артюх В. До питання про релігійні уявлення населення Трипільської культури Карпато-Дністровського регіону // Українознавець. – 2007. – № 5. – С. 7-16.
- 3.Бичко З. Українській державі – українську мову! // Українознавець. – 2006. – № 2. – С. 76-77.
- 4.Борзенко С.Г., Бабаєва Л.В., Климяк Л.Й. Мова і культура нації: Культурологічний дискурс очима іноземців // Українознавець. – 2005. – № 1. – С. 62-74.
- 5.Галащук А. Ліна Костенко - поет дисидент // Українознавець. – 2008. – № 6. – С. 93-95.
- 6.Гнатів Л. Розвиток християнства (східного та західного) в контексті функціонування язичництва в Україні-Русі в IX-XIII ст. і його культурно-мистецькі аспекти // Українознавець. – 2011. – № 10. – С. 20-23.
- 7.Горенко Л. Культура в системі українознавчих вимірів // Українознавець. – 2013. – № 13. – С. 10-14.
- 8.Гриців Ю. Десятинна церква в Києві - символ єдиної апостольської церкви в Україні // Українознавець. – 2011. – № 10. – С. 23-27.
- 9.Дидик Н. Культура і побут України-Русі у IX-XIII століттях // Українознавець. – 2011. – № 10. – С. 41-44.
- 10.Джус О. Рідна мова в національному шкільництві: погляд Софії Русової // Українознавець. – 2010. – № 9. – С. 57-59.
- 11.Доманський В. Український національний рух в Сибірі в 1918 році та газета “Українське Слово” // Українознавець. – 2014. – № 14. – С. 8-12.
- 12.Закревська І. Запровадження християнства на Русі // Українознавець. – 2011. – № 10. – С. 48-52.
- 13.Захарченко А. Самобутність мовного стилю поетичних творів Яра Славутича // Українознавець. – 2006. – № 2. – С. 90-92.
- 14.Захарченко А. Ставропігійське братство: аспект літературної творчості XVIII-XIX ст. // Українознавець. – 2005. – № 1. – С. 74-78.
- 15.Зінько о. Василь, Андрушко В., Огірко О. Вплив українського чернецтва на культуру рідного народу // Українознавець. – 2008. – № 7. – С. 13-18.
- 16.Жінчин Н. Християнство у Київській Русі // Українознавець. – 2011. – № 10. – С. 44-48.
- 17.Заячук Ю. Освітня діяльність професора Альбертського університету Яра Славутича // Українознавець. – 2008. – № 6. – С. 10-14.
- 18.Ідзьо В. Аналіз мовного та історичного розвитку Хеттської цивілізації, її впливу на розвиток української мови і культури населення території України у XII-XV століттях до нашої ери в контексті досліджень наукового українознавства // Українознавець. – 2013. – № 13. – С. 14-28.
- 19.Ідзьо В. Галицьке Євангеліє як мовна, літературна та історична пам'ятка 1144 року // Українознавець. – 2007. – № 5. – С. 62-65.

- 20.Ідзьо В. Журнал “Украинская жизнь” - культурний, науково-просвітницький, політичний орган українців Москви та Росії 1912-1917 років. До 100-річчя з часу заснування (1912- 2012рр.) // Українознавець. – 2012. - № 12. – С. 7-31.
- 21.Ідзьо В.С. Кельтська релігійна культура та духовність на території України (IV-III ст. до н.е. -II- III ст. н.е.) // Українознавець. – 2005. – № 1. - С. 24-32.
- 22.Ідзьо В. Літературна діяльність Миколи Васильовича Гоголя у Москві 200 – літтю з дня народження присвячується // Українознавець. – 2008. - № 6. – С. 72-76.
- 23.Ідзьо В.С. Формування українського народу та української мови за свідченнями філологічної та історичної науки // Українознавець. – 2005. – № 1. - С. 78-82.
- 24.Ідзьо В. “Украинский литературный сборник”. Харків-Петербург 1843-1844 рр. // Українознавець. – 2008. - № 6. – С. 100-102.
- 25.Ідзьо В. Український мовний ореол від Геродота до Нестора // Українознавець. – 2006. - № 2. – С. 92-99.
- 26.Ідзьо В. Український письменник-москвич, Василь Трофимович Наріжний – основоположник українського роману // Українознавець. – 2012. - № 12. – С. 60-64.
- 27.Калашник А., Огірко О. Тарас Шевченко – християнин, поет і художник // Українознавець. – 2010. - № 9. – С. 74-80.
- 28.Кам’янський П. Станіславський владика Григорій Хомишин – організатор клерикального культурно-просвітницького товариства в Галичині // Українознавець. – 2007. – № 3. – С. 16-24.
- 29.Касян Л. Іван Франко – критик, історик та теоретик українського національного театру // Українознавець. – 2007. - № 3. – С. 24-29.
- 30.Козак Т. Історичні процеси входження України до європейського освітнього простору як компонент загальної стратегії інтеграції до Євросоюзу // Українознавець. – 2006. - № 2. – С. 47-51.
- 31.Кононенко П., Кононенко Т. Українська освіта у світовому часопросторі // Українознавець. – 2008. - № 6. – С. 44-46.
- 32.Кононенко Т. Моделювання характеру розмислу Г.Сковороди в методологічній культурі нової філософії XVI-XVIII ст. // Українознавець. – 2007. - № 3. – С. 29-36.
- 33.Лазарева В. Ідейно-художні спрямування ранніх творів П. Куліша // Українознавець. – 2007. - № 4. – С. 83-88.
- 34.Литвин А. Українська діаспора в Карелії. Українська недільна школа у Петрозаводську // Українознавець. – 2014. - № 14. – С. 42-45.
- 35.Мамай О. Український національний рух у Зеленому Клинні // Українознавець. – 2012. - № 12. – С. 31-37.
- 36.Манзяк Ю. Культура України-Русі IX-XIII століть // Українознавець. – 2011. - № 10. – С. 71-75.
- 37.Мануйленко А. Наука та освіта в Росії та в Україні у XIV-XIX століття // Українознавець. – 2014. - № 14. – С. 26-39.
- 38.Мисак Н., Кюнцлі Р. Українська мова в системі вищої освіти Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. // Українознавець. – 2011. - № 11. – С. 118-126.
- 39.Молчанова Т. Максим Березовський і Дмитро Бортнянський у контексті української музичної культури: життєві та творчі паралелі // Українознавець. – 2008. - № 6. – С. 48-57.
- 40.Мосенкіс Ю. Мова Трипільської культури: сучасний стан дослідження // Українознавець. – 2007. - № 5. – С. 82-85.
- 41.Нам І. Український національний рух в Сибірі в умовах революції та громадянської війни у 1917 - 1922 роках // Українознавець. – 2014. - № 14. – С. 39-50.
- 42.Нирко О. Ансамблі та капели бандуристів на Кубані ”// Українознавець. – 2015. - № 15. – С. 48-57.
- 43.Нирко О. Українське кобзарство Кубані в XVIII-XX століттях // Українознавець. – 2014. - № 14. – С. 54-65.
- 44.Оліфіренко В.Навчальна книжка для східної діаспори (на матеріалі створення підручників з літератури XX століття) ”// Українознавець. – 2015. - № 15. – С. 57-60.
- 45.Павлюк М. Історичні аспекти становлення Радіо “Воскресіння” // Українознавець. – 2009. - № 8. – С. 32-35.
- 46.Петлюк С. Культура України-Русі IX-XIII століть // Українознавець. – 2011. - № 10. – С. 107-111.
- 47.Плющ М. Український мовознавець Павло Плющ та українська інтелігенція в 20-70-ті роки. Дослідження з Москви // Українознавець. – 2012. - № 12. – С. 76-80.
- 48.Пришляк М. Філософія і мова // Українознавець. – 2005. – № 1. - С. 92-95.
- 49.Рахно О. Українські благодійні товариства Петербургу на початку XX століття // Українознавець. – 2015. - № 15. – С. 68-70.

- 50.Риндіна О. Українці в етнокультурній панорамі Томської області // Українознавець. – 2015. - № 15. – С. 70-73.
- 51.Сергеева О. Історія українських першопоселень і національної свідомості українців Зеленого Клину // Українознавець. – 2015. - № 15. – С. 73-75.
- 52.Скільський Д. Українська мова – духовна основа української нації // Українознавець. – 2008. - № 7. – С. 98-103.
- 53.Тимошук Б. Язичницькі святилища Галицької Русі // Українознавець. – 2011. - № 10. – С. 145-152.
- 54.Чорномаз В. Національно-культурний розвиток українців Зеленого Клину (1900-1922рр.) // Українознавець. – 2015. - № 15. – С. 84-93.
- 55.Чорномаз В. Українські школи в Далекосхідній Республіці в 1920-1922 роках // Українознавець. – 2014. - № 14. – С. 82-88.
- 56.Шостак М. Культура Київської Русі як один з чинників становлення державності в українській історіографії ХХ ст. // Українознавець. – 2007. - № 5. – С. 46-55.

Татьяна Мосийчук

Освещение культурно-образовательной жизни украинцев в научном журнале "Українознавець"

Аннотация: В статье проанализированы изучения культурно-образовательной жизни украинцев на страницах научного журнала "Українознавець". Автор выделил приоритетные направления конкретно-исторических исследований, подытожил поисковую работу ученых, очертил круг недостаточно изученных вопросов и указал на перспективы дальнейшего исследования научной проблемы.

Ключевые слова: Культура, образование, статья, научная разведка, украинский народ.

Tetiana Mosichyk

Coverage of cultural and educational life of the Ukrainian in journal "Ukrayinoznaveets"

Anotation: The study analyzes the cultural and educational life of the Ukrainian in the pages of scientific journal "Ukrayinoznaveets." The author identified priority areas of specific historical studies, scientists concluded the search work, outlined the range of issues insufficiently studied and pointed to the prospect of further scientific research problems.

Key words: Culture, education, paper, scientific exploration, the Ukrainian.

Львівська братська школа та її роль у християнському вихованні молоді

Анотація: Розглядаються питання організації навчально-виховного процесу в Львівській братській школі XVI–XVII ст. на основі християнської педагогіки. Вказуються найважливіші завдання такого виховання: формування розуму і творення на основі розуму та віри власних ідеалів та чеснот.

Ключові слова: Церква, церковне братство, братська школа, християнське виховання, християнська мораль, Святе Письмо, бібліотека, східний обряд.

Рівень освіти в XIII–XIV та XV–XVI століттях в Україні був досить низьким. Діяли переважно початкові парафіяльні школи [5, с.24–46].

На відміну від православної Церкви, яка на Сході не мала жодної вищої школи, католики і протестанти в Європі, включаючи Річ Посполиту, закладали вищі учбові заклади – університети, академії, колегіуми. У Кракові університет засновано у 1400 році [7, с.21–45].

Це стало причиною того, що молодь з українських шляхетських родин змушена була здобувати освіту за кордоном. Наприклад, у Краківському університеті протягом XV–XVI ст. одержали освіту більше 800 українців; українцями були 13 професорів цього університету. Також українці навчалися у Сорбонні, Празі, Болонії, Падуї, в німецьких університетах Гейдельберга, Віттенберга, Лейпцига [1, с.12–17].

Проте основною залишалася початкова (парафіяльна) школа. Парафіяльні школи існували здавна при більшості церков та монастирів, але вони не мали чіткої постійної організації і залежали від наявності освічених духівників, які бажали б навчати дітей. Такі початкові школи існували при церквах в усіх містах і містечках, багатьох селах. Найраніше документальні згадки про православні парафіяльні школи у Львові належать до 1540–1550-х рр. У 1572 р. галицькі міщани добилися королівського привілею на право навчати синів у Львові та інших містах “вільним мистецтвам”. Привілей двічі підтверджувався (1574, 1577 рр.), але магістрат фактично на нього не зважав. Провідне місце в духовному житті України відігравали братства – релігійно-національні товариства, створені членами ремісничих та цехових організацій при церковних парафіях у XVI–XVIII ст., засновані на євангельських принципах. Виникнення церковних братств припадає на кінець XVI ст., коли православна Церква в Україні зазнала глибокої кризи, втратила свою монополію у суспільному житті, а католицька, уніатська і протестантська Церкви активно боролись за поширення свого віровчення в українських землях. Церкви впливали на духовність українського народу, його світогляд, морально-етичний розвиток, соціально-економічні та політичні процеси. Церква навчає послуху щодо світської влади, запобігає злочинам, спонукає до добрих і високих вчинків, об’єднує народи, засновує добродійні заклади, опікується хворими, самотніми, звільненими з в’язниць, дітьми, які залишилися без батьків. Вона завжди дбала про розвиток освіти і культури, засновувала наукові заклади, священикам і монахам належить багато винаходів. Під впливом прогресивної громадськості польський король Стефан Баторій у 1574 р. видав декрет про дозвіл громадянам Вільна відкрити й утримувати братські школи. Починаючи з 1575 р. це право було поширене на всі православні братства Великого Польсько-Литовського князівства й Галичини. Першу братську школу було засновано в 1568 р. у Львові при Успенському братстві, її засновниками були міщани, члени братства Юрій Рогатинець та Дмитро Красовський, культурно-освітні діячі Стефан та Лаврентій Зизанії. У програму школи входило вивчення курсу “семи вільних наук”, які склались з предметів “тривіума” – граматики, риторики, діалектики та “квадривіума” – арифметики, геометрії, астрономії, музики. Поряд з церковнослов’янською й грецькою вивчали польську та слов’янську мови. Церковне братство відігравало надзвичайно велику роль у вихованні особистості, формуванні її духовності. Засноване на принципах гуманізму, доброзичливості, миру, спокою, щастя; воно найбільшою мірою було причетне до святого життя людського життя – душі. Церковному братству належала величезна роль у вихованні молоді в дусі милосердя, честі і справедливості, любові і надії, вірності і шанобливого ставлення до батьків, старших, малих, немічних, страху покарання перед Богом за заподіяне лихо та скоєні гріхи. При Львівській школі була власна багата бібліотека. В ній зберігалися грецькі та латинські видання творів Арістотеля, Платона, інші філософські трактати. Поряд з ними бібліотека мала твори римських поетів Вергілія, Овідія, Ціцерона, істориків Лукіана, Валерія Максима тощо. Велика увага приділялась вивченню музики. Взагалі вважається, що саме братські школи започаткували музичну освіту в Україні [2, с.52–55].

Львівська Успенська братська школа користувалась високим авторитетом. Перший ректор школи, грецький і український культурно-освітній діяч Арсеній Еласонський в 1586–1588 рр. уклав “Порядок шкільний”, що став одним з найстаріших шкільних статутів Європи. Головною ідеєю статуту була ідея станової рівності. В ньому наголошувалось, що “багаті над убогими в школі нічим не можуть бути вищими,

крім тільки наукою”. Навчання у братській школі мало демократичний характер. “Порядок шкільний” був взірцем для всіх інших братських шкіл. Під керівництвом А. Еласонського 1591 р. було видано “Адельфотес” – перший підручник грецької мови зі слов’яноукраїнським перекладом. Написані викладачами Львівської Успенської братської школи підручники поширювалися в Україні, Білорусії, а також в Росії і Молдові. Педагогічна, літературно-філософська і видавнича діяльність Львівської братської школи сприяла піднесенню української культури [3,с.123-154].

В основі шкільної науки Львівської братської школи лежав принцип релігійно-морального виховання як підґрунтя для досягнення шкільних наук. Учні виховувалися на християнсько-моральних засадах, їм прищеплювалися повага, свідоме й діяльне ставлення до храму та богослужіння, щире розуміння щоденного виконання свого вищого обов’язку – молитви та прийняття Святих Таїнств [4,с.45-44,с.45-49].

В основу виховання учнів у братських школах клалася християнська мораль. Школярі ґрунтовно вивчали Святе Письмо Старого і Нового Завіту, відвідували церкву. Щосуботи відбувалися виховні бесіди, на яких дітей навчали християнської любові до ближнього, поваги до старших. Це відповідало тогочасним тенденціям гуманістичної педагогіки [10,с.74-76]. Окрім того, значний вплив на учнів братських шкіл мали традиції народної педагогіки, виражені у формулах: “Будь правдивим”, “Не ображай слабких, а піклуйся про них”, “Будь терплячим”, “Не суди брата ні словом, ані думкою” тощо. Певне уявлення про принципові засади педагогіки братських шкіл дозволяло скласти збірник повчань на тему виховання Отців Церкви (передусім св. Івана Золотоустого) “О воспитанії чад”, упорядкований, найімовірніше, І. Борецьким. Іван Золотоустий стверджував, що народити дітей – справа природна, а виховати – справа розуму й волі батьків; саме тому батьків, які не турбуються про виховання, він називає справжніми дітовбивцями. У той же час святий зазначав, що виховна мета може бути досягнута лише суворим ставленням, бо “юність є річчю лютою”, “як кінь”, “як звір неприборканий” [8, с.46–56]. Він писав: “З великою старанністю виховуйте своїх дітей та навчайте Господньої науки. Юність є непокірною і тому має потребу у наставниках, вчителях, керівниках, наглядачах та вихователях. І лише за таких умов можливо її підкорити. Юність подібна до незагнужданого коня, до неприборканого звіра. Тому якщо на початку, із раннього віку, ми визначимо для неї належні межі, то в майбутньому не матимемо потреби у великих зусиллях. Не дозволяймо дітям робити те, що є приємним і одночасно шкідливим. Не догоджаймо тому, що вони діти, але постійно навчаймо їх праведності. Наше прагнення задовольняти будь-яке бажання свого чада зашкодить юності найбільше. Особливо ми маємо піклуватися про їхню цнотливість”. Між іншим, св. Іван Золотоустий (344-407) наголошував: “Немає жодного вищого мистецтва, ніж мистецтво виховання” [9,с.23-26].

Християнське виховання молоді в братській школі здійснювалося на основі християнської релігії, що включає в себе практикування Заповідей Божих, які регулюють відносини людини з Богом і ближніми та наголошують про пошану власного і чужого життя, чистоти, майна, честі, слави і почуттів. Його найважливішими завданнями є: формування розуму; творення на основі розуму та віри власних ідеалів та чеснот; досягнення стану, в якому: у розумі людини пануватиме віра і вона керуватиметься чеснотою мудрості, що наставляє розум розважно шукати правду; у волі – любов, що керуватиметься чеснотою справедливості, що наставляє волю бажати знайдену розумом правду; у почуттях – надію, які керуватимуться чеснотами мужності і здержливості, які керують почуттями у небажаній ситуації і стримують нахили злих почуттів; утвердженню стану, за якого розум, віра і совість управлятимуть всіма порухами волі. Загалом виховання у братських школах – це сплав ренесансного гуманізму, християнської і народної педагогіки [2, с.54].

Частина дітей вступала до братської школи без будь-якої підготовки, тому їхнє навчання починалося з абетки, потім вивчали Часослов та Псалтир. Потім – граматику, риторику, діалектику, церковний спів і математику. Звертали особливу увагу на риторику й діалектику: учні складали орації (молитви), листи-звернення, поетичні вправи. Чимале значення в братських школах надавалося і грецькій мові [6,с.34-57].

Школа мала всестановий характер, тут навчалися “убогі за простибог” (тобто безплатно) і багаті “за ровним датком”. У цілому плата за навчання була незначною, й батьки вносили її по можливості. За списком учнів кінця XVI ст., в школі навчалися 61 школяр з міста й двох передмість й кілька дітей з-поза Львова. Проте, це була лише частина учнів з початкових класів (“хлопці”). Окрім цього, при братстві діяла й школа більш високого ступеня, де вчилися “спудеї” (одночасно – репетитори “хлопців”) [4,с.12-19].

Кожен батько чи опікун насамперед мав ознайомитися із статутом, щоб знати, як навчатимуть сина й яким чином слід допомагати школі. Запис у школу відбувався за участю батьків, вчителя та одного-двох свідків. Після уроків учні мали переказувати й зачитувати все, чого навчилися, перед батьками чи господарями їхнього помешкання. Учителі і наглядачі могли нагадувати батькам про їхні обов’язки. В разі поганого навчання учня з’ясовувалася причина (шкільна чи домашня), прогульників виключали зі школи. Заняття починалися опитуванням “вчорашньої науки” та перевіркою домашніх завдань. Після уроків учні

мали самостійно виконувати завдання. По дорозі до школи й зі школи учням належало перевіряти один в одного грецькі слова. Щосуботи повторювалося пройдене за тиждень, а після обіду розпочиналися уроки з арифметики, вивчення церковного календаря, співи, бесіди на моральні теми. Учні за різні вчинки могли карати. Ті ж, хто гарно навчався і поведився, сиділи на почесних місцях. При цьому ставлення до багатих й бідних дітей мало бути однаковим. Щотижня призначалися чергові, які вранці прибирали школу, розпалювали печі й контролювали відвідування учнів та їхню поведінку. Викладачами братської школи були найвизначніші у той час діячі української культури, письменники і вчені: Лаврентій і Стефан Зизанії, Іван Борецький, Памво Беринда, Оникій Волкович, Сильвестр Косов, Кирило Транквіліон-Савроvecький та інші. У статуті школи передбачалося, що вчитель мав бути зразком моральної поведінки. Той з учителів, хто заплямував би себе як пияк, наклепник, хабарник, не лише не міг вчити, а й втрачав право жити при братстві. Спираючись на вітчизняну культурну спадщину й досягнення світової літератури, вчителі, а інколи й учні, братської школи створили чимало оригінальних літературних творів. Уже 1591 р. (перший рік діяльності друкарні Львівського братства) вийшла з друку “Просфонема” – збірник українських і грецьких віршів, що їх декламували школярі. Перші у східних слов’ян п’єси шкільного театру (твори вчителя Оникія Волковича, друкаря Андрія Скульського) також вийшли з братської друкарні. Основними підручниками в початковій школі були: Буквар (львівське видання 1574 р. Івана Федорова), що містив: абетку, склади “двописьменні” та “триписьменні”, пунктуацію, коротку хрестоматію з молитов та релігійних пісень; Буквар острозького друку 1578 р. Івана Федорова (з грецькими текстами); “Начало учения детям” – буквар, що повторював текст острозького видання 1578 р., перевиданий у 80-ті роки в Острозі; а також Часослов, Псалтир, ірмологі (посібники нотного письма) [1,с.45-49].

В бібліотеці братської школи були також зарубіжні видання – словники й посібники з грецької мови, латини, богословські та філософські трактати, твори античних авторів та ін. У 1589 р. патріарх Єремія II Транос, який у грудні 1586 р. надав право ставропігії Львівському Успенському братству, дозволив друкувати в друкарні братства підручники (граматику, піїтику, риторику, філософію) [6,с.56-67].

Загальний нагляд за братською школою здійснювали спеціально призначені братчики – “провізори”, “дозорці”. Вони дбали про будинок школи (спочатку школа була в будинку Минця, а з 1580-х років – у новому будинку), обладнання, харчі і дрова, оплату вчителів та прислуги тощо. Важливі питання школи обговорювалися на загальних зборах братства. Керівництво школою було світським [4,с.34-44,с. 46-47].

Братство планувало підняти викладання у своїй школі до рівня академії – вищого навчального закладу. При цьому воно спиралося на підтримку частини козацької старшини, яка згідно з умовами Гадяцького договору 1658 р. між Україною і Польщею, домоглася від польського уряду згоди (від якої, щоправда, польський уряд дуже швидко відмовився) на діяльність ще однієї академії, крім вже існуючої київської. З цього приводу єзуїти розгорнули широку кампанію. Щоб не допустити перетворення Львівської братської школи в академію, польський король у 1661 р. видав привілей про надання Львівському єзуїтському колегіумові прав академії (університету). Оскільки не дозволялося в одному місті мати дві академії, цей акт юридично закривав можливість реорганізації братської школи у вищий навчальний заклад.

Львівська братська школа стала провідною між братськими школами в Україні. Однак всі вони офіційно своїм статусом і економічними можливостями значно поступалися католицьким і навіть протестантським.

Львівська братська школа стала на той час досвітньою зорею усіх інших майбутніх навчальних закладів України. Кращі її вихованці продовжували навчання в Києво-Могилянській академії, колегіумах Лівобережної та Правобережної України. Ця братська школа, що найголовніше поєднувала в собі релігійну мораль Православної Церкви у вихованні учнів і закладала у них нестримний потяг до навчання. Саме такий шлях був продуктивним, даючи належну освіту православній молоді й готуючи її до оборони своєї віри в міжконфесійній боротьбі. Братське видавництво того часу займалося передруками традиційних літургічних текстів і випуском букварів великими тиражами - до 6-7 тисяч примірників. Важливо й те, що навіть до передруків додавалися світські за змістом передмови, присвяти, так звані “епіграми на герби”. У віршах при зображенні видавничої марки – герба Львівського братства – підкреслювалося, що цей знак включає зображення лева, яке було гербом ще давніх галицьких князів, і малюнок вежі – символу стійкості братства у боротьбі з труднощами. Серед братських видань XVIII ст. вирізняються публікації твору визначного українського письменника й ученого, професора Києво-Могилянської академії Мануїла Козачинського “Філософія Арістотелева” [1,с.34-57].

За період її діяльності випущено більше 160 тис. примірників книг, серед яких значну частину складали богослужбові книги, також братство друкувало наукові трактати та світську літературу.

Підсумовуючи діяльність братства, слід сказати, що воно виконувало ряд функцій:

1. Охорона православної віри і захист прав та інтересів Православної Церкви в Польській державі.
2. Плекання духу християнської моралі в житті братчиків.
3. Братський суд над недостойною поведінкою членів братства.

4. Будівництво церков, забезпечення їх майном.
5. Турбота про черговість богослужінь і належне святкування церковних свят.
6. Піклування про підбір кандидатів на пастирство і боротьба з негативними явищами в середовищі духовенства.
7. Вибори настоятелів братських церков і монастирів, матеріальне забезпечення духовенства.
8. Опіка над старими, хворими, сиротами, утримання притулків та шпиталів.
9. Братська матеріальна допомога членам братства у потребі, організація похорону спочилих братчиків.
10. Участь у загальному церковному управлінні через представництво братчиків на церковних соборах та з'їздах.
11. Взаємодопомога братств поміж собою у загально-церковних справах.
12. Піднесення релігійної освіти, утворення і утримання братських шкіл.
13. Релігійно-моральне виховання молоді.
14. Фундація друкарень, видання Святого Письма, богослужбових книг, підручників для шкіл та іншої релігійної літератури. Братства були знаковим чинником утвердження і зберігання справжнього православного обряду та віри в народі, як єдино правильних і не давало людям засумніватися, не допускало виникнення у суспільстві питання переходу на латинський обряд. Воно було дійсно справжнім форпостом православ'я у Львові та взагалі на усіх теренах Галичини. Діяльність Львівського Успенського братства була зосереджена на захисті самого себе від безнастанних нападів латинників і на захисті Православної Церкви в Галичині в цілому. До Берестейської унії церковне братство у Львові сприяло пожвавленню православ'я, піднесенню культурно-освітнього і релігійно-світоглядного рівня своїх членів, захисту інтересів Православної Церкви. Із впевненістю можна сказати, що якби не було у княжому місті Лева Успенського братства, то навряд чи б Львівська православна єпархія витримала більш ніж столітній натиск латинізації та уніатства (після проголошення Берестейської унії) аж до 1700 р.

Отже, Львівська братська школа, як спільнота закорінена в християнстві, поширювала освіту серед місцевого населення на євангельських цінностях, формуючи національну ідентичність та зберігаючи східний обряд і традиції нашого народу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви. – К., 1998, – Т.1.
2. Год Б. Виховання у братських школах України і європейська педагогіка XVI–XVII століть / Борис Год // Рідна школа – 2005. – № 1. – С. 52–55.
3. Грушевський М.С. Історія України-Руси: в 11т, 12 кн. – К., 1995, – Т.6.
4. Зубрицький Д. Летопись Львовского Ставропигийского братства. – Львов, 1926.
5. Зубрицький Д. История Галицко-Русского княжества. – Львов, 1853-1855pp. – Т.ІІІ.
6. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII століть. – К., 1966.
7. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні. – Рим, 1990.
8. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI – початок XVIII ст.): – К. : Наук. думка, 1988. – 568 с.
9. Федорів Ю. Історія Церкви в Україні. – Люблін, 1991.
10. Чупилко Г. Роль церкви у становленні освіти в Україні (Історичний аспект) / Галина Чупилко // Рідна школа – 2003. – № 4. – С. 74–76.

Олег Огірко

Львовская братская школа и ее роль в христианском воспитании молодежи

Аннотация: Рассматриваются вопросы организации учебно-воспитательного процесса в Львовской братской школе XVI-XVII вв. на основе христианской педагогики. Указываются важнейшие задачи такого воспитания: формирование ума и созданию на основе разума и веры собственных идеалов и добродетелей.

Ключевые слова: Церковь, церковное братство, братская школа, христианское воспитание, христианская мораль, Священное Писание, библиотека, восточный обряд.

Oleh Ohirko

Lviv Brotherhood school and its role in the Christian education of youth

Annotation: The problems of the educational process in Lviv Brotherhood school XVI-XVII centuries based on Christian Education. Identifies the major objective of this training: the formation of the mind and creativity based on reason and faith, their ideals and virtues.

Keywords: Church, the church brotherhood, brotherly School, Christian education, Christian morality, scripture, library, eastern rite.

Ставропігійські філософські студії: концепт-аналіз інтенцій проекту

Анотація: *Аналізуються інтенції проекту “Ставропігійські філософські студії”, їх концептуалізація у тематиці та доповідях конференцій, наукових статтях, монографіях, методичних розробках авторів публікацій. Визначаються перспектива, яка була відкрита цим проектом, його досягнення, причини припинення такого плану наукових студій.*

Ключові слова: *Ставропігійон, Ставропігійські філософські студії, концепт-аналіз.*

В сучасній науці усталеною є практика, коли результати досліджень публікуються у вигляді статей у фахових збірниках, журналах, які здебільшого мають загальну назву (наприклад, “Наукові записки...”, “Вісник...”) та співвідносні з певною наукою чи, що набагато рідше зустрічається, науковим напрямом досліджень. Такі збірники не мають чітко визначеного концепційного спрямування, а лише інформують суспільство про різного роду тенденції та ідеї щодо розв’язання чи висвітлення змісту різноманітних питань. Обійтися без таких видань важко, але у контексті зазначеного постає інше питання: як ставитися до публікацій у наукових виданнях та самих збірників, які з певних причин не мають фахового статусу, у тому числі й збірників, презентуючих певний науковий проект?

Мета статті полягає в аналізі інтенцій проекту “Ставропігійські філософські студії”, їх концептуалізації у тематиці конференцій, доповідях, наукових статтях, у визначенні перспективи, яка була відкрита цим проектом, в аналізі його досягнень та причин припинення такого плану наукових студій. Публікацій за цією темою фактично немає, окрім наших публіцистичних статей у газеті “Пульс Ставропігії” [8; 10].

18-19 травня 2007 року в Університеті “Львівський Ставропігійон” відбулася конференція “Львівські гуманітарні читання”, яка поклала початок науковому проекту, отримавшого згодом назву “Ставропігійські філософські студії”. До розбудови наукових читань насамперед долучилися автори проекту Галина Іонівна Побережна, доктор мистецтвознавства, професор Національного педуніверситету ім. М. Драгоманова (Київ), Олександр Петрович Опанасюк, автор ідеї проекту, на той час кандидат мистецтвознавства, доцент Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Ярослав Михайлович Кміт, доктор філософії в галузі педагогічних наук, професор, ректор Університету “Львівський Ставропігійон”, Іван Андрійович Зязюн, доктор філософських наук, професор, академік АПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, президент Університету “Львівський Ставропігійон” (Київ), Яків Олександрович Дубров, кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри теорії і практики соціального проектування УЛС, керівник представництва Міжнародного Інституту Соціоніки при Університеті “Львівський Ставропігійон” (Львів), Семен Іванович Чурюмов, доктор філософії в галузях філософії та психології, завідувач відділом методології Міжнародного Інституту Соціоніки (Київ), Андрій Васильович Поправко, провідний спеціаліст Науково-дослідного Інституту Класичної Астрології (НІКА) при Фонді сприяння слов’янській культурі (Київ).

Ідея проекту полягала у залученні до дискусій науковців, митців, езотериків, що сприяло б обміну інформацією, а також пошуку позицій, на основі яких можна всебічно й поглиблено проводити наукові дослідження різноманітних питань в галузях філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та інших наук.

Укажимо й на те, що не випадково так сталося, що ідея проекту, яка пропонувалася до розгляду декільком львівським ВНЗ, була підтримана саме Я. М. Кмітом, ректором Університету “Львівський Ставропігійон”. І так як у XVI ст. розвиток освіти на Україні розпочався із братських шкіл Львова (1585 р. у Львові засновано Успенське ставропігійське братство), так і нова ідея у наш час почала торувати собі дорогу в річищі ставропігійських починань. Слово “ставропігія” (від грецьк. ставрос – ставити, пігос – хрест) має давнє походження, і у “Львівських братських школах XV-XVII ст., крім символу автономної церковної одиниці, виражало ідею (зміст) підставки для хреста, можливо, й для свічки, тобто для духовного світла і тепла, яке йде від хреста, вогню та Слова Божого (адже хрест та свічка практично невід’ємні від читання Святого Письма). Цей нюанс (особливо смисловий зміст хреста в його метаісторичному аспекті) досить показовий, він... загалом може виражати (і виражає) ідею пошуку, відновлення, встановлення чи констатацію істини, змісту буття і тому подібних речей” [7, с.5]. Відтак, слово “ставропігія” стало символом започаткованих студій, тоді як їх кредо пропонувалося визначити висловом “ultima ratio” (від латин. ультіма раціо – вирішальний доказ, оптимальне доведення).

Так постав досить оригінальний науковий проект із символічною назвою “Ставропігійські філософські студії” та не менш символічним гаслом “ultima ratio”. З 2007 по 2011 роки було проведено низку науково-

практичних конференцій у Львові та Києві,¹ матеріали яких опубліковані у шести випусках однойменного наукового збірника (надалі: СФС) [14-19].

Від самого початку цей проект передбачав дещо інший науковий дискурс та висвітлення змісту різноманітних явищ, ніж у традиційних наукових заходах. Якщо узагальнити зміст інтенцій, які знайшли своє відображення в тематиці конференцій, численних доповідях, рубриках опублікованих наукових збірників та у багатьох статтях (їх аналіз подається нижче), можна визначити наступні дві фундаментальні позиції.

1) Насамперед передбачався комплементарний зріз та якомога ширша характеристика проблем сучасного суспільного буття в контексті його гуманітарного виміру; причому залучалися і враховувалися відомості різноманітних наук, у тому числі й відомості тисячолітньої езотеричної традиції, зміст яких сучасна наука хоча повною мірою не підтверджує, проте у багатьох випадках приходиться до аналогічних висновків.

2) “Ставропігійські філософські студії” виходили із необхідності пошуку саме нетрадиційних підходів та оптимальних позицій, які можуть збагатити і поглибити онтологічні й гносеологічні можливості як указаних вище наук, так і онтології та гносеології загалом.

Коротко проаналізуємо тематику конференцій, розділи опублікованих збірників СФС та деяких статей. Вже перша конференція – “Львівські гуманітарні читання” (Львів, 18-19 травня 2007 р.) – зосереджувалася на темі “Сучасна наука: пошук оптимальних онтологічних позицій”, що відповідним чином позначилося на тематиці доповідей і розділах першого випуску СФС – “Пошук оптимальних онтологічних позицій у сучасній науці”, “Особистість і сучасна культура”, “Наукові повідомлення” [14] – та фактично обумовило зміст і тематику усіх наступних наукових конференцій. Відразу слід указати на особливу роль рубрики “Наукові повідомлення”, які пропонуються у кожному випуску і зміст яких загалом складають матеріали доповідей, присвячених найрізноманітнішим питанням, у тому числі із залученням до їх висвітлення езотеричних наук.

Наступні конференції – “Логос історії музики” (Київ, 2-3 листопада 2007 р.) і Друга конференція “Ставропігійські філософські студії” (Львів, 25-26 квітня 2008 р.) – пов’язані з музичним мистецтвом і темою “Феноменології буття людини”. В обох випадках основу дискусій обумовлювали визначені ще першою конференцією позиції. Такий підхід позначився на тематиці доповідей та на розділах другого й третього випусків наукових збірників СФС: “Езотерика в контексті сучасних проблем”, “Особистість і сучасна культура”, “Духовні основи культури”, “Наукові повідомлення” (2-ий випуск [15]); “Методологічні підходи до осягнення логосу музики”, “Логос європейської музики”, “Онтологія духовного змісту музики”, “Музичний твір і логос епохи”, “Наукові повідомлення” (3-ій випуск [16]).

Якщо під час дискусій на першій конференції проект “Ставропігійських філософських студій” здебільшого лише формувався, то вже на цих двох конференціях було оголошено декілька надзвичайно цікавих і перспективних ідей, які згодом отримали розвиток у вигляді нових статей, науково-методичних розробках та монографіях (найважливіші з них розглядаються нижче).

Зміст четвертої конференції “Ставропігійські філософські студії” (Львів, 4-5 грудня 2009 р.) визначила тема “Творчість і сучасна наука”. У четвертому випуску СФС вона конкретизована наступними розділами: “Творчість і сучасна наука”, “Творчість – особистість – культура”, “Інтерпретологія та онтологія творчості”, “Наукові повідомлення” [17].

Особливості п’ятої й шостої конференцій “Ставропігійські філософські студії” (Львів, 26-27 листопада 2010 р.; Київ, 4-6 листопада 2011 р.) обумовлені однією темою: “2012 рік: акценти метаісторії у просторі культури”. Хоча ця досить цікава й дискусійна тематика не знайшла свого відображення в розділах 5-го й 6-го наукових збірників, зміст яких визначався рубриками “Музикознавство”, “Психологія”, “Педагогіка та філософія освіти”, “Наукові повідомлення” [18; 19], що пояснюється прагненням авторів проекту звужити поле наукових дискусій декількома позиціями та можливість отримати збірнику науковий статус за спеціальностями “мистецтвознавство”, “психологія”, “педагогіка”, все ж таки й наукові дискусії на конференціях, і тематика багатьох наукових статей значною мірою співвідносні із задекларованою ідеєю.

¹ “Львівські гуманітарні читання” (Львів, 18-19 травня 2007 р.), яка вважається першою конференцією проекту “Ставропігійських філософських студій”. Конференція “Логос історії музики” (Київ, 2-3 листопада 2007 р.) є свого роду проміжною ланкою до наступної – Другої конференції “Ставропігійські філософські студії” (Львів, 25-26 квітня 2008 р.). Конференція “Львівський Ставропігійон як духовний феномен української освіти, науки і культури” (Львів, 30-31 травня 2008 р.) фактично була продовженням попередніх “Ставропігійських філософських студій”. Тому наступні конференції вже чітко нумеровалися як Четверта, П’ята, Шоста науково-практичні конференції “Ставропігійських філософських студій” (Львів, 4-5 грудня 2009 р.; Львів, 26-27 листопада 2010 р.; Київ, 4-6 листопада 2011 р.).

Прикладом є тематика доповідей, значна частина яких опублікована у вигляді статей у 5-му й 6-му випусках СФС: “Україна як наріжний камінь сучасної епохи”, “Сакральньо-музичний символізм Євангелії: есхатологічний контекст” (Г. І. Побережна); “Езотеричний підхід до есхатології” (А. В. Поправко); “Особливості формування інтегративного гуманітарного мислення у світлі викликів ХХІ ст.” (Я. М. Кміт); “Прискорення еволюції на сучасному етапі розвитку людства” (Б. Д. Дробенко); “Метаісторія культури та характероцентризм в системі аналізу особистості” (Е. Ф. Єленевський); “На стику часів, або Про інтерпретацію давніх текстів, вільний вибір світогляду та розширення свідомості” (В. Є. Кузмін); “Проблема духовного самовиховання особистості в перехідну епоху” (Л. Г. Кудрик); “Космогенетичний аспект соціо-цивілізованого розвитку” (М. П. Романець); “Кармічні проблеми України і шляхи їх розв’язання в часи зміни епох” (В. М. Московченко); “Метаісторія культур та еволюційні траєкторії в просторі буття” (Я. О. Дубров); “Парадигмальні засади сучасної педагогіки на зламі епох” (О. В. Вознюк); “Еніологічні аспекти перехідного періоду культури” (І. П. Свешнікова); “Енерго-інформаційний підхід як педагогічна інновація в контексті космо-планетарних трансформацій ХХІ ст.” (Л. О. Злочевська); “Світоглядні засади інформаційної культури в добу техногенної цивілізації” (Н. В. Лазарович); “Професійні виклики перехідної історичної доби до музиканта-педагога” (Д. А. Суботенко); “Постмодернізм на межі метаісторичних періодів буття культури: до питання конверсії поняття” (О. П. Опанасюк) та багато інших.

Незважаючи на те, що у просторі “Ставропігійських філософських студій” представлені доповіді й опубліковані статті з різноманітною тематикою досліджень, все ж таки, виокремимо три інтенції, відповідно й три напрями, в контексті яких можна визначити смисловий базис наукового проекту СФС.

До *першого* належать розробки авторів, які максимальною мірою орієнтуються на визначені вище двома пунктами вихідні ідеї проекту. В основному це стосується його фундаторів Г. І. Побережної, О. П. Опанасюка, С. І. Чурюмова, А. В. Поправка, Я. О. Дуброва, до яких долучаються низка доповідей і статей Я. М. Кміта, Л. Г. Кудрик, С. О. Ігнатова і Л. П. Ігнатової, В. Є. Кузьміна. *Другий* напрям складають науково-методичні дослідження, а також розроблені проекти в межах проекту СФС. *Третій* напрям умовно визначимо як полізмистовий, тобто такий, що представлений різноманітними розробками, зорієнтованих здебільшого на традиційний план досліджень.

Оскільки в межах статті повною мірою неможливо проаналізувати виголошені доповіді та опубліковані праці, очевидно, що під наш “об’єктив” насамперед підпадають розробки перших двох напрямів.

У доповідях і статтях Г. І. Побережна (Київ) приділяє увагу різним питанням, які так чи інакше кореспондуються з двома напрямками досліджень – музикотерапією та астрологією (статті: “Нетрадиційні джерела пізнання алгоритму буття” [14, с. 36-48]; “Музикотерапія як інноваційна технологія особистісного розвитку” [15, с. 26-45]; “Музично-логічні основи буття (коментар до музично-космогонічних теорій)” [16, с. 9-44]; “Спроба сакральньо-холістичного підходу до феномену творчості” [17, с. 35-56]; “Україна як наріжний камінь сучасної епохи” [18, с. 5-15]; “Онтопсихологічні аспекти музичної комунікації” [19, с. 230-235]).

Є підстави констатувати, що саме у просторі Ставропігійських філософських студій, тобто під час їх проведення, набула кінцевого вигляду концепція музикотерапії автора. В українській науці важко назвати приклад саме концепційного підходу до висвітлення цього питання; здебільшого можемо говорити про методичний аспект розробок, проте які так чи інакше орієнтуються на загальновідомі позиції в музикотерапії. Відтак завдяки Г. І. Побережної маємо у вітчизняній науці досить оригінальну й ґрунтовну концепцію музикотерапії, основний зміст якої викладений у низці статей та 14 книгах “Крила долі” [11].

У доповідях і статтях С. І. Чурюмов (Київ) торкається питань оптимізації сучасної науки та соціоніки (статті: “Можливості побудови на дедуктивних засадах єдиної теорії всесвіту і буття” [14, с. 11-35]; “Екстремальні виміри сучасної науки” [15, с. 7-25]; “Універсальність ТІМ-коду” [15, с. 207-226]; “Проблема істини в гуманітарних науках” [17, с. 5-34]; “Аксіоматика Чурюмова-Юнга – основа дедуктивної побудови базових понять соціоніки” [18, с. 91-103]). У даному разі ми також можемо говорити про концепційні розробки в сучасній науці, зміст яких формувався у просторі Ставропігійських філософських студій та які згодом постали у вигляді двох монографій: “Посмішка Чеширського Кота, або Можливе й Неможливе в Соціоніці: Проблеми, Гіпотези, Рішення” [21; 22]; “Блиск і Злидарство Соціонічної Метафізики” [20].

Відомий астролог України А. В. Поправко (Київ) опублікував чотири статті в наукових збірниках СФС, які здебільшого стосуються питань духовності в перехідну добу сучасної цивілізації (“Від Скіфії до України: семасіологічний підхід до палео – та етногеографії” [14, с. 183-195]; “Категорії любові і свободи у метафізичному просторі” [15, с. 159-171]; “Що є джерелом, рушійною силою та односутністю творчості” [17, с. 57-62]; “Зірки про кінець світу” [18, с. 230-244]).

Особливістю цих статей, як і виголошених доповідей, є актуалізований астрологічний аспект, що співвідноситься із закономірностями буття суспільства та підпорядкування його астрологічним канонам і

періодам розвитку світової цивілізації. Своєрідним узагальненням міркувань автора постають дві його монографії “111 головоломних хорарів: Практичний посібник з хорарної астрології” та “Україна: хто ми і звідки є? (роздуми на перетині наук)” [12; 13].

У доповідях і опублікованих статтях О. П. Опанасюк (Львів) звертає увагу на питання буття сучасного мистецтва і культури в добу пост-історії, як про це говорить традиційна наука, або ж, за езотеричною думкою, перехідної епохи, зміст якої визначається не знаним у попередні тисячоліття збігом різного роду культурних і фізичних явищ: завершенням становлення Європейської культури і очікування появи Нової Ери у світовій культурі, завершенням темного періоду Калі-Юги та початком світлого періоду, завершенням ери Риб і початком ери Водоля. Очевидно, такі переміни не можуть не відбитися на розвитку мистецтва і культури. Проте у своїх статтях (“Структуральне буття культур: історичний, метаісторичний та езотеричний аспекти” [15, с. 46-65]; “Про пізнання в музичному мистецтві” [16, с. 56-81]; “Лозунг Едмунда Гусерля “Назад, до предметів” як відображення інтенціонального вектора у процесуальному бутті культури” [18, с. 16-30]; “Культурологічні та онтологічні аспекти музикотерапії” [19, с. 34-51]) автор не лише констатує ці моменти, але пропонує оригінальну концепцію інтенціоналізму культури й мистецтва, основні позиції якої були сформовані саме під час проведення Ставропігійських філософських студій. Результатом наукових досліджень постала низка статей, опублікованих у збірниках СФС, наукових збірниках України та в зарубіжних фахових виданнях. Монографія “Інтенціональність у просторі культури: мистецтвознавчий, культурологічний та філософський аспекти” [9] узагальнює зміст публікацій (**Зазначена концепція була захищена й на рівні докторської дисертації: Київ, січень 2015 р.**).

У контексті визначених вище інтенцій проекту СФС слід розглядати доповіді й публікації багатьох інших учасників наукових слухань.

Л. Г. Кудрик (Львів) торкається питань осмислення запитів нової ери та відповідного духовного розвитку дітей і юнацтва (статті: “Діти нової свідомості” [14, с. 164-182]; “До проблеми духовного розвитку дитини в сучасному світі” [15, с. 91-103]; “Розвиток духовних компетентностей учнів і студентів як запорука їх ефективної життєтворчості” [17, с. 157-178]; “Виховання в контексті ноосферної освітньої парадигми” [18, с. 194-206]). На концепційному рівні указані статті й тематика виголошених доповідей отримали втілення у низці монографічних і методичних публікацій (укажемо дві: [4-5]). Статті й доповіді Я. О. Дуброва (Львів), присвячені питанням філософсько-культурологічного осмислення буття сучасної цивілізації (статті: “Філософсько-культурологічні прелімінарії ХХІ століття як теорії триєдиного кхі-метаболізму” [14, с. 85-103]; “Дескрипційна канонізація доктрини віртуального квазігалактичного світу: моделювання та демонологія” [15, с. 227-240]; “Про віхи наукового втілення доктрини ЧҮХН” [17, с. 260-277]; “Метаісторія культур та еволюційні траєкторії в просторі буття” [18, с. 277-291]; “Протистояння цивілізацій на релігійному ґрунті та український геополітичний шлях” [19, с. 236-250]). У доповідях і статтях В. Є. Кузьмін (Кон’я, Туреччина) висвітлення змісту обраних питань базується на поєднанні езотеричних відомостей із традиційним аналізом (статті: “Нова інтерпретологія, або Вступ до вчення про багатовимірність” [17, с. 242-259]; “На стику часів, або Про інтерпретацію давніх текстів, вільний вибір світогляду та розширення свідомості” [18, с. 259-276]). У доповідях і статтях С. О. Ігнатов і Л. П. Ігнатова (Луцьк) велику увагу приділяють питанням духовної культури, духовного розвитку людини, спираючись на нетрадиційні підходи до аналізу й дослідження даної проблематики. Такі інтенції знайшли своє вираження у низці статей (Л. П. Ігнатова, С. В. Петлій: “Феномен духовності та молодіжні субкультури” [15, с. 172-184]; Л. П. Ігнатова: “Експлікація творчості в контексті духовної музики” [17, с. 84-95]; С. О. Ігнатов: “Система інтегрального гармонійного розвитку людини як засіб мінімізації суперечностей людської природи” [15, с. 77-90]; “Творчість як процес самопізнання і самовдосконалення” [17, с. 223-232]; “Духовність як процес трансформації системи свідомості людини” [18, с. 181-193]) та пізніше і в монографіях, які готуються до виходу у світ [1-2].

Науково-методичний напрям інтенцій проекту СФС представлений низкою статей та проектами, які здебільшого стосуються психологічних і педагогічних питань, у тому числі й філософії сучасної освіти. У даному разі слід відзначити статтю Я. М. Кміта (Львів), Т. С. Яценко (Ялта) “Суб’єктивна та об’єктивна реальність в контексті методу активного соціально-психологічного навчання” [14, с. 147-163], присвячену об’єктивації психологічних досліджень категорій філософії і психології в контексті методу активного соціально-психологічного навчання; статті Я. М. Кміта “Формування інтегративного професійного мислення майбутнього фахівця у контексті синергетичної парадигми” [16, с. 245-254], “Структурування змісту фундаментальних дисциплін у вищій школі: аспект формування інтегративного мислення” [17, с. 63-83], “Формування інтегративного професійного мислення фахівця: міждисциплінарний аспект” [18, с. 170-180], в яких доводиться “доцільність формування інтегративного професійного мислення майбутнього фахівця на основі синергетичного підходу”; статті І. А. Зязюна (Київ) “Універсальність та інтегративність культури в освітньому просторі інформаційного суспільства” [16, с. 230-244], “Аксіологічна небезпека занепаду

культур і держав” [18, с. 155-169], в яких зазначається, що сучасна культура “інтегрує досягнення суспільства”, вибудовує “полікультурний аспект взаємодії”, актуалізує питання “аксіологічної небезпеки занепаду культур і держав”; статті І. М. Рацина (Львів) “Організаційно-методичні аспекти впровадження міжнародного проекту з глибинної психології в Університеті “Львівський Ставропігійон”” [17, с. 242-259], “Соціально-психологічний тренінг екзистенційно-гуманістичного напрямку як засіб особистісного розвитку студентів” [18, с. 117-123], “Феноменологія образу у філософії та психології” [19, с. 199-208].

У контексті наукових слухань СФС були сформовані та проводилися різного роду тренінги, майстер-класи, зміст яких визначає ідея поглибленого і міждисциплінарного навчання. Запрошувалися й іноземні фахівці. Відтак постав синергетичного плану проект Міжнародної навчальної програми з глибинної психології, зміст якої формували наступні спецкурси (або ж мініпроекти): “Метод активного соціально-психологічного навчання” (АСПН), автор програми професор Т. С. Яценко; “Неопсихоаналітична психотерапія за Г. Шульцом-Генке”, “Внутрішній світ людини у глибинно-психологічному наближенні до творчості відомого художника німецького романтизму К. Д. Фрідріха”, автор програм доктор Р. Краузе (Ганновер, Німеччина); “Вступ до музичної терапії”, автор програми професор Г. І. Побережна; “Вступ до соціоніки”, автор програми доктор С. І. Чурюмов; “Основи кататимно-імагінативної психотерапії (символдрами)”, автор програми психолог-тренер О. М. Сопіжак (Львів); “Психологія руху потенціальностей”, автор програми кандидат медичних наук, доцент І. М. Рацин (Львів); “Глибинна психологія в контексті езотеричної філософії та мистецтва”, автор програми кандидат мистецтвознавства, доцент О. П. Опанасюк [6].

На завершення аналізу проекту “Ставропігійські філософські студії” відзначимо публікації декількох авторів, які хоча й не були активними учасниками таких слухань, проте їх доповіді і статті помітно вирізняються оригінальністю ідей та обґрунтованої ними відповідної концепції.

Насамперед укажемо на статтю Г. В. Карась (Івано-Франківськ) “Духовна музична культура Західної діаспори як вияв етнічного буття українців” [15, с. 140-158], в якій розвиток музичної культури західної діаспори аналізується в контексті “неоціненого внеску” щодо “збереження української духовної хорової музики” та вітчизняної музики загалом. Згодом оригінальна ідея набула рис об’ємної монографії і була захищена на рівні докторської дисертації (Київ, березень 2014 р.) [3].

У доповідях і статтях І. П. Журавльової, Н. Г. Георгієвої (Ялта) визначаються та узагальнюються дослідження, присвячені актуалізації астрологічних даних в духовному і професійному розвитку людини (статті: “Астропсихологічні дослідження індивідуальних особливостей особистості та поведінки підлітка”, “Використання астропсихологічних методів у визначенні професійної спрямованості особистості” [15, с. 113-130; 130-139].

Відзначимо й статтю І. В. Карівця “Про причини поділів та розривів: феноменологічно-езотеричний аналіз” [15, с. 66-76], в якій обґрунтовано необхідність для повноти визначення й характеристики змісту явищ актуалізації езотеричних відомостей, оскільки “феноменологія звертається до сенсу та сутності явищ, а езотерика – до невидимої природи, яка фундаментальніша за видиму. Езотерика, як і феноменологія, долає прірву між духом і матерією, між видимим і невидимим, торуючи шлях до їхньої єдності” [15, с. 66].

Проведений аналіз дає підстави для таких висновків. “Ставропігійські філософські студії” дійсно постають досить оригінальним науковим проектом із концептуалізацією вихідних інтенцій у тематиці конференцій, доповідях, наукових статтях, методичних розробках, монографіях. У 2013 році він припиняє своє функціонування з певних причин (відзначимо лише дві визначальні обставини).

Перша полягає в тому, що науковий збірник СФС так і не отримав фахового статусу, що ставить питання доречності усталеного підходу до визначення такого статусу, оскільки, як це відомо науковцям, далеко не кожна опублікована у визнаних збірниках стаття позначена оригінальністю, новизною та демонструє належний рівень наукового дискурсу. Очевидно, така умова має бути переглянута, наша наука повинна брати до уваги наукові статті, опубліковані в будь-яких відповідних збірниках. Такий крок сприятиме оновленню і збагаченню ментального простору України та відкриє перспективу у наукових дослідженнях (практика показує, що оригінальні ідеї досить часто виникають саме на периферії культурних і наукових центрів).

Друга причина лежить у площині життєвих умов. Відійшли у вічність фундатори “Ставропігійських філософських студій” Андрій Васильович Поправко (1955-2013), Іван Андрійович Зязюн (1938-2014). Змінив місце проживання автор цієї статті (переїзд зі Львова до Києва).

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Ігнатов С. О. Парасвідомі маніфестації як сутність творчих процесів. Монографія / С. О. Ігнатов. – Луцьк : Вежа, 2015. – 350 с. (готується до друку).
- 2.Ігнатова Л. П. Топоси духовності: філософія, релігія, культура і мистецтво. Монографія / Л. П. Ігнатова. – Луцьк : Вежа, 2015. – 322 с. (готується до друку).
- 3.Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія / Ганна Василівна Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.
- 4.Кудрик Л. Г. Индиго: Діти Нової Свідомості. Посібник для вчителів, виховників і батьків / Л. Г. Кудрик. – Львів : СПОЛОМ, 2008. – 176 с.
- 5.Кудрик Л. Г., Сурмяк Ю. Р. Діти Индиго – зерна нового людства. Науково-популярне видання / Л. Г. Кудрик, Ю. Р. Сурмяк. – Львів : АБЕРС, 2012. – 307 с.
- 6.Міжнародна навчальна програма з глибинної психології: методичні рекомендації. За ред. Я.Кміта, І.Рацина. – Львів : Ставропігійон, 2009. – 82 с.
- 7.Онищенко В. Д., Опанасюк О. П., Передмова / В. Д. Онищенко, О. П.Опанасюк // Ставропігійські філософські студії. Збірник наукових праць з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти. Випуск 1 / упорядник О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2008. – С. 5-10.
- 8.Опанасюк О. П. Вагомі здобутки “Ставропігійських філософських студій” / О. П. Опанасюк // Пульс Ставропігії, 2010, № 6 (25 грудня).
- 9.Опанасюк О. П. Іntenціональність у просторі культури: мистецтвознавчий, культурологічний та філософський аспекти: Монографія / О. П. Опанасюк. – Львів : Ліга-Прес, 2013. – 448 с.
- 10.Опанасюк О. П. П'ятий ювілейний випуск “Ставропігійських філософських студій” / О. П. Опанасюк // Пульс Ставропігії, № 8 (14), серпень 2011 року.
- 11.Побережная Г. И. Музыкальные крылья судьбы. Вып. 1-14. / Г. И. Побережная. – К. : ДІА, 2009-2012.
- 12.Поправко А. В. 111 головоломных хораров: Практическое руководство по хорарной астрологии / А. В. Поправко. – К. : ДІА, 2012. – 224 с.
- 13.Поправко А. В. Україна: хто ми і звідки є? (роздуми на перетині наук) / А. В. Поправко. – К. : ДІА, 2014. – 376 с.
- 14.Ставропігійські філософські студії. Збірник наукових праць з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти. Випуск 1 / Упорядник О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2008. – 218 с. – (ULTIMA RATIO).
- 15.Ставропігійські філософські студії. Збірник наукових праць з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти. Випуск 2 / Упорядник О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2008. – 261 с. – (ULTIMA RATIO).
- 16.Ставропігійські філософські студії. Збірник наукових праць з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти. Випуск 3 / Упорядник Г. І. Побережна. – Львів : Ставропігійон, 2009. – 276 с. – (ULTIMA RATIO).
- 17.Ставропігійські філософські студії. Збірник наукових праць з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти. Випуск 4 / Упорядник О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2010. – 294 с. – (ULTIMA RATIO).
- 18.Ставропігійські філософські студії. Збірник наукових праць з музикознавства, психології, педагогіки та філософії освіти. Випуск 5 / Упорядник О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2011. – 294 с. – (ULTIMA RATIO).
- 19.Ставропігійські філософські студії. Збірник наукових праць з музикознавства, психології та педагогіки. Випуск 6 / Упорядник О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2012. – 291 с. – (ULTIMA RATIO).
- 20.Чурюмов С. И. Блеск и Нищета Соционической Метафизики. Том 1 / С. И. Чурюмов. – К. : Метафизика, 2011. – 470 с.
- 21.Чурюмов С. И. Улыбка Чеширского Кота, или Возможное и Невозможное в Соционике: Проблемы, Гипотезы, Решения. – Київ-Дрогобич : Вимір, 2007. – 560 с.
- 22.Чурюмов С. И. Улыбка чеширского Кота, или Возможное и невозможное в соционике. – 2-е изд., испр. и доп. – Книга 1 / С. И. Чурюмов. – М. : Черная белка, 2011. – 408 с. – (Библиотека SOCIONICA. Випуск 12).

Ставропигийские философские студии: концепт анализ интенций проекта

Аннотация: Анализируются интенции проекта “Ставропигийские философские студии”, их концептуализация в тематике и докладах конференций, научных статьях, монографиях, методических разработках авторов публикаций. Определяются перспектива, которая была открыта этим проектом, его достижения, причины прекращения такого плана научных студий.

Ключевые слова: Ставропигион, Ставропигийские философские студии, концепт-анализ.

Stauropegic philosophical studios concept-analysis of intentions of a project

Annotation: Here we analyze the intentions of a ‘Stauropegic Philosophical Studios’ project are, their conceptualization in the subject and the in reports of conferences, scientific articles, monographs, methodical works of the authors of the publications. We determine the perspective which was introduced by this project, its attainment, the reasons of the termination of such plan of scientific studios.

Key words: Stavropigion, Stauropegic Philosophical Studios, concept-analysis.

Україно-Італійські паралелі культур за три останні тисячоліття

Анотація: У статті Україно-Італійські паралелі культур за три останні тисячоліття. дається синтез україно-етруско-італійських паралелей культур у мистецтві, державотворенні та високій релігії.

Ключові слова: Україно-Італійські паралелі, культура, три останні тисячоліття.

Італійці - це древні Етруски. Хто такі Етруски і чи мають вони якесь відношення до Українців? Донині було три гіпотези походження Етрусків: Геродота, Діонісія Галікарнаського і Ніколааса Феррета[2,с.8-12].

Сьогодні Книга «Золота Булава» додала четвертого автора [1,с.160-161]. Туски-етруски або русини-троянці «кузні народів» «рою Сівого» Давньої Тео-Укрії-України (за італійським поетом Вергілієм Назоне)[4,с.145-151], в результаті історичних міграційних хвиль, що йшли з Північного Причорномор'я стали етрусками-расенами Етрурії Італікума. Що в Україні, що в Італії усе було однаковим: містобудування (колоні дорійського стилю, курганні дромоси, Храми Аполлону і Деметрі тощо), письмо на камінних стелах, альфресковий живопис по стінах Храмів і будинків, монотеїстична релігія: віра в Богиню Діву Матір, яку тео-укри називали Сіта, Сія, Кумарі, Діва, Сіта, Магтаджі, Матер МаТата, Маматата [1,с.170-172].

*В оригіналі Енеїди самого італійця Вергілія читаємо: "Dal suo lungo dolor la TE(o)-UCRIA tutta era disciolta" (р. 40). Перекл. укр.: "Від свого тривалого болю ТЕ(о)-УКРІЯ геть розчинилась (розпалась)". Як і багато індо-арійських назв країн і їх столиць, що виходять із Санскриту, назва складається із двох слів: Тео (лат. Бог) і Укрія – (назва нашої країни в часи Енея й геніального римського письменника Вергіліо Назоне [3,с.12-14].

Етруски Італікума поклонялись тій же Богині Матері «МаТата», Крилата Матір Магтажі тощо. А головний сантуарій Етрусків був у місті Кума [7,с.165], посвячений тій же Богині Кумарі, що в Україні. Недарма знаменитий Ціцерон назвав свою книгу «Де Дівінаціоне», що перекладати не треба, бо вона посвячена «Нації Діви» [1,с.162].

№235 (скорочено)

У 5-6 століттях до н. е. столиця Скіфії Неаполь Скіфський занепадає, але не зникає. Бо ж він виникає на узбережжі етруссько-італійської Кампанії як Неаполь /суч. Наполі/. Характер наполетанців, як і всіх італійців, абсолютно схожий на характер українців – лагідність мови і любов до пісні й краси, відкриті серця – все те, чого не вистачає сучасній європейській культурі. Ідентичність сучасних українців та італійців вражає. Це і любов до пісні і мови та мистецтв. Однакові джерела алфавітів, писемності і мови – укро-скіфські. Однакові музичні інструменти, архітектура, скульптура, міфологія, релігія, знаряддя праці, традиції, звичаї, мирний характер буття, державність та цивілізаційність [1,с. 173-174].

У викликову основу цивілізації вчені ставлять писемність у першу лаву. Що ж. Виклик приймається. У найдревнішій і найбільшій у світі бібліотеці кам'яних книжок – так зв. «Керченському лапідарії» (3) ми віднайшли і прочитали передісторію і етрусків, і Трої, й Енея, і Аполлона, і Деметри, і Сіти-Кумарі тощо. Пропонуємо кілька фрагментів дешифрування написів [4,с.45-47].

Тексти написані в стилі «скіфського письма А» та «Куретського Букарія» - попередників як грецького, так і латинського алфавітів. Не говорячи вже про дуже-дуже пізній (можна сказати останній) так званий церковно-слов'янський алфавіт Кирила і Мефодія [5,с.25-31].

Піє о... віні... гора он той сії...

Оноа етруй у тата

о... гетіука зовох ука тао тата

кімера меной ук***

Геї гетех син непрононі**** дівгни...

сіан дегі з годин море тік мі (Тризуб).

*Гор=Сів, одне з імен Бога Сіви, тата оріїв.

**Гетіука=Гадьука

*** Меной Ук =(Ману Ук)

****Непрононі можна також прочитати як «непорочна неня»

або «Непри Неня». Непра – антична назва Дніпра. Що цілком узгоджується з історичним переказом Геродота про Змієногу Богиню Матір скіфів, «доньку Борисфена (Дніпра)».

Переклад з давньоукраїнського «куретського письма» сучасною українською мовою з дотриманням аромату оригіналу:

Оспівування Гора Сіва з віною

Оспівує з віною* – оє!

Гора він того Сіва...

Енею етруску - Тату – оє!

Гадьука, зовома Ма Ука.

Того Тата Кімера Ману Ука

Геї Гетів син, Непри Нені Дівчина – оє!

Сяючий день стікає з годин ,

тікає море од мене – оє !

*(музичний інструмент, схожий на лютню чи бандуру.

В Санскриті – «Мати всіх музичних інструментів»).

Переклад італійською:

Canto con la vina* dedicato ai Hora Siwa

Canto con la vina – Oye!

Hora è il Siwa...

Enea etrusco – il Padre - Oye!

Serpente, si chiama: La Madre Uka.

Questo - Il Padre Kimera e Manu Uka

Ghei figlio dei Gheti, Nepry Nonna Ragazza - Oye!

Una radiosa giornata scorre via dall'ora ,
scappa via mare da me - Oye!

**(Vina – lo strumento musicale, simile a bandura o liutnia, in Canskrito – “Madre di tutti gli strumenti musicali”.*

Філологічний лексико-семантичний аналіз мови тео-укрів керченської бібліотеки показує, що дані написи вирізьблені в камені спеціальними різьбярами по імені «кур, курет» і носять сакральний релігійний характер «учти» і «антар-яги» - внутрішнього поклоніння Богам-Прародителям українців, як і всіх індоєвропейців. Давньо-українська лексика типу: піє (співає), о (про), он той, зовох (звана), син непро-ноні дів гни (син Непри Нені Діви), сіан дегі (світло дня /з елементами санскриту/) з годин море тік мі (з годин море тікає /від/ мене) тощо. А такі слова давніх тео-укрів, як кантро, нона, сфоенто, ної, вазо, вазойет, номе, ста, става, сол, контеса, гранде, інносіто, що трансформувалось в «інносенте» і ввійдуть спочатку в етруску, а згодом і в італійську та інші романо-германські мови. Решта слів лексичного запасу написів відносяться до спадкоємної культури давньоукраїнської (давноскіфської) мови і санскриту [1,с. 221-224].

Сей атеріал проливає світло на джерела виникнення знаменитого таємничого «Сівого письма», безперечно дотичного до відомих науці етрусських «Сівілиних книг». Зробимо резюме, яке цілком і повністю узгоджується з висновками книги «Золота Булава», розділ «Етруски і Україна Трипільська»: Отже, все – і міфологія, і мистецтво, і обряди спалення небіжчиків з екологічною й теологічною метою, і спортивні та весняно-обрядові молодіжні ігри й забави, любов до густої щедрої орнаментики хатнього живопису, одягу і ремісничих та мистецьких виробів із глини, срібла, бронзи й золота; Етрусські гари, Скіфські гірки; Етрусські та Скіфські жіночі прикраси і символіка царів та жреців. «Троянь», або «Трисуття» державного устрою в Етрурії (Etruria Meridionale, Etruria Settentrionale, Etruria Centrale), а також Індії й у Царських Скіфів (Скіфи-Орачі, Скіфи-Пастухи і Царські Скіфи, або Скіфи-Елліни)[1,с.160].

Тотожність етрусських та скіфських підземних курганних сантуаріїв–дромосів, однакова традиція етрусських курій та скіфо–козацьких куренів, тотожність Мов Етрурії та Скіфії – все це єдиний індоєвропейський духовно–цивілізаційний спадок трьох справді братніх народів одного етнічного Древа Індоєвропейців: Італійського, Індійського та Українського. Саме у цьому синтезі духо–матеріального Космосу якнайяскравіше виражено Духовний Код Індо–Європейців. Саме тому наступний круглий стіл ми пропонуємо присвятити темі «Україна–Індія – діалог культур і духовність». А в резюме сьогодишнього круглого столу «Італо–Українські взаємозв'язки в галузі культури, освіти і духовності» ми пропонуємо внести пункт: «Розпочати спільні італо-українські наукові етноісторичні експедиції з метою поглибленого сучасного вивчення давніх культурних взаємин для уточнення дати початку і закінчення власне історії Етрурії, задля написання істинної історії Італії та України заради процвітання духовності обох народів». Другий момент торкає оголошеного ЮНЕСКО 300-річного ювілею великого українського поета і філософа-Пророка Григорія Савича Сковороди, котрий мандрував усією Європою і в складі імператорської Комісії був перекладачем при закупках знаменитого італійського сиру «Parmiggiano Reggiano». Крім того він напевне слухав лекції у Флорентійському та Болонському університетах, а можливо й сам читав лекції. Хотілося б, щоб італійська сторона допомогла нам і ЮНЕСКО і в цьому. Крім того, є жива необхідність прочитати цикл лекцій, присвячених творчості цього геніального мудреця-мандрівника в усіх університетах Італії, яку він так любив. Зокрема, у Сьєні, Фіренце, Пізі, Римі, Болоньї, Пармі, Мілано, Женові, Туріно, Тренто, Кальярі, Наполі, на о. Січілія та ін. Духовні пророцтва «Пізнай Себе Самого» і «Духовне Просвітлення, або Друге народження» знаменитого на весь світ українського мудреця в основній суті були пізніше розгорнуті італійським філософом Антоніно Аніле у його фундаментальній книзі «Questo e l'Uomo!» (1944 р.) [6,с.12-14].

Міркуємо, що було б слушним наступний круглий стіл в Італії присвятити духовним пророцтвам Антоніно Аніле та Григорія Сковороди та значення їхньої творчості для творення нової сучасної європейської людини «Номо Spiritus» через «Духовне Просвітлення Сковороди», що абсолютно суголосне сучасній дисципліні, офіційного партнера ЮНЕСКО з 2010 року «Сахадж-Медитації». Момент третій. Свого часу автор цих рядків був у складі групи по відкриттю «Кафедри української словесності» при Пізанському університеті. Гадається, є всі підстави для доведення цієї благодійної для італо-українських взаємозв'язків у галузі культури, освіти і науки до завершеного кінця [1,с.150-160].

Сьогоднішній діалог культур України й Італії відбувається, дякуючи Львівському Ставропігіону , в руслі інтеграції України в Об'єднану Європу, а також виражених ЮНЕСКО принципів інтеграції народів та їхніх культур заради Просвітлення і Миру на всій планеті Земля [7,с. 23-37].

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Хитрук Василь. Золота Булава.- Київ, Сучасний письменник, 2012 р., Гл. Х. Етруски і Україна Трипільська (сс..156-172).
- 2.Хитрук Василь. Оракул Духа – Григорій Сковорода. - Львів «Ставропігон», 2013 р.
3. «Керченський лапідарій». Бібліотека кам'яних книжок у сіті (місті). - Керч, Крим, Україна.
- 4.Virgilio Nasone. Eneide. - Napoli, Italia
- 5.Calabri Mara. Piccola guida alla Toscana Etrusca. - Firenze, 1985.
- 6.Anile Antonino. Questo e l'Uomo! - Milano, 1944.
- 7.Garzanti Aldo. Il libro Garzanti della storia. - Milano, 1971.

Василий Хитрук

Украино-Итальянские параллели культур за три последних тысячелетия

Аннотация: В статье «Украино-Итальянские параллели культур за три последних тысячелетия. Доклад на Международном круглом столе «Украина-Италия: Диалог культур» исследователь Василий Хитрук дает синтез украино-этрusco-итальянских параллелей культур в искусстве, создании государства и высокой религии (поклонение Матери Универсальной MaTata). «Когда вся Западная Европа считает романов своими учителями, зато учителями романов выступили исторические этруски, а учителями этрусков были давние украинцы–тео-укри».

Ключевые слова: Украина-Итальянские параллели культур, Украина-Италия.

Vasyl Khitruk

Ukrainian-Italian parallels of cultures are for three last millenniums.

Annotation: in the article the «Ukrainian-Italian parallels of cultures are for three last millenniums. Lecture on International round table «Ukraine-Italy: A researcher Vasyl Khitruk gives the dialog of cultures» synthesis Ukraino-etrusco-italian parallels of cultures in an art, creation of the state and high religion (worship of Mother Universal MaTata). «When all Western Europe considers novels by the teachers, but historical etruscans came forward the teachers of novels, and the teachers of etruscans were old Ukrainians – teo-ukri».

Key words: Ukrainian-Italian parallels of cultures, Ukraine-Italy.

Ziemia Przemyska: usytuowanie geograficzne, skład etniczny oraz relacje ukraińsko-polskie do zakończenia I wojny światowej

Streszczenie: W artykule zostanie przedstawiony zakres geograficzny Ziemi Przemyskiej i skład narodowościowy. Główna część została poświęcona rozwojowi dosyć skomplikowanych stosunków polsko-ukraińskich do zakończenia I wojny światowej na badanym terenie.

Słowa kluczowe: Ziemia Przemyska, obszar geograficzny, relacje polsko-ukraińskie.

Polska i Ukraina od wieków pozostają ze sobą w splocie skomplikowanych relacji - nie tylko ze względu na bliskość geograficzną, ale również w wyniku wydarzeń historycznych, które miały miejsce w tej części Europy. Artykuł został poświęcony problematyce stosunków polsko-ukraińskich do zakończenia I wojny światowej, które rozwijały się w różnym tempie i z różną intensywnością, co przyczyniło się do ukształtowania zarówno pozytywnych jak i negatywnych stereotypów.

W artykule została dokonana analiza relacji polsko-ukraińskich na terenie Ziemi Przemyskiej od XIV do XX wieku. Obszar badawczy został wybrany za względu na jego strategiczne usytuowanie dla obu państw.

Usytuowanie geograficzno-administracyjne

Oficjalnie termin *Ziemia Przemyska*, jako jednostka administracyjna, był używany w okresie I Rzeczypospolitej (1340-1772), kiedy ziemie te należały do Korony Polskiej, a właściwie – województwa ruskiego. Ziemia Przemyska obejmuje oprócz obecnych terenów powiatu przemyskiego także jego „dawne obszary”, co świadczy o większym zasięgu terytorialnym. Według definicji z Encyklopedii Kresów, „Ziemia Przemyska – region historyczny w obrębie województwa ruskiego, stanowiący obiekt rywalizacji między Rusią a Polską, głównie ze względu na lokalizację Przemyśla przy głównym szlaku handlowym, łączącym Wschód z Zachodem. W jej granicach leżą powiaty Samborski, Medycki, Stryjski, a starostwem głównym było miasto Przemyśl” [14, s.37].

Ziemia Przemyska objęła dwie różne jednostki geograficzne: właściwy powiat przemyski w dorzeczu Sanu na wschód od Wisły, którego naturalnym dopełnieniem miał być powiat sanocki, oraz grupę trzech drobnych powiatów (staroruskich wołości): Sambir Drohobycz, Stryj w dorzeczu górnego Dniestru [4, s. 42].

Na mapie 1 przedstawiono obszar dawnego województwa przemyskiego.

Źródło: A. S. Fenczak, S. Stępień, *Przemyśl jako regionalne centrum administracyjne – zarys dziejów*, „Studia Przemyskie”, T- I, Przemyśl 1993, s. 43.

Tysiącletni Przemyśl był jednym z najstarszych miast Rzeczypospolitej Polskiej. W literaturze występuje pod inną nazwą – *Nadsanie*, wskazującą na geograficzne położenie nad rzeką San. Miasto to znajduje się w południowo-wschodniej części państwa i jest stolicą powiatu przemyskiego.

Na podstawie reformy administracyjnej, od 1999 roku województwo przemyskie zostało zlikwidowane, a jego tereny wchodzi obecnie do składu województwa podkarpackiego [20, s. 45]

Według kronik Jana Długosza i przekazów dziejowych, historia Przemyśla sięga VII wieku. Legenda głosi, że w tamtych czasach osiedlały się tam plemiona Chorwatów-Lachów, które oddzielone były puszcą od sąsiednich szczepów (plemienia). Jeden z mieszkańców, Leszek Przemyśl, podczas napadów Pieczyngów i Berendowiczów, wyróżnił się sztuką dowodzenia i osobistą odwagą. Dzięki tym zaletom, lud obrał go wodzem plemienia i na jego cześć obszar ten nazwano Przemyślem. O wiodącej roli miasta, jako głównego szlaku handlowego, świadczą wzmianki w źródłach arabskich (Ibrahim ibn Jakub – 965-973 rok) i hebrajskich (Jehuda Ha-Kohen XI w.), w których jest mowa o istnieniu miejscowości Primusz (Przemyśl), osady żydowskiej [22, s.4].

Według badań archeologa Michała Parczewskiego, był to ważny gród słowiańskiego plemienia Lędzian, który utrzymywał ścisły kontakt z największym w tych czasach ugrupowaniem słowiańskim mieszkającym po drugiej stronie Karpat – Państwem Wielkomorawskim oraz z Madziarami - wojowniczymi plemionami w Dolinie Panońskiej.

W latach 70. X wieku, Lędzianie zostali przyłączeni do państwa czeskiego, jednak przebywali pod jego „opieką” niecałych 10 lat. Kronikarz kijowski, Nestor w 981 roku w swojej pracy *Powieść minionych lat* pisze: „Idzie Włodzimierz, książę kijowski z dynastii Rurykowiczów, na Lachów i opanował ich ogrody Przemyśl, Czerwień i inne”².

² За Нестор Літописець, *Повість Минувших Літ*, Київ XV століття

Mapa 1. Dawne tereny województwa przemyskiego

Herb miasta przedstawia na tle błękitnej tarczy krocącego czarnego niedźwiedzia nad którym widnieje złoty, równoramienny krzyż. Nad tarczą znajduje się złota, otwarta, królewska korona, pod nią napis *Libera Regia Civitas*, co w tłumaczeniu oznacza *Wolne Królewskie Miasto* [12]. Krocząca niedźwiedzica Ursula jest uważana za obrończyni Przemyśla [16, s. 54-54]. Herb powstał w 2 poł. XIV wieku i był wystawiany na dokumentach wydawanych przez kancelarię miejską [2].

Ziemia Przemyska posiada odrębny herb. Po raz pierwszy na tym obszarze biały orzeł przyozdobiony koroną wystąpił w 1290 roku na tarczy króla Przemyśla II, który poddał się misji zjednoczenia Królestwa Polskiego. Jan Długosz

w XV wieku opisał w swych słynnych *Kronikach* przebieg bitwy pod Grunwaldem, w której opisał wygląd Chorągwi Ziemi Przemyskiej, która miała w herbie żółtego orła na niebieskim polu z dwoma odwróconymi od siebie głowami ze złotą królewską koroną. Dwugłowy orzeł w polskiej heraldyce pojawia się bardzo rzadko i jest świadectwem wpływów wschodnich (herb Rosji) [3, s.155].

Przemyśl odgrywał istotną rolę na arenie międzynarodowej na przełomie XIX/XX wieku, pełniąc zadanie głównego ogniwa we wschodnim systemie obronnym Austro-Węgier. Miasto zostało otoczone ciągłą linią wałów ziemnych o długości 15 km, wzmocnionych około 45 bastionami, fortami, kleszczami i bramami na obwodzie 45 km [24, s.10-11]. Inne umocnienia znajdowały się 2-3 km od centrum miasta i powiązane były z Sanem. Dwa forty zbudowane na wzgórzach Zniesienie i Winna Góra stanowiły centralne ośrodki obrony. Podczas I wojny światowej, twierdza była trzykrotnie oblegana, co przyczyniło się do nadania jej statusu jednej z trzech największych w Europie (po Antwerpii i Verdun). Dzięki fortom, Przemyśl w latach 1914-1915 był w stanie zatrzymać 300 tys. armię rosyjską, co na pewien czas postawiło pod znakiem zapytania dalsze losy wojny [24, s.3].

Biorąc pod uwagę obszar województwa podkarpackiego, w Przemyśle znajduje się największa liczba obiektów zabytkowych. Swoją siedzibę ma tutaj Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. Większość zabytków Przemyśla mieści się w Starym Mieście, które obecnie jest południowo - zachodnią częścią śródmieścia. Największą wartość historyczną mają kamienice z XVI i XVII wieku, architektura Urzędu Miasta i Województwa, ułamkowe relikty zamku Przemyskiego. Najstarszym zabytkiem sakralnym tego regionu jest Bazylika Przemyska. Katedra jest budowlą, łącząca dwa style, a mianowicie barok i gotyk. W mieście znajduje się około 15 kościołów należących do trzech wyznań: rzymskokatolickiej, grekokatolickiej i prawosławnej. Karolina Domagalska charakteryzuje tę sytuację następująco: „Funkcjonowanie w środowiskach religijnych w Przemyśle jest dyplomatycznym wyzwaniem. (...) Nie przynależę do żadnego kościoła, chodzę tam, gdzie mam ochotę. Ale to nie jest popularna postawa, tutaj każdy chodzi tam, gdzie należy, jak Polak, to rzymski katolik, jak Ukrainiec, to grekokatolik” [6].

Skład narodowościowy

Ziemia Przemyska charakteryzuje się wieloetniczną społecznością, sięgającą swymi korzeniami dawnej historii. Rusini i Polacy stanowili zdecydowaną większość ludności. Oprócz nich tereny te zamieszkiwali Żydzi, Niemcy oraz inne mniejszości. Istotną kwestię dla państwa polskiego oraz Galicji stanowił lud ukraiński. Była to najliczniejsza grupa etniczna, która nieustannie walczyła o niepodległość i nie mogła pogodzić się z polityką polską. Należy również pamiętać, że ziemia przemyska stanowiła kiedyś tę część województwa ruskiego, gdzie najszybciej postępowała polonizacja i katolizacja. Za czasów Jana III Sobieskiego ponad połowę ludności można było uznać za Polaków [4, s.22].

Polski historyk, Henryk Wereszycki pisał: „Sam fakt, że dwa ruchy narodowe wybrały jedną prowincję za swój „Piemont” nieuchronnie prowadził do polsko-ukraińskiego konfliktu: Galicja nie mogła być podstawą terytorialną jednocześnie dla dwóch państw – polskiego i ukraińskiego” [27, s.43]. Jarosław Hrycak, historyk z Ukrainy, charakteryzował ten teren następująco: „Tu, w Galicji jest ten punkt archimedesowy, za pomocą którego Rusin (Ukrainiec) może z powodzeniem poruszyć swoją, a Polak swoją sprawę narodową” [10].

Ukraińcy nie byli uznawani za odrębny naród. Rosjanie traktowali ich jako grupę etniczną Rosji i nazywali ich „Małorosami”, z kolei Polacy - jako grupę etniczną Polski, posługującą się narzeczem rusińskim. Mimo tego, wyższe warstwy społeczeństwa ukraińskiego, m.in. szlachta, inteligencja, nie wstydzili się, a nawet chętnie wykazywali przynależność do klasy niższej [31, s.238]. Ukraiński publicysta Wasyl Podolyński opisywał sposób, w jaki na terenie Ziemi Przemyskiej traktowano język ukraiński słowami: „Jeżeli Polacy są Rysinami, i wręcz przeciwnie, to czy nie lepiej żeby język Rusiński (ukraiński) był językiem o powszechnym zasięgu? Jeżeli taka nasza propozycja wydaje się być śmieszną dla Polaków, to dlaczego my mamy poważnie traktować ich pretensje do nas, żebyśmy wyrzekli się naszego języka, ponieważ on i tak jest polskim” [1, s.52]?

Stanowiska historyków polskich prawie nie różniły się w tym czasie, co do kwestii związanej z traktowaniem przynależności narodowej Ukraińców. Feliks Konieczny odmówił im statusu nowoczesnego narodu, lecz nie kwestionował aspiracji narodowych, „(...) ponieważ nie każdy lud staje się narodem”. Andrzej Winnicki uważał, że takie grupy etniczne jak Ukraińcy i Białorusini mogą rozwijać się u boku silniejszego partnera, jak np. Polska. Jednak akceptował ich odrębność i nie wykluczał, że w przyszłości osiągną „właściwości narodu” [28, s.225-226]. Bolesław Limanowski uznawał odrębność Ukraińców, lecz nie uważał ich sensu stricto za naród. Tą odrębność traktował raczej jako „(...) właściwość ducha narodu” [17, s.425]. W odróżnieniu do większości historyków, Natalia Gąsiorowska nie unikała pojęć: „ukraińscy”, „ukraiński” i traktowała ich jako narodowość [9, s.84].

Bez względu na liczne antagonizmy narodowościowe, ludność polska i ukraińska od X wieku przebywała w dość „ściśłych relacjach”. Żona Włodzimierza Wielkiego była Polką, a syn Bolesława Chrobrego ożenił się z Ukrainką. Pozytywne nastawienie do Ukraińców Kazimierza Wielkiego (Rex Rusi) i Władysława Jagiełły (jego mama Julianna była Rusinka), przyczyniło się do rozwoju polskiej i ukraińskiej kultury, nawzajem się wzbogacającej. Pod koniec XVI wieku doszło do konfliktów etnicznych między Polakami i Ukraińcami. Grono literatów polskich: Juliusz Słowacki, Józef Bohdan Zaleski, Seweryn Goszczyński, Anton Malczewski, Adam

Mickiewicz oraz ukraińskich: Wernyhora, Petro Hulak- Artemowski, Taras Szewczenko, Karl Lypynski, Iwan Franko opisywało ich niezwykle złożone stosunki. Ukraina wywierała znaczny wpływ na światopogląd i formowanie się literackiego stylu Juliusza Słowackiego, który biegle posługiwał się językiem ukraińskim oraz dobrze znał historię Ukrainy, nazywając ją drugą mamą [9, s.158].

Unia kościelna w 1863 roku przyczyniła się do wzrostu mieszanych ślubów, małżonkowie z różnych nacji i przekonań religijnych, mogli zachować swoją przynależność obrządkową. Zgodnie z tym porozumieniem, obrzęd religijny odbywał się na podstawie przynależności do określonej wiary małżonki (prawosławie czy katolicyzm). Według założenia unijnego, córki z małżeństwa ukraińsko - polskiego zapisywano do cerkwi, a z kolei synów - do kościoła. Oznaczało to, że podział etniczny przechodził z pokolenia na pokolenie, czego społeczność międzynarodowa wówczas jeszcze nie doświadczyła na taką skalę. Ilość ślubów mieszanych do lat 30. XX wieku nieustannie wzrastała. Powszechnie utarło się żartobliwe powiedzenie, że granica pomiędzy Polakami a Ukraińcami przebiega przez małżeńskie łóżce. Nawet w czasach największych konfliktów narodowościowych, ilość takich ślubów nie zmniejszała się, mimo negatywnej opinii na ten temat zarówno polskich, jak i ukraińskich nacjonalistów [26, s.29].

Bardzo dobrym przykładem mieszanych ślubów może być rodzina Szeptyckich. Andrzej Szeptycki był metropolitą cerkwi grekokatolickiej, wybitnym przedstawicielem społeczności ukraińskiej, uważany przez Polaków za jednego z ukraińskich patriotów, natomiast jego brat, Stanisław Szeptycki, dowódca Legionów Polskich w latach 1916-1917, szef Sztabu Generalnego WP oraz były minister spraw wojskowych, był uznawany za patriotę Polski [5, s.16].

Wyznania religijne zawsze były podzielone na 3 zasadnicze grupy: rzymskokatolickie, grekokatolickie i mojżeszowe. Najbardziej wiarygodne są dane, według austriackiego spisu z roku 1910. Wówczas ludność ogółem stanowiła 54 078 osób, z czego rzymskokatolicka – 25 306, grekokatolicka – 12 018, a mojżeszowska – 16 062 [15, s.81].

W wyniku Aktu 5 listopada 1916 roku o powstaniu państwa polskiego po zakończeniu I wojny światowej przez Franciszka Józefa i Wilhelma II, liczebność Ukraińców na Ziemi Przemyskiej nieco się zmniejszyła. Spora część ludności przeniosła się na tereny bliższe Galicji Wschodniej, w celu kontynuacji walki o niepodległość. Niemal natychmiast liczba ludności żydowskiej wzrosła. W 1910 roku stanowiła ona 29,7% (16 062 tys.) ludności miasta, a w 1921 roku - już o 8,6% więcej [26, s.32]. Sytuacja po I wojnie światowej, rozpoczęła nowy etap stosunków polsko-ukraińskich, charakteryzujący się krwawymi bratobójczymi wojnami, co stanowiło jedną z najciemniejszych plam w historii sąsiadujących narodów. Na początku XI wieku, kiedy pojawiły się pierwsze wzmianki o faktorii żydowskiej, napisane przez rabiego Jehudy benMeira ha-Kohena, odbyło się zasiedlenie terenu przez Żydów. Następnie korzystali oni z praw, udzielonym im przez władców. Król Kazimierz Wielki w 1367 roku wydał dokument, który pozwalał Żydom na osiedlenie się w miastach Małopolski i Rusi Czerwonej. Od króla Zygmunta Augusta uzyskali uprawnienia do swobodnego obsadzenia miasta i wolnego handlu [15, s.81]. Zajmowali się oni przeważnie handlem na terenie Rybnego Placu. Żydzi utrzymywali własną religię, która nie była kwestionowana przez władzę. Taka polityka pozwoliła na powstanie, w 1594 roku, synagogi żydowskiej. W celu sprawnego funkcjonowania religii, zbudowane zostały inne, nie mniej istotne obiekty: łaźnia i mykwa dla kobiet, koszerne rzeźnia, piekarnia mac, szkoła i dom kahalny. Poza murami miasta zbudowano cmentarz żydowski, nazywany przez Żydów kirkutem lub okopiskiem [26, s.25].

Osadnicy niemieccy przybyli do Przemyśla w XIII wieku i przez dwa następne stulecia stanowili ponad połowę rajców miejskich. Pierwszym, stałym biskupem rzymskokatolickim w 1379 roku, został franciszkanin Eryk z Winsen. Niemcy zachowali swój silny wpływ na Ziemi Przemyskiej aż do XVII wieku, kiedy rozpoczął się etap polonizacji. Od chwili pierwszego rozbioru Polski przez kolejne 146 lat miasto było pod panowaniem austriackim, czyli procesy germanizowania Przemyśla trwały aż do połowy XIX wieku. Istotną rolę w tym procesie odegrali urzędnicy i wojskowi [26, s.29].

Przemyśl jest domem nie tylko dla Polaków i Ukraińców, ale i dla innych mniejszości narodowych. Nie jest łatwo określić w ilu procentach miasto jest polskie, żydowskie czy ukraińskie. Niemniej jednak sam fakt wieloetniczności miasta jest godnym podziwu, ponieważ każda mentalność, tradycja, język i inne charakterystyczne cechy każdej nacji zostawiły ślad w historii, kulturze oraz architekturze Przemyśla. Tylko poprzez zrozumienie roli, jaką w przeszłości odegrały te różne nacje, można odtworzyć dzieje miasta i pojąć jego kulturę.

Historia polityczna regionu w średniowieczu

Historia polityczna regionu jest bogata i wielopłaszczyznowa. Ciągła zmiana właścicieli wpłynęła w znaczącym stopniu na kształtowanie własnej tożsamości oraz przynależności państwowej. Nie można do końca zrozumieć obecnego wizerunku oraz licznych sporów, bez uwzględnienia okresów historycznych. Znany i szanowany ukraiński pisarz i reżyser O. Dowżenko pisał: „Naród, który nie zna swej historii, jest narodem niewidomych” [7, s.3].

Okres od X do XIV wieku był epoką walk feudalno-dynastycznych między dynastiami trzech sąsiednich państw: Rusi Kijowskiej, Polski i Węgier. Należy zdawać sobie sprawę, że historia Rusi jest bardzo istotna, ponieważ państwo to bezpośrednio przyczyniło się do współczesnego kształtu Europy [18, s.150].

Dzięki Bolesławowi Chrobremu, miasto ponownie zostało przyłączone do Polski w 1018 roku, podczas słynnej wyprawy kijowskiej. Trwało to stosunkowo krótko, ponieważ w 1031 roku kijowski książę Jarosław I Mądry zdobył z powrotem ten teren i podzielił go między swych synów, zgodnie ze zwyczajem. Poprzez swoją ciągłą rywalizację o władzę w Kijowie przyspieszyli oni proces osłabienia Rusi. Korzystając z wewnętrznej niestabilności prapradawnej Ukrainy, polski król Bolesław Śmiały w 1071 roku, odebrał tę ziemię i przyłączył ją do państwa polskiego. Rusiński książę³ z dynastii Rurykowiczów, Ruryk Rościszlawowicz, w latach 1086-1087 na odzyskanych terenach stworzył osobne księstwo, którego stolicą został Przemyśl [8 s.10].

Sytuacja uległa zmianie w 1141 roku, kiedy stolica Rusi Galicyjskiej została przeniesiona do ukraińskiego miasta Halicza, Przemyśl nadal pełnił ważną rolę ośrodka administracyjnego. Rywalizacja o władzę w Królestwie Halicyjskim między Polską, Węgrami a Rusią Kijewską toczyła się prawie cały wiek, aż do 1251 roku. W tym czasie tereny przechodziły z rąk do rąk walczących o nie państw, aż do czasu, gdy książę kijowski, Daniel Romanowicz, w 1253 roku w Drohiczynie przyjął koronę od papieża Innocentego IV i został mianowany królem Rusi Halickiej. Od tego czasu do 1324 roku rusińska dynastia Romanowiczów utrzymywała ciągłość władzy [26, s.17].

Przełomowym wydarzeniem było zamordowanie przez Tatarów księcia halickiego Bolesława Jerzego II Trojdenowicza, w wyniku czego król Kazimierz Wielki w 1340 roku opanował Ruś Halicką i przyłączył ją do Polski. Ze względu na więzi rodzinne z poprzednim władcą, króla obejmowało zarówno prawo do posiadania tronu (więzi rodzinne), jak i obowiązek dobrego rządzenia [26, s.19]. Pozostał on przy symbolicznej księstwie (moneta, herb), a ponadto aktywnie brał udział w życiu społecznym Rusi, walcząc w obronie interesów społeczeństwa rusińskiego. Dowodem jego zaangażowania w życie Rusinów były działania na rzecz odbudowy metropolii prawosławnej. Patriarcha konstantynopolski, Izydor Buchir, w 1371 roku zgodził się na jej powstanie w Haliczu. Po śmierci Kazimierza Wielkiego, Ruś Halicka ponownie stała się przedmiotem rywalizacji. Dopiero w 1385 roku spory pomiędzy Polską a Litwą o tą ziemię zostały rozstrzygnięte. Układ z Krewa, uprawomocniony małżeństwem polskiej królowej Jadwigi i litewskiego księcia Władysława Jagiełły, spowodował przyłączenie Litwy do Polski. Polityka Polski nie była na tyle liberalna w stosunku do Ukrainy, co znacznie odróżniało ją od przychylnych rządów litewskich [25, s.42]. Dwa lata później, większa część Rusi Halicko-Włodzimierskiej – ziemia przemyska, sanocka, lwowska i halicka – została przyłączona z powrotem do Korony Polskiej, dzięki wyprawie zorganizowanej pod przywództwem Jadwigi. Władysław Jagiełło, jej mąż, wielki książę litewski, otoczył Przemyśl szczególną opieką. W październiku 1389 roku nadał miastu prawa magdeburskie, a także określił dokładny obszar – 100 łanów (2 240 ha), ustanowił coroczny 8-dniowy jarmark oraz inne przywileje. Konsekwencją powyższych działań było wzmocnienie roli samorządu miejskiego oraz przyspieszenie tempa rozwoju gospodarczego [25, s.52].

Na przełomie XIV/XV wieku, Przemyśl wszedł w skład województwa ruskiego, utworzonego przez Władysława Jagiełłę [11, s.58]. Decydującą rolę w historii Przemyśla odegrał traktat pokojowy z 1412 roku, podpisany w Lubowli, między Władysławem Jagiełłą a Zygmuntem Luksemburskim. Układ zawierał następujące postanowienie: po upływie 5 lat od śmierci władców, Ruś Halicka i Podole pozostaną własnością Korony Polskiej. W ramach tego porozumienia, region nieprzerwanie znajdował się pod opieką Polski od 1434 roku, przez prawie trzy stulecia [22, s.5-6].

Ziemia Przemyska, poprzez swoje geograficzne położenie, bardzo „cierpiała” z powodu nieustających napadów Tatarów oraz Wołochów. Tragicznym był rok 1498, w którym miasto zostało obrabowane i spalone przez żołnierzy wołoskiego gospodarza Stefana Wielkiego [22, s.9].

³ Poważny problem stanowi kwestia zrozumienia i odmiany słowa Rusin. Niektórzy badacze utożsamiają „Rusinię” z Rosjanami, co stanowi istotny błąd. Przymiotnik „ruski”, który jest poprawnie użyty w odniesieniu do Ukraińców, często kojarzy się z Rosjanami, całkiem innym narodem, zamieszkującym teren na wschód od Ukrainy. W. Serczyk w swej książce *Historia Ukrainy* niejednokrotnie używa słowa ruski w stosunku do mieszkańców dawnych terenów Ukrainy: polsko-ruska ugoda (s.221), zarząd ruskich gmin, ludność ruska (s.677). J. Zdrada w książce *Historia Polski 1795-1914* też stosuje określenie „ludność ruska”, opisując Ukraińców na terenie Galicji. Ukraiński publicysta i naczelny redaktor „Krytyki” w książce *Wiele twarzy Ukrainy* I. Chruścińskiej i P. Tymy zwrócił uwagę na ten problem. „...między Rusią a Rosją taka sama różnica, jak pomiędzy Rumunią a Włochami czy Bretanią a Brytanią... Niestety ta terminologia działa przeciwko Ukraińcom... W językach angielskim i francuskim dla przykładu nie można nawet wprowadzić innego terminu, aby rozróżnić „Ruś”, „ruski” od „Rosji”, „rosyjski”. (s.89)” W pracy będzie nadal się używać termin Rusini, jako prapradawne określenie Ukraińców.

Dzieje nowożytne

Przemyśl od XVI do połowy XVII wieku znajdował się na szczycie swego rozkwitu i stał się jednym z największych i najbogatszych miast Polski. Liczba mieszkańców w 1521 roku wynosiła około 2 tys. osób [23, s.33]. Handel odegrał znaczącą rolę w rozwoju tego obszaru. W roku 1525 Zygmund I, zezwolił właścicielom miasta pobierać myto od przywożonych towarów. Nie zostali pominięci również mieszcianie (Ukraińcy, Polacy, Litwini), którzy w 1550 roku otrzymali od Zygmunta Augusta możliwość wolnego handlu na terytorium całego królestwa [18, s.245].

Niestety, liczne nieszczęścia nie omijały tej ziemi również i podczas „złotego okresu”. Miasto zostało poważnie zrujnowane przez napady sąsiada wołoskiego, władcę Kantemira Murza, współdziałającego z Tatarami. Kolejnym ciosem dla Przemyśla był okres szwedzkiego potopu. Szwedzi w 1656 roku przekroczyli San i rozpoczęli ataki na miasto, zawrócili jednak z obawy przed wojskiem Stefana Czarnieckiego, które pospieszyło na pomoc Polakom. Nowe kataklizmy zagroziły miastu, z chwilą gdy książę siedmiogrodzki Jerzy II Rakoczy wkroczył na terytorium Medyki oraz Torek. Zdolność mieszkańców do obrony była bardzo ograniczona z powodu ogromnych strat w ludności. W celu uwolnienia się przed nadchodzącym niebezpieczeństwem, obywatele oddzielili miasto głębokim podkopem, który został napełniony wodą [19, s.61].

Problem nie polegał jedynie na ingerencji zewnętrznej – toczyły się również wojny domowe. Od roku 1596 trwał konflikt na tle religijnym pomiędzy zwolennikami unii brzeskiej (unitami), a wyznawcami prawosławia. Chodziło nie tylko o sprawy religijne, a także o interesy gospodarcze, społeczne i polityczne państwa polskiego [25, s. 61]. Unia zawarta była bez porozumienia z Rusinami, zamieszkującymi tereny Rzeczypospolitej, co przyczyniło się do zaostrzenia konfliktu społecznego. Zdecydowana większość przeciwników nie tylko odrzuciła unię (na mocy której jedyną prawomocną religią został ogłoszony katolicyzm), ale także utworzyła własną, wówczas nielegalną hierarchię prawosławną. Opozycja była na tyle silna, że uniemożliwiła spokojne wprowadzenie unii. Zwrócił na to uwagę Zbigniew Wójcik w swej książce pt. *Dzikie Pola w Ogniu*: „Po unii brzeskiej mamy do czynienia z jednej strony z hierarchią bez wiernych, a drugiej – z wiernymi bez hierarchii” [25, s. 63].

W celu zdobycia wolności i swobody praw, oburzeni Rusini znaleźli sojuszników w wojsku kozackim. Powyższe porozumienie religijne można interpretować jako bezpośrednią przyczynę powstania Ukraińców przeciw „odgórnej” polityce państwowej. Istotną rolę odgrywała polityka kulturowa, która miała na celu całkowitą likwidację języków mniejszości, w tym też ukraińskiego [29, s.292]. Wielkim zagrożeniem był Bohdan Chmielnicki, który w 1648 roku z oddziałem Kozaków zbliżył się do miasta. Nie zrealizował on swoich zamiarów, ponieważ wojska ukraińskie zostały rozbite przez akcję dziedzica Żurawicy – Karola Korniaika. Powstanie (w ukraińskich podręcznikach historycznych występuje pod nazwą Nacjonalno-Wyzwoleńczej Wojny) zakończyło się dopiero w 1657 roku po śmierci Chmielnickiego. Od tego momentu nadzieje na uzyskanie niezależności Ukrainy gasły z dnia na dzień. Interesy obywateli Ziemi Przemyskiej nie miały już swego obrońcy. Rusini zostali całkowicie oddani w ręce polskich władców [29, s. 418].

Znaczącym wydarzeniem był kryzys gospodarczo-kulturowy w regionie. Niezgodnie z przywilejami wolnego handlu, zawody przeprowadzane w prywatnych rezydencjach miejskich, doprowadziły do pogorszenia się stanu rzemiosła cechowego. Członkami samorządów miejskich byli wówczas rajcy, ławnicy oraz skłóceni ze sobą mieszkańcy, co w konsekwencji przyczyniło się do zmniejszenia autorytetu rady. Życie kulturalne i oświatowe zostało zdegradowane do takiego stopnia, że niektórzy radni, a czasami nawet burmistrzowie, nie potrafili się nawet podpisać. Wysokie zubożenie miasta spowodowało migrację mieszkańców, co w efekcie doprowadziło do wyludnienia terenu. W takim stanie Ziemia Przemyska zastała w 1772 roku pierwszy rozbiór Polski [23, s. 35].

Nowi gospodarze regionu, władcy austriaccy, natychmiast zaczęli reformowanie miast, a zwłaszcza Przemyśla. Wbrew woli mieszkańców, zmianie uległ herb (niedźwiedzica Urszula), a językiem urzędowym stał się niemiecki. Mury obronne, baszty, zabytkowy ratusz w rynku, bramy, liczne klasztory i również kościoły uległy rozbiorowi. Przemyśl w 1778 roku stracił prawa „wolnego królewskiego miasta”, ponieważ został sprzedany przez rząd austriacki hrabiemu Ignacemu Cetnerowi z Krakowca. Dopiero liczne petycje ludu spowodowały, że w 1789 roku rząd odkupił terytorium od Ignacego za 106 998 florenów i ponownie przyznał mu prawa wolnego miasta [22, s.8]. Podczas panowania Austriaków, kultura polska i innych mniejszości była tłamszona na różny sposób, a przemysł i gospodarka w ogóle się nie rozwijały. Inspirowana totalnym niezadowoleniem młodzież oraz część wojska zaczęły tworzyć nielegalne związki, organizując akcje nie pokory i próby obalenia władzy. W mieście aktywnie działały organizacje: *Młoda Sarmacja*, *Wolni Haliczanie* oraz *Stowarzyszenie Ludu Polskiego*. Należeli do nich walczący o autonomię regionu Polacy, Ukraińcy, Węgrzy, Czesi, Chorwaci, Niemcy. Podczas rządów austriackich, zdarzało się, że mniejszości chwilowo zdobywały kontrolę nad terytorium. Wojskowa interwencja Józefa Poniatowskiego w 1867 roku oraz powstanie studentów w 1831 roku, mogą być tego przykładami [30, s. 544].

Do zakończenia I wojny światowej

W II połowie XIX wieku sytuacja polityczna w Galicji jeszcze bardziej się skomplikowała. Dążenia ludu do uzyskania swobód demokratycznych oraz zniesienia

pańszczyzny, ponownie zostały pogwałcone w okresie Wiosny Ludów (1848). Wówczas, policja miejska w celu zastraszenia rozbiła Gwardię Narodową [4, s. 89].

Pomimo klęski powstańców w dniu 23 kwietnia 1848 roku, Gubernator Galicji Franciszek von Stadion ogłosił zniesienie pańszczyzny. Galicja otrzymała statut krajowy oraz ordynację wyborczą w oparciu o wydaną w 1861 roku przez Schmerlinga, sekretarza stanu w Austrii, Konstytucję (tzw. patent lutowy, gdzie pozycja Polaków była bardzo uprzywilejowana). Takie ustępstwo nie zadowalało ludzi, dążyli oni nadal do uzyskania autonomii. Powstanie styczniowe z 1863 roku, pod przewodnictwem pułkownika Marcina Lelewela Borelowskiego z Rzeszowa, jeszcze bardziej inspirowało ochotników do walki. Powszechnie działały komitety rewolucyjno-propagandowe, publikując rewolucyjne pisma: *Straż*, *Ruch*, *Partyzant*. Po prawie 4 latach, dążenia ludności ziściły się: Galicja wraz z Ziemią Przemyską otrzymała autonomię [30, s.618]. Stało się to możliwe dzięki odejściu mieszkańców od idei uzyskania niepodległości na rzecz programu szerokiej autonomii w ramach sfederalizowanego państwa austriackiego. Wpływ lojalnego napastnika Gołuchowskiego doprowadził do uchwalenia petycji skierowanej do cesarza 10 grudnia 1866 roku, kończącej się słowami: „Przy Tobie Najjaśniejszy Panie stoimy i stać chcemy” [30, s. 628].

W rezultacie 28 września 1868 roku sejm austriacki uchwalił projekt rozszerzenia autonomii Galicji. Pojawiła się pierwsza konstytucja, na mocy której język polski stał się językiem urzędowym, a zarząd miasta i częściowy nadzór nad nim przeszedł w ręce Polaków [26, s. 15].

Wraz z uzyskaniem autonomii w Królestwie Galicyjskim zaczął formować się system partyjny, który pełnił rolę oficjalnego reprezentanta ludu. W 1868 roku w Przemyśle powstała pierwsza klasowa organizacja czeladników pod nazwą *Gwiazda*, która stała się kolebką socjalizmu. Niemal natychmiast władza rozpoczęła walkę z jej zwolennikami. Pierwsze aresztowania odbyły się już w 1879 roku. Z biegiem czasu działalność zwolenników polityki socjalistycznej nabrała prawnego charakteru. Pod zwierzchnictwem wybitnego polityka Józefa Piłsudskiego, w 1892 roku, powstała Polska Partia Socjalistyczna. Głównym jej postulatem było odzyskanie niepodległości Polski oraz wprowadzenie zasad demokratycznych. Współpraca z Rosją była odrzucona, ponieważ, zgodnie z przyjętymi przekonaniem, wschodni sąsiad stanowił dla partii największe niebezpieczeństwo. Poparcie miały zagwarantować Austro-Węgry w zamian za opowiedzenie się Polaków po ich stronie w okresie I wojny światowej. Na terenie zorganizowane były przez Ukraińców Legiony Strzelców Siczowych, które broniły razem z Piłsudskim granic Polski Wschodniej. Odmienne politykę stosował inny polski patriota Roman Dmowski. Postać tę w historii Polski przedstawia się niejednoznacznie. Z jednej strony jako patriotę, a z drugiej, jako zdrajcę narodowych interesów. Wynika to z faktu, że nie postulował on o niepodległość, lecz autonomię w ramach imperium rosyjskiego. Oprócz polskich partii, na terytorium tym, istniały także przedstawicielstwa ludu ukraińskiego, które miały na celu walkę o niepodległość. Największą z nich była Ukraińska Partia Narododemokratyczna utworzona w 1914 roku, z inicjatywy ukraińskiej inteligencji: Mychajła Hruszewskoho i Iwana Franka, prowadzących aktywne życie polityczne pisarzy [26, s. 489].

Podczas reformy wyborczej w 1905 roku we wschodniej części Galicji, zostały wprowadzone okręgi dwumandatowe, w celu wcześniejszego określenia ilości mandatów dla Ukraińców (28 na 106, podczas gdy Ukraińcy stanowili ponad 40% ludności). Przyczyniło się to do jeszcze większych napięć w społeczeństwie między ludem polskim, a ukraińskim, a przy tym - do ożywienia ruchu wolnościowego. Najwyższą wartość historyczną pełniły książki, które opisują dążenie Ukrainy do niepodległości: *Ukraina Irredenta* napisana przez Juliana Baczyńskiego w 1895 roku, oraz publikacja Mikołaja Michnowskiego w 1900 roku - *Ukraina Samodzielna* [25, s. 680].

Akt z 5 listopada 1916 roku, ogłoszony przez cesarzy Niemiec i Austrii zakładał, że po zakończeniu I wojny światowej, powstanie „samodzielne”, a nie „niepodległe” państwo polskie, przy udzielaniu wsparcia Polaków dla władz austriackich. Bez wątpienia ta nowość została różnie zinterpretowana w obu częściach Galicji (wschodniej i zachodniej). Pozytywnie ok. połowy Ukraińców, można opisać słowami działaczki społecznej Zofii Romanowiczowej: „My tu w Galicji powinniśmy stłumić ból i żal z powodu, że nie jesteśmy jeszcze wolni, a cieszyć się gorąco, że są nimi bracia nasi w Królestwie, że Galicja miała być polskim Piemontem, tak się długo zdawało, a teraz staje się nim Królestwo – że to pierwszy krok, podwaliny, a gmach wolności naszej stanie cały i wielki z pewnością” [21].

Ukraińska strona, 6 sierpnia 1914 roku, utworzyła własną formację wojskową pod nazwą Legion Strzelców Siczowych, która walczyła o niepodległość własnego państwa. Austriacy tolerowali ich działalność w Galicji, widząc w nich w przyszłości, jednostki zbrojne i wywiadowcze działające w ramach armii austriackiej. W zamian za wspólne uczestnictwo w walkach z Rosją oraz oddanie na rzecz Austriaków milion ton zboża, Franciszek Józef obiecał odstąpić znaczną część Galicji i Chełmszczyzny na rzecz Ukrainy. Józef Piłsudski w 1911 roku we Lwowie

w siedzibie Siczy (ukraińska wojskowa organizacja) wzywał do wspólnych z Polską przygotowań do wojny z Rosją, ponieważ „(...) cele zarówno Polaków, jak i Ukraińców są wspólne” [13].

Legion Strzelców Siczowych uczestniczył w I wojnie światowej. W 1916 roku stoczyli oni ciężką i krwawą, ale zwycięską bitwę na Łysoni, koło Brzeżan. We wrześniu 1917 roku walczyli w Bieszczadach, w Galicji Wschodniej i pod Bolechowem. W następstwie tego, że po zakończeniu I wojny światowej, ukraińskim żołnierzom nie była oddana obiecana część terytorium, zaczęli prowadzić aktywne akcje wojskowe przeciw ludności polskiej, co doprowadziło do wojny Polsko-Ukraińskiej w latach 1918-1920 [13].

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрусак М., Перемишль в історії України до 1918 р., [w:] Б. Загайкевич, Перемишль – західний бастион України, Нью-Йорк – Філадельфія 1961.
2. Błoński J., Galeria herbu Przemyśla, http://muzeum.przemysl.pl/rynek/index.php?option=com_content&view=article&id=75:galeria-herbu-przemysla&catid=19:wystawy-stase&Itemid=40, 1.05.2012.
3. Bender A., Orzeł biały w dziełach sztuki dekoracyjnej z czasów ostatnich Jagiellonów, [w:] Kresy Południowo-Wschodni, Przemyśl 2012.
4. Budziński T., Ziemia Przemyska, Olszanica 1995.
5. Chłopecki J., Mit Galicji w Nowej Europie, [w:] Krajobrazy Podkarpacia, pod red. W. Zina, Rzeszów 2004.
6. Domagalska K., Przemyśl dzieli nie tylko San, ale i historia, „Ukraiński Tydzień”, 11.03.2012.
7. Довженко О., Щоденник. 1939-1954, Книга перша, Донецьк 1942.
8. Fenczak A., Stępień S., Przemyśl jako regionalne centrum administracyjne – zarys dziejów, „Studia Przemyskie”, T- I, Przemyśl 1993.
9. Gąsiorowska N., Dzieje polski porozbiorowej z dwunastu obrazach, Warszawa 1918.
10. Hrycak J., Stosunki polsko-ukraińskie pod koniec XIX i na początku XX wieku, <http://www.poloniaruthenia.pl/materialy/Hrycak.pdf>, 12.03.2012.
11. Jabłoński A., Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym, T-VII, część 2, Warszawa 1903, s. 58.
12. Jaroszczak P., Przemyśl, Krótko o mieście, <http://www.kki.pl/piointf/przemysl/omiescie/omiescie.html>, 11.03.2012.
13. Koprowski M., Strzelcy Siczowi, <http://www.kresy.pl/kresopedia/historia/wojna-o-granice?zobacz/strzelcy-siczowi>, 1.04.2012.
14. Kluszczyński R., Encyklopedia Kresów, praca zbiorowa, Kraków 2010.
15. Kramarz W., Ludność Przemyśla w latach 1521-1921, Przemyśl 1930.
16. Krochmal J., Pieczęcie i herb miasta Przemyśla, Przemyśl 1997.
17. Limanowski B., Historia Demokracji Polski w epoce porozbiorowej, wyd. 3, Warszawa 1946.
18. Mączak A., Historia Europy, praca zbiorowa, Wrocław – Warszawa – Kraków 2006.
19. Motylewicz J., Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku, Przemyśl-Rzeszów 1993.
20. Orłowicz M., Ilustrowany przewodnik po Przemyślu i okolicy, Lwów-Przemyśl 1917, s. 45.
21. Romanowiczowa Z., Reakcja na wydanie aktu 5 listopada 1916 roku, XXWIEK.PL, Lwów 5-6 listopada 1916, 05.03.2012.
22. Róžański J., Przemyśl – Krasieczyn. Forty, Rzeszów 1980.
23. Róžański J., E 22 – przez Przeworsk, Jarosław, Przemyśl, Rzeszów 1986.
24. Róžański J., Forty. Twierdzy. Przemyśl, Przemyśl 1977.
25. Serczyk W., Historia Ukrainy, Wrocław 2009.
26. Stępień S., Etniczność galicyjskiego miasta. Przemyśl – dzieje wielokulturowości, jej utrata i próby odbudowy, Warszawa 2006.
27. Wereszycki H., Historia polityczna Polski 1864-1918, wyd. 2, Wrocław 1990.
28. Winnicki R., Idea narodu w myśli społecznej i politycznej endecji przed rokiem 1918, [w:] Idee i koncepcje narodu, Warszawa 1977.
29. Wójcik Z., Historia Powszechna XVI – XVII wiek, tom 3, Warszawa 1968.
30. Zdrada J., Historia Polski 1795-1814, Warszawa 2005.
31. Żywczyński M., Historia Powszechna 1780-1879, wyd. 2, Warszawa 1970.

Перемишська земля: географічне положення, склад населення та українсько-польські відносини до закінчення I світової війни

Анотація: В статті представлено географічне положення Перемишської землі та етнічний склад населення. Головна частина праці посвячена опису доволі непростих польсько-українських відносин до закінчення I світової війни на досліджуваній території.

Ключові слова: Перемишська земля, географічне положення, польсько-українські відносини.

The land of Przemyśl: geography, population and relations between Ukrainians and Poles until the end of World War I

Annotation: In this article was present location of the land of Przemyśl and ethnic composition of the population.

The main part is devoted to the description of complicated relations between Ukrainians and Poles until the end of World War I.

Key words: The land of Przemyśl, geography, relations between Ukrainians and Poles.

Рецензія на монографію доцента Кафедри Українознавства Університету «Львівський Ставропігійон» Василя Кобилюха «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті»

В рецензованій монографії «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» її автор, доцент Кафедри Українознавства Університету “Львівський Ставропігійон”(УЛС) Василь Кобилюх, в науковій формі, через призму мовознавства та українського санскриту на численних історичних фактах і на основі лінгвістичних та українознавчих досліджень, доводить, що стародавню музичну україніку слід розглядати з епохи санскриту в епоху функціонування якого і зародилась музика Праукраїни яка дійшла до нас відлуннями у Санскриті.

За монографічним дослідженням доцента Василя Кобилюха «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» на підтвердження якої він наводить висновки багатьох істориків, археологів (зокрема, М. Гімбутас, США, Ю. Шилов, Україна, та інші), світова музична культура започаткувалася на території нинішньої України. Розквіт цієї музичної культури проукраїнської цивілізації припадає на п'яте тисячоліття до нашої ери. Тобто, як виходить, вона майже на дві тисячі років старша від широко відомої шумерської музичної культури, і як запевняє в монографії «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» доцент В. Кобилюх, з цього часу вона має праукраїнське походження.

За дослідженнями доцента Василя Кобилюха які сконцентровані в монографії «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті»: «праукраїнці поступово опанували євразійський простір, розселилися самі і, ясна річ, поширювали по світу свою музичну культуру». Свою працю «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» доцент Кафедри Українознавства УЛС Василь Кобилюх уклав за традицією свої попередніх досліджень, за якими проводив вивчення проблем історичного розвитку української музичної та духовної традиції в контексті музичного розвитку українського народу, що відповідає контексту досліджень наукового українознавства.

Автор на основі давньої української музичної культури з'ясовує досі слабо апробовану тему «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» в контексті вивчення історії української музичної культури. Дослідник в праці «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» на широкій санскритичній та музикознавчій джерельній базі, великому ілюстративному матеріалі висвітлює в хронологічному порядку санскритичні та українські музичні джерела, аналізує давні українські музичні традиції через призму Санскриту, якими володіли і які застосовували з найдавніших часів українці. Дослідник Василь Кобилюх в умовах, порівняльної філології, сумує і застосований апробований ним весь ілюстративний матеріал у підтвердження своєї праці «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті», яку адресує новому поколінню українських вчених, та шанувальникам вивчення української музичної культури через призму українського санскриту, як наголошує сам автор: «всім хто цікавиться історією розвитку давньої української музичної культури з епохи Санскриту...».

Слід наголосити, що основні матеріали даної роботи були почерпнуті з музичних, мовних та літературних, як українських так і іноземних джерел, які представляють різні мовні та літературні епохи та музичні культури, які у продовж віків, у різних музичних культурах, відзеркалювали українську музичну культуру, які автор у своєму дослідженні «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» вважає праукраїнськими.

Праця «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» видалася актуальною, оскільки в ній розглядаються українська музична культура на основі історичного процесу розвитку української пісенної, інструментальної культури, які сформувалися на основі давньої української мови, літератури які автор розглядає з епохи Санскриту в якій, на його думку і проходило становлення праукраїнської музичної культури.

Через призму проаналізованих та висвітлених джерел праця «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» насичена джерелами, які потребують подальшого дослідження, в контексті кристалізації концептуальних засад монографії «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті», щоб висновки праці мали логічну історичну послідовність, яка б розгорнула перед читачем істориком-музикознавцем та українознавцем, як початківцем так і фахівцем, картину історичного та етнічного розвитку давньої музичної культури яка на наукове переконання автора починає свій початок з епохи Санскриту і розвивається до наших днів.

Слід наголосити, що праця доцента Кафедри Українознавства УЛС Василя Кобилюха «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» демонструє відвертість та впевненість автора в апробації та

інтерпретації джерел, які доводять етногенез музичної культури українського етносу з епохи Санскриту, що робить концепцію дослідника привабливою, як для фахівця історика-музикознавця так і українознавця і початківця-аспіранта, якого спонукає до подальшого дослідження апробованої теми в контексті історико-музичних досліджень наукового українознавства.

За таких обставин монографія доцента Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи Василя Кобилюха «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» не залишить байдужим кожного українця, українознавця, який прагне познайомитися з історичним розвитком української музичної культури, що дає право зробити висновок, що в цілому наукова монографія доцента Василя Кобилюха «Музика Праукраїни та її відлуння у Санскриті» відповідає основним вимогам, самостійного наукового дослідження, оскільки заслужила високу оцінку української світової наукової та громадської думки.

Viktor Idzo

Review of the thesis of assistant professor Vasil Kobylyuha in Ukrainian Studies at the Lviv Stavropigion University entitled "The Music of Prehistoric Ukraine and its echo in Sanskrit"

Рецензентія на навчальний комплекс для видавців і редакторів

У бібліотеки надійшов комплекс навчальних видань, що призначений для студентів спеціальності "Видавнича справа та редагування". Цей комплекс містить такі видання:

- *Партико З. В.* Загальне редагування: нормативні основи : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Л.: ВФ "Афіша", 2011. 640 с., рис. 53, табл. 33, додатків 27. [Видання має гриф МОН України];
- *Партико З. В.* Словник видавничих термінів / З. В. Партико. — Запоріжжя : КПУ, 2013. — 68 с.
- *Партико З. В.* Основи видавничої справи : навч. посібник. Л.: ВФ "Афіша", 2014. 304 с., рис. 64, додатків 16. [Видання має гриф МОН України]

Друге видання "Загального редагування" (порівняно з першим) цікаве кількома речами: по-перше, воно на 25-35% відрізняється удосконаленим текстовим наповненням, по-друге, значно спрощено, а, по-третє, враховує ті нормативні документи (закони, стандарти), які були прийняті після 2001 року.

Крім того, це видання серед аналогічних⁴ приємно вирізняється системним підходом до редагування, а також детальним опрацюванням окремих операцій видавничого процесу. У цьому — суттєва перевага другого перевидання.

З позиції точних наук нам видається дуже продуктивним підхід автора до норм і самого процесу редагування як такого, що ґрунтується на засадах сучасної модальної логіки, а саме такого її розділу як логіка норм (до речі, на тих самих засадах ґрунтується і все світове правознавство). Поряд із нормативними операціями, З. В. Партико вказує на наявність у видавничому процесі й творчого редагування.

Що стосується словника видавничих термінів, то він — порівняно з небагатьма іншими на цю ж тему — відрізняється тим, що, по-перше, містить базові терміни, які описують 17 властивостей інформації (і це закономірно, адже видавнича справа — складова інформаційного простору будь-якої держави); по-друге, містить терміни, які описують найсучасніші комп'ютерні технології підготовки видань; по-третє, охоплює не тільки паперові та електронні види видань, акцидентну продукцію, а й всю друковану продукцію взагалі, включаючи пакування та цінні папери; по-четверте, в означеннях кожного терміна шрифтом виділено ті терміни, які подано в цьому ж словнику як заголовкові. Останній факт дає мені змогу твердити, що на основі в такий спосіб побудованого словника можна в автоматизованому режимі (наприклад, в тих же ж електронних таблицях Excel) дослідити всю терміносистему як теорії видавничої справи, так і теорії редагування.

Третє з перелічених вище видань (посібник "Основи видавничої справи"), на нашу думку, є унікальним у тому розумінні, що, як виявляється, в Україні до цього часу не існувало окремого навчального видання з основ видавничої справи (видання з редагування, наприклад, проф. М. Д. Феллера та проф. Р. Г. Іванченка, — до речі, колишніх працівників УАД, — як відомо, були). І це при тому, що в Україні приблизно у двох десятках ВНЗ існує спеціальність "Видавнича справа та редагування". Отже, маємо справу з подією, яка для видавничої справи України є явно значущою.

Зрозуміло, що для такого видання вкрай важливим є питання відбору тем. У цьому плані автор відібрав такі:

Основні поняття теорії видавничої справи
Історія виникнення й розвитку книг і періодики
Книги й періодика в житті суспільства
Типометрія
Будова оригіналів
Будова видавничої продукції
Типологія видавничої продукції
Видавнича діяльність
Організація видавничої справи у світі
Організація видавничої справи в Україні
Нормативні документи видавничої справи
Комп'ютеризація видавничої справи.

⁴ *Капелюшний А. О.* Редагування в засобах масової інформації : навч. посібник. — 2-ге вид., випр. і доп. — Львів : ПАІС, 2009. — 432 с.; *Тимошик М. С.* Як редагувати книжкові та газетно-журнальні видання : практич. посібник. — К. : Наша культура і наука, 2012. — 384 с.

На нашу думку, ці теми у повному обсязі охоплюють основне коло питань, які потрібні студентам на початковому етапі вивчення дисципліни "Основи видавничої справи". Це свідчить про системність підходу до видавничої справи як окремої галузі суспільного виробництва.

Думаємо, що цим посібником зможуть користуватися також і студенти суміжних спеціальностей ("Журналістика", "Реклама та зв'язки з громадськістю"), яким читають цю дисципліну в скороченому викладі.

У викладі матеріалу посібника "Основи видавничої справи" мене як представника точних (або, як їх ще іноді називають, — формальних) наук приваблює те, що в окремих розділах цього посібника явно відчувається наявність математичних моделей (наприклад, у розділах про будову оригіналів і видавничої продукції). Це свідчить про глибоко наукове опрацювання автором викладеного матеріалу, що є запорукою його сприйняття студентами.

Якщо зіставити ці три видання з іншими двома⁵ цього ж автора, опублікованими раніше, то можемо сказати, що маємо справу з комплексом навчальних видань, у якому реалізовано системний підхід як до процесу навчання студентів, так і до теорії видавничої справи та редагування на такому рівні, якого раніше явно бракувало.

Зрозуміло, ми не можемо твердити про реалізований у навчальному комплексі З. В. Партика підхід до опису видавничої справи та редагування як єдино можливий (адже, наприклад, тих же ж моделей існує безконечна кількість). Проте той підхід, який пропонує З. В. Партико, на нашу думку, зараз належить до числа оптимальних.

Вказане вище дає підстави твердити, що опублікований З. В. Партиком навчальний комплекс видань для спеціальності "Видавнича справа та редагування" займе належне місце серед аналогічних видань інших авторів (якщо такі комплекси чи окремі видання в майбутньому все ж з'являться).

Ihor Ohirko

Review of the educational process for publishers and editors

⁵ Партико З. В. Галузеве редагування в засобах масової інформації : навч. посібник. Львів: Афіша, 2007. 104 с.; Партико З. В. Редагування матеріалів засобів масової інформації : збірник вправ / З. В. Партико. — Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2009. - 110 с.

Наші автори:

Грабовецький Володимир – доктор історичних наук, професор Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон», академік Академії Наук Вищої Школи України, лауреат Премії вмені академіка Івана Крип'якевича, лауреат Міжнародної Премії імені Короля Данила Галицького (Івано-Франківськ. Україна).

Ідзьо Віктор – доктор історичних наук, професор, академік Академії Наук Вищої Школи України, завідувач Кафедри Українознавства, директор Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон», лауреат Премії вмені академіка Івана Крип'якевича, лауреат Міжнародної Премії імені Короля Данила Галицького (Львів. Україна).

Кононенко Петро – Почесний директор Національного науково-дослідного інституту Українознавства МЛН України, доктор філологічних наук, професор, академік АНВШ, академік МСАН, академік УАПН, академік УВАН, професор Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон» (Київ. Україна).

Мосійчук Тетяна – аспірантка IV року навчання Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ. Україна).

Огірко Ігор – доктор фізико-математичних наук, професор Кафедри Українознавства, завідувач фізико-математичного відділу Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон» (Львів. Україна).

Огірко Олег – доктор філософії, професор Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон» (Львів. Україна).

Опанасенко Олександр – кандидат мистецтвознавства, доцент, професор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ. Україна)

Хитрук Василь – кандидат філологічних наук, доцент Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон» (Рим. Італія).

Хоронжук Катерина – історик, викладач, докторант 3 року Вроцлавського університету, завідувач відділення «Українсько-польських відносин та історії України» Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон» (Вроцлав. Польща)

Пам'ятка авторові

* Стаття повинна відповідати тематиці журналу і сучасному стану науки, бути літературно опрацьованою.

***Автор статті відповідає за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел і коректне посилання на них.**

* У статті повинні бути присутні такі необхідні елементи; постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття; формулювання мети статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження; висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

* Структура статті:

- > УДК;
- > прізвище та ім'я автора;
- > назва статті;
- > текст статті,
- > список використаних джерел,
- > резюме російською й англійською мовами (обсягом до 7 рядків) у такій послідовності:

ім'я та прізвище автора, назва статті, текст анотації.

Обсяг статті – 9-12 сторінок комп'ютерного набору.

* Текст статті друкується в одному примірнику українською мовою на білому папері формату А4 кеглем 14 через 1,5 інтервали з дотриманням розмірів полів: верхнього, нижнього і лівого – 30 мм, правого – 10 мм (29 рядків, 60-65 знаків у рядку). Не допускається друкування будь-якої частини тексту меншим інтервалом.

* У тексті статті посилання на використані джерела подаються у квадратних дужках, зазначається порядковий номер і сторінка цитованого джерела.

*Список використаних джерел складається в алфавітному порядку за вимогами Держстандарту.

*Сторінки статті нумеруються за порядком, без пропусків і буквених позначень. Автор підписується на звороті останньої сторінки, чим підтверджує, що дати, цитати, фактичні дані, бібліографія звірені, а стаття готова до видання.

*Ілюстрації та таблиці входять до загального обсягу статті. Загальна кількість ілюстративного матеріалу – таблиць, схем, малюнків – у статті не повинна перевищувати п'яти. Таблиці виконуються згідно з вимогами Держстандарту і розмішуються в тексті статті.

* Разом із роздруком статті необхідно надіслати дискету, в якій файл статті (у двох копіях) записується в редакторі Microsoft Word 97, шрифт – Times New Roman, розмір шрифту –14, міжрядковий інтервал – 1,5. Схеми та діаграми виконуються в редакторі Word.

*До статті додаються такі супроводжувальні документи:

> рецензія доктора або кандидата історичних чи філологічних наук відповідно до напрямку статті,

> повідомлення про автора (прізвище, ім'я, по батькові, посада, спеціальність, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи (повна назва навчального закладу, установи), поштова адреса з індексом, службовий і домашній телефони) та кількість замовлених примірників журналу.

*Редколегія журналу залишає за собою право подавати рукописи на зовнішнє рецензування. Рукописи не повертаються.

*Редакція зобов'язується кожному автору за плату, надіслати один примірник журналу.

Наукове видання

Українознавець - Connoisseur of Ukraine

Випуск - Issue XVI

**Технічне забезпечення та комп'ютерний набір під керівництвом
доктора технічних наук, професора Львівської Академії Друкарства Огірка І.В.**

Наукова редакція:

доктор історичних наук, професор Калакура Я.С.

доктор історичних наук, професор Васюта С.І.

Літературна редакція:

доктор філологічних наук, професор Кононенко П.П.

доктор філологічних наук, професор Мосенкіс Ю.Л.

Переклад англійською мовою:

викладач, перекладач кафедри іноземних мов ЛНАУ Турчин І.М.

викладач Вроцлавського університету Хоронжук К.О.

За редакцією

доктора історичних наук, професора УУМ,

директора Інституту Східної Європи,

завідувача Кафедри Українознавства УЛС,

професора УЛС, професора ЛНАУ,

завідувача Кафедри Українознавства УУМ,

академіка МАНЕ, академіка АН «Трипільська Цивілізація»,

академіка Академії Наук Вищої Школи України,

лауреата премії імені академіка І.П.Крип'якевича,

лауреата Міжнародної Премії імені Короля Данила Галицького,

члена президії Світової Наукової Ради при СКУ - Ідзьо В.С.

Підписано до друку 28.10.2016р. Формат 60x84/а

Друк резогрф. Папір офсетний. Гарнітура-pragmatika.

Ум. Друк. Арк. 32, 81. Обкл.- вид. Арк 23, 48.

Наклад 300 прим. Зам. № 124-864.

Видавництво «Українознавця».

Адреса редакції: «Українознавець»

Україна, 79008, м. Львів, вул. Кривоноса 10,

тел: (097) 496 - 22 - 40, факс: (0322) 97-10-38.

E-mail:ukrainoznavezz@ukr.net